

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2020. Nacrt

Direktor:

Hamdija Efendić, dipl.ing.građ.

Sarajevo, april/travanj 2016.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Empowered lives.
Resilient nations.

Nosilac izrade: Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

Direktor: Hamdija Efendić

Koordinacija: Sektor za planiranje društveno ekonomskog razvoja

Kantonalni odbor za razvoj:

Predstavnici Zavoda za planiranje razvoja KS:

1. Maida Fetahagić, koordinator KOR-a
2. Gordana Memišević, koordinator sektora društvenog razvoja i infrastrukture
3. Ljiljana Misirača, koordinator sektora ekonomskog razvoj
4. Fikret Jakupović/Ilda Tanjo, koordinator sektora zaštite i unaprijeđenja okoliša
5. Emina Kašmo, sekretar KOR-a

Predstavnici ministarstava KS i ureda KS u Briselu su:

1. Izeta Avdić, Ministarstvo pravde i uprave
2. Enisa Demić, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice
3. Sanela Hercegovac/Goran Hašimbegović, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade
4. Emir Hota, Ministarstvo saobraćaja
5. Velid Imamović, Ministarstvo za boračka pitanja
6. Alma Kadić, Ministarstvo zdravstva
7. Fahira Kalajdžisalihović, Ministarstvo kulture i sporta
8. Zijada Krvavac, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša (od marta 2015.)
9. Nuriya Memić, Ministarstvo privrede
10. Amela Petrinić, Ministarstvo stambenih poslova (do marta 2015.)
11. Zlata Prguda, Ministarstvo finansija
12. Hasan Karačić, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture (od marta 2015.)
13. Sanja Petrović, Ministarstvo unutrašnjih poslova
14. Dino Elezović, Ured KS u Briselu

Predstavnici Grada Sarajeva i općina u sastavu KS:

1. Haris Gudić, Općina Ilidža
2. Senad Hasanpašić/Hakija Delić, Općina Vogošća
3. Alma Izmirlija, Općina Hadžići
4. Fahrudin Kurtović, Općina Centar
5. Mirza Marukić, Općina Ilijaš
6. Zehra Orahovac, Općina Novo Sarajevo
7. Sahrudin Sarajčić/Hajrudin Ibrahimović, Grad Sarajevo
8. Osman Smjenčanin, Općina Trnovo
9. Đenan Šarkanović, Općina Novi Grad
10. Selma Velić, Općina Stari Grad

Predstavnici civilnog društva i drugo akteri:

1. Aida Sušić, KULT – Institut za razvoj mladih.
2. Alma Hadžidedić-Kurjak, NEST 71 (HUB 387)
3. Almir Peštek, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu
4. Damir Mehmedbašić, Centar za zastupanje građanskih inicijativa
5. Dragiša Marek, SERDA
6. Esmā Kreso-Bešlagić, FONDEKO
7. Jasmina Osmanković, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu
8. Kemal Grebo, Privredna komora Kantona Sarajevo
9. Lejla Dragnić, Centar za politike i upravljanje
10. Marijana Galić, Federalni zavod za programiranje razvoja
11. Nenad Rava, konsultant za strateško planiranje, javne politike i razvoj kapaciteta
12. Ranka Ninković-Papić, Fondacija za socijalno uključivanje BiH

13. Sanjin Arifagić, Regionalno vijeće za saradnju
14. Zoran Bibanović, predsjednik Udruženja turističkih agencija BiH

Učesnici radionica i svi koji su dali doprinos izradi Strategije:

1. Amina Močević, Ministarstvo finansija KS
2. Amsal Sobo, Zavod za planiranje razvoja KS
3. Anto Domazet, konsultant Zavoda za planiranje razvoja KS
4. Azemina Njuhović, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade KS
5. Azra Midžić, Ministarstvo privrede KS
6. Branka Arslanagić, Ministarstvo finansija KS
7. Dubravka Halepović, IBHI
8. Edin Saračević, HUB 387
9. Edin Trgo, Zavod za planiranje razvoja KS
10. Emir Kurtović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu
11. Enesa Pazalja, Ministarstvo privrede KS
12. Enida Osmanagić, Općina Stari Grad
13. Ermina Čatić, Zavod za planiranje razvoja KS
14. Fadil Beganović, Općina Ilijaš
15. Firdevsa Bračković, Grad Sarajevo
16. Haris Čatić, CEDES BiH
17. Jasmina Olovčić, Direkcija za puteve KS
18. Kemal Hadžimusić, Privredna komora KS
19. Ljubica Livaja, Ministarstvo privrede
20. Mahir Lokvančić, JU „Služba za zapošljavanje KS“
21. Miralem Dedović, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS
22. Miralem Zubović, Ministarstvo kulture i sporta KS
23. Muamer Halilbašić, Ekonomski institut Sarajevo
24. Nevresa Nović, Općina Novo Sarajevo
25. Nihada Smajić, Zavod za planiranje razvoja KS
26. Predrag Slomović, Općina Centar
27. Rada Lukić, Grad Sarajevo
28. Safet Skorupan, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS
29. Sanin Hadžibajrić, Općina Stari Grad
30. Senad Bahtijarević, Ministarstvo kulture i sporta KS
31. Senad Softić, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu
32. Slaviša Čeranić, SERDA
33. Smaragda Lučkin, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS
34. Vedad Viteškić, Zavod za planiranje razvoja KS
35. Žarko Papić, IBHI Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju

Strategija razvoja Kantona Sarajevo je izrađena uz podršku Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDP), zajedničke inicijative Vlade Švicarske i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) u BiH. Za tehničku podršku u izradi Strategije, ILDP je angažovao Innovu Management Consultinging d.o.o. Sarajevo i konsultanticu Zdenku Mariju Kovač.

Stavovi i mišljenja izneseni u dokumentu ne odražavaju nužno stavove i mišljenja Vlade Švicarske ili UNDP-a.

Princip jednakopravnosti spolova je integriran u dokument kao jedan od temeljnih principa. S tim u vezi, pojedini izrazi koji se koriste u muškom rodu (npr. premijer, načelnik, i sl.) su neutralni i odnose se i na muškarce i na žene.

Sadržaj

	Pregled skraćenica	5
	Ključni pojmovi	8
	Uvod	10
I	Strateški okvir	12
1.	Izvod iz situacione analize	12
1.1.	Geografske i historijske karakteristike	12
1.2.	Geopolitički položaj, ustavno uređenje i teritorijalna organizacija	15
1.3.	Pregled osnovnih pokazatelja razvijenosti KS	17
2.	Sektorska analiza za KS	20
2.1.	Model analize	20
2.2.	Kontekst i ograničenja za izradu analize	21
2.3.	Početno stanje u analiziranim sektorima KS	22
2.3.1.	Početno stanje u ekonomiji	22
2.3.2.	Početno stanje u socijalnom sektoru	27
2.3.3.	Početno stanje u okolišu i javnoj infrastrukturi	30
2.4.	Trendovi u okolini KS	33
2.5.	Procjena vanjske i unutarnje okoline	35
2.5.1.	Procjena vanjske i unutarnje okoline za ekonomiju	35
2.5.2.	Procjena vanjske i unutarnje okoline za socijalni sektor	37
2.5.3.	Procjena vanjske i unutarnje okoline za okoliš i javnu infrastrukturu	38
2.6.	Ključni strateški izazovi i fokusi za dalji razvoj KS	40
2.7.	Vizija razvoja	44
2.8.	Strateški i prioritetni ciljevi	45
2.9.	Veza sa planskim dokumentima	55
2.10.	Kretanje budžetske potrošnje KS	57
2.10.1.	Osvrt na predhodni period	57
2.10.2.	Smjernice	61
II	Programski okvir	64
1.	Mjere i projekti prema strateškim i prioritetnim ciljevima	65
1.1.	Strateški cilj 1.	65
1.2.	Strateški cilj 2.	86
1.3.	Strateški cilj 3.	94
1.4.	Strateški cilj 4.	112
1.5.	Strateški cilj 5.	130
2.	Indikativni finansijski i terminski okvir	144
3.	Institucionalni i organizacioni okvir za provedbu Strategije	151
4.	Plan praćenja, izvještavanja, evaluacije i revizije Strategije	156
	Lista tabela	157
	Lista slika	157
	Lista grafova	157
	Lista shema	158
	Prilozi	159

Pregled skraćenica

Skraćenica	Puni naziv
AER	Assembly of European Regions /Skupština evropskih regija
AFIP	Agencija za finasijske, informatičke i posredničke usluge
APD	Anketa o potrošnji domaćinstva
BAS ISO 17025	Međunarodni standard općih zahtjeva za kompetentnost ispitnih i kalibracionih laboratorija
BDP	Bruto domaći proizvod
BDP/pc	Bruto domaći proizvod per capita/Bruto domaći proizvod po stanovniku
BEX	Business Excellence Index/Inedeks poslovne izvrsnosti
BiH	Bosna i Hercegovina
CCI	Centar civilnih inicijativa
CEFTA	Central European Free Trade Association/Centralnoevropski ugovor o slobodnoj trgovini
CNG	Compressed Natural Gas/Komprimirani prirodni gas
CSR	Centar za socijalni rad
CTO	Chief Tehchnology Officer/Šef tehnološkog odjela
CZ	Civilna zaštita
CŽR	Civilne žrtve rata
DOB	Dokument okvirnog budžeta
DVGW	Deutscher Verein im Gas- und Wasserfach/Njemačko stručno udruženje za gas i vodu
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development/Evropska banka za obnovu i razvoj
EE otpad	Električni i elektronski otpad
EFTA	European Free Trade Association/Evropska slobodna trgovinska zona
EMIS	Energy Management Information System /Informacioni sistem za upravljanje energijom
ERASMUS	European Region Action Scheme for the Mobility of University Students/ Program aktivnosti Evropske Zajednice namenjen mobilnosti univerzitetskih studenata
ES	Ekvivalent stanovnika
ESV	Ekonomsko socijalno vjeće
EU	Europen Union/ Evropska unija
EUROSTAT	Statistical office of the European Union – European Statistics/ Statistički ured Evropske unije
EUSAIR	EU Strategy for the Adriatic and Ionian Region/ Strategija Evropske Unije za Jadransku-jonsku regiju
EUSDR	EU Strategy for the Danube Region/Strategija Evropske Unije za Dunavsku regiju
FBIH	Federacija Bosne i Hercegovine
FSC	Forest Stewardship Council/ Vijeće za upravljanje šumama
FZS	Federalni zavod za statistiku
FZZO	Federalni zavod zdravstvenog osiguranja
GIS	Geographic Information System/Geografski Informacioni Sistem
ha	Hektar
IBHI	Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju
ICT/IKT	Information and communications technology/Informacijska i komunikacijska tehnologija
IFC	International Financial Corporation/Međunarodna finansijska korporacija
ILDP	Integrated Local Development Project/Projekat integiranog lokalnog razvoja
ILO	International Labour Organization/međunarodna organizacija rada
IP	Informacije o projektu
IPA	Instrument for Pre-Accession Assistance/Instrument za predpristupnu pomoć
IPARD	Instrument for Pre-Accession Assistance in Rural Development/Instrumenti predpristupne pomoći za ruralni razvoj
IUCN	International Union for Conservation of Nature/Međunarodna unija za zaštitu prirode
JKP	Javno komunalno preduzeće
JPP	Javno privatno partnerstvo
JU	Javna ustanova
KEAP	Canton Environmental Action Plan/Kantonalni akcioni plan zaštite okoliša
KD BiH 2010	Klasifikacija djelatnosti <ul style="list-style-type: none"> A Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov B Vađenje ruda i kamena C Prerađivačka industrija D Prizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija E Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnost sanacije okoliša F Građevinarstvo

	G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
	H	Prijevoz i skladištenje
	I	Djelatnost pružanja smještaja te priprema i usluživanje hrane (Hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
	J	Informacije i komunikacije
	K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
	L	Poslovanje nekretninama
	M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
	N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
	O	Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
	P	Obrazovanje
	Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
	R	Umjetnost, zabava i rekreacija
	S	Ostale uslužne djelatnosti
	T	Djelatnost domaćinstava kao poslodavaca; djelatnost domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe
	U	Djelatnost vanteritorijalnih organizacija i tijela
Kg/st		Kilogram po stanovniku
KGF		Kreditno garantni fond
KJKP		Kantonalno javno komunalno preduzeće
KJP		Kantonalno javno preduzeće
KM		Konvertibilna marka
km2		Kvadratni kilometar
KOR		Kantonalni odbor za razvoj
KS		Kanton Sarajevo
l/sec		Litara u sekundi
LAG		Local Action Group/ Lokalne akcijske grupe
LEADER		Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale/Poveznica između djelovanja u ruralnom razvoju
LEAP		Local Environmental Action Plan/ Lokalni ekološki akcioni plan
LQ		Location quotient/Lokacijski kvocijent
m3/h		Metara kubnih po satu
MBO		Mehaničko-biološka obrada
Mediver Cities		Mediterranean network of cities engaged for biodiversity /Mreža mediteranskih gradova za biodiverzitet
Mil.KM		Miliona konvertibilnih maraka
MiPRO		Methodology for Integrated Local Development Planning /Metodologija za integrirano planiranje lokalnog razvoja
MMSP		Mikro mala srednja preduzeća
MSP		Mala srednja preduzeća
MUP		Ministarstvo unutarnjih poslova
MW		Mega watt – jedinica mjera za toplotu
NATURA 2000		Network of Nature Protection Areas / Ekološka mreža zaštićenih područja na području Europske unije
NGO/ NVO		Non Government Organization/ Nevladine organizacija
NO ₂		Azot dioksid
NVO		Nevladina organizacija
OCD		Organizacije civilnog društva
PET ambalaža		Ambalaža od polietilen tereftalata
PJI		Program javnih investicija
PKKS		Privredna komora Kantona Sarajevo
PM10		Frakcija lebdećih čestica (particulate matter) aerodinamičkog dijametara 10 µm
PZZ		Primarna zdravstvena zaštita
R&D/I&R		Research and Development/ Istraživanje i razvoj
RCC		The Regional Cooperation Council/Regionalno vijeće za saradnju
RCUO		Regionalni centar za upravljanje otpadom
RVI		Ratni vojni invalidi
SCADA sistem		Supervisory control and data acquisition/ Računarski sistem za prikupljanje i obradu podataka
SDC		Swiss Agency for Development and Cooperation/Švicarska agencija za razvoj i saradnju
SEE/JIE 2020		South East Europe 2020/Strategija Jugoistočne Evrope 2020
SEETO		South East Europe Transport Observatory/Transportni opservatorij Jugoistočne Evrope
SERDA		Sarajevo Economic Region Development Agency/Sarajevska regionalna razvojna agencija
SKD		Standardna klasifikacija djelatnosti

A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo
B	Ribarstvo
C	Rudarstvo
D	Prerađivačka industrija
E	Snabdijevanje električnom energijom, gasom i toplom vodom
F	Građevinarstvo
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla, te predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo
H	Ugostiteljstvo
I	Saobraćaj, skladištenje i veze
J	Finansijsko posredovanje
K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge
L	Javna uprava, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti
M	Obrazovanje
N	Zdravstvena i socijalna zaštita
O	Ostale javne, društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti
P	Privatna domaćinstva sa zaposlenim osobama
Q	Eksteritorijalne organizacije i tijela
00	Neraspoređeno po SKD
SO ₂	Sumpordioksid
SWOT	Strengths Weaknesses Opportunities Threats/Snage, slabosti, prilike i prijetnje
t/god.	Tona godišnje
TENT	Trans-European Networks/Transevropske saobraćajene mreže
UKCS	Univerzitetski klinički centar Sarajevo
UNDP	United Nations Development Programme/ Razvojni program Ujedinjenih nacija
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund/Međunarodni fond za djecu
USA/SAD	United States of America/Sjedinjene Smeričke Države
USAID	United States Agency for International Development/Američka agencija za međunarodni razvoj
VSS	Visoka stručna sprema
WB/SB	World Bank/Svjetska banka
ZIS	Zemljišni informacioni sistem
ZP	Zaštićeni pejzaž
ZZO KS	Zavod zdravstvenog osiguranja KS

Ključni pojmovi

Strateška platforma	Temeljni dio integrirane strategije razvoja kantona, kojim se usmjerava dugoročni razvoj cijelog teritorija kantona. Strateška platforma, na bazi sveobuhvatne situacione analize, definira strateške fokuse, viziju i strateške ciljeve i prioritete razvoja kantona za planski period.
Situaciona analiza	U okviru integrirane strategije razvoja kantona obuhvata sve važne aspekte života i razvoja teritorija kantona (međusektorski karakter) i predstavlja glavnu podlogu koja se koristi pri kreiranju strateške platforme, odnosno razvojne vizije, strateških ciljeva i prioriteta, kao i programskog dijela integrirane strategije razvoja kantona. Situaciona analiza prikazuje trenutno stanje u svim područjima razvoja, ključne pozitivne i negativne trendove i projekcije za budući period, odnosno identificira ključna strateška pitanja na koja se strategija treba fokusirati i odgovoriti.
Strateško fokusiranje	Usmjeravanje razvojnih pravaca na potencijale koji su razvojno najperspektivniji i probleme koji su najkritičniji, osiguravajući da se oskudni resursi iskoriste na najučinkovitiji način.
Vizija razvoja	Slika ili nacrt budućnosti, odnosno zajednička perspektiva aktera o tome kakvu zajednicu žele izgraditi u narednom dugoročnom periodu.
Strateški cilj	Proizilazi iz vizije razvoja i definiranih strateških fokusa. Strateški cilj predstavlja ono što se želi postići u datom planskom periodu, odnosno predstavlja oblast unutar koje postoji nužnost djelovanja.
Prioritet	Označava ključna polja i smjerove djelovanja za postizanje strateškog cilja u okviru strategije razvoja kantona.
Mjera	Predstavlja skup aktivnosti/programa/projekata kojima se želi fokusirano djelovati za poboljšanje situacije na nekom užem razvojnom području ili unutar uže grupe krajnjih korisnika u datom periodu. Mjera definira problem/potrebe na nekom užem razvojnom području ili unutar uže grupe krajnjih korisnika, utvrđuje skup aktivnosti kojima će se ciljano djelovati, mjerljive rezultate i indikatore, vremenski okvir, nosioce odgovornosti i finansijski okvir sa projekcijom izvora finansiranja.
Projekat	Sredstvo organiziranja međusobno povezanih aktivnosti u redosljed kako bi se ostvarili unaprijed zadani ciljevi u određenom vremenskom razdoblju, finansijskom okviru uz jasno definirane odgovornosti provedbe.
Trogodišnji akcioni plan	Definira mjere, programe/projekte i aktivnosti u implementaciji strateških dokumenata, njihov finansijski okvir i izvore finansiranja u trogodišnjem periodu, prema principu 1+2. Standardni je element svih strateških dokumenata koji omogućava integraciju predviđenih prioriteta u sa budžetom i programom javnih investicija s jedne strane, te predstavlja podlogu za izradu trogodišnjih i godišnjih planova rada kantonalnih institucija s druge strane.
Indikator	Označava vrstu i stepen promjena, koje se neposredno ostvaruju kroz realizaciju mjera, programa i projekata, a služe kao kvalitativni i kvantitativni pokazatelj nivoa ostvarivanja utvrđenih ciljeva razvoja.
Monitoring	Sistematično i kontinuirano sakupljanje, analiziranje i korištenje podataka i indikatora u svrhu mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva/mjera/programa/projekata i napretka u korištenju dodjeljenih sredstava i poduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem eventualnih korekcija.
Evaluacija	Proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno mjera, programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema ranije definiranim indikatorima.
Pokazatelj krajnjeg rezultata	Pruža informacije o uticaju i rezultatima programa i njihovih izlaznih rezultata, napretku u postizanju prioritarnih ciljeva i uspjehu ili neuspjehu prioritarnog cilja, odnosno opisuje obim postignutih prioritarnih ciljeva. To je indikator na nivou prioriteta, pokazatelj konačnog rezultata ili učinka (outcome).
Pokazatelj izlaznog rezultata	Opisuje šta je realizovano ili proizvedeno projektom ili aktivnošću i u kojoj mjeri, te koje su usluge pružene, ona može odražavati količinu jedinica mjere realizovanih unutar pojedinačnog projekta ili aktivnosti koja doprinosi postizanju jednog ili više projekata u slučaju kada mjera ima nekoliko ciljeva. To je indikator na nivou mjere, pokazatelj ostvarenog kratkoročnog rezultata (output).

Pokazatelj uticaja (impact-a, efekta) Mjeri dugoročne konsekvence određenog skupa strateških aktivnosti. To je indikator na nivou strateškog cilja; mjeri strateške ciljeve u vezi sa razvojem određene teritorije (npr: stopa pismenosti, BDP/pc, indeks razvoja, itd.).

Razvojni efekat mjere Prikazuje direktni doprinos jednog ili više projekata koji se nalaze pod istom mjerom realizaciji ciljanih vrijednosti na nivou prioriternih i strateških ciljeva.

Nosioci Institucije koje učestvuju u implementaciji mjere gdje prva navedena institucija koordinira implementaciju mjere.

Uvod

Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2020. godine je strateški dokument koji usmjerava razvoj, utvrđuje prioritete u razvoju i predstavlja putokaz za sveukupan razvoj KS uzimajući u obzir sve njegove dimenzije: ekonomsku, društvenu, okolinsku i prostornu.

Strategijom razvoja KS se obavještava sveukupna javnost i investitori o strateškom razvojnom putu KS. Strategija predstavlja osnovu za izradu planova i programa u pojedinim sektorima, njome se kreira osnova za praćenje napretka te ohrabruje međusobna saradnja u planiranju između različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Strategijom razvoja utvrđuju se ciljevi i prioritete razvoja KS, način njihova ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje.

Strateško planiranje razvoja nalažu evropske prakse i dinamike strateškog planiranja, a zahvatanje sredstava iz predpristupnih fondova EU nalaže obaveznost izrade strateških razvojnih dokumenata. Dokument se radi u skladu sa evropskom praksom i dinamikom strateškog planiranja (period do 2020. godine). Obaveznost izrade strategije nalažu i nova zakonska rješenja u oblasti razvojnog planiranja u FBiH. U proceduri je usvajanje Zakona o strateškom planiranju i upravljanju razvojem u FBiH i izmjena Uredbe Vlade Federacije BiH koja regulira pitanja strateškog planiranja.

Strategija razvoja KS do 2020. godine je planski dokument koji ima za svrhu da kroz procjenu vanjskog i unutarnjeg okruženja, kreiranje vizije i ciljeva razvoja, razvije podloge za javne politike koje se ostvaruju putem odgovarajućih projekata u oblastima važnim za ekonomski, socijalni i okolinski razvoj i osigura upotrebu javnih resursa za podršku ostvarenju razvojnih ciljeva, politika i projekata za razvoj KS.

Strategija je osnova za donošenje operativnih odluka o javnim investicijama, poduzimanje mjera iz oblasti ekonomskog, socijalnog i okolinskog razvoja i osiguravanje potrebnih resursa za njihovo provođenje, odnosno alat za upravljanje razvojem Kantona i Budžeta KS. Strategija razvoja KS je osnovni dokument za izradu sektorskih strategija, Dokumenta okvirnog budžeta, Budžeta i Program javnih investicija KS, trogodišnjeg plana rada kantonalnih ministarstava i godišnjeg programa rada Vlade KS.

Skupština KS je donijela Odluku o pristupanju izradi Strategije razvoja KS za period od 2014. do 2020. godine, u maju 2014.godine.¹ Navedenom Odlukom utvrđeno je da je Nosilac pripreme za izradu Strategije Vlada KS, a Nosilac izrade Strategije Zavod za planiranje razvoja KS. Odluka, između ostalog, predviđa i formiranje operativnih i konsultativnih tijela u procesu planiranja razvoja. Ključno operativno tijelo je KOR zaduženo za provođenje procesa planiranja na nivou Kantona kroz koje se osigurava horizontalna koordinacija između svih institucija na nivou Kantona, kao i vertikalna koordinacija sa jedinicama lokalne samouprave u sastavu Kantona i višim nivoima vlasti. KOR je formiran rješenjem Vlade KS² čiji su članovi, osim Zavoda za planiranje razvoja KS, kao koordinatora, predstavnici svih ministarstava, Grada Sarajeva i općina, Privredne Komore KS, SERDA-e, Federalnog zavoda za planiranje razvoja, nevladinog sektora, akademske zajednice itd.

Izrada Strategije provedena je u širokom konsultativnom procesu kroz niz sastanaka i radionica KOR-a, priloga članova KOR-a kao i razgovora sa ključnim razvojnim akterima.

Strateška platforma, kao temeljni dio Strategije, je podržana na proširenoj sjednici ESV 29.09.2015. godine i na 17. sjednici Vlade KS održane 08.10.2015. godine.

---

¹ „Službene novine KS“, br. 20/14

² „Službene novine KS“ br. 38/14, Izmjene i dopune KOR-a „Službene novine KS“ br.34/15

Strateška platforma urađena je na osnovu sljedećih inputa:

- Detaljne situacione analize KS (ekonomski, društveni, okolinski i infrastrukturni razvoj), april/maj 2015.
- Ekspozea Premijera: Pravci djelovanja Vlade KS u periodu 2014-2018. godina, mart 2015.
- Evropskih dokumenata:
  - EU 2020 - Evropska strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Evropska komisija, mart 2010.
  - SEE 2020 – Strategija za Jugoistočnu Evropu do kraja 2020: Otvaranje radnih mjesta i prosperitet u Evropskoj perspektivi, Regional Cooperation Council, oktobar 2013.
  - Sporazum za rast i zapošljavanje u BiH, Evropska komisija, juli 2014.
  - Jadransko-jonska strategija: Za prosperitetu i integriranu Jadransko-jonsku regiju, Evropska komisija, juni 2014.
  - Strategija EU za dunavsku regiju - Dunavska strategija – Ujedinjeni odgovori na zajedničke izazove, Evropska komisija, decembar 2010.
- Zaključaka, preporuka, izvještaja i audio zapisa sa održanih radionica KOR-a.
- Nacrta Studije „Socijalno poduzetništvo u Kantonu Sarajevo“, IBHI, juli 2015.
- Nacrta Studije „Strateška opredjeljenja razvoja privrede Kantona Sarajevo, I faza“, CEDES, juli 2015.
- Sektorski izvještaji SWOT modela analize – koji sadrže sublimirane nalaze Situacione sektorske analize, zaključke sektorskih radionica, opredjeljenja Vlade KS kao i evropska razvojna opredjeljenja, strukturirani prema 5 koraka SWOT procesa: polazišta razvoja, trendovi u širem okruženju, mogući utjecaj na buduću okvir ekonomskog razvoja KS, mogućnosti i prijetnje, ključne vlastite snage i slabosti, sinteza i ključni fokusni potrebnog djelovanja.
  - Izvještaj SWOT model analize za ekonomski razvoj, juni 2015.
  - Izvještaj SWOT model analize za društveni razvoj, juni 2015.
  - Izvještaj SWOT model analize za okoliš/infrastrukturu, juni 2015.
- Sinteza rezultata integrirane SWOT analize za KS, juni 2015.
- Strateške smjernice za kretanja budžetske potrošnje KS u narednom periodu, juni 2015.
- Reformske agende za Bosnu i Hercegovinu za period 2015-2018., Vijeće ministara BiH, juli 2015.

Svi procesi na izradi Strategije, rezultirali su vizijom razvoja KS:

Vizija razvoja KS 2020.

Kanton Sarajevo je evropska dinamična, kreativna i kulturno raznolika regija ugodnog življenja i unosnog poslovanja

Sa ciljem stvaranja mehanizma za ostvarenje vizije razvoja, definisano je pet strateških pravaca djelovanja KS do 2020. godine kako bi se osigurala veza između konkretnih budućih akcija i vizije razvoja:

Strateški pravci djelovanja KS 2020. - starteški ciljevi:

1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga
2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta
3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa
4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima
5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo

Bitno je naglasiti da Strategija razvoja obuhvata i listu prioriternih mjera prema svakom prioriternom cilju, a koji omogućavaju ostvarenje postavljenih ciljeva putem provođenja projekata i aktivnosti, čime se stvara osnova za sveukupnu implementaciju Strategije razvoja.

Preduslov kvalitetne i pravovremene implementacije Strategije razvoja jeste prepoznavanje njenog značaja od strane sveukupne zajednice i viših nivoa vlasti, ali i jačanje Strategijom razvoja predviđenih mehanizama za njeno provođenje, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji stoji pred KS u narednom periodu. Provođenje Strategije razvoja pratit će se na godišnjem nivou. Također, ostvareni rezultati će se vrednovati kroz opći napredak u budućnosti.

I   Strateški okvir

1.   Izvod iz situacione analize

1.1.   Geografske i historijske karakteristike

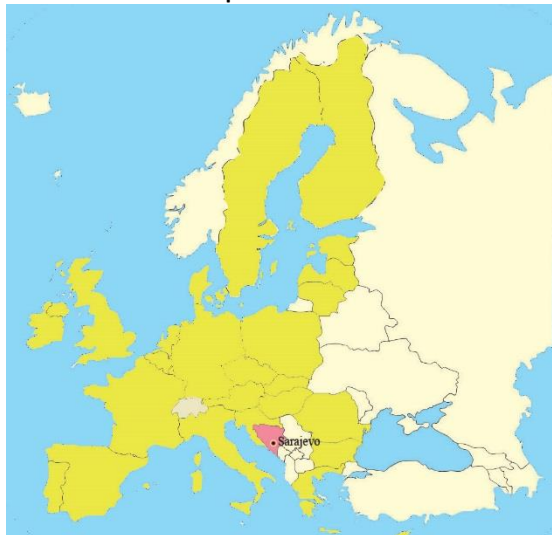
Područje Sarajevskog kantona zauzima centralni položaj u Bosni i Hercegovini. To je prostor u kojem se susreću Istok i Zapad, Sjever i Jug, prožimaju slojevi historije i raznolikosti različitih kultura i njihovih duhovnih i materijalnih sedimenata.

Na području Sarajeva nalaze se objekti ili ostaci objekata od posebnog značaja, prirodne znamenitosti i rijetkosti, vrijedni šumski i nešumski ekosistemi ili pojedinačni objekti koji u kombinaciji sa posebno vrijednim vodama i vodotocima, objektima kulturno-istorijskog značaja, geomorfološkim i hidrološkim spomenicima, sportsko-rekreacionim i sportskim područjima, termalnim lječilištima određenom prostoru daju karakter atraktivnog objekta prirodnog naslijeđa. Prirodna obilježja daju prostoru karakter autentičnosti, reprezentativnosti, raznolikosti, integralnosti, pejzažno prostorne vrijednosti koje imaju veliki naučno vaspitno obrazovni, kulturno prosvjetni, socijalni, ekonomski, razvojni, ekološki značaj i funkciju.

Sarajevo je smješteno i formiralo se u Sarajevsko-zeničkoj kotlini koja se u odnosu na dvije veće prirodne cjeline nalazi između Panonske nizije na sjeveru i Mediterana na jugu. Povoljan geografski položaj Sarajeva određen je kombinovanim djelovanjem prirodnih elemenata i društvenih faktora. Na ovom prostoru su se susretale razne civilizacije i narodi koji su ostavili specifičan kolorit. Prirodni faktor je imao dominantan uticaj da ovaj prostor bude sjecište puteva, sa naizmjeničnom promjenom važnosti pojedinih pravaca u zavisnosti od trenutnih društvenih događanja. Tako je Sarajevo, dolinom rijeke Bosne povezano sa Podunavljem i Srednjom Evropom na sjeveru, a dolinom rijeke Neretve sa Jadranskim morem i Mediteranom na jugu. Dolinom rijeka Lašve i Vrbasa povezano je sa Zapadnom Evropom, a dolinama rijeka Miljacke i Prače sa Istočnom Evropom. Ovim prirodnim koridorima danas prolaze putne komunikacije kako drumske tako i željezničke, a njihovom modernizacijom Sarajevo bi se brže povezalo sa susjednim državama i cjelovitije valoriziralo svoje kulturno-historijsko naslijeđe.

Koridor Vc je glavni faktor integracije Kantona Sarajevo i Bosne i Hercegovine u evropske saobraćajne puteve na sjeveru i sa morem na jugu. Vazdušnim saobraćajem Sarajevo je povezano sa cijelim svijetom.

Slika 1. KS i BiH u Evropi

Istorija Sarajeva duga je više od 4,5 milenija. Život na prostoru Sarajeva kontinuirano se odvija od mlađeg kamenog doba. Urbanizacija sarajevske kotline počinje u vrijeme rimske dominacije u prvom stoljeću naše ere.

Polovinom XIII stoljeća na prostoru današnjeg Sarajeva formira se značajno upravno, trgovačko, saobraćajno i zanatsko sjedište župe Vrh Bosna, odnosno srednjovjekovne bosanske države.

Sredinom XV stoljeća stekao se niz potrebnih i dovoljnih uslova za transformaciju tadašnje naseobinske strukture u urbano naselje.

Kao datum osnivanja Sarajeva uzima se februar 1462. godine kada su značajni objekti urbanog identiteta sa Ishakbegovom vakufnamom dati na opštu korist.

Naziv Sarajevo prvi put se pominje 1477. u jednoj, na arapskom jeziku napisanoj, vakufnami tadašnjeg upravnika bosanskog sandžaka Ajas bega, a na našem jeziku, ovaj naziv se prvi put sreće 1507. godine u pismu bosanskog namjesnika Firduz bega Dubrovčanima.

Stanovništvo i geografski položaj: Kanton Sarajevo se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine i jedan je od deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, zahvata površinu od 1.276,9 km² što čini 4,9% teritorije FBiH u kome živi 444.851 stanovnika, odnosno 19% populacije u FBiH.

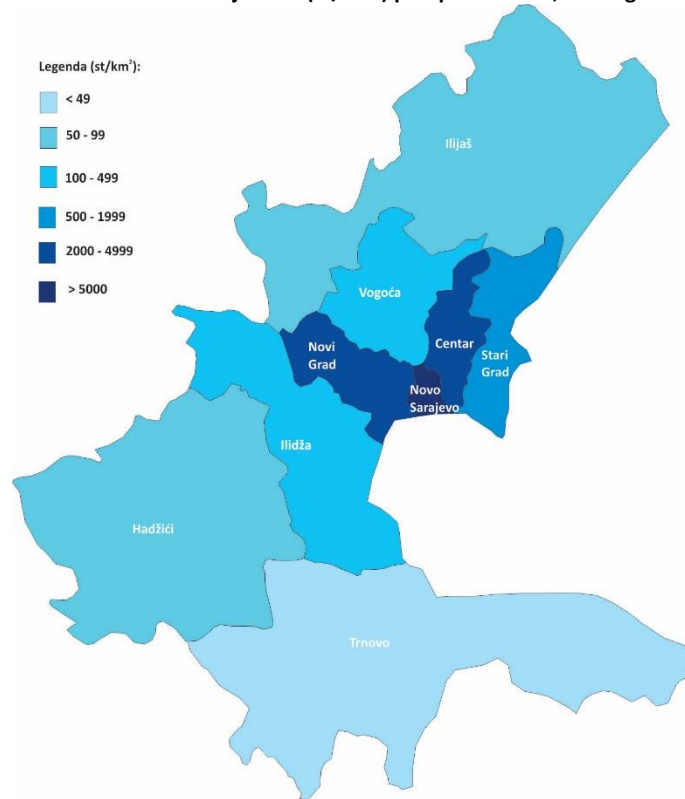
Smješten je između 43⁰35' i 44⁰7' sjeverne geografske širine (s.g.š.) te između 18⁰0' i 18⁰38' istočne geografske dužine (i.g.d.).

Tabela 1. Broj stanovnika 2009-2014.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kanton Sarajevo	423.645	436.572	438.757	440.744	442.669	444.851
FBiH	2.327.318	2.337.660	2.338.270	2.338.277	2.337.200	2.336.722

Broj stanovnika na području Kantona Sarajevo bilježi stopu rasta od 1,0% prosječno godišnje u periodu od 2009. do 2014. godine, što je i najveća stopa rasta u Federaciji BiH gdje stanovništvo u cjelini bilježi blagi rast po stopi od 0,1%. Sarajevski kanton sa prosječnom gustinom naseljenosti od 348 st/km² je najgušće naseljen kanton u Federaciji BiH, oko 3,9 puta iznad prosječne gustine naseljenosti Federacije BiH.

Slika 2. Gustina naseljenosti (st/km²) po općinama KS, 2014. godini

U toku posmatranog perioda u Kantonu Sarajevo, kao i u Federaciji BiH dolazi do promjena u starosnoj strukturi u pravcu smanjenja učešća mlađeg stanovništva, a do povećanja starijeg stanovništva iznad 65 godina.

U 2014. godini, učešće mladog stanovništva (0-14 godina) iznosi 15,8%, radnog kontingenta 67,8%, a stanovništva starijeg od 65 godina 16,4%. U Federaciji BiH učešće mladog stanovništva iznosi 14,3%, manje nego u Kantonu Sarajevo, radnog kontingenta 69%, a stanovništva starijeg od 65 godina 16,7%, više nego u Kantonu Sarajevo.

Tabela 2. Vitalne karakteristike stanovništva (stope u promilima)

Pokazatelji	2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	KS	FBiH	KS	FBiH	KS	FBiH	KS	FBiH	KS	FBiH	KS	FBiH
Natalitet	11,2	9,7	10,8	9,5	10,6	8,9	10,8	9,0	10,1	8,6	10,3	8,3
Mortalitet	8,9	8,0	8,9	8,1	9,0	8,4	8,5	8,3	8,9	8,4	8,8	8,2
Prirodni priraštaj	2,3	1,7	1,9	1,4	1,6	0,5	2,3	0,7	1,2	0,2	1,5	0,1

Stopa nataliteta iznosi 10,3 promila, stopa mortaliteta 8,8, a stopa prirodnog priraštaja 1,5 promila. U Federaciji BiH stopa nataliteta je niža i iznosi 8,3 promila, stopa mortaliteta je takođe niža, iznosi 8,2 promila, a stopa prirodnog priraštaja je znatno niža i iznosi 0,1 promil.

Vitalni indeks je iznad jedan, 1,17, što upućuje na još uvijek značajne vitalne karakteristike stanovništva Kantona, a veći je od vitalnog indeksa Federacije BiH, koji je 1,02.

Kanton Sarajevo se u Federaciji BiH pokazuje kao Kanton sa najizraženijim demografskim karakteristikama.

Reljef je dosta razuđen i pripada brdskoplaninskom tipu sa nadmorskim visinama koje se kreću od 450 do 2.067 m, sa prosječnom nadmorskom visinom 537 m. Sarajevo pruža mogućnost raznih i bogatih sadržaja turističkog boravka tokom čitave godine. Prirodni uslovi pogoduju organizaciji ljetne i zimske rekreacije u planinskim predjelima Bjelašnice, Igmana itd. Na njima se nalaze i bogata lovna područja, atraktivne pećine, klisure, kanjoni, vodopadi i jezera. Planine Sarajeva predstavljaju najkvalitetnije predjele BiH za razvoj zimskih sportova i zimskog turizma.

U cjelini posmatrano, 78% teritorija Kantona spada u planinski rejon iznad 700 metara nadmorske visine (m.n.v), 13% terena pripada brdskom rejonu od 550 do 700 m.n.v., a svega 9% prostora pripada nizijском rejonu do 550 m.n. v.

Klimatske karakteristike: Prostor KS karakterišu dva klimatska tipa. Do 600 m nadmorske visine zastupljena je kontinentalna klima, dok se iznad te visine izdvaja kontinentalno-planinski tip i alpski tip klime.

Pitke, mineralne, termalne i termomineralne vode su najznačajniji **prirodni resurs** Kantona Sarajevo i osnov za razvoj niza djelatnosti u skladu sa postavkama održivog razvoja.

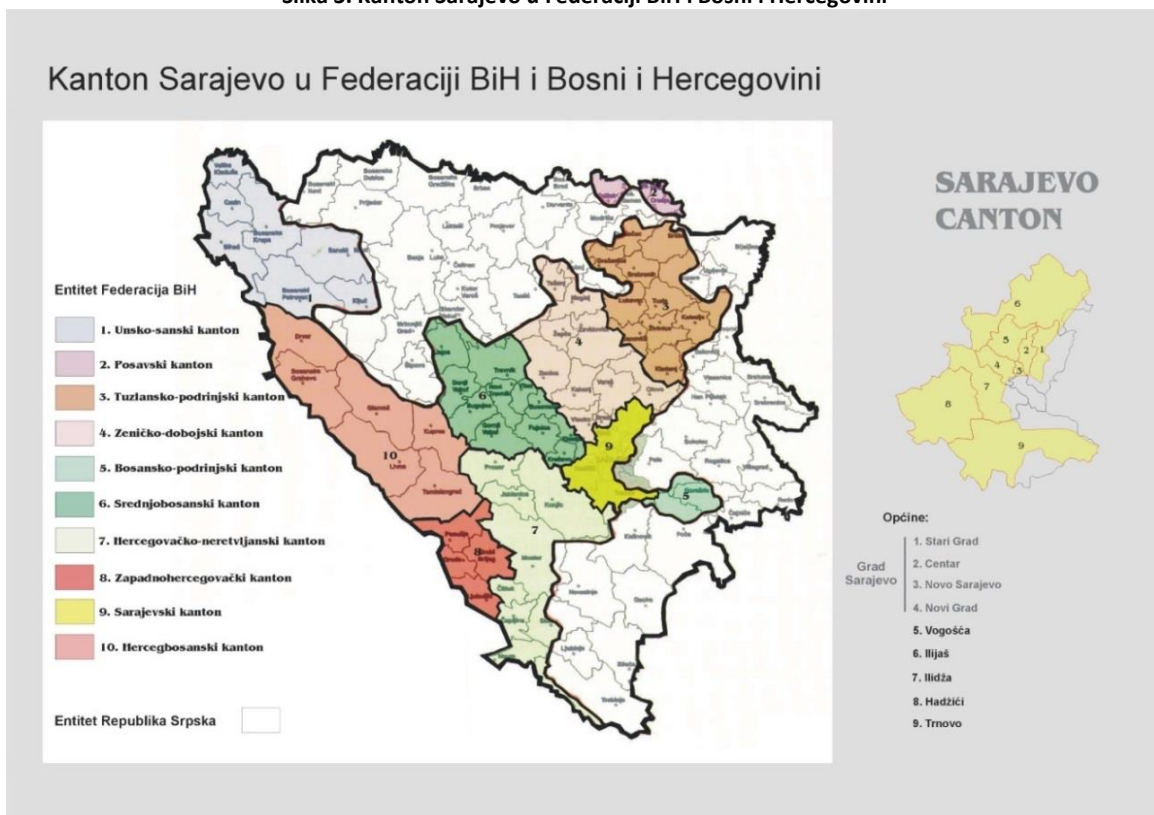
1.2. Geopolitički položaj, ustavno uređenje i teritorijalna organizacija

Geopolitički položaj Sarajeva određen je pozicijom Sarajeva i njegovom ulogom glavnog grada Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno funkcijama koje u tom svojstvu obavlja.

U Sarajevu su locirani Parlament Bosne i Hercegovine i Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Bosne i Hercegovine i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, sudovi i druge institucije državnog i federalnog značaja, brojna diplomatsko-konzularna i privredna predstavništva, predstavništva međunarodnih institucija i organizacija koje djeluju u BiH, itd.

Sarajevo je administrativno-politički, privredni, finansijski, obrazovno-naučno-istraživački, zdravstveni centar, centar kulturnog života države, olimpijski grad.

Slika 3. Kanton Sarajevo u Federaciji BiH i Bosni i Hercegovini

Na osnovu Ustava Federacije Bosne i Hercegovine³, Skupština KS je na sjednici održanoj dana 11. marta 1996. godine donijela Ustav Kantona Sarajevo, kojim je uređena organizacija i status KS, njegove nadležnosti i struktura vlasti.

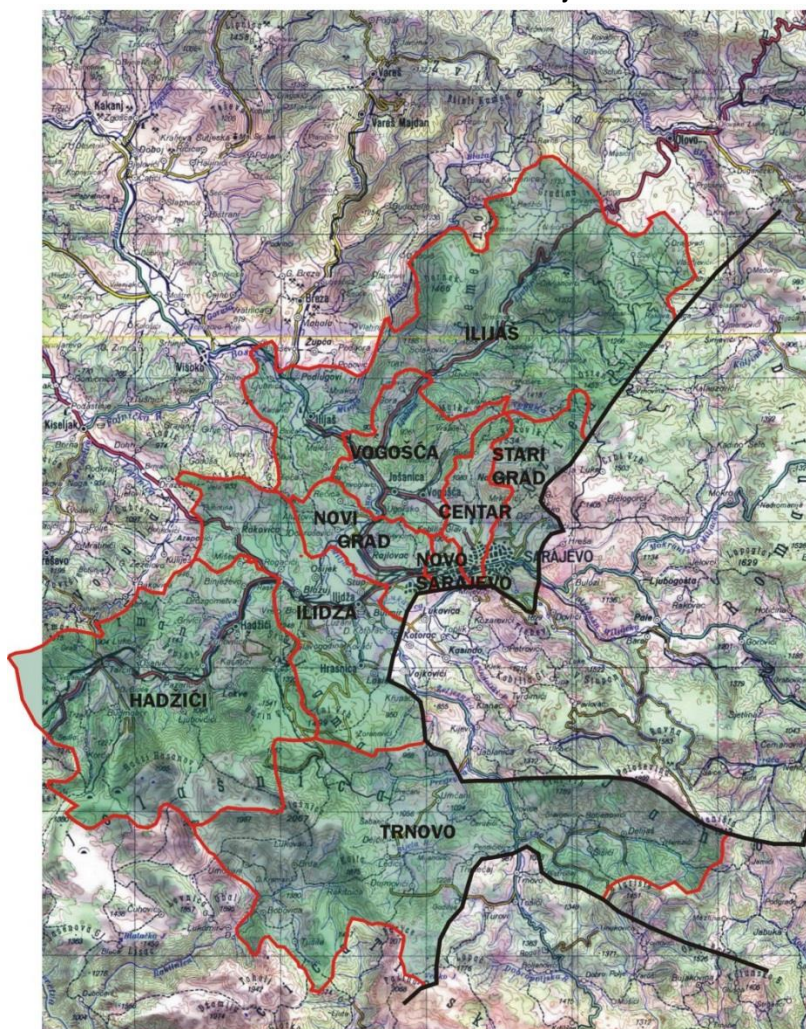
Područje grada Sarajeva, koje je razgraničenjem između entiteta u BiH izvršenim Mirovnim sporazumom za Bosnu i Hercegovinu potpisanim u Parizu 14. decembra 1995. godine pripalo FBiH, organizirano je kao kanton u skladu sa Ustavom FBiH i Ustavom KS. Službeni naziv ovog kantona je Kanton Sarajevo, a njegovo sjedište je u Sarajevu.

Teritorij Kantona obuhvata područja općina Centar Sarajevo, Hadžići, Ilidža, Ilijaš, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Stari Grad Sarajevo, Trnovo i Vogošća, kako je to utvrđeno Mirovnim sporazumom.

U Kantonu Sarajevo općine Centar, Novi Grad, Novo Sarajevo i Stari Grad čine jedinicu lokalne samouprave, Grad Sarajevo. Grad Sarajevo je formiran Amandmanom II na Ustav Kantona Sarajevo. Nadležnost i unutrašnja organizacija Grada uređuju se Statutom Grada.

Sarajevo je glavni grad Bosne i Hercegovine i Federacije BiH, kako je to određeno njihovim ustavima.

Slika 4. Kanton Sarajevo

³ "Službene novine Federacije BiH", broj 1/94

Kanton ima nadležnosti utvrđene Ustavom Federacije BiH i Ustavom Kantona Sarajevo. Kanton ima sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti, kako je to utvrđeno Ustavom Federacije BiH.

Isključive nadležnosti Kantona Sarajevo su:

- uspostavljanje i nadziranje policijskih snaga;
- utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o obrazovanju i osiguranje obrazovanja;
- utvrđivanje i provođenje kulturne politike;
- utvrđivanje stambene politike, uključujući i donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata;
- utvrđivanje politike koja se tiče reguliranja i osiguravanja javnih službi;
- donošenje propisa o korištenju lokalnog zemljišta, uključujući i zoniranje;
- donošenje propisa o unaprijeđivanju lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti;
- donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti;
- utvrđivanje politike u vezi sa osiguranjem radija i televizije, uključujući donošenje propisa o osiguranju njihovog rada i izgradnji;
- provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite;
- stvaranje i primjena politike turizma i razvoja turističkih resursa;
- stvaranje pretpostavki za optimalni razvoj privrede koja odgovara urbanoj sredini;
- finansiranje djelatnosti kantonalnih vlasti ili kantonalnih agencija oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima.

Zajedničke nadležnosti sa Federacijom BiH

Kanton zajedno sa Federacijom BiH, samostalno ili u koordinaciji sa federalnim vlastima vrši slijedeće nadležnosti:

- jamčenje i provođenje ljudskih prava;
- zdravstvo;
- politika zaštite čovjekove okoline;
- komunikacijska i transportna infrastruktura u skladu sa Ustavom Federacije BiH;
- socijalna politika;
- provođenje zakona i drugih propisa o državljanstvu i putnim ispravama državljana BiH sa teritorije FBiH i o boravku i kretanju stranaca;
- turizam;
- korištenje prirodnih bogatstava.

Sarajevski Kanton je postao član Skupštine evropskih regija (AER) u 2005. godini, a proglašen je Evropskim regionom 2006. godine, što ga vraća u red evropskih metropola i promovira kao mjesto ugodnog življenja i unosnog poslovanja. Nakon toga je uslijedilo otvaranje predstavništva u Briselu 2007. godine.

Regionalno predstavništvo KS u Briselu djeluje kao istureni ured Vlade i institucija Kantona Sarajevo prema institucijama Evropske unije i drugim evropskim regijama i udruženjima s osnovnim ciljem promovisanja privrednih, kulturnih, turističkih potencijala kao i svih drugih komparativnih prednosti koje Kanton Sarajevo kao evropska regija može ponuditi svojim partnerima.

1.3. Pregled osnovnih pokazatelja razvijenosti KS

Kanton Sarajevo, površinom od 1.276,9 km² jedan je od manjih kantona na području Federacije BiH, zauzima svega 4,9% teritorije Federacije BiH. Sredinom 2014. godine na području KS živi 444.851 stanovnik, što je oko 19% populacije Federacije BiH.

Sarajevski kanton sa prosječnom gustom naseljenosti od 348,3 st/km² je oko 3,9 puta iznad prosječne gustine naseljenosti Federacije BiH i najgušće je naseljen kanton Federacije BiH.

Svi parametri vitalne statistike KS veći su u odnosu na parametre FBiH: stopa nataliteta veća je za 2 promila, stopa mortaliteta za 0,7 promila, a stopa prirodnog priraštaja za 1,3 promila od ostvarenih u FBiH.

Krajem 2014. godine u KS bilo je 125.921 zaposleno lice, što je najveća koncentracija (28,1%) radnih mjesta u FBiH. Stepenn zaposlenosti ukupnog stanovništva KS je 28,3% što je za oko 50% veće od ostvarenog stepena u FBiH.

U istom periodu, na području KS bilo je 71.415 nezaposlenih, što je oko 18,2% nezaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stopa registrovane nezaposlenosti u KS je 36,2% i manja je od registrovane u FBiH za oko 10 procentnih poena.

Tabela 3. Uporedni pokazatelji Kantona Sarajevo i Federacije BiH, 2014. godina

Osnovni pokazatelji	Kanton Sarajevo	Federacija BiH	Odnos KS i FBiH
Površina (km ²)	1.276,9	26.109,7	4,9
Gustina naseljenosti (st/km ²)	348,3	89,5	3,9
Ukupno stanovništvo (sredinom godine)	444.851	2.336.722	19,0
<15	70.412	390.115	18,0
15-65	301.456	1.611.718	18,7
>65	72.983	334.889	21,8
Stopa nataliteta (na 1.000 stanovnika)	10,3	8,3	1,24
Stopa mortaliteta (na 1.000 stanovnika)	8,8	8,1	1,086
Stopa prirodnog priraštaja (na 1.000 stanovnika)	1,5	0,2	7,5
Broj zaposlenih (XII)	125.921	448.720	28,1
Stepenn zaposlenosti stanovništva (%)	28,3	19,2	1,47
Broj nezaposlenih (XII)	71.415	392.265	18,2
Stepenn nezaposlenosti ukupnog stanovništva (%)	16,1	16,8	0,96
Stepenn nezaposlenosti radnog kotingenta (%)	23,7	24,3	0,975
Stopa nezaposlenosti (%)	36,2	46,6	0,777
Radna snaga	197.336	840.985	23,5
Prosječna neto plaća u KM (XII)	1.050	847	124,0
Društveni bruto proizvod (u 000 KM)	6.207.821	17.159.815	36,2
Društveni bruto proizvod po stanovniku - BDP/pc u KM	13.955	7.344	1,9
Registrirani poslovni subjekti	32.272	129.315	25,0
Indeks fizičkog obima industrijske proizvodnje	99,2	106,7	0,93
Indeks prerađivačke industrije	101,7	108,4	0,94
Broj turista	301.319	575.566	52,4
Broj noćenja	579.553	1.094.986	52,9
Izvoz (000 KM)	917.503	5.778.901	15,9
Uvoz (000 KM)	3.692.006	10.353.991	35,7
Obim vanjsko-trgovinske razmjene (000 KM)	4.609.509	16.132.892	28,6
Stepenn pokrivenosti uvoza izvozom (%)	24,9	55,8	0,45
Isplaćene investicije u 000 KM (2013.)	1.143.885	3.097.552	36,9
Ostvarene investicije u 000 KM (2013.)	1.029.177	3.080.581	33,4
Broj poslovnih subjekata (preduzeća)	6.345	20.736	30,6
Prihodi (u mil. KM)	15.526	39.925	38,9
Rashodi (u mil. KM)	15.555	39.279	39,6
Neto dobit (u mil. KM)	574	1.826	31,4
Gubitak (u mil. KM)	599	1.205	49,7
Broj učenika osnovnih škola (školska 2014/2015.)	35.889	194.867	18,4
Broj učenika srednjih škola (školska 2014/2015.)	17.904	96.331	18,6
Broj studenata (školska 2014/2015.)	34.069	71.873	47,4

Broj ljekara	1.433	4.625	31,0
Broj stomatologa	259	576	45,0
Broj penzionera	85.768	336.898	25,5
Broj zaštićenih područja	4	10	25,0
Površina zaštićenih prirodnih područja (ha)	2.930,3	83.352,5	3,5

Izvor: Statističko-dokumentaciona osnova Zavoda za planiranje razvoja Kantona Sarajevo

Na području KS u 2014. godini ostvarena je vrijednost BDP u iznosu od 6,2 milijarde KM, što je 36,2% društvenog bruto proizvoda ostvarenog u FBiH. Prosječno ostvareni društveni bruto proizvod po stanovniku u KS je 13.955 KM, i prema ovom pokazatelju razvijenosti, KS je oko dva puta razvijeniji od prosjeka FBiH.

Na području KS isplaćeno je oko 37% investicija u FBiH, a ostvareno 33,4% ukupnih investicija u FBiH. Ukupno registrirani poslovni subjekti na području KS, 32.272, predstavljaju 25% poslovnih subjekata Federacije.

U 2014. godini u KS boravilo je 301.319 turista, što predstavlja 52,4% ukupnog broja turista koji su posjetili FBiH.

U toku 2014. godine u KS ostvaren je uvoz u vrijednosti od oko 3,7 milijardi KM ili 35,7% ukupnog uvoza FBiH. U istom periodu ukupan izvoz roba i usluga sa područja KS ostvaren je u vrijednosti od 917,5 miliona KM, ili 15,9% ukupno ostvarenog izvoza FBiH. Stepenn pokrivenosti uvoza izvozom u KS je 24,9%, i značajno je manji od ostvarenog u FBiH.

Prema svim pokazateljima poslovanja KS ima dominantno učešće u FBiH. Više od četvrtine poslovnih subjekata koji knjigovodstvo vode u skladu sa kontnim okvirom za privredna društva (preduzeća) sa područja FBiH nalazi se u KS. Poslovni subjekti KS ostvaruju oko 39% ukupnih prihoda i rashoda ostvarenih u FBiH. Istovremeno, generiraju oko 50% ukupnog gubitka i oko 31% neto dobiti ostvarene na nivou FBiH.

Na početku 2014/2015. školske godine, na području KS je 35.889 učenika osnovnog obrazovanja, što je 18,4% od ukupnog broja učenika osnovnog obrazovanja FBiH. Škole srednjeg obrazovanja pohađa 17.904 učenika, što je učešće od 18,6% u ukupnom broju srednješkoljskih učenika u FBiH. Na području Kantona Sarajevo upisano je 34.069 studenata, a to je preko 47% od ukupnog broja studenata na području FBiH.

U 2014. u KS ima 1.433 ljekara što je 31% od ukupnog broja ljekara u FBiH, 259 stomatologa ili 45% od ukupnog broja stomatologa u FBiH.

Prema navedenim pokazateljima, Kanton Sarajevo na području Federacije Bosne i Hercegovine se pokazuje kao značajno područje koncentracije ekonomskih potencijala (stanovništvo, zaposlenost, nezaposlenost), kao i efekata razvijenosti (stepen zaposlenosti, obim vanjsko-trgovinske razmjene). Najveći bruto domaći proizvod po stanovniku u FBiH se ostvaruje u KS. To je najveći obrazovni, zdravstveni i turistički centar u Federaciji BiH.

I prema indeksu razvijenosti, koji sublimira nivoe razvijenosti mjereno stepenom zaposlenosti stanovništva, stopom nezaposlenosti, brojem učenika na hiljadu stanovnika, BDP/pc, te indeksom odsutnog stanovništva, KS je rangiran na prvom mjestu, sa vrijednošću indeksa koji je za preko 38% iznad prosječne razvijenosti FBiH.

Tabela 4. Nivo razvijenosti kantona u FBiH u 2014.

Kantoni	Step. zapos. (%)	Step. nezap. (%)	Broj učen. (osn+sred) na 1000 stan.	BDP/pc	Index odsut. stan.	Federacija BiH = 100,0					Indeks razvij.	Rang
						Step. zap.	Step. nez.	Broj učen. na 1000 stan.	BDP/pc u KM	Odsut. stan.		
Unsko-sanski	11,2	59,0	125	4.419	-16,6	58,9	74,1	100,1	60,2	91,5	76,9	8
Posavski	14,6	49,6	113	5.769	-39,2	77,0	94,2	90,9	78,6	-56,6	56,8	10
Tuzlanski	16,3	54,8	118	5.363	-4,8	86,0	83,2	94,8	73,0	168,5	101,1	4
Zeničko-dobojski	17,5	50,3	128	6.125	-17,0	92,2	92,8	102,5	83,4	88,7	91,9	5
Bosansko-podrinjski	19,9	36,0	97	6.993	-21,8	104,9	123,2	78,2	95,2	57,3	91,8	6
Srednjobosanski	16,1	50,6	139	5.163	-25,5	84,9	92,0	111,8	70,3	33,3	78,5	7
Hercegovačko-neretvanski	21,5	41,2	126	8.428	-16,3	113,3	112,1	101,1	114,8	93,4	107,0	3
Zapadno-hercegovački	20,1	40,1	158	6.104	-8,4	106,0	114,6	126,7	83,1	145,1	115,1	2
Sarajevski	28,1	36,3	121	13.955	-9,8	148,1	122,5	96,8	190,0	135,6	138,6	1
Kanton 10	12,1	49,9	102	5.474	-32,4	63,6	93,6	82,1	74,5	-12,2	60,3	9
Federacija BiH	19,0	46,9	125	7.344	-15,3	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH, 2015.

2. Sektorska analiza za KS

2.1. Model analize

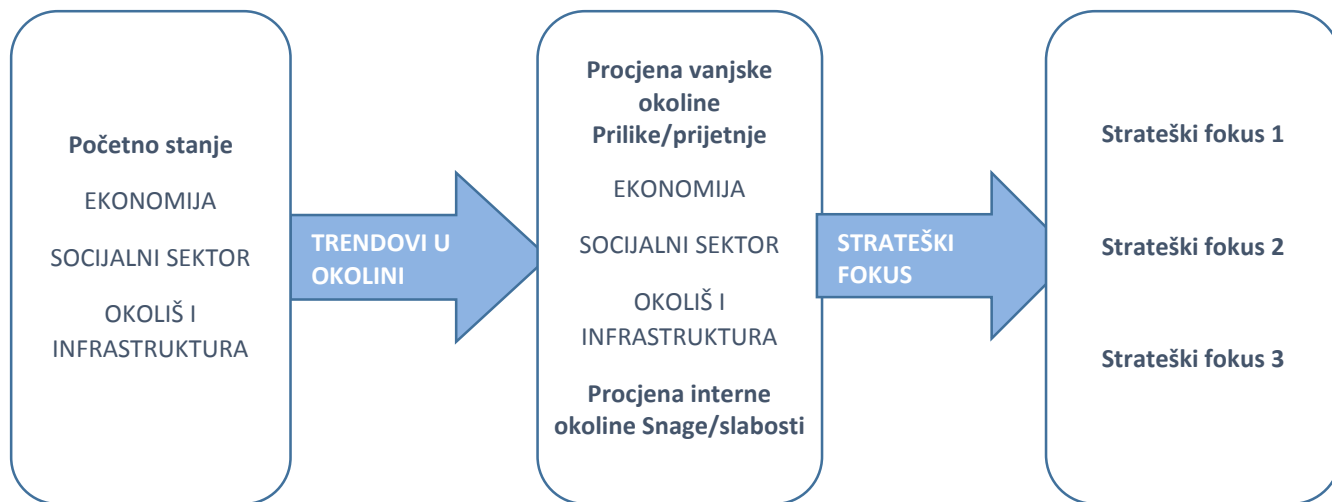
Sektorska situaciona analiza urađena je korištenjem SWOT alata koji procjenjuje vanjsku okolinu sa prilikama i prijetnjama koje se iz nje generiraju i unutarnju okolinu sa snagama i slabostima koje utiču na razvoj KS, odnosno različite aktere uključene u pripremu i realizaciju Strategije razvoja KS do 2020. godine. Na osnovu rezultata SWOT analize sugeriraju se strateški fokusi Strategije kojim će se maksimalno koristiti prilike, odnosno prevenirati prijetnje na bazi građenja ili korištenja već izgrađenih snaga.

U kontekstu strateškog pristupa planiranju razvoja, uvažavajući koncept rada na strategiji razvijen je model sinteze rezultata dobivenih SWOT analizom u kome je sadržano pet elemenata i to:

- 1) prikaz postojećeg stanja na KS,
- 2) istraživanje trendova u vanjskoj okolini (globalne, EU, regionalne i BiH) koji mogu imati utjecaj na SWOT analizu za KS,
- 3) analiza vanjske okoline KS,
- 4) analiza unutarnje okoline KS i
- 5) izbor strateškog fokusa na osnovi rezultata SWOT analize na kojima se temeljiti dalji rad na pripremi strategije.

Model se projicira na tri ključne sektorske oblasti i to ekonomiju, socijalni sektor i okoliš i infrastrukturu. Grafički prikaz ovog modela se daje u shemi 1.

Shema 1. Prikaz modela sinteze rezultata SWOT analize

2.2. Kontekst i ograničenja za izradu analize

Početno ograničenje u sintezi je vezano za predmet analize. Radi se o SWOT analizi koja uzima u obzir one faktore i aktivnosti koji se odnose na ustavne nadležnosti KS kao institucionalnog oblika vlasti. Sa takvim ograničenjem možemo analizirati utjecaje vanjske okoline i snage i slabosti u unutarnjoj okolini.

Kontekst za izradu Strategije i studije je društvo i država koji su na niskom stupnju ekonomskog i socijalnog razvoja u odnosu na EU, kao asocijaciju ka kojoj težimo u našem razvoju. Osnovni uzrok tome je nizak nivo reformi i usklađivanja osnovnih faktora razvoja sa napretkom tehnologije, tržišta, regulative i pozitivnih poslovnih praksi u svijetu ili, bliže, EU.

U pogledu efikasnosti djelovanja tri osnovna pokretača razvoja na KS stanje je slijedeće:

1. Snage tržišta ne mogu da djeluju u potrebnom intenzitetu, jer faktori ponude i tražnje nisu u mogućnosti da slobodno djeluju zbog izostanka liberalizacije, odnosno regulacije određenih biznisa. Primjer: komunalni otpad se baca bez ikakve obaveze selekcioniranja i skupljanja na određenim mjestima, kako bi se operatorima u tom poslu omogućilo njegovo skupljanje i upotreba za reciklažu i ponovno korištenje kao sirovina u novom ciklusu u lancu vrijednosti određene proizvodnje. Tako tone aluminija, stakla, plastike i drugih materijala predstavljaju problem za KS umjesto da stvaraju društvene koristi.
2. Poduzetnički sektor je blokiran i ne djeluje kao inovator, investitor i operator koji preuzima tržišni rizik, ali traži i nagradu u vidu profita. Rizično je ući u poduzetništvo sa recikliranjem otpada jer osim tržišnog postoji visok politički rizik – ako nema regulacije i čvrstog pravnog osnova, neko iznenada može zabraniti započeti posao i sav uloženi kapital može propasti.
3. KS je blokiran i ne može dati poduzetnicima nikakav siguran znak da mogu ući u posao recikliranja otpada pod uvjetima zakona i druge regulative, jer nije donešena regulativa za komunalni otpad, a propisi za druge vrste posebnih kategorija otpada su u nadležnosti FBiH.

Govoriti o razvoju znači govoriti o kvalitetu razvoja, o promjenama koje treba učiniti da se ubrza ekonomski, socijalni i okolinski razvoj. Ako kvalitet promjena bude ispravan i proizvodio pozitivne efekte, onda će i kvantitativnim izrazima tih promjena biti moguće upravljati.

Reforme stvaraju nove prilike, ranije neslućene. Na primjer, upravljanje otpadom u kome će otpad biti ne društveni trošak, nego društvena korist, otvara nove mogućnosti razvoja – novi biznisi, nova zaposlenost, nove investicije, nova dodana vrijednost, novi resursi. Šta je potrebno da se ovo ostvari: a) treba država da regulira ovu oblast, b) treba

osloboditi snage tržišta i stvoriti povoljno poslovno okruženje da poduzetnici znaju u šta idu, c) treba dobrih i na rizik spremnih poduzetnika – ko to treba da uradi?

Nedostatak prethodnih istraživanja je veliko ograničenje za pouzdanost SWOT analize i njenu sintezu. Primjer: toplinska energija za grad Sarajevo iz TE Kakanj – to je mega projekt koji nije istražen i bez toga se ne može imati opredjeljenja o tom pitanju. Nema ni evaluacija postojećih projekata da bi se vidjeli njihovi efekti, kako bi se ocijenilo da li ih nastavljati ili napuštati.

Da bi se ostvarila vizija boljeg života na KS mora se stvoriti nova ekonomska struktura koja će omogućiti veći broj i bolje plaćena radna mjesta. To će kreirati veću tražnju i mogućnosti za razvoj raznovrsnih lokalnih servisa i privlačiti nove investitore. Ako se održi postojeća loša ekonomska struktura, KS će reproducirati spor rast i siromaštvo. Ako se popravi ekonomska struktura sa dominacijom proizvodnje i servisa sa visokom dodanom vrijednošću to će biti progresivna sredina sa dinamičnom ekonomijom, kvalitetnim javnim servisima i održivom prirodnim okolinom. KS je kao i čitava BiH sredina u zamci srednjeg dohotka. Hoće li dalji tok događaja voditi KS naprijed ka društvu visokog dohotka ili nazad ka siromaštvu? U pogledu konkurentnosti KS nije toliko jeftin da bi konkurirao cijenama, pogotovu ne azijskim konkurentima, niti je toliko inovativan da bi konkurirao diferenciranim inovativnim proizvodima.⁴ Treba kreirati vlastitu strategiju razvoja u kojoj će se osigurati specifične konkurentske prednosti na globalnom tržištu u okviru integrirane strukture BiH.

2.3. Početno stanje u analiziranim sektorima KS

Početno stanje predstavlja osnovu sa koje se planira razvoj KS do 2020. godine. Mnoge strateške promjene u okruženju imaju diskontinuitet sa prošlošću, pa i planiranje razvoja KS mora u balansiranom odnosu nastavljati sa započetim promjenama u određenim oblastima, dok će u nekim oblastima imati izraziti diskontinuitet sa zatečenim stanjem i kretanjima u prošlosti.

Osnovna obilježja početnog stanja u ekonomskom, socijalnom i okolinskom razvoju KS je nizak nivo reformi i promjena u odnosu na globalno i evropsko okruženje. Te promjene su uvjetovane dinamičnim promjenama u tehnologijama, tržišnim potrebama, konkurenciji na tržištima roba, usluga, kapitala i političkim promjenama. Zastoj u reformama u BiH se izravno odražava i na KS i to je osnovni uzrok niske konkurentnosti.

Polaznu poziciju treba razmotriti po sektorskim kriterijima koji uključuju sektor ekonomije, socijalni sektor i sektor okoliša i javnih investicija.

2.3.1. Početno stanje u ekonomiji

Razvoj KS u proteklom periodu bio u znaku oporavka od posljedica globalne ekonomske krize koja je svom silinom zahvatila Bosnu i Hercegovinu, počev od 2009. godine⁵. Taj oporavak je bio krhak i još uvijek nije stabiliziran. Na nivou FBiH ukupan bruto domaći proizvod (BDP) u 2013. godini tek je dostigao nivo iz 2008. (indeks 100,7). Zvanični statistički podaci o BDP za kantone ne postoje. Zato se ne može dati ocjena o kretanju BDP na KS, kao indikatoru oporavka. Kao pouzdanije indikatore ekonomskog oporavka možemo uzeti kretanje (ne)zaposlenosti i investicija.

Tabela 5. ilustruje trend rasta broja nezaposlenih u periodu od 2009. do 2013. godine. Sekundarnom analizom tržišta rada u KS je utvrđeno da je u istom periodu stopa rasta nezaposlenog stanovništva iznosila 1,27%.

⁴ Prema nalazima studije: „Strateška opredjeljenja razvoja privrede Kantona Sarajevo, I faza“, CEDES, juli 2015

⁵ Potrebno je podsjetiti da su direktne i indirektno ratne štete nanasene privredi procijenjene na 24 mlrd. KM. (Privredna komora KS,1996.)

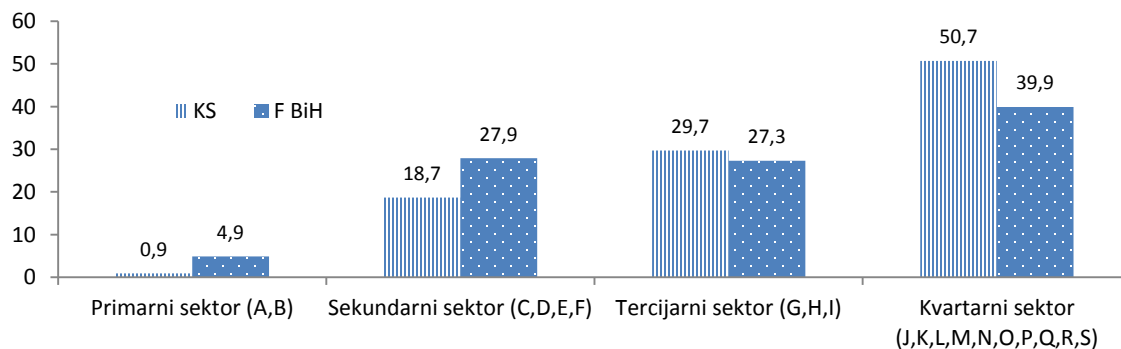
Tabela 5. Stopa nezaposlenosti u KS u periodu 2009–2013.

Pokazatelji	2009	2010	2011	2012	2013	Stopa rasta 09-13 (%)	Indeks13/09
Stepen nezaposlenosti stanovništva	15,6	15,8	15,9	16,6	16,4	1,27	104,6
Stepen nezaposlenosti radnog kontingenta	23,3	23,6	23,7	24,4	24,2	0,97	103,5
Stopa nezaposlenosti aktivnog stanovništva (u odnosu na radnu sangu)	35,7	36,8	35,7	36,7	37,0	0,96	103,6

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, obrada

Indikatori (ne)zaposlenosti i investicije ukazuju na problem ekonomske strukture na KS koja nije u stanju da generira visoku dodanu vrijednost, generira nova i kvalitetna radna mjesta i osigurava tehnološki progres. Zaposlenost je blago povećana i to zahvaljujući rastu zapošljavanja u javnoj administraciji kao rezultat okolnosti da se u KS nalazi grad Sarajevo kao glavni grad BiH i Federacije BiH. Ukupna zaposlenost na KS dominantno se ostvaruje u javnom sektoru, kako u javnoj administraciji i javnim djelatnostima, tako i u poduzećima sa državnim kapitalom i javnim poduzećima (oko 40% zaposlenih sa KS). To je neproduktivna i neperspektivna osnova zaposlenosti. Poduzetnički realni sektor (poljoprivreda, šumarstvo, industrija, građevinarstvo, ugostiteljstvo i turizam, saobraćaj i veze) generira oko 30% radnih mjesta i ostali oblici poduzetništva (banke, osiguranje, nekretnine, trgovina i ostalo) generiraju oko 30% radnih mjesta. Nezaposlenost raste, a posebno negativna obilježja su dugotrajna nezaposlenost osoba starije dobi, dug period nalaženja prvog zaposlenja za mlade, niska konkurentnost neuposlenih u pogledu zahtijevanih profila i radnih vještina na tržištu rada, visoka formalna školska sprema neuposlenih osoba. Primjena aktivnih politika i mjera zapošljavanja pokazuje početne rezultate, ali i potvrđuje da sam ekonomski rast neće moći bez tih politika ozbiljnije smanjiti nezaposlenost u KS.

U nedostatku pokazatelja koji se odnose na BDP i njegovu strukturu na KS, ekonomska struktura se prikazuje prema strukturi zaposlenosti (Graf 1.).

Graf 1. Udio sektora u kreiranju radnih mjesta na KS i FBiH, 2014. (u %)

Izvor: Statistički bilten 218/15, FZS, dostupno na http://www.fzs.ba/godsnji_bilteni.htm#ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLACE, pristup 28.6.2015.

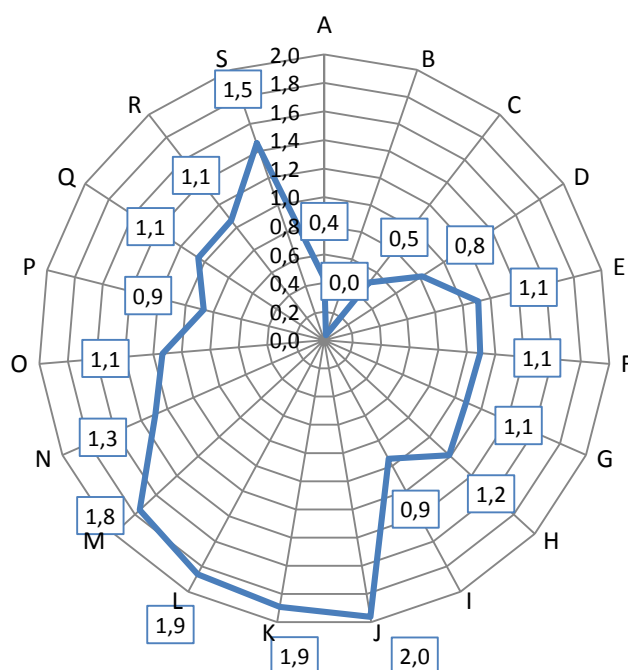
U strukturi ekonomskih djelatnosti udio onih koje imaju potencijal za izvoz iznosi u kreiranju radnih mjesta na KS samo 19,6% (primarni i sekundarni sektor). To je daleko manje od udjela tih sektora u FBiH sa 32,8% radnih mjesta. S druge strane, tercijarni i kvartarni sektor, među kojima neke djelatnosti imaju kapacitet stvaranja usluga za izvozna tržišta, imaju znatno veći udio u kreiranju radnih mjesta na KS u odnosu na FBiH (tercijarni sektor sa turizmom i saobraćajem i kvartarni sektor sa IKT, zdravstvenim, poslovnim i uslugama kreativnih industrija – umjetnost, zabava, sport).

Ove nalaze potvrđuje i analiza lokacijskih kvocijenata koja predstavlja odnos udjela pojedinih djelatnosti u kreiranju radnih mjesta na KS u odnosu na FBiH. Djelatnosti koje imaju lokacijski kvocijent iznad 1 čine bazične djelatnosti KS, a one ispod čine nebazične djelatnosti.

Na grafu 2. u prikazu lokacijskih kvocijenata za KS vidljivo je da su bazične djelatnosti KS sa lokacijskim kvocijentima iznad 1 slijedeće: opskrba vodom (E), građevinarstvo (F), trgovina (G), prijevoz i skladištenje (H), informacije i komunikacije (J), financijske djelatnosti (K), nekretnine (L), stručne i naučne usluge (M), administrativne djelatnosti (N), javna uprava (O), zdravstvo i socijalne usluge (Q), umjetnost, zabava i rekreacija (R) i ostalo (S). S druge strane, poljoprivreda (A), prerađivačka industrija (C), proizvodnja električne energije (D), ugostiteljstvo (I) i edukacija (P) su nebazične djelatnosti.

Navedeni nalazi ukazuju na značajna odstupanja od poželjne uloge poljoprivrede, prerađivačke industrije i ugostiteljstva (turizma) kao osnovnog generatora izvoznih proizvoda i značajnog generatora usluga turizma za izvoznu tražnju. Paradoksalno je da niz djelatnosti koje su prikazane kao bazične nemaju potencijal razvoja u budućnosti, jer su ograničene na nedovoljno rastuće domaće tržište ili su neperspektivne kao javne usluge. To nameće potrebu transformacije niza javnih usluga u usluge namijenjene izvoznim tržištima (zdravstveni i edukacijski turizam, kreativna industrija i druge).

Graf 2. Lokacijski kvocijenti djelatnosti na KS prema FBiH prema zaposlenosti, mart 2014.

Izvor: Statistički bilten 218/15, FZS, dostupno na http://www.fzs.ba/godsniji_bilteni.htm#ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLACE, pristup 28.6.2015.

Niska izvozna orijentacija je rezultat nedovoljne konkurentnosti prerađivačke industrije (stopa rasta 3,9%, 2010-2013.), iako je izvoz roba porastao u periodu 2009-2013 za oko 50% doprinosom drvne, metalne i industrije hrane i pića. U strukturi izvoza sa KS značajno mjesto ima izvoz usluga. Međutim, on nije obuhvaćen statistikom izvoza i tako se iskrivljuje slika ukupne orijentiranosti privrede KS prema izvoznim tržištima⁶. Nije istražena vrijednost izvoza usluga sa KS, ali se može na bazi promatranja zaključiti da se radi o visokom potencijalu koji može unaprijediti ekonomsku strukturu KS. Tabela 6. sumira izvoz po područjima klasifikacije djelatnosti u periodu 2010-2013. godine.

⁶ Izrazito izvozne uslužne djelatnosti su inženjering i projektovanje, IKT usluge, softverske usluge i usluge međunarodnog transporta i turističke usluge.

Tabela 6. Izvoz po područjima klasifikacije djelatnosti u KS u periodu 2010-2013.

Izvoz po KD	Izvoz (000KM)				Stopa rasta 10-13 (%)	Indeks 2013/2010
	2010	2011	2012	2013		
Ukupno	744.718	787.345	722.965	916.490	7,2	123,1
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	4.329	4.990	4.442	8.345	24,5	192,8
Vađenje ruda i kamena	4.230	636	557	870	-41,0	20,6
Prerađivačka industrija	465.004	467.734	489.646	522.128	3,9	112,3
Proiz.snabdijevanje/opskrba električ. energijom, plinom, parom i klimat.	168.046	161.356	89.680	259.542	15,6	154,4
Ostalo	103.109	152.630	138.640	125.605	6,8	121,8
Nerazvrstano po kategorijama		-	-	-		

Izvor: Federalni zavod za statistiku, KS u brojkama 2014., 2013

Javni sektor na KS je velik po obimu javnih sredstava za njegovo finansiranje, po obimu zaposlenosti i obimu finansijskih deficita i obaveza. No, nije problem javnog sektora njegova veličina, nego efikasnost. U budžetu KS se smanjuje nivo prihoda, bez istovremenog smanjenja i restrukturiranja rashoda, što vodi u strukturalne deficite sa rastućom javnom zaduženošću. Istovremeno, stvara se politički pritisak iz drugih kantona u FBiH da se izmjene odnosi u raspodjeli indirektnih poreza u korist drugih kantona u FBiH, čime bi se budžet KS dodatno ugrozio. Fond zdravstvenog osiguranja KS i vodeće zdravstvene institucije na KS su u gubicima i imaju rastuće obaveze i teškoće sa likvidnošću koje ugrožavaju obim i kvalitet usluga. Takva budžetska i fondovska situacija dovodi u pitanje i održivost postojećih javnih servisa iz oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, sigurnosti i funkcija javne administracije. Javna komunalna poduzeća su u velikim gubicima i predstavljaju teret budžetu kroz subvencije oko 40 mil. KM godišnje. Uzrok njihovih gubitaka su loše politike u određenim oblastima javnog komunalnog sektora (grijanje, opskrba vodom, distribucija plina i javni saobraćaj), neekonomске cijene određenih usluga, nizak nivo investicija za racionalnije poslovanje i loše korporativno upravljanje sa neefikasnim menadžmentom javnih komunalnih poduzeća, kao i veliki broj bespravno izgrađenih objekata. Sektor državnih poduzeća koja posluju u konkurentskom okruženju niti se uspješno restrukturira, niti je uspješan u privatizaciji, što vodi propadanju tih poduzeća i gubljenju radnih mjesta.

Poduzetnički sektor pokazuje vitalnost – u periodu 2009-2013. godina raste broj pravnih lica i jedinica u sastavu pravnih lica, ali opada broj obrtnika, odnosno fizičkih lica. Mala, srednja i velika poduzeća orijentaciono zapošljavaju po trećinu zaposlenih u privredi, bez obzira što na kategoriju malih otpada 97,7%, na srednja 2% i na velika 0,3% ukupnog broj poduzeća. Tako veliki broj malih poduzeća zahtjeva povezivanje i koordinaciju i izvan tržišnog mehanizma kroz komore, poslovno udruživanje, kooperaciju ili klastere, ali to nije dovoljno zastupljeno. U poslovnom okruženju je poboljšano funkcioniranje poslovnih zona, ali tehnološki i poduzetnički inkubatori zaostaju. Pozitivan je primjer HUB 387 poduzetničkog inkubatora iz oblasti IKT koji je nastao na poduzetničkoj osnovi, bez neposrednijeg javnog angažmana. Nedovoljna su javna sredstva za podršku start-up poduzetništva. I dalje je otežan pristup finansiranju. Sve veći broj malih poduzeća je u nelikvidnosti i blokadi računa zbog otežane naplate potraživanja. Uočava se veliki nedostatak određenih profila radne snage zbog toga što programi škola i univerziteta ne prate potrebe tržišta rada i što izostaju napori da se kontinuirano radi na podizanju radnih vještina radnika. Aktivne mjere zapošljavanja daju početne rezultate.

Investicije kao osnova start-up, rasta, restrukturiranja, modernizacije i inovativnosti kompanija su nedovoljne, a njihova granska struktura dominantno je usmjerena na nekretnine, trgovinu i informacije i komunikacije. Skoro 60% ulaganja usmjereno je na građevinske objekte što podržava tezu o snažnoj motivaciji investitora da ulažu u rentnu ekonomiju, a zanemaruju ulaganja u opremu i tehnologiju. Zabrinjava mali obim ulaganja u prerađivačku industriju od svega 8% ukupnih ulaganja u 2013. godini. Pored toga što su niske, investicije konzerviraju postojeću negativnu ekonomsku strukturu privrede i ne podržavaju ciljeve rasta zaposlenosti, BDP i izvoza. Inače nedovoljan nivo stranih direktnih investicija ne kreće se prema sektorima „tradable goods and services“, a nema ni jasnih programa promocije investicija i stranih direktnih investicija na KS. Projekti javno-privatnog partnerstva (JPP) nisu zaživjeli, a masovno primijenjen fenomen „crowding-out“ (prekomjerna uloga javnog sektora u pružanju javnih usluga koja istiskuje ili ne omogućava involviranje privatnog sektora) doživljava izvjesnu evoluciju uvođenjem privatnih

operatora u javni saobraćaj na KS. Kompletan pregled realizovanih investicija u KS u 2014. godini je prezentiran u tabeli (Tabela 7.) koja slijedi.

Tabela 7. Isplate za investicije u KS po djelatnostima i osnovnim izvorima finansiranja u 2014. (u 000 KM)

Djelatnost investitora	Ukupno	Iz sopstvenih sredstava	Izdruženih sredstava	Iskorišteni finansijski krediti	Finansijski lizing	Iz sredstava fondova i budžeta	Iz ostalih izvora
Ukupno	1.143.883	769.307	54.954	205.561	29.632	9.690	74.739
Pravne osobe ukupno	1.139.721	767.232	54.955	203.540	29.632	9.689	74.673
A	4.150	654	582	2.867		47	
B	1.809	1.358		70			381
C	89.971	75.433	180	8.217	813	35	5.293
D	170.959	133.451	234	35.062			2.212
E	16.197	2.739		2.758	649	1.668	8.383
F	40.035	26.756	1.105	9.238	2.927		9
G	214.654	135.011	37.833	29.373	9.332	146	2.959
H	64.962	22.873		31.287	10.055	86	661
I	41.010	25.825	120	14.706		201	158
J	200.087	169.979	38	492	584	30	28.964
K	51.866	49.693		2.047	126		
L	45.128	13.105	6.215	24.573			1.235
M	65.446	24.132	4.236	30.722	1.055	4.214	1.087
N	14.479	6.234	2.052	785	3.874	183	1.351
O	58.710	42.340		630	47	804	14.889
P	39.049	26.490	25	9.582		201	2.751
Q	10.261	4.452	2.318	277		1.870	1.344
R	2.984	2.442	16	205	48	171	102
S	7.963	4.264		648	122	34	2.895
T	4.163	2.076		2.022			65
U	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Informacija o investicijama na području KS u 2013.

Razmjere sive (polulegalne) i crne (potpuno nelegalne) ekonomije i dalje su visoke. Osnovna područja ispoljavanja su neregistrirani rad, evazija poreza, bespravno zapošljavanje i pranje novca i druge nelegalne aktivnosti. To dovodi do poremećaja na tržištu i narušava sistem tržišne konkurencije. Rad inspeksijskih na nadzoru propisa o poslovanju i sudsko-tužilačkih institucija u privrednim sporovima nije u funkciji podrške ekonomskom rastu, zapošljavanju i izvozu. Arbitraža i medijacija u privrednim sporovima se ne koriste u dovoljnom obimu.

U rezimeu, početno stanje u oblasti ekonomije ima slijedeća obilježja:

1. Visoka nezaposlenost koja ima strukturalni dugoročni karakter sa pozitivnim promjenama u počecima primjene aktivnih politika i mjera zapošljavanja,
2. Ekonomska struktura koja ne omogućava proizvodnju proizvoda i usluga za izvoz (tradable goods and services) i generiranje više bruto dodane vrijednosti i radnih mjesta koja bi bila produktivnija i osiguravala veće plaće,
3. Niska izvozna orijentiranost i ograničenost razvoja privrednih djelatnosti kapacitetima domaćeg tržišta, ali i pozitivnim tokovima izvoza IKT usluga, poslovnih servisa i turizma,
4. Velik i neefikasan javni sektor sa deficitima budžeta i Fonda zdravstvenog osiguranja KS, te visokim gubicima javnih komunalnih poduzeća,
5. Nedovoljna konkurentnost poduzetničkog sektora, posebno malih i srednjih poduzeća iz industrije, loše poslovno okruženje za poslovanje, investicije i zapošljavanje i nedovoljan napredak u stvaranju stimulativnog i prijateljskog poslovnog okruženja koje bi podupiralo promjenu ekonomske strukture (industrija, IKT servisi, turizam), razvoj novih i restrukturiranje postojećih malih i srednjih poduzeća, razvoj

- novih oblika poduzetništva i inovativnost poslovnog sektora, razvoj poduzetničke infrastrukture i uvezivanje u lance vrijednosti BH, regionalnih i globalnih kompanija,
6. Nizak nivo i nepovoljna struktura poduzetničkih investicija sa fokusom na rentnu ekonomiju i zanemarivanje investicija u nove tehnologije i industriju, nisko prisustvo stranih direktnih investicija u sektoru proizvodnje i usluga za izvoz i izostanak projekata JPP kao načina za uvođenje privatnog sektora u pružanje javnih usluga
  7. Visoke razmjere sive i crne ekonomije koja deformira tržište rada i tržišnu konkurenciju uz slabe inspeksijske službe i neefikasno sudstvo u oblasti privrednih sporova,
  8. Nedovoljna sredstva koja se izdvajaju iz budžeta za prevenciju rizika od prirodnih i drugih nesreća poput poplava, suša, klizišta, saobraćajnih nesreća, zagađenje zemljišta i zraka.

2.3.2. Početno stanje u socijalnom sektoru

Socijalni sektor stvara značajne društvene preduslove za ekonomski i društveni napredak i postizanje društvene inkluzije na KS. On je po svom obimu veoma ekstenzivan i angažira značajna javna sredstva. Osnovni faktori koji determiniraju obim i strukturu djelatnosti u socijalnom sektoru su: 1) socijalno-ekonomska situacija, prije svega, mogućnosti upošljavanja i nivo siromaštva, 2) naslijeđena socijalna situacija (boračka zaštita, invalidska zaštita, demobilizirani borci, žrtve rata, zdravstveno stanje populacije), 3) demografski faktori (predškolsko, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, populacija starih), 4) politike aktivacije socijalno ovisne populacije (socijalno poduzetništvo, samozapošljavanje, podizanje radnih vještina) i javne politike zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite (udio javnih i privatnih resursa i način njihove alokacije na korisnike).

U ocjeni stanja u oblasti socijalnog sektora na KS treba se fokusirati na slijedeća pitanja: 1) da li se funkcijama socijalnog sektora stvaraju potrebni uslovi za ekonomski progres i razvoj inovativnog i poduzetničkog društva, 2) da li se u socijalnom sektoru osigurava željeni nivo javnih usluga iz oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, sigurnosti, kulture, sporta i socijalne inkluzije, 3) da li se u socijalnoj sferi stimulira aktivizam korisnika niza socijalnih beneficija ka zdravom životu, na tržištu rada, u poduzetničkoj sferi ili doprinosu kolektivnoj sigurnosti, i 4) koliko su finansijski održivi sistemi socijalnih usluga na KS.

Visoka i strukturalno uslovljena nezaposlenost ukazuje na to da obrazovanje, pogotovo srednjoškolsko i visoko nije dovoljno Dodatno, uočljiv je i kontinuiran pad broja učenika u osnovnim školama u periodu od 2009-2013. godine. Tabela 8. naglašava prisutnost ovoga trenda.

Tabela 8. Broj učenika u osnovnim školama po godinama

Godina	Škole	Odjeljenja	Učenici			Nastavnici
			ukupno	učenici	učenice	
2009	84	1.696	39.479	20.278	19.201	2.537
2010	85	1.665	37.865	19.433	18.432	2.571
2011	85	1.622	35.539	18.320	17.219	2.521
2012	85	1.580	34.709	17.830	16.879	2.462
2013	87	1.659	36.233	18.635	17.598	2.576

Izvor: Obrazovanje Predškolsko, Osnovno, Srednje i Visoko (Zavod za planiranje razvoja KS; 2009. - 2014.)

U nastavnim i studijskim programima, pored njihove neaktualnosti u odnosu na tražnju na tržištu rada, nema dovoljno edukacije iz oblasti poduzetništva, niti aktivnog odnosa učenika i studenata u obavljanju praksi ili volonterskog rada i predstavljanja svojih radnih sposobnosti budućim poslodavcima. Tabela koja slijedi prikazuje zaposlenost prema stepenu stručnog obrazovanja za period 2009-2013. godine.

Tabela 9. Zaposlenost prema stepenu stručnog obrazovanja, u KS, stanje 31.mart.

Stepen stručnog obrazovanja	2009	2010	2011	2012	2013	Indeks 2013/2009
VSS	23.923	25.491	28.584	29.826	31.180	130,3
Doktori nauka	1.468	1.456	932	956	1.176	80,1
Magistri nauka	920	1.208	1.308	1.431	1.826	198,5
VŠS	6.238	6.033	5.855	5.726	5.474	87,8
SSS	42.474	44.001	47.660	48.999	50.470	118,8
NSS	4.015	4.199	4.689	3.884	3.431	85,5
VKV	4.113	4.082	4.049	3.708	4.037	98,2
KV	15.568	13.487	13.616	13.393	12.124	77,9
PKV	1.472	1.404	1.310	1.109	1.167	79,3
NKV	4.682	4.470	3.614	3.607	3.290	70,3
Ukupno	102.485	103.167	109.377	110.252	111.173	108,5

Izvor: FZS, Bilten zaposlenost, nezaposlenost i plaće, 2009.-2013.

Sve ranije navedeno dovodi do loše pripremljenosti mladih na tržištu rada i dugog vremenskog perioda do prvog zaposlenja. I pored početnih rezultata u politikama aktivnog zapošljavanja, nema dovoljno javnih resursa za podizanje radnih vještina duže nezaposlenih i za njihove prekvalifikacije u skladu sa potrebama na tržištu rada. Posebni problemi se ispoljavaju u nedovoljnoj ponudi stručnjaka iz oblasti IKT, inženjera na razvoju procesa i proizvoda, organizatora proizvodnje, stručnjaka iz oblasti upravljanja okolišem i radnika određenih proizvodnih zanimanja. Da bi javno-privatno partnerstvo ovdje moglo dati rezultate pokazuje primjer HUB 387 u kome se preko vlastite akademije vrši edukacija za potrebe tržišta rada u oblasti IKT. Izostaju analize učinka različitih oblika i modela školovanja i studija (primjeri: devetogodišnje osnovno školovanje, masovan studij na II ciklusu visokog obrazovanja i drugo). Nesumnjive doprinose građenju inovativnog i poduzetnički orijentiranog društva daju kultura i sport, ali oni nedovoljno dolaze do izražaja jer im je javnim politikama financiranja ograničen prostor djelovanja. Izrazit primjer izostanka doprinosa socijalnih servisa ekonomsko-društvenom progresu na KS je to što nema izdvajanja za naučno-istraživački rad, koja su zakonski regulirana na nivou od 2% BDP i trebalo bi da iznose između 100 i 120 mil. KM godišnje. Očigledno, pored nedostatka novca, problem je i gdje bi se taj novac trošio, za koje namjene i kome bi dio dodijeljen.

Obuhvat, kvalitet i dostupnost javnih usluga iz socijalnog sektora bitno utiču na kvalitet života ljudi. Generalno se može ocijeniti da je obuhvat tih usluga širok, da se kvalitet unaprijeđuje, a da nisu ravnomjerno raspoređene na području KS. To je posebno karakteristično za zdravstvo, u kome dinamičan napredak nauke i tehnologije traži isto tako inovativne javne politike i inovativno-poduzetničke oblike organizacije javnih institucija zdravstva u čijem fokusu je građanin i misija unapređenja zdravlja kao osnova blagostanja ljudi. Zbog ograničenosti finansijskih, ljudskih i organizacijskih resursa, te resursa znanja tražnja za zdravstvenim uslugama je iznad kapaciteta ponude. Ta praznina se može pokriti većom ponudom javnih usluga, kreiranjem ponude privatnih usluga ili redukcijom tražnje kroz uvođenje tržišnih cijena određenih usluga i za određene kategorije tražnje. U okviru dostupnosti usluga socijalnog sektora postoje krupni problemi vezani za socijalnu inkluziju društva na KS. Oni se ispoljavaju u nejednakim mogućnostima zapošljavanja u javnom sektoru, pristupa školovanju, korištenju beneficija iz seta mjera aktivnog zapošljavanja, nejednakim novčanim iznosima koje po osnovu invalidnosti imaju osobe s invaliditetom kod kojih je invalidnost nastupila iz različitih razloga (tzv. neratni invalidi, ČZR i RVI), korištenja zdravstvenih usluga, toleranciji korupcije, privilegija i kriminala i drugih. Osobe sa invaliditetom se susreću sa mnogim preprekama u svakodnevnom životu. U slučaju prirodnih i drugih nesreća se njihova ranjivost povećava. U dosadašnjoj aktivnosti u domenu dostupnosti socijalnih servisa nije kreirana politika, a pogotovo implementirana praksa po kojoj bi se stvorili jasnu kriteriji za stjecanje prava za socijalne beneficije i to po osnovu dohodovnog i imovinskog cenzusa. To podrazumijeva postojanje socijalne karte i transparentan način dodjele socijalnih beneficija na KS.

Socijalni sektor na KS, kao uostalom i u čitavoj BiH, ne stimulira aktivizam građana za izlazak iz zone socijalne zaštite ili pasivizma vezanog za ograničene resurse u kulturi, zdravstvu ili obrazovanju. U periodu od 2009-2013. godine broj korisnika iz oblasti socijalne zaštite, civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom se smanjio, a iznos naknada je ostao gotovo nepromijenjen.

Tabela 10. Pregled korisnika i sredstava izdvojenih za oblasti socijalne zaštite, civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom (prosječno mjesečno)

Kategorije	2009	2010	2011	2012	2013	Indeks 2013/2009
Korisnici	56.097	49.649	50.198	51.456	50.846	91
Naknada u KM	5.829.793	5.581.190	5.547.289	5.730.683	5.809.807	98
Prosječno mjesečno po korisniku u KM	103,9	112,4	110,5	112,8	114,3	108

Izvor: Socijalna slika KS za godine 2009. do 2013., Zavod za planiranje razvoja KS

Izostaje ozbiljnije organiziranje u formama samozapošljavanja i tzv. socijalnog poduzetništva⁷ koje bi uz javnu finansijsku i tehničku podršku pomoglo da se iz zone pasivne socijalne zaštite respektivna populacija prevede u zonu aktivne promocije ekonomskog razvoja i zapošljavanja. U okviru ideje o aktivizmu, umjesto socijalnog ili budžetskog pasivizma koji onemogućava progres, stečena su na KS i iskustva o tzv. kreativnim industrijama koje se javljaju u tradicionalnim područjima javnih usluga iz domena umjetnosti, zabave, kulture, rekreacije, sporta, zdravstva i obrazovanja tako što se te oblasti transformiraju u tržišno i poduzetnički orijentirane biznise. Kreativne industrije znače uvođenje privatnog kapitala, vrlo često sa inozemnim partnerima a njihovi proizvodi i usluge su pretežno orijentirane inozemnim korisnicima i tržištima (filmska industrija, TV produkcija, zdravstveni i edukacijski turizam i niz drugih područja biznisa). Pozitivno dostignuće na ovom planu je uključanje BiH u Evropski program razvoja kreativne industrije sa fondom od oko 1,4 mld. eura, što je prilika za kandidiranje programa iz KS. Najpoznatijim proizvodom kreativne industrije na KS može se smatrati Sarajevo film festival. Međutim, još uvijek nema osmišljenog koncepta razvoja kreativnih industrija ni u BiH, niti na KS, kojim bi se na osnovi inicijalnih javnih sredstava kreirali projekti koji bi konkurirali za evropske fondove i bili osnova za privlačenje privatnih investitora u zemlji i inozemstvu.

Finansijska održivost socijalnih servisa je ozbiljno ograničenje u odražavanju postojećeg nivoa, a pogotovu njihovog razvoja u budućnosti. Smanjenje prihoda budžeta KS u kriznom periodu dovelo je do redukcija u grantovima za Univerzitet Sarajevo, tretirajući izdatke za obrazovanje kao administrativne rashode. U uslovima deficitarnog finansiranja budžeta upitna su i izdvajanja za ostale oblike socijalnih servisa: osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i socijalna zaštita. Budžet KS je inače dominantno socijalni i administrativni, bez ozbiljnije razvojne komponente. Ekspanzija zdravstva, uključujući i investicije, stvara deficite Fonda zdravstvenog osiguranja KS. Često ograničenje rashoda Fonda kako bi se on uravnotežio vodi deficitima u javnim zdravstvenim institucijama, koje su prinuđene vršiti redukcije u nabavci materijala i tako prekidati pružanje određenih važnih usluga. Nema zabilježenih mjera restrukturiranja javnih rashoda iz socijalnog sektora i mjere redukcije su se svodile uglavnom na neselektivno smanjenje rashoda određenim korisnicima i za određene namjene. U socijalnom sektoru je prisutna snažna penetracija privatnog kapitala, posebno u zdravstvu i obrazovanju, ali i u kulturi i sportu. To dovodi do bogatije ponude usluga u ovom sektoru koje vode kvalitetu i većoj dostupnosti usluga socijalnog sektora građanima. Istovremeno, to stvara i dobru osnovu za jačanje javno-privatnog partnerstva u pojedinim djelatnostima ovog sektora koje imaju prilike za razvijanjem poduzetnički orijentiranih djelatnosti (zdravstveni i edukacijski turizam, tržišno orijentirani studiji, profesionalna prekvalifikacija, kreativne industrije i drugo). Sigurnost građana je u velikoj mjeri ugrožena zbog izostanka efikasnog sistema uklanjanja pasa lualica sa ulica, uličnog kriminala i raširenosti upotrebe droga, a razlozi za takvo stanje velikim dijelom se kriju u nedostatku javnih sredstava za financiranje društvenog djelovanja na prevenciji ovih problema. Ograničeni finansijski resursi onemogućavaju adekvatno nagrađivanje talentiranih i vrhunskih stručnjaka na Univerzitetu i u zdravstvu što dovodi do odliva mozgova u inozemstvo. Ovaj bi se problem mogao riješiti kroz sistem finansiranja naučno-istraživačkog rada na KS.

U zaključku početno stanje u socijalnom sektoru ima sljedeća obilježja:

1. Velik i trom javni sektor koji nudi širok spektar usluga i zaštite u rastućem kvalitetu, ali ograničenom dostupnošću sa ekspanzijom privatnog, poduzetnički orijentiranog kapitala koji podiže obim i kvalitet usluga i povećava dostupnost tih usluga građanima, posebno u zdravstvu i visokom obrazovanju

⁷ Socijalno poduzetništvo je jedan od ključnih mehanizama za primjenu tržišnih pristupa ka poboljšanju društvene i radne integracije stanovništva. Socijalno poduzetništvo nije vođeno profitnim motivima, a ostvarenu dobit ulaže u razvoj poslovanja. Inače je vođeno svim drugim elementima poduzetništva: marketing orijentacijom, investiranjem, inovacijama i preuzimanjem tržišnog rizika. Podrazumijeva forme zadruga – kooperativa, farmi, obrta, nevladinih organizacija, udruženja, fondacija i samozapošljavanja.

2. Javni servisi u socijalnom sektoru ne potiču ekonomski rast i zapošljavanje, posebno zbog loše pripreme mladih za tržište rada i sistema obrazovanja koji ne proizvodi kadrove potrebne tržištu rada
3. Nedovoljna pripremljenost javnih politika i javne administracije za podršku inovativnosti i poduzetništvu, posebno u oblasti naučnih istraživanja i razvoja, što talentiranim i vrhunskim istraživačima ne nudi perspektive rada u BiH i sili ih na odlazak iz zemlje
4. Sistem socijalne zaštite ne potiče aktivizam korisnika beneficija za izlazak iz zone pasivne zaštite i ulazak u zonu aktivne podrške zapošljavanju i samozapošljavanju kroz vlastitu poduzetničku aktivnost i podizanje radnih vještina i sposobnosti
5. Nema zakonske regulative i javnih politika za poticanje socijalnog poduzetništva koje bi pomoglo marginaliziranim grupama da dođu lakše i brže do posla na načelima socijalne inkluzije i smanjenje njihove ranjivosti u slučaju prirodnih i drugih nesreća zbog neravnopravnog pristupa resursima i uslugama sistemu ranog upozoravanja
6. Nije stvorena društvena klima za jačanje socijalne inkluzije u dostupnosti javnih servisa socijalnog sektora za sve društvene grupe i za pravedno ciljanje populacije koja je u stanju socijalne potrebe u odnosu na populaciju koja socijalna prava koristi prema svom statusu. Otvoreno je pitanje načina i mjera za prevenciju i borbu protiv siromaštva, korupcije, svih vidova nasilja i kriminala i stanje u toj oblasti je nezadovoljavajuće
7. U djelatnostima socijalnog sektora koje imaju uvjete za tržišnu orijentaciju postoje početni uspjesi u provođenju projekata kreativne industrije, što bi uz podršku javnih sredstava omogućilo ekspanziju te industrije u oblasti filma, TV produkcije, zdravstvenog i edukativnog turizma, kulture, sporta i drugih.

2.3.3. Početno stanje u okolišu i javnoj infrastrukturi

Okoliš i javna infrastruktura stvaraju uvjete za ekonomski rast, zapošljavanje, racionalno i produktivno korištenje prirodnih resursa i prostora kao uvjeta za podizanje kvaliteta života u KS.

Stanje u ovim oblastima je različito po pojedinim elementima okoline i javne infrastrukture. U nastavku slijedi kraća analiza ovih elemenata.

Pravna regulativa koja se odnosi na okoliš je u dosta razvijenoj fazi i usvojeni su osnovni strateški dokumenti KEAP i LEAP (kantonalni i lokalni okolišni akcioni planovi), međutim, uočen je nedostatak koordinacije tijela za implementaciju dokumenata. Na nivou lokalnih zajednica ne postoji spremnost za primjenu i kontrolu mjera iz okolišnih dozvola što se negativno reflektuje na opće stanje okoliša.

U oblasti upravljanja šumama naglasak je dominantno na primarnim funkcijama eksploatacije drveta, a zanemareni su utjecaji na zrak, vodu i tlo, kao i eksploataciju sekundarnih šumskih proizvoda, što predstavlja veliki potencijal za razvoj turizma. Potrebno je istaći da Kanton Sarajevo provodi funkcionalnu zaštitu prirodnih područja na 2,3% teritorije, od čega je 70% područja pod šumom u kojima je zabranjena eksploatacija šume u ekonomske svrhe. Općenito, veliki potencijal zaštićenih područja, pored razvoja eko-turizma, ogleda se i u vrijednostima ekosistema koje su vezane za prehranu, resurse, zdravlje, rekreaciju i sl.

Bespravna gradnja je u punoj ekspanziji što stvara niz problema u prostornom rasporedu, okolišnoj zaštiti, komunalnoj infrastrukturi i pojavi klizišta, te ugrožavanja vodotoka, podzemnih voda i tla, pa i samog stanovništva nastanjenog u područjima bespravno izgrađenih objekata. Nepoštivanje federalnih propisa o gradnji dovodi do toga da se ne poštuje obaveza pribavljanja energetske certifikata za sve izgrađene objekte zbog čega se nastavlja praksa visokih energetske gubitaka i zagađenje zraka, naročito u hladnom razdoblju godine. Inspekcije nisu dovoljno kapacitirane, dosljedne i sposobne da obave svoje zakonom propisane zadatke. Bespravna gradnja po svojim ekonomskim, socijalnim, sigurnosnim i okolišnim posljedicama traži neodložno rješenje za zaustavljanje i otklanjanje nastalih posljedica.

Zbog neprimjene propisa u vezi sa zaštitom okoline povećava se zagađenost zraka, ugrožavaju vodotoci i sigurnost opskrbe vodom, zemljište, kulturno-istorijsko i prirodno naslijeđe na KS. Zagađenost zraka je direktna posljedica nekontrolirane emisija plinova iz motornih vozila u uvjetima nekvalitetnog javnog saobraćaja i korištenja

alternativnih energenata u odnosu na prirodni plin. Tabela 11. ističe najvažnije pokazatelje kada je riječ o vrsti i broju zagađivača u KS.

Tabela 11. Pregled zagađivača i broja izvještaja o zagađivanjima, kao i broja prekoračenja dozvoljenih vrijednosti emisija u KS

Sezona grijanja	Broj firmi	Broj kotlovnica	Broj izvještaja	Broj prekoračenja
2011	58	287	571	19
2012	33	164	378	16
2013	48	67	181	13
2014	32	174	206	6

Izvor: Informacija o kvalitetu zraka, Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice, 2014

Također, kategorisano po vrstama izvora, Tabela 12. nudi pregled najvećih zagađivača prema iznosu emisija.

Tabela 12. Sumarni pregled emisija po vrstama izvora

Vrsta izvora	SO ₂	NO _x	CO ₂	CO	NH ₃	N ₂ O	CH ₄	NM ₂ VOC	C ₆ H ₆	PM ₁₀
Površinski i	1.264	1.963	1.308.629	46.900	45	36	2.036	4.451	38	1.161
Linijski	9	1.473	379.904	17.370	13	12	88	998	33	110
Tačkasti	381	119	77.079	10	3	0	27	107		1.273
Ukupno 2013	1.654	3.554	1.765.612	64.280	61	48	2.151	5.557	70	2.544
Ukupno 2010	1.580	3.892	1.768.238	60.790	56	44	2.039	5.195	2.029	
Razlika 2010/2013	4,7%	-8,7%	-0,1%	5,7%	8,8%	7,8%	5,5%	7,0%	6,6%	25,4%

Izvor: Registar emisija u zrak i kategorizacija kvaliteta zraka za područje KS za 2013.

Voda se neracionalno koristi sa velikim gubicima, tako da prijeti nestašica vode u budućnosti za KS, tim prije što su vodozaštitne zone ugrožene bespravnom gradnjom, a vodovodna infrastruktura narušena zbog dugogodišnjeg izostanka ulaganja u održavanje. U postupku je gradnja prečistača kanalizacijskih voda u Butilama. Tabela 13. prikazuje raspoložive javne vodovodne sisteme te broj korisnika svakoga od njih.

Tabela 13. Pregled javnih vodovodnih sistema KS⁸

Vodovodni sistemi	Broj korisnika
Sarajevski vodovod	391.130
Gradski vodovod Misoča Ilijaš	16.000
Vodovod Hadžići	22.787
Vodovod Trnovo	1.622
Ukupno	431.539

Izvor: Zavod za javno zdravstvo KS, (2012.), Studija o zdravstvenom stanju stanovništva, higijenskim prilikama i zdravstvenoj djelatnosti u KS u 2011. godini

Ne postoji jedinstveni informacijski sistem o zemljištu kao i katastar klizišta. Izostanak certificiranja zemljišta predstavlja smetnju za brži razvoj organske proizvodnje hrane. Kulturno-istorijsko naslijeđe nije podržano odgovarajućom turističkom infrastrukturom (trotoari za turiste, parkinzi za turističke autobuse, signalizacija). Veliki je značaj prirodnog naslijeđa i zaštićenih područja koja pružaju visok potencijal za eko-turizam.

U sferi održivog okolišnog upravljanja na KS krije se visok potencijal stvaranja nove vrijednosti i kreiranja radnih mjesta. To se prvenstveno odnosi na oblast obnovljivih izvora energije sa potencijalima hidroenergije za male hidroelektrane, biomase u šumama i energije vjetra. Nadalje, to je područje energetske efikasnosti sa zgradarstvom i odgovarajućim konzalting uslugama, te energetske certificiranje zgrada. Poseban potencijal stvara biznis organske hrane i pića, turizam i oblast upravljanja otpadom. Otpad je veliki okolinski problem jer se još uvijek tretira kao društveni trošak (prikupljanje, manipulacija i uništenje) umjesto da se tretira kao korisna sekundarna sirovina koja u konceptu cirkularne ekonomije⁹ može biti dio lanca vrijednosti privrede u stvaranju nove vrijednosti i generator

⁸Studija o zdravstvenom stanju stanovništva, higijenskim prilikama i zdravstvenoj djelatnosti u KS u 2013. godini

⁹ Cirkularna ekonomija koja predstavlja zatvoren sistem korištenja resursa, recikliranja otpada i njihovog ponovnog uključenja kao važne sirovine i materijala za dalji proces stvaranja vrijednosti kroz lanac vrijednosti. Cirkularna ekonomije proširuje lanac vrijednosti u down streamu prema potrošaču i preko otpada iz potrošnje uključuje ga u lanac kreiranja sirovina za novo stvaranje vrijednosti.

novih radnih mjesta. Postoji deficit stručnjaka za upravljanje okolišnim razvojem pa bi u kurikulumu škola i univerziteta trebalo uključiti odgovarajuće programe za njihovo stvaranje. Tako bi se povećao i kapacitet konzaltinga za korištenje IPA fondova.

Prostor je u posljednju deceniju postao atraktivan resurs na KS za ekspanziju biznisa nekretnina, koji uključuje biznis nekretnina za prodaju, za rentiranje i za vlastito korištenje. Visoka tražnja za gradskim zemljištem u Sarajevu u uvjetima njegove ograničenosti nije izazvala potrebne reakcije u vezi sa izmjenama visine rentne naknade. U pripremi je uvođenje komunalne rente kojom bi se pribavljala dodatna sredstva za financiranje komunalnih djelatnosti. Njome se ipak ne bi rješavao problem visine rente za izuzetne građevinske lokacije u centru Sarajeva. S druge strane uvođenje komunalne rente, kao i plaćanje ekonomske cijene komunalija suočava se ograničenjima kupovne moći građana i to onih kategorija sa nižim dohocima. To je dodatni argument za uvođenje socijalne karte koja bi bila osnova za subvencije i alokaciju socijalnih beneficija za kvalificirane kategorije stanovništva.

Infrastruktura na području KS se nalazi u različitim razvojnim stadijima u pojedinim oblastima. Saobraćajna infrastruktura u nadležnosti KS bilježi dinamičan razvoj, a obuhvaća putne komunikacije i telekomunikacijsku mrežu na KS. U oblasti energetske infrastrukture uglavnom su zaokruženi sistemi distribucije prirodnog plina i toplinske energije. Infrastruktura za opskrbu KS vodom i odvodnje je zastarjela i nedovoljna, što dovodi do problema vremenski ograničenih redukcija vode, a u budućnosti bi moglo dovesti do ozbiljnih nestašica vode i zagađivanje vodotoka. Ulaganja u obnovu postojeće distributivne mreže uvjet su za eliminaciju ogromnih gubitaka vode, a ulaganja u realizaciju sistema Crna Rijeka trebalo bi da dugoročno osiguraju urednu opskrbu vodom. Izgradnja turističke infrastrukture uvjet je za dinamiziranje turizma u Gradu Sarajevu i na KS.

U obavljanju vitalnih funkcija vezanih za okolišno upravljanje i funkcioniranje infrastrukture javnog saobraćaja, otpada, vode, prirodnog plina i toplinske energije javne komunalne kompanije imaju puni monopol. To stvara velike probleme u efikasnom funkcioniranju tih važnih oblasti, jer se teškoće u tim kompanijama kao operatorima sistema prenose na čitav sistem i onemogućavaju kvalitetno zadovoljavanje potreba građana u tim oblastima. Nema nikakvih aktivnosti na liberalizaciji tih oblasti koja bi omogućila stvaranje konkurencije kroz pojavu novih ponuđača tih usluga za građane. Izuzetak je ulazak jedne privatne kompanije u područje usluga javnog saobraćaja i pojava jednog broja privatnih kompanija u distribuciji toplinske energije za grijanje, od kojih je jedna morala da ugasi svoj rad na području KS 2010. godine.

U zaključku početno stanje u oblasti okoliša i infrastrukture ima slijedeća obilježja:

1. Oblast okoliša i korištenja prostora na KS je neuređena i pored postojeće regulative, planova i programa, a prvenstveno zbog političkog uticaja i nedovoljnog stručnog i inspekciskog kapaciteta za primjenu regulative.
2. Ključni problemi u oblasti okoliša i korištenja prostora su nepostojanje sinergije između prostornog i okolinskog razvoja, masovna bespravna gradnja, visoka zagađenost zraka, neredovna opskrba vodom, ugroženost vodozaštitnih područja, klizanje tla, nedostatak integralnog sistema upravljanja otpadom i nepoštivanje uvjeta zaštite okoliša iz okolišnih dozvola od strane investitora u građevinske, industrijske i infrastrukturne projekte.
3. Dobro koncipiran i organiziran sistem održivog upravljanja okolišem i prostorom može za KS značiti preokret od socijalnih troškova ka stvaranju velike ekonomsko-socijalne koristi u razvoju novih zelenih biznisa sa generiranjem nove vrijednosti i novih održivih radnih mjesta u obnovljivim energetske izvorima, energetske efikasnosti, stvaranju cirkularne ekonomije, organskoj proizvodnji hrane, eko-turizmu i raznovrsnim konsultantskim uslugama iz te oblasti.
4. Prostor je izuzetno cijenjen resurs na KS, pogotovo u Sarajevu i njegovom užem centru. Opravdano je preispitati postojeći sistem naknada za rentu na tim lokacijama, kao što je potrebno uvesti i komunalnu naknadu uz primjenu kriterija subvencija za stanovništvo koje ispunjava dohodovno-imovinski cenzus. Potrebno je razmotriti promociju i korištenje prava građanje u skladu sa Zakonom o stvarnim pravima Federacije BiH.
5. Perspektive održivog okolinskog razvoja zahtjevaju stručne kadrove za obavljanje niza poslova iz te oblasti. Zato postoji potreba inovacija programa na školama i univerzitetima kako bi se u skorije vrijeme proizveo potreban broj kadrova iz oblasti održivog okolišnog razvoja

6. Razvoj infrastrukture javnog saobraćaja, opskrbe vodom, prečišćavanja otpadnih voda, upravljanje otpadom i očuvanje kulturno-istorijskog naslijeđa podrazumjeva modernizaciju i obnovu postojeće i gradnju nove. Investicije iz te oblasti treba da se nađu u Programu javnih investicija, a u njihovom finansiranju, osim tradicionalnih oblika, predvidjeti i modele JPP vodeći računa da investicioni projekti ne utiču negativno na razvoj čime može doći do narušavanja okoliša i nastanka prirodnih i drugih nesreća
7. Monopol i postojeće upravljanje javnim komunalnim poduzećima stvara negativne učinke po efikasnost zadovoljavanja vitalnih komunalnih potreba građana. Nema aktivnosti da se oblast komunalne privrede liberalizira i otvori prostor za ulazak privatnog kapitala i oblika JPP.

2.4. Trendovi u okolini KS

Trendovi u okolini KS odnose se na izvore generiranja promjena u globalnoj, europskoj, regionalnoj i okolini BiH koje će utjecati na razvoj KS. Ti trendovi odnose se na: 1) tehnološke trendove, 2) tržišne trendove, 3) socijalne trendove, 4) političke trendove, 5) trendove socijalne kohezije, 6) trendove borbe za održivi okolinski razvoj.

Prikaz ovih trendova daje se u mjeri u kojoj je bitno strateški analizirati utjecaje iz okoline i početnu poziciju i sposobnost KS da te utjecaje maksimizira kao prilike, a minimizira kao prijetnje.

Trendovi u tehnološkom razvoju

Tehnološki trendovi u svijetu obilježeni su eksplozijom u razvoju digitalnih tehnologija koje razvijaju 1) nove biznise i rješenja za potrebe ljudi i biznisa i 2) iz temelja mjenjaju poslovne koncepcije i način rada kroz rješenja za primjenu digitalnih tehnologija u tradicionalnim industrijama, privrednim i društvenim djelatnostima.

Ova i druga dostignuća u tehnološkom progresu rezultat su politika ulaganja u istraživanje i razvoj koje su u EU projicirana na nivo od 3% do 2020. godine. Program Horizon 2020 predviđa u periodu 2014-2020 sredstva za istraživanje u iznosu od preko 80 mld. eura. Pristup tom programu imaju i zemlje Zapadnog Balkana, uključujući BiH.

Tehnologije složenih proizvoda se dekomponiraju u okviru lanca vrijednosti i alociraju na različite lokacije u globalnoj ekonomiji prema konkurentskim prednostima pojedinih lokacija (energetski, sirovinski, ljudski, tržišni resursi). U zemlje u tranziciji se alocira proizvodnja komponenti ili sklopova, dok R&D i dizajn idu u napredne zemlje, a montaža u zemljama velike tržišne tražnje finalnih proizvoda (automobilska industrija, na primjer).

Kod zrelih ili standardnih proizvoda inovacije se vrše uglavnom kroz redizajniranje proizvoda i obogaćivanje funkcijama digitalnih tehnologija. Zemlje u tranziciji primjenjuju inovacije kroz kreativne imitacije dajući naglasak na nižu cijenu. U poslovima izvoza kompleksnih investicijskih projekata inovacije se ostvaruju u projektantskim i inženjering rješenjima i efikasnoj upotrebi takvih objekata nakon gradnje. Usavršavaju se tehnologije podizanja energetske efikasnosti i smanjenja emisije plinova. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora postaje i zakonski imperativ u EU.

Tehnologije dovode do inovacija ne samo u proizvodima i uslugama, nego i u procesima i društvenim sistemima. Posebno obilježje tehnološkog napretka na osnovi IKT je u tome da su tehnološka dostignuća široko dostupna i omogućavaju participaciju svih ekonomija svijeta u njihovom korištenju na osnovi lokalnih konkurentskih prednosti. Posljednjih godina primjetan je trend selenja proizvodnje iz dalekih zemalja bliže evropskom tržištu. To povećava atraktivnost zemalja evropske periferije, ali i konkurenciju među njima za privlačenje investicija evropskih, američkih i azijskih investitora.

Trendovi u tržišnom okruženju

Globalizacija dovodi do konvergencije potrošačkih potreba, ponašanja potrošača i standardizacije proizvoda i usluga na globalnom nivou. Ukidaju se barijere na tržištima roba, usluga i kapitala, isključujući trgovinu poljoprivrednim proizvodima u kojoj i EU nije izvršila potpunu liberalizaciju. Male zemlje sudjeluju na globalnom tržištu kroz izvoz

vlastitih autohtonih proizvoda ili usluga za globalne tržišne niše ili na bazi sudjelovanja u lancu vrijednosti određenog kompleksnog proizvoda kroz isporuke komponenti i dijelova ili u proizvodnji softverskih rješenja kao podugovarači za globalne principale.

U zemljama sa dominantnim udjelom malih poduzeća formiraju se konzorciji oko kojih se integriraju hiljade malih poduzeća u proizvodnji proizvoda za globalno tržište (primjer sira parmegiano u čijoj proizvodnji u italijanskoj regiji Reggio Emilia sudjeluje oko 3.800 farmi u 409 fabrika sira, ostvarujući prihod od oko 1,7 milijardi eura – podaci za 2010. godinu).

Sve veći dio svjetske trgovine odnosi se na proizvode kreativnih industrija, počev od raznovrsnih filmova, TV serija, nosača zvuka, video igrice do umjetničkih ruktvorina.

U zemljama razvijenog turizma lokalna proizvodnja hrane, pića, robe široke potrošnje i suvenira usmjerava se na strane turiste kao forma nevidljivog izvoza.

U uvjetima rasta kupovne moći na domaćem tržištu, čak i u malim zemljama razvija se potrošački etnocentrizam i altruizam prema domaćim proizvodima kroz akcije vladinih ili NGO kampanja za potrošnju domaćih proizvoda.

Osnovu uspješnog globalnog marketinga čini branding i partnerstvo sa kanalima distribucije na izvoznim tržištima. Vlade osiguravaju sredstva za certificiranje proizvoda i promociju u izvozu.

Društveni trendovi

Produženje životnog i aktivnog vijeka ljudi i rast njihovog udjela u ukupnoj populaciji razvijenih zemalja, pa i zemalja regije znači pojavu novih potreba koje su vezane za zdravstvene usluge, njihovu njegu i rasonodu i sadržajniji život u staroj dobi. To stvara prilike za zdravstveni i socijalni turizam.

Prijetnje terorizma, masovnih bolesti i socijalnih konflikta razvijaju kod suvremenih ljudi strah za vlastitu i kolektivnu sigurnost. Turisti preferiraju sigurne destinacije sa održivom okolinom i interesantnim kulturnim naslijeđem.

Potrebe novih tehnologija i društvenih sistema razvijaju tražnju za informatičkim stručnjacima, inženjerima konstruktorima, ljekarima, medicinskim sestrama, grafičkim dizajnerima i drugim zanimanjima za kojima postoji oskudica u globalnim razmjerima. To stavlja škole i univerzitete pred velike izazove i potrebe reformi u programima učenja i studija, ali i pred potrebu cjeloživotnog učenja koje se financira iz javnih fondova i sredstava poduzetničkog sektora. Tražnja iz razvijenih zemalja za stručnjacima dovodi do odliva mozgova iz zemalja u tranziciji, ako nemaju povoljne uvjete za razvoj i nagrađivanje.

Životni stil zdravog i dinamičnog života koji dobiva sve više poklonika na globalnom nivou generira potrebe za organskom hranom i rekreativnim, sportskim, kulturološkim i ruralnim turizmom.

Politički trendovi

Na globalnom planu jačaju političke integracije. U europskim razmjerima članstvo u EU postaje politički cilj svih zemalja Zapadnog Balkana koje svoj program reformi usklađuju sa politikama EU. Taj cilj nije izmijenjen i pored teškoća u kojima funkcionira EU i potreba za vlastitim reformama. Prema uspjehu u reformama stječu status kandidata i kasnije punopravno članstvo na pojedinačnoj osnovi. Slična situacija je i sa članstvom u NATO. U podršci strukturalnim reformama za pristupanje EU zemljama pretendentima stoje na raspolaganju IPA fondovi i još 22 različita programa, a stjecanjem statusa kandidata uključuju se i prepristupni fondovi.

Države i globalne organizacije preuzimaju odgovornost za razvoj Europe 2020 i Strategija razvoja JIE do 2020 sadrže identične ciljeve ekonomskog rasta kao pametan, inkluzivan i održiv razvoj.

Reforme u svim sferama političkog, socijalnog i ekonomskog života provode se posebno intenzivno u pokušajima da se nađu putovi bržeg ekonomskog oporavka kroz privlačenje stranih investicija. Zaostajanje u tome znači gubljenje šansi za razvoj i podizanje životnog standarda. Zemlje razvijaju svoje koncepcije konkurentnosti da stvore što stabilniji makroekonomski ambijent sa uravnoteženom javnom potrošnjom i povoljniji ambijent za biznis i zapošljavanje, kroz nivo javnih investicija i istraživanja i razvoja, bolje obrazovanje, tržište rada, zdravstvo, sigurnost, političku stabilnost i pripadnost snažnim globalnim političkim integracijama, kao što je EU.

Rast terorizma i oružanih sukoba dovodi do masovnih migracija iz zemalja pogođenih nemirima i siromaštvom. Uvođenje ekonomskih sankcija protiv zemalja u oružanim sukobima narušava slobodnu trgovinu i preusmjerava tokove regionalne trgovine.

Odgovornost za klimatske promjene i održiv okolišni razvoj rezultira u visokim okolišnim standardima koji se moraju dokazivati certifikatima za izvozne proizvode za EU tržište (namještaj, drvni sortimenti, hrana, pića). Snaga javnih institucija postaje faktor konkurentnosti privrede svake zemlje.

Trendovi socijalne kohezije

Društva zajedničkih vrijednosti postižu brži ekonomski i socijalni razvoj. Socijalna kohezija podrazumijeva jednaku dostupnost prilika za ekonomsko, socijalno i političko uključivanje svakog pojedinca u društvu. Ona je zasnovana na ljudskim pravima i slobodama, garantirana vladavinom prava i institucijama države, koja sve više poprima obilježja socijalne države.

Socijalna kohezija je često u suprotnosti sa neoliberalnim konceptom ekonomije i pratećim tržišnim fundamentalizmom. Ali i kada se takva ekonomija mora primijeniti, uvode se mehanizmi korekcija tržišnih devijacija kroz poresku politiku, cijene javnih usluga, socijalnu podršku i borbu protiv siromaštva, uključujući i podršku socijalnom poduzetništvu.

Trendovi rasta odgovornosti za okolinsku održivost

Okolinska održivost postaje uvjet i kriterij održivog razvoja. Mada nema suglasnosti o mjerama globalne borbe protiv klimatskih promjena, u EU, a i na globalnom nivou preko UN-a je snažno naglašena odgovornost za okolinsku održivost i to postaje obaveza svih zemalja koje pretendiraju na članstvo u EU.

Poseban fokus te odgovornosti je usmjeren na korištenje obnovljivih izvora energije i na podizanje energetske efikasnosti, te upravljanje otpadom na osnovama cirkularne ekonomije. Takve politike stvaraju obavezu podizanja efikasnosti u korištenju resursa, a to otvara mogućnosti novih biznisa i radnih mjesta, tzv zelenih biznisa.

2.5. Procjena vanjske i unutarnje okoline

Ova procjena se daje prema sektorskom principu, tj. za ekonomiju, za socijalni sektor i za okoliš i infrastrukturu.

2.5.1. Procjena vanjske i unutarnje okoline za ekonomiju

Elementi vanjske i unutarnje okoline identificirani su prema nalazima analize početnog stanja za ekonomiju KS i analize trendova iz okoline od utjecaja na razvoj ekonomije KS. Pored toga, uključeni su i drugi faktori koji su relevantni za budući razvoj ekonomije KS, kako u vanjskoj, tako i u internoj okolini.¹⁰

---

¹⁰ Procjena identificiranih elemenata data je po načelu prosjeka timske procjene na radionicama, primjenjujući i metod komparativne analize utjecaja pojedinih elemenata vanjske i unutarnje okoline.

Tabela 14. Rezultati SWOT analize za sektor ekonomije KS

Prilike/Prijetnje iz vanjske okoline			Snage/Slabosti u unutarnjoj okolini		
Rb	Elementi	Rang	Rb	Elementi	Rang
1.	Rast izvoznih tržišta (EU, CEFTA, EFTA, SAD) i domaćih tržišta	8	9.	Konkurentnost poduzetničkog sektora u KS	6
2.	Raspoloživost EU fondova i drugih izvora	7	10.	Budžetski kapacitet za podršku privredi	5
3.	Ekspanzija globalnih i regionalnih lanaca vrijednosti industrija i servisa	8	11.	Konkurentnost javnog sektora i javnih poduzeća	3
4.	Tehnološki progres i njegova dostupnost	8	12.	Kvalitet ponude radne snage na tržištu rada (kvalifikacije, aktivni naponi za podizanja znanja, vještina i upošljavanja)	6
5.	Konkurencija na tržištima roba, usluga i kapitala	7	13.	Javna administracija (javne politike, implementacija, evaluacija efekata politika, MSP)	5
6.	Interes investitora za ulaganja u KS	6	14.	Poslovno okruženje (nadležnost KS)	6
7.	Političko-ekonomska pozicija KS (Sarajevoglavni grad BiH)	8	15.	Fizička i poduzetnička javna infrastruktura (poduzetničke zone, tehnološki inkubatori),	6
8.	Makroekonomsko i poslovno okruženje (nadležnost BiH i F BiH)	6	16.	Poduzetnički kapacitet, integriranost i socijalna kohezija u ekonomiji (novi oblici poduzetništva, suradnja zainteresovanih aktera, javnog i privatnog sektora, JPP i drugi)	6
Ukupno		7,3	Ukupno		5,4

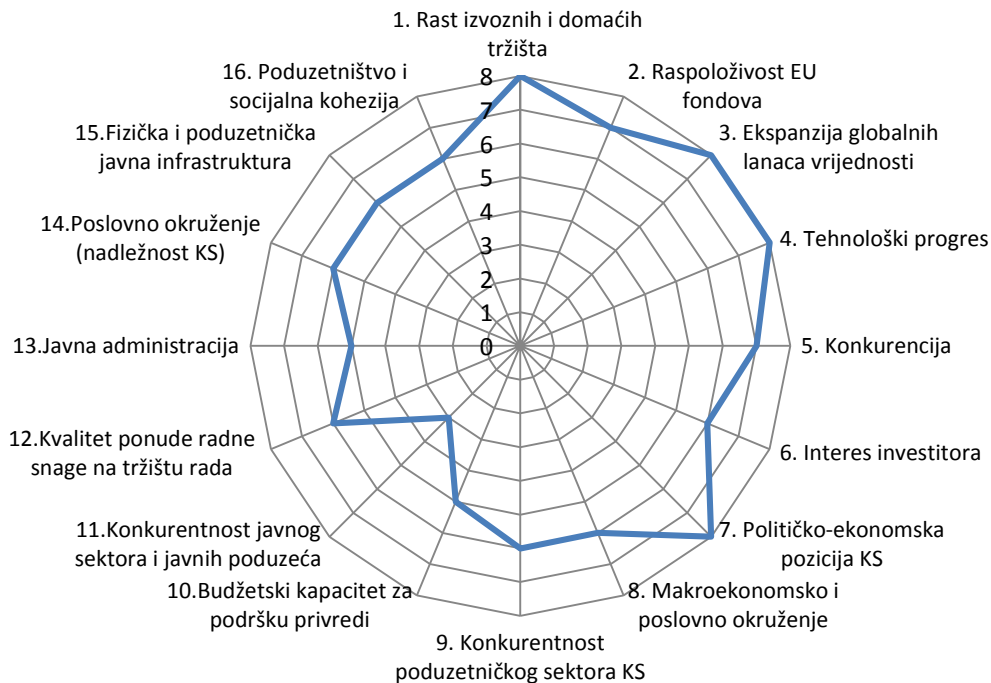
Legenda: ocjene na skali od 1 do 10; ocjene od 1 do 3 znače prijetnju u vanjskoj i slabost u internoj okolini, ocjene od 7 do 10 znače prilike u vanjskoj i snage u internoj okolini, a ocjene od 4 do 6 imaju neutralan značaj

Sumarno vanjska okolina izražava se u ocjeni 7,3 koja označava blagi intenzitet prilika za razvoj ekonomije. Sumarno interna okolina izražava se ocjenom 5,4 što označava neutralan utjecaj. Strateška pozicija ekonomije KS ispoljava se u području prilika i prijelazu između snaga i slabosti, što ukazuje na stratešku orijentaciju iskorištavanja prilika u vanjskoj okolini i jačanja snaga u internoj okolini potrebnih za iskorištavanje prilika.

Grafički prikaz rezultata procjene za ekonomiju KS dat je na grafu 3.

Graf 3. Prikaz rezultata SWOT analize za ekonomiju KS

Rang procjene elemenata vanjske i unutarnje okoline za ekonomiju KS

Legenda: Elementi vanjske okoline označeni su brojevima od 1-8, a elementi interne okoline brojevima 9-16.

Iz grafičkog prikaza se jasno uočava da su u vanjskoj okolini najviše ocjenjeni sa ocjenom 8 elementi rasta izvoznih tržišta (1), ekspanzija globalnih lanaca vrijednosti koja omogućava uključivanje kompanija sa KS u partnerstvo podugovaranja proizvodnje (3), dostupnost tehnološkog progresa, prvenstveno IKT (4) i političko-ekonomska pozicija KS sa Sarajevom kao glavnim gradom BiH za koji se vezuju ključni politički i ekonomski interesi investitora i drugih poslovnih partnera. Najlošije je ocijenjen u vanjskoj okolini element interes investitora (6) i to ocjenom 6, koja se nalazi u zoni neutralnog utjecaja.

U internoj okolini najviša ocjena iznosi 6 i ona se odnosi na konkurentnost poduzetničkog sektora KS (9), kvalitet ponude radne snage (12), poslovno okruženje iz nadležnosti KS (14), fizička i poduzetnička infrastruktura (15) i poduzetnički kapacitet i socijalna kohezija u ekonomiji KS (16). Najnižu ocjenu bilježi konkurentnost javnog sektora (11) koja iznosi 3 i predstavlja slabost. Iza toga slijedi javna administracija (13) sa ocjenom 4, koja predstavlja neutralan utjecaj, ali znatno bliži slabostima.

2.5.2. Procjena vanjske i unutarnje okoline za socijalni sektor

Procjena okoline za socijalni sektor KS dana je na istim metodološkim osnovama kao i za ekonomiju KS. Međutim, postoji bitna razlika između socijalnog sektora i ekonomije u tome što je prvi mnogo heterogeniji od drugog, pa se pojavljuje problem zajedničkih ocjena za različite djelatnosti socijalnog sektora.

Tabela 15. Rezultati SWOT analize za socijalni sektor ekonomije KS

Prilike/Prijetnje iz vanjske okoline			Snage/Slabosti u unutarnjoj okolini		
Rb	Elementi	Rang	Rb	Elementi	Rang
1.	Ljudska prava prema Europskoj povelji o ljudskim pravima	8	9.	Kapacitet obrazovanja za produkciju kadrova za tržište rada	6
2.	Raspoloživost EU fondova i drugih izvora	8	10.	Budžetska podrška i podrška ZZO KS za razvoj socijalnog sektora	5
3.	Načela i europske politike socijalne inkluzije	8	11.	Socijalna inkluzija u primjeni u socijalnom sektoru KS	4
4.	Tehnološki progres i njegova dostupnost za socijalni sektor KS (zdravstvo)	8	12.	Kvalitet ljudskih resursa u socijalnom sektoru	7
5.	Razvoj novih oblika socijalnog poduzetništva	7	13.	Javna administracija (javne politike, implementacija, evaluacija efekata politika socijalnog sektora)	5
6.	Interes investitora za ulaganja u KS direktno i za JPP	8	14.	Unapređenje poslovanja i efikasnost obavljanja funkcija	7
7.	Političko-ekonomska pozicija KS (Sarajevo-glavni grad BiH)	8	15.	Stanje javne sigurnosti – korupcija i kriminal	5
8.	Demografska struktura – starenje stanovništva i rast udjela mlađe populacije	6	16.	Aktivizam u poduzetništvu – socijalno poduzetništvo i kreativne industrije uz privlačenje kapitala i JPP	6
Ukupno		7,6	Ukupno		5,5

Legenda: ocjene na skali od 1 do 10; ocjene od 1 do 3 znače prijetnju u vanjskoj i slabost u internoj okolini, ocjene od 7 do 10 znače prilike u vanjskoj i snage u internoj okolini, a ocjene od 4 do 6 imaju neutralan značaj

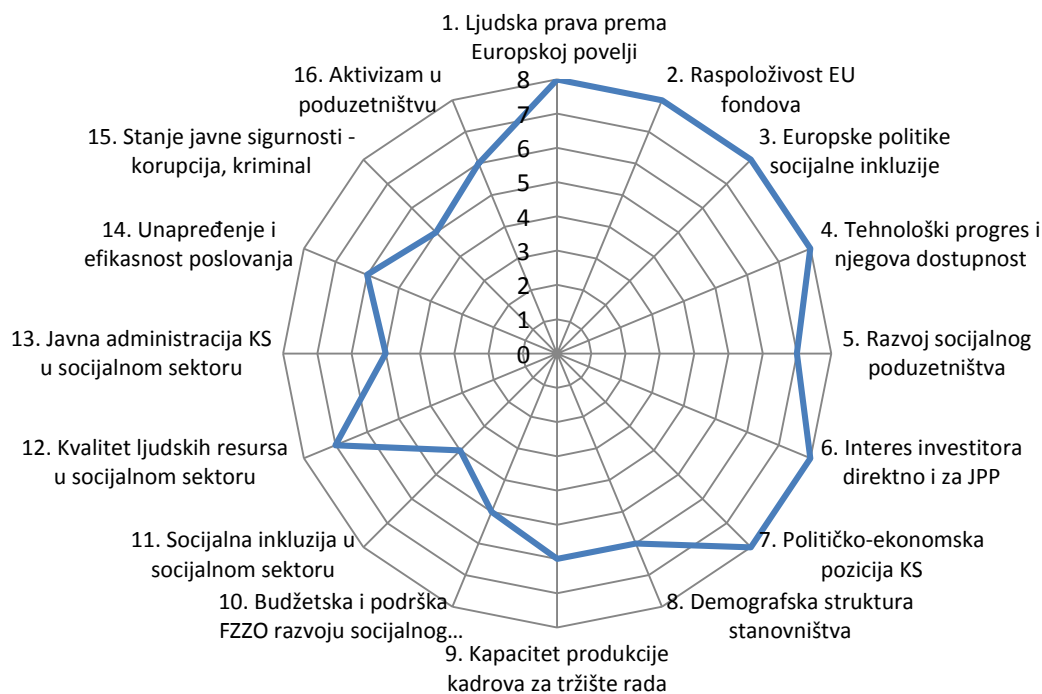
Sumarno vanjska okolina izražava se u ocjeni 7,6 koja označava blagi intenzitet prilika za razvoj socijalnog sektora. Sumarno interna okolina izražava se ocjenom 5,5 što označava neutralan utjecaj. Strateška pozicija socijalnog sektora KS ispoljava se u području prilika i prijelazu između snaga i slabosti, što ukazuje na stratešku orijentaciju iskorištavanja prilika u vanjskoj okolini i jačanja snaga u internoj okolini potrebnih za iskorištavanje prilika.

Iz tog prikaza vidljivo je da su u vanjskoj okolini najviše vrednovani i to sa ocjenom 8: ljudska prava prema Europskoj povelji o ljudskim pravima (1), raspoloživost EU fondova i drugih izvora za razvoj socijalnog sektora (2), Načela europske politike socijalne inkluzije (3), tehnološki progres i njegova dostupnost, što je posebno značajno za zdravstvo (4), interes investitora za ulaganja u socijalni sektor bilo direktno, bilo kroz JPP – zdravstvo, obrazovanje, kultura, sport (6), političko-ekonomska pozicija KS zbog činjenice da je u njemu Sarajevo kao glavni grad BiH –

politički, ekonomski, kulturni, zdravstveni i obrazovni centar zemlje (7). Nešto nižim ocjenama vrednovan je i to ocjenom 7 vanjski utjecaj u razvoju novih oblika socijalnog poduzetništva (5) i ocjenom 6 demografska struktura stanovništva koja sa rastućim brojem starih osoba stvara dodatnu tražnju i resurse za liječenje.

Graf 4. Prikaz rezultata SWOT analize za socijalni sektor KS

Rang procjene elemenata vanjske i unutarnje okoline za socijalni sektor KS

Legenda: Elementi vanjske okoline označeni su brojevima od 1-8, a elementi interne okoline brojevima 9-16.

U procjeni interne okoline najveća ocjena i to 7 dodjeljena je za kvalitet ljudskih resursa u socijalnom sektoru (12). Nešto niža ocjena 6 dodjeljena je kapacitetu produkcije kadrova za tržište rada (9) i aktivizmu u poduzetništvu u smislu razvoja socijalnog poduzetništva i kreativnih industrija na KS (16). Ocjene 5 dodjeljene su za element budžetska i podrška fonda Zavoda zdravstvenog osiguranja razvoju socijalnog sektora (10), javna administracija u socijalnom sektoru (13), stanje javne sigurnosti (15). Najniža ocjena dodjeljena je za element socijalna inkluzija u socijalnom sektoru u praksi (11).

2.5.3. Procjena vanjske i unutarnje okoline za okoliš i javnu infrastrukturu

Procjena vanjske i unutarnje okoline za okoliš i javnu infrastrukturu na KS dana je na istim metodološkim osnovama kao i za prethodna dva sektora.

Tabela 16. Rezultati SWOT analize za okoliš i javnu infrastrukturu KS

Prilike/Prijetnje iz vanjske okoline			Snage/Slabosti u unutarnjoj okolini		
Rb	Elementi	Rang	Rb	Elementi	Rang
1.	Politike okolišne održivosti EU i Program Europe 2020	8	9.	Regulacija i kapacitet javne administracije	6
2.	Obaveze kontrole i redukcije emisije po Kjoto sporazumu	6	10.	Raspoloživost kadrova i konzultantskih servisa	6
3.	Zeleni biznisi i potencijal radnih mjesta	8	11.	Kvalitet zraka i opskrbe vodom	5
4.	Tehnološki progres i njegova dostupnost u oblasti okoliša i infrastrukture	8	12.	Doprinos zelenih biznisa ekonomskom rastu i zapošljavanju	5
5.	Certificiranje proizvoda prema okolišnim standardima kao tehničke barijere izvoza	6	13.	Bespravna gradnja i način njenog rješavanja	3
6.	Interes investitora za ulaganja u objekte infrastrukture i cirkularne ekonomije	8	14.	Stanje javne infrastrukture u opskrbi voda i zbrinjavanju otpadnih voda	5
7.	Političko-ekonomska pozicija KS (Sarajevoglavni grad BiH)	8	15.	Financijska podrška za investiranje u javnu infrastrukturu	7
8.	Dostupnost finansijskih izvora za financiranje gradnje infrastrukture	8	16.	Liberalizacija biznisa javne infrastrukture i korištenja resursa na osnovama JPP i privatnog kapitala	3
Ukupno		7,5	Ukupno		5,0

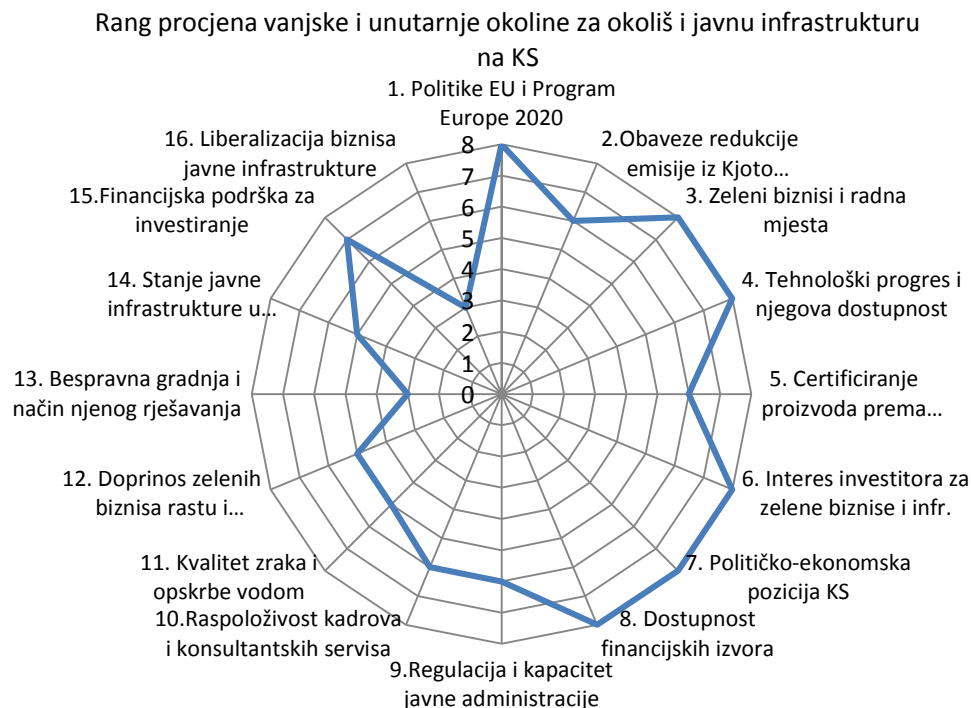
Legenda: ocjene na skali od 1 do 10; ocjene od 1 do 3 znače prijetnju u vanjskoj i slabost u internoj okolini, ocjene od 7 do 10 znače prilike u vanjskoj i snage u internoj okolini, a ocjene od 4 do 6 imaju neutralan značaj

Sumarno vanjska okolina izražava se u ocjeni 7,5 koja označava blagi intenzitet prilika za razvoj sektora okoliša i javne infrastrukture na KS. Sumarno interna okolina izražava se ocjenom 5,0 što označava neutralan utjecaj. Strateška pozicija ekonomije KS ispoljava se u području prilika i prijelazu između snaga i slabosti, što ukazuje na stratešku orijentaciju iskorištavanja prilika u vanjskoj okolini i jačanja snaga u internoj okolini potrebnih za iskorištavanje prilika. Rezultati procjene za okoliš i javnu infrastrukturu BiH dati su u grafu 5.

Iz prikaza se uočava da najviše ocjene od 8 u vanjskoj okolini imaju elementi: politike EU i Program Europe 2020 (1), mogućnosti kreiranja zelenih biznisa i novih radnih mjesta (3), tehnološki progres i njegova dostupnost (4), interes investitora za zelene biznise (6), političko-ekonomski značaj KS zbog činjenice da se u njemu nalazi Sarajevo kao glavni grad BiH (7) i dostupnost izvora financiranja javne infrastrukture (8). Za elemente: obaveze redukcije emisije plinova iz Kjoto protokola (2) i certificiranje proizvoda prema okolišnim standardima (5) dodijeljene su ocjene 6.

U procjeni elemenata vanjske okoline najveće ocjene i to 7 dodijeljena je za element financijska podrška za investiranje kroz kredite EBRD (15). Ocjena 6 dodijeljena je za kvalitet regulacije i javne administracije (9) i raspoloživost kadrova i konzultantskih servisa (2), a ocjena 5 za kvalitet zraka i opskrbe vodom (11) i doprinos zelenih biznisa rastu i stvaranju radnih mjesta (12). Najniže ocjene i to 3 date su za element bespravna gradnja i način njenog rješavanja (13) i liberalizacija biznisa javne infrastrukture (16).

Graf 5. Prikaz rezultata SWOT analize za okoliš i javnu infrastrukturu KS

U rezimeu sektorska SWOT analiza ukazala je na strateške pozicija pojedinih sektora naspram vanjske i unutarnje okoline. Sva tri sektora imaju dosta slično pozicioniranje, odnosno kod svih je vanjska okolina mnogo povoljnija od izgrađene konkurentske snage u internoj okolini.

2.6. Ključni strateški izazovi i fokusi za dalji razvoj KS

Na osnovi urađene interne kvantitativne i kvalitativne analize trenutnog stanja u KS, uočenih prilika i prijetnji u užem i širem okruženju Kantona, općih zaključaka vezanih ja javnu administraciju u KS, proizilazi nekoliko ključnih strateških izazova i fokusa sa kojima se KS morati suočiti u narednim godinama. Uočeni strateški izazovi su rezultat evaluacije internih i eksternih faktora u KS. To su sljedeći izazovi:

Strateški izazovi KS

a) Kako osigurati rast zaposlenosti (bolje plaćena radna mjesta)?

U okviru ovoga ima se u vidu i potreba očuvanja što većeg broja radnih mjesta čija održivost može doći u pitanje zbog potrebe restrukturiranja javnog sektora i zbog stalne visoke izloženosti poduzetničkog sektora tržišnim, ali i političkim rizicima. U okviru ovog izazova važno pitanje je kako osigurati vezu obrazovanja sa potrebama tržišta rada i postići potreban aktivizam za traganje za radnim mjestima i kako mlade tijekom školovanja i studiranja motivirati da utemelje svoju buduću radnu karijeru (dualni sistem školovanja u srednjim školama, ferijalne prakse, volonterski rad, prijedlozi za poslodavce o unapređenju poslovanja, poduzetnički projekti i slično).

b) Kako postići brži i održiv ekonomski rast i izmjenu ekonomske strukture?

Ovaj izazov je izuzetno važnog značenja i ima svoje dvije strane. Prva je da KS nema izgrađene snage za veliki preokret ka reindustrijalizaciji koja bi omogućila da industrija povećava obim proizvodnje i podiže kvalitet industrijskih proizvoda za izvoz. Druga je da KS ima relativno dobre uvjete za jačanje sektora izvoznih usluga kroz raznovrsne usluge iz domena informaciono-komunikacionog biznisa, poslovnih usluga i turizma. Jačanje izvozne

ponude je osnova supply-side orijentacije KS na ekonomski rast putem povećanja proizvodnje. To je optimalna strategija za KS zbog toga što se tako prevazilaze ograničenja malenog domaćeg tržišta. Pored toga, rast izvozne ponude će povećavati i kupovnu moć stanovništva i razvijati domaće tržište koje bitno za razvoj niza drugih privrednih i socijalnih djelatnosti (trgovina, finansije, saobraćaj, građevinarstvo, telekomunikacije, zdravstvo, obrazovanje i drugo).

c) Kako restrukturirati javni sektor i postići održivost budžeta?

Javni komunalni sektor je prvi problem i on traži izmjene politika vlada u javnom komunalnom sektoru i unapređenje korporativnog upravljanja u tom sektoru. Generalno, javnu potrošnju KS ne treba drastično smanjivati (austerity policy), ali je potrebno ostvariti strukturalne reforme, tj. restrukturirati tu potrošnju i raspodjelu sredstava (naprimjer, umjesto subvencija javnim komunalnim poduzećima povećati izdvajanja za univerzitet, nauku, istraživanja i studije u različitim oblastima koje će doprinijeti razvoju KS) postići njenu višu efikasnost. Tu je poseban izazov otvaranje prostora za privatni kapital za obavljanje javnih usluga i za veći prodor javno-privatnog partnerstva u oblast javnih usluga.

d) Kako poboljšati zadovoljavanje socijalnih potreba i povećati socijalnu inkluziju?

Reforme u zdravstvu, obrazovanju, kulturi i sportu, socijalnoj zaštiti, javnoj administraciji i drugim oblastima su potrebne da se postigne potreban nivo efikasnosti, osigura nivo potrebnih javnih investicija i primjena naučnih dostignuća i novih organizacionih modela. Poseban cilj reformi mora biti postizanje višeg nivoa socijalne inkluzije i jača institucionalizacija borbe protiv siromaštva i korupcije. U uvjetima rastuće tražnje za nizom usluga socijalnog sektora privatni sektor i JPP postaje sve važniji faktor u generiranju ponude javnih usluga.

e) Kako postići aktivizam korisnika socijalnih beneficija i budžetskih transfera?

Aktivizam korisnika socijalnih beneficija je potrebno razviti kroz stimulativne mjere socijalne zaštite, kako bi status osoba pod zaštitom u što većoj mjeri bio privremen i bio usmjeren ka trajnom rješenju aktivnog privređivanja koje stvara mnogo veći nivo socijalne kohezije u društvu na KS. To treba podržavati i razvojem ruralnih područja, proizvodnjom na farmama i posjedima, osnivanjem kooperativa, socijalnim poduzetništvom i drugim formama aktivizma. Poseban oblik poduzetničkog aktivizma mora se razvijati u onim društvenim oblastima koje mogu svoje usluge plasirati na tržišnoj osnovi (film, TV i drugi mediji, umjetnost, sport i drugo) kroz davanje podrške razvoju kreativnih industrija na KS koje već bilježe određena dostignuća.

f) Kako živjeti u zdravom i ekološki prihvatljivom okolišu i koristiti ga na ekonomski efikasan i održiv način?

Slaba regulativa i njeno neprovođenje prijeto da devastira životni i ekonomski prostor na KS. S druge strane, treba prevazići pristup u kome je zaštita okoliša društveni trošak. To prvenstveno treba postići kroz potpunije programe podizanja energetske efikasnosti, zgradarstvo, adekvatne mjere zaštite i spašavanja i upravljanje otpadom na osnovama cirkularne ekonomije u kojoj se otpad tretira u ciklusu lanca vrijednosti kao ulazna sirovina za stvaranje nove vrijednosti.

g) Kako povećati nivo javnih investicija i privući JPP?

Javne investicije uz investicije na osnovi JPP moraju imati konstantnu zastupljenost u godišnjim planovima. Potrebno je uspostaviti zlatno pravilo za javne investicije (Golden Rule for Public Investments) od 1 do 1,5% BDP na KS kako bi se time osigurao konstantan doprinos javnih investicija razvoju KS.

Nevedeni strateški izazovi predstavljaju i podlogu za definiranje strateških fokusa za dalji rad na Strategiji razvoja KS do 2020. godine. Strateško fokusiranje je utemeljeno na jedinstvenim internim snagama sa kojima raspolaže KS kao i ključnim nedostacima i izazovima koje u nekoliko narednih godina treba riješiti.

Osim nalaza koji su proizašli iz SWOT analize, vodilo se računa i o vezi sa fokusima evropskih razvojnih dokumenata, razvojnih i sektorskih strateških dokumenata u BiH kao i Reformske agende za BiH 2015-2018. godine. Ovdje se, prije svega misli na upravljanje razvojem, kao ključnim mehanizmom za provodivost strategije koju nalaže metodologija strateškog planiranja.

Navedeni strateški izazovi su usmjerili na bazni strateški fokus:

Bazni fokus: Kvalitet života građana u KS

Koristeći identifikovane strateške prednosti/snage Kantona i iskorištavanjem prilika u okruženju, KS će raditi na unapređenju kvaliteta života građana KS kroz izgradnju konkurentnosti na osnovi:

- Ubrzanja ekonomskog rasta
- Stvaranja novih i očuvanja postojećih održivih radnih mjesta sa boljim plaćama
- Jačanja socijalne kohezije i socijalne uključenosti svih građana
- Unapređenja i dostupnosti javnih servisa
- Postizanja okolišne održivosti
- Upravljanja razvojem.

Do konačne verzije strateških fokusa se došlo pridruživanjem strateških snaga i slabosti, prilikama i prijetnjama koje djeluju u okruženju KS. Dijagram koji slijedi ilustrira vezu strateških izazova sa strateškim fokusima KS.

Shema 2. Veza strateških izazova i strateških fokusa

Pridruživanjem pojedinačnih nalaza SWOT analize stvorena je osnova za definiranje pet strateških fokusa u daljem radu na Integriranoj strategiji razvoja KS 2020.

Strateški fokus 1. Ubrzan ekonomski rast

Rješavanje problema usporenog ekonomskog rasta predstavlja temelj budućeg ekonomskog i društvenog razvoja KS. Fokus je proistekao prvenstveno iz uočenih slabosti u KS, ali i raspoloživih poticaja iz vanjske okoline. S tim u vezi, buduće akcije u KS bi se trebale između ostalog fokusirati na:

- Promjenu ekonomske strukture u pravcu povećanja udjela proizvoda i usluga sa visokom dodanom vrijednošću na osnovi poboljšanja poslovnog ambijenta, privlačenja potentnih investitora i ponude kvalitetne radne snage
- Jačanju poduzetničkog sektora na bazi kvalitetne poduzetničke infrastrukture, podrške *startup* projektima i primjene novih oblika poduzetništva kao što je socijalno poduzetništvo, razvoj kooperativa, farmi, samozapošljavanja, obrta, kreativnih industrija i JPP
- Razvoj proizvoda i usluga za izvozna tržišta (tradable goods and services) sa fokusom na drvnu, metalnu, industriju pića i hrane, farmaceutsku, građevinarstvo, turizam, IKT i druge poslovne servise
- Restrukturiranje i revitalizaciju komunalnog sektora sa podizanjem kvaliteta i održivosti javnih komunalnih usluga uz liberalizaciju sektora i otvaranje prostora za modernizaciju i ulazak privatnog kapitala u raznim formama JPP.

Strateški fokus 2 . Rast zaposlenosti

Zaposlenost je svakako jedan od pokazatelja ukupnog društvenog napredka, jedan od najbitnijih faktora ekonomskog razvoja, a društveni problemi nezaposlenosti ne mogu se iskazati materijalno, ljudske i psihološke posljedice stalne nezaposlenosti su nemjerljive.

Pitanje rješavanja nezaposlenosti je krucijalan problem ukupnog razvoja. Zaposlenost na specifičan način ukazuje na nivo razvijenosti jer to nije samo ekonomska varijabla, uticaj zaposlenosti je višedimenzionalan. Zaposlenost je primarna komponenta blagostanja jedne zemlje. Rješavanje zaposlenosti ne uzrokuje samo veće ekonomske efekte već i čitav niz socijalnih, nemjerljivih efekata.

Rješavanje rasta zaposlenosti će se postići putem:

- Usklađivanjem između ponude i tražnje na tržištu rada i smanjenjem strukturalne nezaposlenosti, uspostavom dualnog sistema obrazovanja
- Implementacijom efikasnih programa prekvalifikacije i obrazovanja odraslih
- Razvojem poduzetničke kulture i aktivnosti, kao i socijalnog poduzetništva

Strateški fokus 3. Dostupnost, kvalitet i održivost javnih servisa

Analizom internih resursa u KS, uočen je veliki prostor za unapređenje postojeće dostupnosti, kvaliteta i održivosti javnih servisa. Posebno su oučeni nedostaci u oblastima socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja, kulture, sporta, sigurnosti (zaštite i spašavanja), borbe protiv kriminala i korupcije i javne administracije sa fokusom na JPP, kreativne ekonomije, te zdravstvenog, kulturološkog i sportskog turizma. Rješavanju pomenutih problema bi se trebalo pristupiti iskorištavanjem prilika iz vanjske okoline putem:

- Razvijanja kapaciteta obrazovnih institucija da proizvode kadrove za potrebe tržišta rada
- Unaprijeđenja primjene novih tehnologija i modela organizacije djelatnosti u javnom zdravstvu
- Podsticanja proaktivne uloge osoba u stanju socijalne potrebe i generalno ranjivih društvenih grupa sa ciljem postizanja njihove socijalne inkluzije
- Organizirane društvene aktivnosti na prevenciji korupcije, kriminala i drugih sigurnosnih prijetnji uključujući prirodne i druge nesreće kao kočničare ekonomskog razvoja i rasta
- Stvaranja uvjeta za poboljšanje ponude javnih usluga socijalnog sektora od strane privatnih poduzetnika ili na bazi JPP
- Podizanja aktivizma institucija za razvijanje odgovarajućih formi poduzetništva u kreativnim industrijama.

Strateški fokus 4. Stanje u okolišu i njegovo stavljanje u funkciju razvoja i podizanja kvaliteta života ljudi

Jedan od najvećih izazova u budućem razvoju KS jeste svakako uspostavljanje balansa između stavljanja okoliša u funkciju razvoja i njegove zaštite. Pomenuto se može ostvariti korištenjem prilika iz vanjske okoline uz razvoj i aktiviranje vlastitih ljudskih i organizacijskih kapaciteta i to putem:

- Liberalizacije biznisa upravljanja otpadom u svrhu razvoja cirkularne ekonomije i razvoja zelenih biznisa
- Ubrzanja investicija u razvoj javne infrastrukture
- Mobilizacije prirodnih i drugih resursa za razvoj na bazi JPP
- Stvaranja konkurentnog okruženja u komunalnoj privredi i privlačenja investitora kroz JPP ili direktne investicije.

Strateški fokus 5. Razvijen sistem za upravljanje razvojem Kantona

Adekvatno upravljanje razvojem Kantona predstavlja osnovu za provođenje svih budućih strateških ciljeva u KS. To podrazumijeva povećanje kapaciteta državne administracije kako bi povećala svoju efikasnost, jačanje vladavine prava i suzbijanje korupcije, a sve u cilju stvaranja poslovnog ambijenta i pružanja javnih usluga neophodnih za ekonomski razvoj. Također, sistem upravljanja razvojem predstavlja prožimajuću komponentu i preduslov za efikasno postizanje ciljeva Integrirane strategije razvoja KS, kao i mjera i instrumenata u svim stubovima.

Nastojeći riješiti evidentirane nedostatke u postojećem sistemu upravljanja razvojem u Kantonu, a pri tome koristeći pozitivne trendove i prilike iz vanjske okoline, Kanton će se fokusirati na sljedeće:

- Osiguranje održivosti javnih finansija
- Reformu javne administracije i unapređenja regulative okoliša i prostora i kapaciteta javne administracije i javnih i ostalih preduzeća da tu regulativu provode
- Jačanje saradnje sa općinama i socijalnim partnerima u cilju upravljanja razvojem
- Borbu protiv korupcije, kriminala i sprječavanje nastanka prirodnih i drugih nesreća u cilju kreiranja boljeg osjećaja sigurnosti građana
- Participaciju građana u razvoju Kantona utemeljenu na pripadnosti i odgovornosti
- Unapređenje pripreme, implementacije i ocjene učinkovitosti javnih politika.

2.7. Vizija razvoja

Vizija oslikava težnju KS da postane savremena evropska regija, orijentisana na održive aspekte razvoja gdje se razvoj posmatra kao višedimenzionalan proces ekonomske, društvene, okolišne, prostorne i institucionalne transformacije sa ciljem poboljšanja kvaliteta i standarda života građana. Razvoj KS se temelji na industrijskim i ljudskim resursima, prirodnim i turističkim potencijalima, te bogatom kulturno-historijskom naslijeđu i čistom okolišu. Ovakav razvoj karakterišu princip održivosti i integracije, gdje svaki sektor zadržava svoje osnovne razvojne ciljeve, a zajedno ih ostvaruju u obliku uravnoteženog razvoja.

VIZIJA razvoja KS

**„Kanton Sarajevo je evropska dinamična, kreativna i kulturno raznolika regija
ugodnog življenja i unosnog poslovanja“**

Provođenjem Strategije razvoja KS do 2020. godine rezultiraće ugodnim i kvalitetnijim životom građana KS koji imaju mogućnosti obezbijeđenja pristojnog standarda života, mogućnosti obrazovanja prema evropskim standardima i ispunjen zdrav i kreativan život.

KS postaje konkurentan na putu ka Evropskoj Uniji, bitno promijenjene ekonomske strukture izvozno orjentisane, sa snažnim doprinosom nauke, istraživanja i razvoja, tehnoloških parkova i IT sektora ukupnom razvoju.

KS je prostor u kojem su dostupni javni servisi i za stanovnike i za investitore, sa izgrađenom infrastrukturom za ulaganja u poslovne i industrijske zone.

KS je vodeći turistički centar u regiji koja čuva i baštini vrijednosti zajednice, kulturne različitosti ljudi i njihove topline u kojem je ruralni razvoj i u funkciji razvoju turizma i u funkciji valorizacije domaće, organskog, kvalitetnog, standardiziranog proizvoda.

KS je centar kreativnih industrija u BiH, a i šire u regionu, koristi prepoznatljiv kreativni ljudski potencijal. I sa rastom turizma, koji je uveliko uvezan sa kulturom i kulturnom baštinom, razvoj kreativnih industrija je realna poluga socio-ekonomskog razvoja Kantona, u kojem su i sport i kultura valorizirane u stvaranju dodane vrijednosti u ukupnom razvoju.

KS je lider u odgovornom upravljanju ograničenim resursima i okolišem kao bitnim uvjetom zdravog i ispunjenog života.

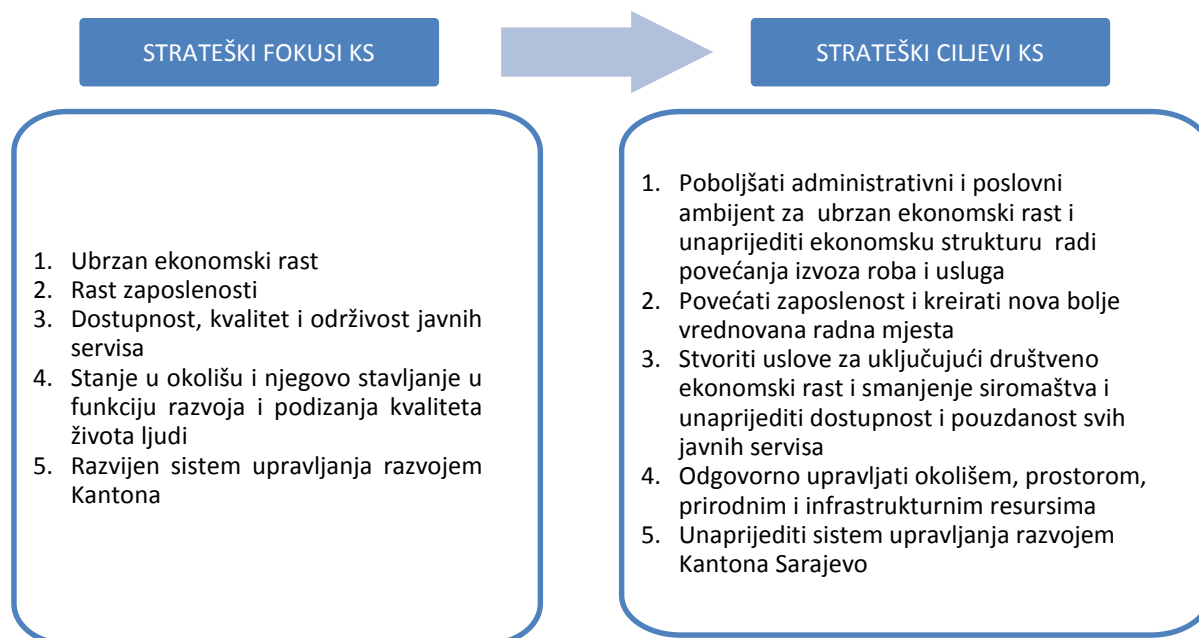
KS odgovorno upravlja finansijskim resursima i sa osnaženim kapacitetima javne administracije koristi sredstva raspoloživih međunarodnih fondova.

KS je prostor u kojem su svi građani prepoznati kao akteri razvoja sa razvijenim osjećajem pripadnosti Kantonu, koji osjećaju prostor svojim, bliskim i zato proaktivno djeluju na oblikovanje uslova života, rada i poslovanja.

2.8. Strateški i prioritetni ciljevi

Na temelju strateških fokusa i vizije KS definisano je pet strateških ciljeva, koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomije, okoliša i društva, uz puno uvažavanje interesa lokalne uprave. Oni imaju prepoznatljiva sektorska težišta, ali su istovremeno integralni i povezujući.

Shema 3. Veza strateških fokusa i strateških ciljeva u KS

Strateški cilj 1: Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga

Značaj ubrzanja ekonomskog rasta KS kroz poboljšanje administrativnog i poslovnog ambijenta prije svega proizilazi iz činjenice da je teško u skorije vrijeme očekivati velike pomake u reindustrijalizaciji Kantona, a samim time i povećan obim proizvodnje i kvaliteta industrijskih proizvoda za izvoz. Na drugoj strani, svjedoci smo postepene ekspanzije izvoznih usluga kao što su informacione tehnologije, poslovne usluge i turizam. Jačanje ovog segmenta ujedno može biti i okosnica budućeg ekonomskog rasta KS. Dodatna prednost ovakve strategije jeste činjenica da će se povećanjem izvoza povećavati i kupovna moć stanovništva što bi se u konačnici trebalo odraziti i na razvoj drugih bitnih privrednih i socijalnih djelatnosti kao što su trgovina, saobraćaj, građevinarstvo, telekomunikacije, zdravstvo, obrazovanje i dr.

Stepen realizacije definisanog strateškog cilja će se pratiti kroz nekoliko ključnih pokazatelja uticaja (indeks razvijenosti KS, BDP/per capita i rang prema „WB – Lakoća poslovanja“) na osnovu kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u Kantonu. Za svaki pokazatelj su definisane i početne vrijednosti u 2014.¹¹ godini kao i ciljane vrijednosti u 2020. godini. Naredna tabela sumira pokazatelje uticaja sa početnim i ciljanim vrijednostima za prvi strateški cilj KS.

Strateški cilj 1	Pokazatelj uticaja	Početna vrijednost 2014.	Cijana vrijednost 2020.
Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	Indeks razvijenosti KS	138,6	143,2
	BDP/per capita u KM	13.955	17.600
	Rang – Lakoća poslovanja prema WB ¹²	104	60

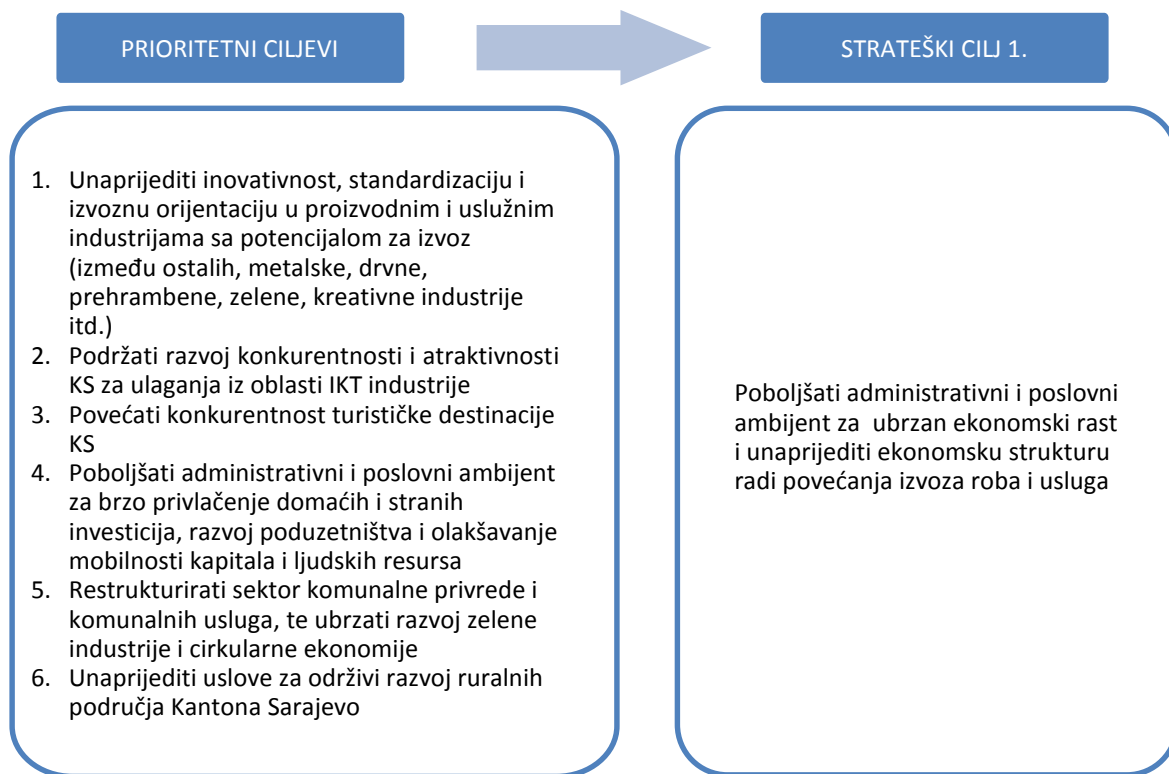
Strateški cilj 1. Prioritetni ciljevi

U cilju operacionalizacije prvog strateškog cilja, definisano je šest intersektorskih prioriternih ciljeva koji treba da doprinesu njegovom ostvarenju.

¹¹ Početne vrijednosti svih indikatora za 2014. godinu date su prema zvaničnim objavljenim podacima: Federalnog zavoda za statistiku, Federanog zavoda za programiranje, ministarstava KS, kao i procjena Zavoda za planiranje razvoja KS.

¹² Prema metodologiji WB, <http://www.doingbusiness.org/rankings>

Shema 4. Veza prioriternih i strateškog cilja 1.

Krajni ishodi definisanih prioriternih ciljeva treba da između ostaloga doprinesu promjenama u indeksu fizičkog obima prerađivačke industrije, učešću izvoza prerađivačke industrije u ukupnoj industriji, broju poslovnih subjekata u IKT industriji, broju zaposlenih u IKT industriji, broju posjeta turista, broju zaposlenih na 1.000 stanovnika, ukupnim prihodima KS itd., a sve sa ciljem doprinosa ostvarenju pokazatelja uticaja kao što su indeks razvijenosti KS, BDP/per capita i dr.

Br.	Prioritetni ciljevi	Pokazatelj krajnjeg rezultata	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
1.1.	Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih, metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)	Indeks fizičkog obima prerađivačke industrije	101,7	102,1
		Učešće izvoza prerađivačke industrije u ukupnoj industriji (%)	67,1	69,1
		Iznos ostvarenih investicija u prerađivačkoj industriji u 000 KM	81.712	88.211
		Broj zaposlenih u sekundarnom sektoru 31.12.	23.697	24.717
		Pokrivenost uvoza izvozom (%)	24,9	30,5
1.2.	Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije	Iznos ostvarenih investicija u IKT industriji u 000 KM	149.524	190.000
		Broj poslovnih subjekata u IKT industriji	836	1.050
		Broj zaposlenih u IKT industriji	7.489	11.000
		Prosječna neto plata u IKT industriji	1.270	1.500
1.3.	Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	Broj posjeta turista	301.319	450.000
		Broj noćenja turista	579.553	950.000
		Broj poslovnih subjekata u hotelijerstvu i ugostiteljstvu	2.699	2.810

		Iznos ostvarenih investicija u hotelijerstvu i ugostiteljstvu u 000 KM	34.629	40.250
1.4.	Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa	Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika	72,5	80,0
		Ukupan iznos ostvarenih investicija u 000 KM	1.029.177	1.777.112
		Broj zaposlenih 31.12.	125.921	140.000
		Iznos prosječne neto plaće 31.12.	1.050	1.150
1.5.	Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga, te ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije	Ukupni prihodi u mil. KM	293,1	311,2
		Gubitak u mil. KM	68,6	55,0
		Poslovna sredstva u mil. KM	1.501,3	1.602,2
		Kapital u mil. KM	918,9	980,5
		Prosječan broj zaposlenih	5.151	5.035
		Investicije u komunalnu privredu (mil.KM)	7,2	100,0
1.6.	Unaprijediti uslove za održivi razvoj ruralnih područja Kantona Sarajevo	Prosječan broj zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu 31.12.	919	930
		Požnjena površina u ha	4.737	4.812
		Broj rodni stabala voća	837.807	852.211
		Ukupna proizvodnja šumskih sortimenata u 000 m ³	136	145
		Ukupan iznos ostvarenih investicija poljoprivrednih gazdinstava u 000 KM	4.163	4.230
		Prihod u poljoprivredi i šumarstvu, mil. KM	44,4	54,0

Strateški cilj 2: Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta

Imajući u vidu da je nezaposlenost jedan od najvećih problema u KS, kao i da postojeća radna mjesta u velikom broju slučajeva nisu adekvatno vrednovana, definisan je drugi strateški cilj koji treba da stvori okvir za buduće prioritete u KS. Neki od ključnih izazova sa kojima će se KS suočiti jeste osiguranje bolje veze između obrazovanja i potreba tržišta rada, kao i motivacija i aktivizam za traganje radnih mjesta.

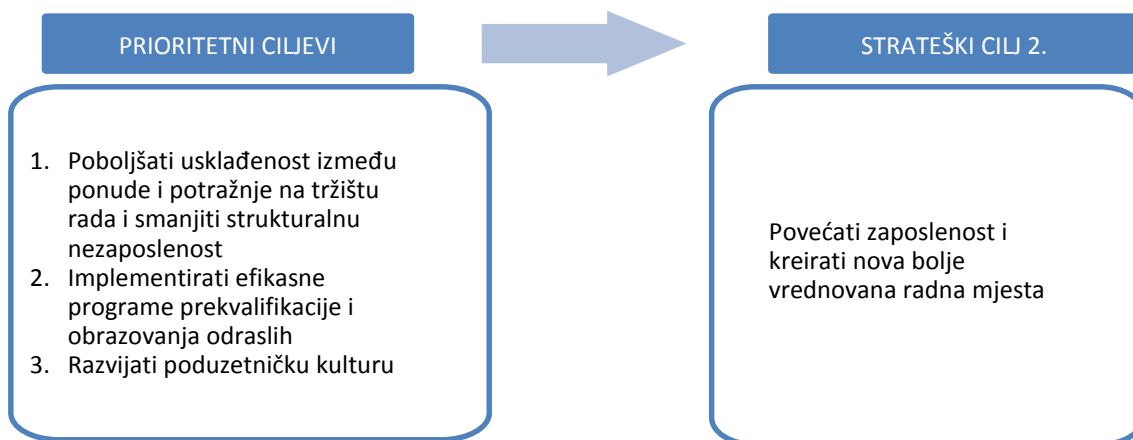
Stepen realizacije definisanog strateškog cilja će se pratiti kroz nekoliko ključnih pokazatelja uticaja (radna snaga, stepen zaposlenosti radnog kontigenta u odnosu na broj stanovnika, stopa nezaposlenosti i prosječna neto plata) na osnovu kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u Kantonu. Naredna tabela sumira pokazatelje uticaja sa početnim i ciljanim vrijednostima za drugi strateški cilj KS.

Strateški cilj 2	Pokazatelj uticaja	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	Radna snaga	197.336	202.232
	Stepen zaposlenosti radnog kontigenta(%)	41,8	49,5
	Stopa nezaposlenosti (%)	36,2	30,1
	Prosječna neto plata 31.12. (KM)	1.050	1.150

Strateški cilj 2. Prioritetni ciljevi

U cilju operacionalizacije drugog strateškog cilja, definisana su četiri intersektorska prioritetna cilja koji treba da doprinesu ostvarenju istog. Prioritetni ciljevi obuhvataju ključne sektorske prioritete koji imaju najveći međusektorski uticaj na razvoj, a samim time i pokazatelje uticaja.

Shema 5. Veza prioritetnih ciljeva i prioritenog cilja 2.

Krajnji ishodi definisanih prioritetnih ciljeva treba da između ostaloga doprinesu povećanju broja zaposlenih, smanjenju broja nezaposlenih, povećanju iznosa sredstava za aktivne mjere zapošljavanja, povećanju broja prekvalifikovanih osoba, povećanju broja obrta i MSP-a itd., a sve sa ciljem doprinosa ostvarenju pokazatelja uticaja kao što su radna snaga, broj zaposlenih, broj nezaposlenih i dr.

Br.	Prioritetni ciljevi	Pokazatelj krajnjeg rezultata	Početa vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
2.1.	Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	Broj zaposlenih osoba - 31.12.	125.921	140.117
		Broj nezaposlenih osoba - 31.12.	71.415	62.115
		Učešće dugoročno nezaposlenih osoba u ukupno nezaposlenim (%)	78,4	60,0
		Učešće zaposlenih osoba sa VSS u ukupno zaposlenim (%)	29,3	33,0
2.2.	Implementirati efikasne programe prekvalifikacije i obrazovanja odraslih	Sredstva za aktivne mjere zapošljavanja, u KM	5.750.010	12.000.000
		Broj lica obuhvaćenih aktivnim mjerama zapošljavanja	1.045	2.000
		Sredstva za obuku i prekvalifikaciju	-	300.000
		Broj osoba koje su završile obuku i prekvalifikaciju	-	200
2.3.	Razvijati poduzetničku kulturu	Broj poslovnih subjekata/1.000 stanovnika	72,5	80,0
		Stopa zaposlenih žena (%)	55,1	40,2
		Stopa zaposlenih mladih (%)	14,6	18,0
		Broj nezaposlenih osoba sa invaliditetom	1.106	909

Strateški cilj 3: Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa

Strateški cilj 3. kreira okvir za postizanje višeg kvaliteta života, nivoa usluga, socijalne inkluzije i jačanje institucionalizacije borbe protiv siromaštva. Kako bi se ostvarilo pomenuto, biće neophodno izvršiti značajne reforme u zdravstvu, obrazovanju, kulturi i sportu, socijalnoj zaštiti, javnoj administraciji i drugim srodnim oblastima. Strateški cilj 3 ujedno ima i značajan intersektorski efekat jer bi se smanjenjem troškova u zdravstvu, socijalnoj zaštiti, obrazovanju i drugim javnim servisima stvorile uštede koje bi uticale na kupovnu moć stanovništva, a samim time i razvoj domaćeg tržišta.

Stepen realizacije trećeg strateškog cilja će se pratiti kroz nekoliko ključnih pokazatelja uticaja (stepen socijalne isključenosti stanovništva, broj učenika osnovnih i srednjih škola/1.000 st., i stopa smrtnosti dojenčadi) na osnovu

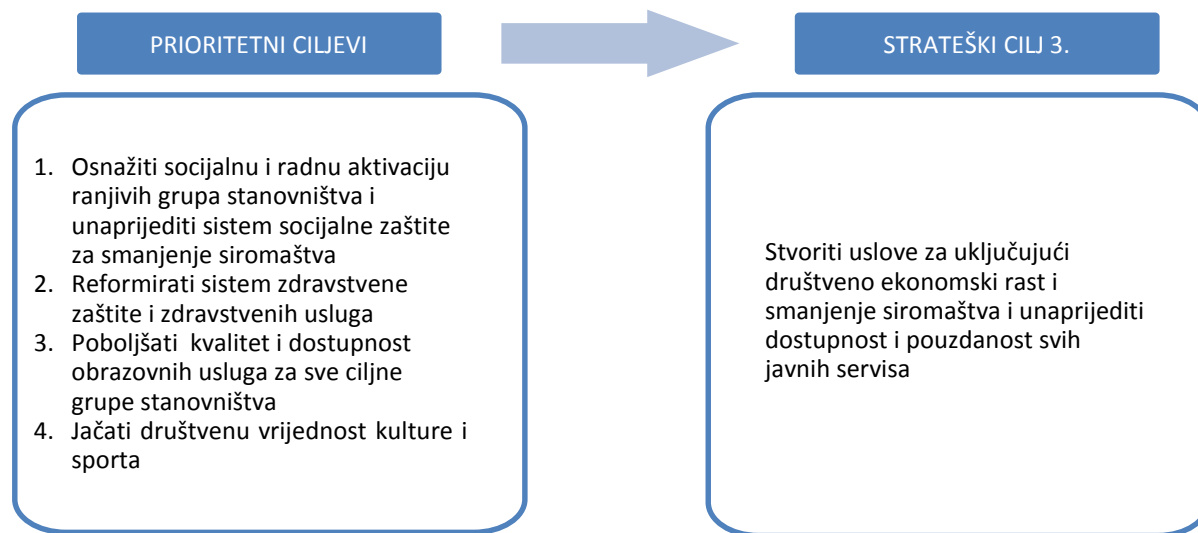
kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u Kantonu. Za svaki pokazatelj su definisane i početne vrijednosti u 2014. godini kao i ciljane vrijednosti u 2020. godini. Naredna tabela sumira pokazatelje uticaja sa početnim i ciljanim vrijednostima za treći strateški cilj KS.

Strateški cilj 3	Pokazatelj uticaja	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	Stepen socijalne isključenosti stanovništva (%)	48,5	40,0
	Broj učenika osnovnih i srednjih škola/1.000 stanovnika	120,7	130
	Stopa smrtnosti dojenčadi (u ‰)	6,35	6,0

Strateški cilj 3. Prioritetni ciljevi

U cilju operacionalizacije trećeg strateškog cilja, definisana su četiri intersektorska prioritetna cilja koji treba da doprinesu ostvarenju istog. Prioritetni ciljevi obuhvataju ključne sektorske prioritete koji imaju najveći međusektorski uticaj na razvoj, a samim time i pokazatelje uticaja. Očekivani rezultati prioritetnih ciljeva su u direktnoj vezi sa pokazateljima uticaja na nivou strateškog cilja i doprinose realizaciji ciljanih vrijednosti u 2020. godini.

Shema 6. Veza prioritetnih ciljeva i strateškog cilja 3.

Br.	Prioritetni cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
3.1.	Osnažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva	Broj djece u predškolskim ustanovama	4.004	5.000
		Prosječno mjesečno izdvojena sredstva iz Budžeta po korisniku zaštite po zakonu (u KM)	114,8	130
		Učešća u budžetu Izdvojenih sredstva za zaštitu po osnovu zakona (u ‰)	9,5	Ispod 9%

		Stopa dugoročne nezaposlenosti (udio dugoročno nezaposlenih u ukupno nezaposlenim)(u %)	78,4	60
		Udio nezaposlenih demobilisanih branitelja, članova po.pog.branitelja, ratnih vojnih invalida i ostalih invalida u ukupno nezaposlenim (u %)	15,5	10,0
3.2.	Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga	Broj stanovnika/1 ljekara PZZ	1.186	1.170
		Broj stanovnika/1 stomatologa	1.986	1.960
		Broj punktova u PZZ/100.000 stanovnika	36,87	40
		Broj stanovnika/1 tim porodične medicine	2.224	Ispod 2.000
		Obuhvat stanovnika zdravstvenim osiguranjem (%)	95,8	98,5
		Stopa morbiditeta	1,26	Ispod 1,1
3.3.	Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva	Prosječan broj učenika u osnovnim školama na 1 kompjuter	29,1	20
		Prosječan broj učenika u srednjim školama na 1 kompjuter	11,1	8
		Prosječan broj učenika u osnovnim školama na 1 pristup internetu	41,0	28,2
		Prosječan broj učenika u srednjim školama na 1 pristup internetu	14,0	10,1
		Prosječan broj kompjutera po 1 osnovnoj školi	24	35
		Prosječan broj kompjutera po 1 srednjoj školi	64,6	90
		Broj studenata (Univerzitet KS i privatne visokoškolske ustanove)	34.069	35.500
		Izdvajanje iz Budžeta za I&R u obrazovanje (prema COFOG klasifikaciji, 097) (u%)	0,75	1,5
		Broj stranih studenata	2.650	5.000
3.4.	Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta	Broj učesnika u sistemu sporta	30.100	30.300
		Izdvajanja iz budžeta za sport (u %)	0,49	0,6
		Broj projekata kulturne - kreativne industrije –apliciranih prema EU fondovima (EU kreativna)	0	10
		Podrška neprofitnim organizacijama iz kulture i sporta, učešće u Budžetu (u%)	0,9	1,1
		Ukupna broj posjetilaca pozorišta i koncertima filharmonije/broj stanovnika (učešće u %)	16,8	20

Krajni ishodi definisanih prioritarnih ciljeva treba da između ostaloga doprinesu smanjenju broja korisnika po osnovu zakona svih vidova zaštite, smanjenju stope dugoročne nezaposlenosti, smanjenju broja stanovnika/1 ljekara PZZ, smanjenju stope morbiditeta, povećanju broja visokoškolskih ustanova, povećanju broja stranih studenata, povećanju broja učesnika u sistemu sporta itd., a sve sa ciljem doprinosa ostvarenju pokazatelja uticaja kao što su stepen socijalne isključenosti stanovništva, broj učenika osnovnih i srednjih škola/1.000 st., stopa smrtnosti dojenčadi i dr.

Strateški cilj 4: Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima

Strateški cilj 4. predstavlja osnovu za odgovorno upravljanje okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima. Odgovorno upravljanje prostorom i infrastrukturnim resursima će imati različite intersektorske efekte koji

će se između ostaloga odraziti i u ključnim pokazateljima uspjeha ekonomskog i društvenog razvoja KS. Planirano će se postići kroz potpunije programe podizanja energetske efikasnosti, zgradarstvo, adekvatne mjere zaštite i spašavanja i upravljanje otpadom na osnovama cirkularne ekonomije itd.

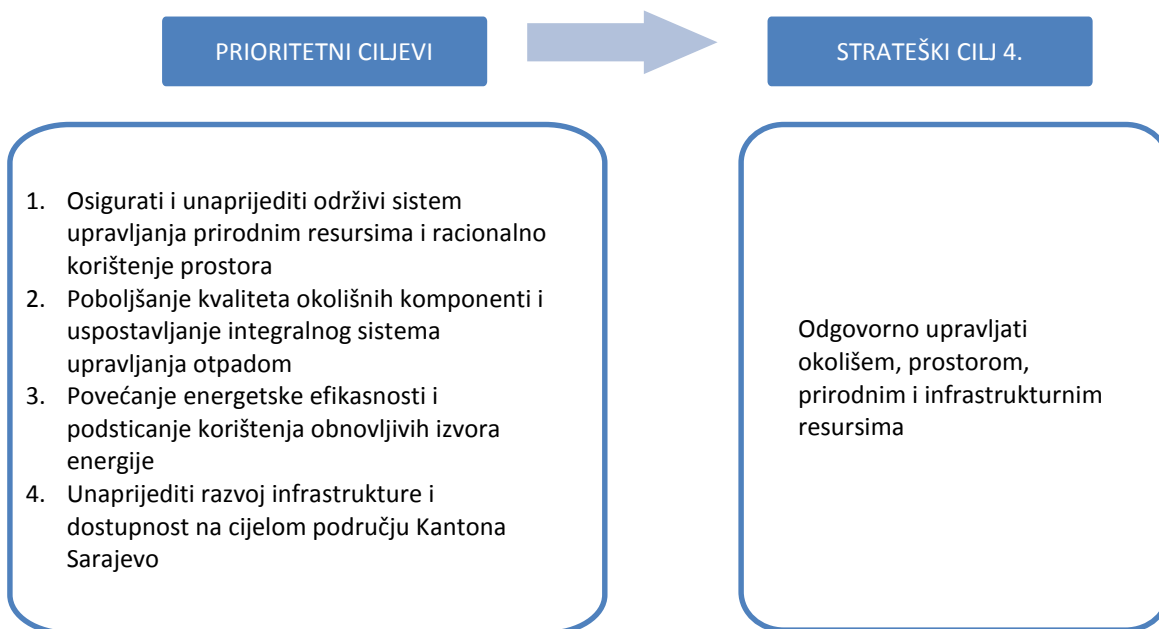
Stepen realizacije četvrtog strateškog cilja će se pratiti kroz nekoliko ključnih pokazatelja uticaja (gubitke vode, pokrivenost domaćinstava uslugama prikupljanja otpadnih voda, količina prikupljenog komunalnog otpada) na osnovu kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u Kantonu. Za svaki pokazatelj su definisane i početne vrijednosti u 2014. godini kao i ciljane vrijednosti u 2020. godini, kako je predstavljeno u narednoj tabeli.

Strateški cilj	Pokazatelji uticaja (KS)	Početa vrijednost (2014)	Ciljana vrijednost (2020)
Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	Gubici vode ViK (tehnički i administrativni) (%)	75	60
	Pokrivenost domaćinstava uslugama prikupljanja otpadnih voda - urbano područje (%)	75	85
	Količina ukupno odloženog otpada (t/god)	242.132	220.000
	Količina odvojeno prikupljenog otpada (%):		
	Papir	45	60
	Plastika	6	20
	Staklo	10	50
	Količina prikupljenog kućnog otpada (kg/st)	460	450

Strateški cilj 4. Prioritetni ciljevi

U cilju operacionalizacije četvrtog strateškog cilja, definisano je četiri-intersektorskih prioritetnih ciljeva koji treba da doprinesu ostvarenju istog. Prioritetni ciljevi obuhvataju ključne sektorske prioritete koji imaju najveći međusektorski uticaj na razvoj, a samim time i pokazatelje uticaja. Očekivani rezultati prioritetnih ciljeva su u direktnoj vezi sa pokazateljima uticaja na nivou strateškog cilja i doprinose realizaciji ciljanih vrijednosti u 2020. godini.

Shema 7. Veza prioritetnih ciljeva i strateškog cilja 4.

	Prioritetni cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
4.1.	Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora	Površina zaštićenih prirodnih područja (ha)	2.930,3	3.091,2
		Broj postrojenja za tretman otpadnih voda	1	2
		Kapacitet (ES)	5.000	605.000
		Procenat mikrobiološki kontaminiranih i fizičko-hemijskih neispravnih uzoraka vode za piće –bunari BSK, gradski vodovod, Ilijaš, Hadžići	0	0
4.2.	Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom	Procenat mikrobiološki kontaminiranih i fizičko-hemijskih neispravnih uzoraka vode za piće – lokalni vodovodi	2,15	1,90
		Srednja godišnja vrijednost lebdećih čvrstih čestica u zraku-autom.stanica Otoka (PM10) ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	59	40
		Srednja godišnja vrijednost sumpor dioksida (SO_2)-mobilna stanica Ilidža ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	53	50
		Srednja godišnja vrijednost azot dioksida (NO_2)-automatska stanica Alipašina ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	68	50
		Broj reciklažnih dvorišta	0	5
4.3.	Povećanje energetske efikasnosti i podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije	Broj izgrađenih niša	951	1.050
		Broj javnih objekata na kojima su realizovane mjere energetske efikasnosti	7	150
		Broj objekata u EMIS sistemu	195	400
4.4.	Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo	Broj javnih objekata za koje su urađeni detaljni energetski auditi	17	150
		Stanovništvo koje je priključeno na vodovod (%)	95,74	98
		Stanovništvo koje je priključeno na lokalne vodovode (%)	4,26	2
		Ukupna potrošnja vode po stanovniku (m^3/st)	55	60
		Ukupna dužina vodovodne mreže (km)	1.128	1.200
		Ukupna dužina kanalizacione mreže (km)	1.378	1.600
		Potrošnja energije/energenata (GWh)	4.119	4.400
		Potrošnja energije po stanovniku (MWh/st)	9,26	10,0
		Ukupna dužina distributivne gasne mreže (svih nivoa pritisaka) (km)	1.330	1.360
Broj kupaca sa potrošnjom prirodnog gasa	54.050	56.000		
Uređene površine grobalja kojima upravlja KJKP „Pokop“ (m^2)	721.438	761.438		

Krajni ishodi definisanih prioritetnih ciljeva treba da između ostaloga doprinesu povećanju broja stručnog kadra u sektoru okoliša, povećanju broja inspektora, površini zaštićenih prirodnih područja, broju ES pokrivenih tretmanom komunalnih voda, prosječnoj godišnjoj koncentraciji lebdećih čvrstih čestica u zraku, prosječnoj godišnjoj koncentraciji čađi, prosječnoj godišnjoj koncentraciji NO_2 , broju nelegalnih odlagališta otpada, nivou reciklaže, broju utopljenih javnih objekata, količini proizvedene električne energije iz obnovljivih izvora, broju stanovnika koje je priključeno na vodovod, ukupnoj potrošnji vode po stanovniku, ukupnoj dužini kanalizacione mreže itd., a sve sa ciljem doprinosa ostvarenju pokazatelja uticaja kao što su gubici vode, pokrivenost domaćinstava uslugama prikupljanja otpadnih voda i dr.

Strateški cilj 5: Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo

Adekvatno upravljanje razvojem KS kreira okvir koji treba da osigura implementaciju svih strateških ciljeva zacrtanih Integriranom strategijom razvoja KS. Prije svega, to podrazumijeva povećanje kapaciteta državne administracije kako bi povećala svoju efikasnost, jačanje vladavine prava i suzbijanje korupcije, a sve u cilju stvaranja poslovnog ambijenta i pružanja javnih usluga. Jedan od važnijih prioriteta u sistemu upravljanja razvojem Kantona jeste kreiranje i upravljanje brendom KS što će pozicionirati KS u široja regiji i Evropi.

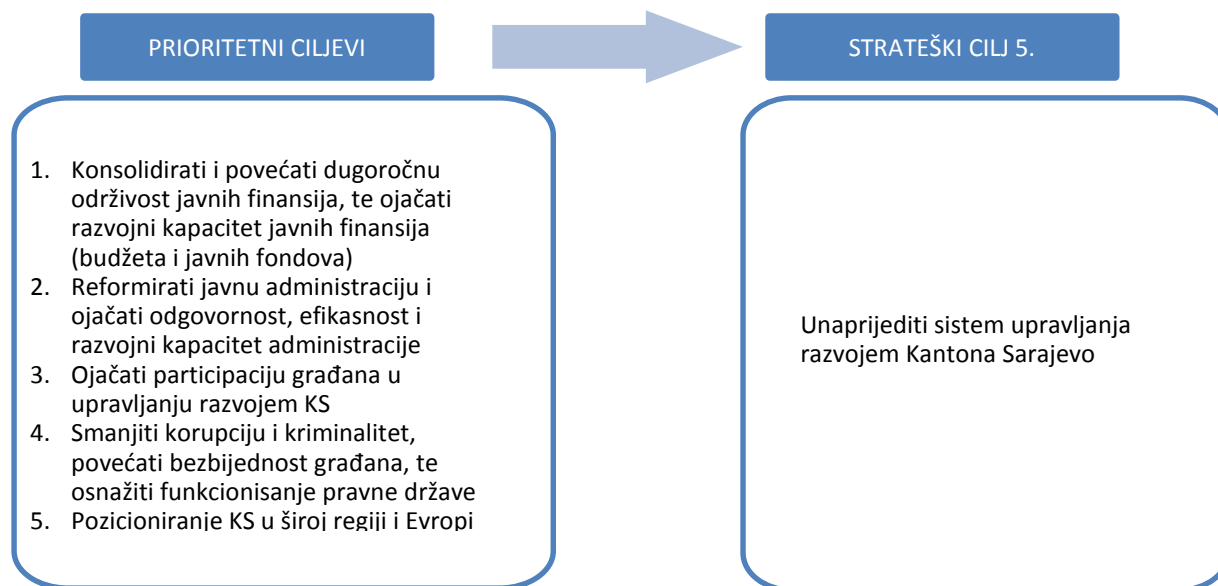
Stepen realizacije petog strateškog cilja će se pratiti kroz nekoliko ključnih pokazatelja uticaja. Naredna tabela sumira pokazatelje uticaja sa početnim i ciljanim vrijednostima za peti strateški cilj KS.

Strateški cilj 5	Pokazatelj uticaja	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	Budžet KS/pc (KM)	1.486	1.670
	Kapitalna ulaganja iz Budžeta KS/pc (KM)	72,7	80,0
	Rang - grad prema kvalitetu života ¹³	161	140

Strateški cilj 5. Prioritetni ciljevi

U cilju operacionalizacije petog strateškog cilja, definisano je pet intersektorskih prioritetnih ciljeva koji treba da doprinesu ostvarenju istog. Prioritetni ciljevi obuhvataju ključne sektorske prioritete koji imaju najveći međusektorski uticaj na razvoj, a samim time i pokazatelje uticaja. Očekivani rezultati prioritetnih ciljeva su u direktnoj vezi sa pokazateljima uticaja na nivou strateškog cilja i doprinose realizaciji ciljanih vrijednosti u 2020. godini.

Shema 8. Veza prioritetnih ciljeva i strateškog cilja 5.

Krajni ishodi definisanih prioritetnih ciljeva treba da između ostaloga doprinesu učešću poreznih prihoda u ukupnim prihodima budžeta, stepenu zaduženosti KS, ukupnom dugu KS, prihodima od rente, iznosu poticaja za malu privredu, broju projekata u PJI KS sufinansiranih sa općinama, broju općina uključenih u PJI, broju projekata prema EU i drugim međunarodnim fondovima, broju udruženja u KS, broju krivičnih djela na području KS, broju stranih turista, rastu investicija itd., a sve sa ciljem doprinosa ostvarenju pokazatelja uticaja kao što su budžet KS/pc, porezni prihodi/pc i dr.

¹³ <https://www.imercer.com/content/mobility/quality-of-living-city-rankings.html>

Br.	Prioritetni cilj	Pokazatelj krajnjeg rezultata	Početna vrijednost 2014.	Ciljana vrijednost 2020.
5.1.	Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija, te ojačati razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	Učešće poreznih prihoda u ukupnim prihodima budžeta, u %	86,8	90,0
		Porezni prihodi/pc (KM)	236	270
		Prihodi od rente, u mil.KM	0	50
		Realizirane javne investicije, mil KM	64,3	80,0
		Poticajne mjere za privredu malu, mil.KM	0	5,0
5.2.	Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije	Broj nepotpunih IP obrazaca i bez prateće dokumentacije u kandidovanim projektima (2015)	40	0
		Projekti u PJI KS sufinansiranih sa općinama (% u ukupnom)	16,0	30,0
		Broj lokalnih zajednica koje su uključene u PJI KS	0	10
		Učešće EU i dr. izvora u strukturi finansiranja JI, u %	66,6	75,0
		Broj projekata prema EU i dr. fondovima	0	20
5.3.	Ojačati participaciju građana u upravljanju razvojem KS	Mehanizmi saradnje nevladinog i vladinog sektora	nema	ima
5.4.	Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države	Učešće krivičnih djela prema nepoznatom izvršiocu u ukupno počinjenim (%)	37,1	30,0
		Broj počinitelaca krivičnih djela maljolutnika	134	90
		Broj saobraćajnih nezgoda	10.974	9.800
		Broj prijavljenih slučajeva korupcije	0	20
		Stepen popunjenosti radnih mjesta)	71,2%	85%
		Broj intervencija	12.294	12.000
		Spašena imovina u %	95,7	98,0
5.5.	Pozicioniranje KS i široj regiji i Evropi	Pokrivenost uvoza uzvozom	24,9	33,0
		Rast investicija-godišnje, %	8,0	10,0
		Broj proizvoda sa zaštitnim znakom branda KS	0	10
		Prosječno zadržavanje turista /dana	1,9	2,1

2.9. Veza s planskim dokumentima

Sa ciljem osiguranja vertikalne i horizontalne integracije i usklađenosti sa strateškim okvirom KS, posmatrana je usklađenost svakog strateškog cilja sa strateškim dokumentima viših nivoa, i to između ostaloga usklađenost sa Strategijom za pametan, održiv i inkluzivan rast - Evropa 2020, zatim sa Strategijom JI 2020, Strategijom EU za dunavsku regiju, Sporazumom za rast i zapošljavanje BiH, Strategijom za prosperitetnu i integriranu Jadransko-jonsku regiju te Reformskom agendom koju su podržali Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH i kantonalne vlade.

Kada je riječ o strateških ciljevima razvoja KS, njihova veza sa ciljevima iz strateškog okvira viših nivoa upravne vlasti u BiH i EU je prikazana u narednim tabelama.

Strateški cilj 1: Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga

Tabela 17. Usklađenost Strateškog cilja br.1 sa strateškim dokumentima višeg nivoa

Strateški dokumenti	Ciljevi starateških dokumenata
Evropa 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Pametan rast-privreda utemeljena na znanju i inovacijama • Održivi rast
JIE 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Integrisani rast • Pametan • Održivi rast
Strategija EU za dunavsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> • Povezivanje dunavske regije (kultura i turizam) • Izgradnja prosperiteta (društvo znanja, istraživanje, obrazovanje, informacijske tehnologije)
Sporazum za rast i zapošljavanje BiH	<ul style="list-style-type: none"> • Reforme preduzeća – proces restrukturiranja preduzeća • Poslovna klima i ambijent
Za prosperitetnu i integriranu Jadransko-jonsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> • Povezivanje regije • Održivi turizam
Reformska agenda za BiH za period 2015-2018.	<ul style="list-style-type: none"> • Poslovna klima i konkurentnost

Strateški cilj 2: Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta**Tabela 18. Usklađenost Strateškog cilja br.2 sa strateškim dokumentima višeg nivoa**

Strateški dokumenti	Ciljevi starateških dokumenata
Evropa 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Uključiv rast – poticanje ekonomije visoke stope zaposlenosti, uz rezultat ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije • Pametan rast (znanje i inovacije)
JIE 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Pametni rast • Inkluzivni rast (vještine, nova radna mjesta)
Strategija EU za dunavsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja prosperiteta (ulaganja u ljudske vještine, društvo znanja,
Sporazum za rast i zapošljavanje BiH	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjiti prepreke za razvoj radnih mjesta, reforma tržišta rada • Poslovni ambijent
Za prosperitetnu i integriranu Jadransko-jonsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> • Održivi turizam (nova radna mjesta)
Reformska agenda za BiH za period 2015-2018.	<ul style="list-style-type: none"> • Tržište rada • Reforma javne uprave (određivanje plaća na temelju vrijednosti)

Strateški cilj 3: Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa**Tabela 19. Usklađenost Strateškog cilja br.3 sa strateškim dokumentima višeg nivoa**

Strateški dokumenti	Ciljevi starateških dokumenata
Evropa 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Uključiv rast (ekonomija visoke stope zaposlenosti koja donosi ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju)
JIE 2020	<ul style="list-style-type: none"> • Pametan rast (kultura i kreativni sektor) • Inkluzivan rast (zaposlenost, zdravstvo)
Strategija EU za dunavsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> • Povezivanje dunavske regije (kulturalna saradnja, kontakti među ljudima) • Izgradnja prosperiteta (ulaganja u ljudske vještine)
Sporazum za rast i zapošljavanje BiH	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjiti prepreke za razvoj radnih mjesta
Za prosperitetnu i integriranu Jadransko-jonsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> • Povezivanje regije
Reformska agenda za BiH za period 2015-2018.	<ul style="list-style-type: none"> • Tržište rada • Reforma socijalne zaštite i penzija

Strateški cilj 4: Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima

Tabela 20. Usklađenost Strateškog cilja br.4 sa strateškim dokumentima višeg nivoa

Strateški dokumenti	Ciljevi strateških dokumenata
Evropa 2020	<ul style="list-style-type: none"> Održivi rast
JIE 2020	<ul style="list-style-type: none"> Održivi rast
Strategija EU za dunavsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> Očuvanje okoliša (voda, rizici, zrak, tlo...)
Sporazum za rast i zapošljavanje BiH	
Za prosperitetnu i integriranu Jadransko-jonsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> Kvalitet okoliša Održivi turizam
Reformska agenda za BiH za period 2015-2018.	

Strateški cilj 5: Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo

Tabela 21. Usklađenost Strateškog cilja br.5 sa strateškim dokumentima višeg nivoa

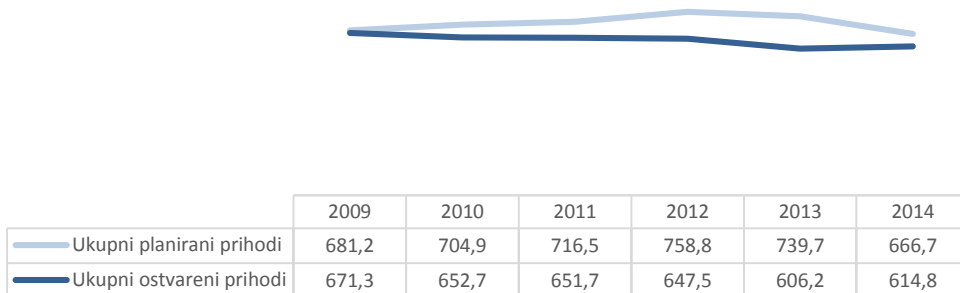
Strateški dokumenti	Ciljevi strateških dokumenata
Evropa 2020	<ul style="list-style-type: none"> Održivi rast
JIE 2020	<ul style="list-style-type: none"> Upravljanje rastom (efikasnost javnih usluga, antikorupcija, pravosuđe)
Strategija EU za dunavsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> Jačanje institucionalnih kapaciteta i sigurnost (jačanje institucionalnih kapaciteta i saradnje, sigurnosna pitanja i suzbijanje organiziranog kriminala)
Sporazum za rast i zapošljavanje BiH	<ul style="list-style-type: none"> Korupcija (pravna država i reforme javne administracije)
Za prosperitetnu i integriranu Jadransko-jonsku regiju	<ul style="list-style-type: none"> Povezivanje regije
Reformska agenda za BiH za period 2015-2018.	<ul style="list-style-type: none"> Javne finansije, oporezivanje i fiskalna održivost Vladavina prava i dobro upravljanje Reforma javne uprave

2.10. Kretanje budžetske potrošnje KS

2.10.1. Osvrt na prethodni period

Budžet Kantona Sarajevo obavezujući je okvir djelovanja javnog sektora i u finansijskom smislu predstavlja plan prihoda i rashoda. Izrada i izvršavanje budžeta zasniva se na načelima jedinstva, tačnosti, uravnoteženosti i zakonitosti budžeta, načelu univerzalnosti, efikasnosti ekonomičnosti i transparentnosti. Izrada godišnjeg budžeta zasniva se na budžetskom kalendaru te Dokumentu okvirnog budžeta koji obuhvata najmanje jednu fiskalnu godinu i dvije naredne godine. Strukturu budžetskih sredstava čine porezni i neporezni prihodi, kao dominantni izvori budžetskih sredstava, zatim grantovi, donacije, kapitalni primici i račun finansiranja.

Graf 6. Ukupni planirani i ostvareni prihodi u periodu 2009-2014. (u mil. KM)

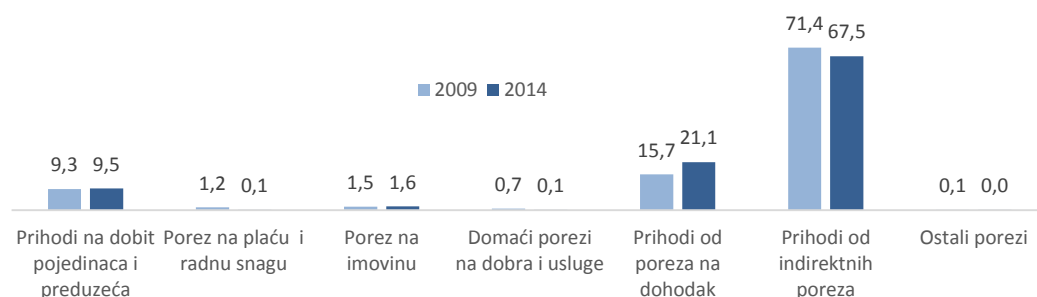

Izvor: Ministarstvo finansija Kantona Sarajevo, Izvještaji o izvršenju budžeta Kantona Sarajevo

Evidentno je da je u posmatranom periodu postojao nesklad između planiranih i ostvarenih prihoda i primitaka, što je posebno izraženo u periodu od 2010. do 2013. godine. U 2014. godini primjetan je pozitivniji pomak u pravcu realnijeg planiranja budžeta. Ipak, u 2014. godini Kanton Sarajevo bilježi najviši iznos vrijednosti budžeta po glavi stanovnika (prisutno stanovništvo) u poređenju sa drugim kantonima u Federaciji BiH; budžet Tuzlanskog kantona po glavi stanovnika iznosi približno 626 KM, Bosansko-podrinjskog kantona Goražde približno 927 KM dok je budžet Kantona Sarajevo po glavi stanovnika približno 1.397 KM.

Tokom cijelog promatranog perioda najveći udio planiranih prihoda se ostvarivao preko poreznih prihoda, koji su se kretali u granicama od 80,58% u 2009. do 86,25% u 2014. godini. U 2014. godini, ostvareni prihodi od poreza su manji za 11 miliona KM u odnosu na ostvarenje iz 2009. godine. Najveći trend pada je kod prihoda od indirektnih poreza u absolutnoj vrijednosti od 27 miliona KM (učešće prihoda od indirektnih poreza u ukupnim poreskim prihodima u 2014. godini je palo na 67% u odnosu na 71% u 2009. godini).

Graf 7. Struktura prihoda od poreza 2009. i 2014. godine (%)

Izvor: Ministarstvo finansija Kantona Sarajevo, Izvještaji o izvršenju budžeta Kantona Sarajevo

U istom periodu, ovaj pad je procentualno kompenziran povećanjem prihoda od poreza na dohodak, koji je od 2009. godine do kraja 2014. godine povećan za 31%, a koji je i posljedica izmjena Zakona o porezu na dohodak unutar Federacije BiH.

Kad je riječ o budžetskim rashodima, evidentan je pad sa 671.428.342 KM u 2009. na 620.857.599 KM u 2014. godini. Ovakav trend je posljedica globalne ekonomske krize ali i unutarnjih kretanja u BiH i Kantonu Sarajevo.

Tabela 22. Ostvareni budžetski rashodi u periodu 2009-2014.

Rashodi	2009	%	2014	%
Plaće i naknade troškova zaposlenih	224.803.755	33,5	250.248.689	40,3
Doprinosi poslodavaca i ostali doprinosi	22.150.640	3,3	25.281.685	4,1
Izdaci za materijal i usluge	56.469.640	8,4	48.891.680	7,9
Tekući transferi	287.101.275	42,8	222.738.070	35,9
Izdaci za obaveze po kreditima	356.447	0,1	3.706.696	0,6
Kapitalni transferi	37.780.557	5,6	32.114.594	5,2
Izdaci za nabavku stalnih sredstava	19.968.215	3,0	22.699.578	3,7
Sredstva za pozajmljivanje	441.000	0,1	1.256.000	0,2
Otplate dugova	899.399	0,1	13.920.607	2,2
Tekuća rezerva	0	0,0	0	0,0
Višak rashoda nad prihodima	21.457.415	3,2	0	0,0
Ukupno	671.428.343	100,0	620.857.599	100,0

Izvor: Ministarstvo finansija Kantona Sarajevo, Izvještaji o izvršenju budžeta Kantona Sarajevo

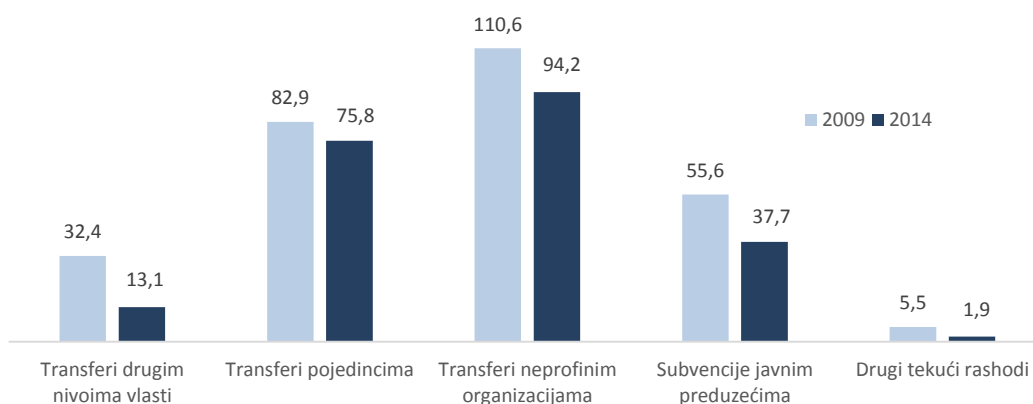
U strukturi rashoda, najveće učešće u ukupnim rashodima se odnosi na tekuće transfere, koji u strukturi ukupnih rashoda imaju trend pada od 42,7% ukupnih rashoda u 2009. godine do 35,9% u 2014. godini. Plaće, naknade, doprinose i ostale troškove zaposlenih bilježe osjetan porast kako u apsolutnom iznosu tako i u procentualnom

učešću u ukupnim godišnjim rashodima, sa 36,8% u 2009. godini na 44,4% u 2014. godini. Ovo je posljedica i činjenica da je broj zaposlenih u promatranom periodu porastao sa 10.618 na 11.451 (rast od 7,8%). Bitno je istaći i enorman porast izdataka za dospjele obaveze po kreditima i otplate dugova, koji su sa približno 0.9 miliona KM u 2009. godini porasli na približno 14 miliona KM.

Tekući transferi koji se finansiraju iz budžeta Kantona najčešće se odnose na tekuće transfere neprofitnim organizacijama, tekuće transfere pojedincima, učešća i subvencije javnim preduzećima, učešća i transferi drugim nivoima vlasti, te drugi tekući rashodi.

Tekući transferi neprofitnim organizacijama, koji su procentualno najzastupljeniji i kreću se od 34% do 42,3% ukupnih tekućih transfera a najvećim dijelom se odnosena ustanove pod ingerencijom Ministarstva obrazovanja, nauke i mladih, i Ministarstva kulture i sporta. Kad je riječ o tekućim transferima pojedincima, najveći dio se odosi na programe i politike Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo. Subvencije javnim preduzećima Kantona se odnose pretežno na javno komunalna preduzeća za pokrivanje troškova vezanim za nekonkretne cijene, pokrivanje poslovnih gubitaka ili direktnih budžetskih izdvajanja za rad datih organizacija.

Graf 8. Struktura tekućih transfera 2009. i 2014. godine (u mil. KM)

Izvor: Ministarstvo finansija Kantona Sarajevo, Izvještaji o izvršenju budžeta Kantona Sarajevo

U odnosu na 2009. godinu, vrijednost tekućih transfera iz Budžeta Kantona Sarajevo u 2014. godini je manja za približno 63 miliona KM, a do najvećeg procentualnog pada je došlo u kategorijama transfera drugim nivoima vlasti, subvencija javnim preduzećima i drugih tekućih rashoda.

Uz pad ukupnih bužetskih izdvajanja u periodu od 2009. do 2014. godine, došlo je do negativnog trenda izdvajanja za kapitalne transfere, koji su u apsolutnom iznosu umanjeni za približno 6 miliona KM. Ipak, ako se posmatra 2014. godina, vidljiv je rast izdvajanja za kapitalne transfere u odnosu na 2013. godinu u približnom iznosu od 12 miliona KM.

U strukturi kapitalnih transfera u 2014. godini dominantno učešće imaju kapitalni transferi neprofitnim organizacijama (39,1%), kapitalni transferi javnim preduzećima (33,5%), dok kapitalni transferi drugim nivoima vlasti čine 19,6% a kapitalni transferi pojedincima 9,8%. U kategoriji kapitalni transferi javnim preduzećima procentualno najveća izdvajanja se odnose na plaćanje ranije preuzetih obaveza Vlade Kantona za investicione projekte GRAS-a (4,7 miliona KM od ukupnih 10,1 miliona KM u ovoj kategoriji). U kategoriji izdataka za nabavku stalnih sredstava u posmatranom periodu se izdvajalo u prosjeku 20 miliona KM. Značajniji rast primjetan je tek u 2014. godini na blizu 23 miliona KM.

Dati jaz između budžetskih prihoda i rashoda i do sada se finansirao novim zaduženjem, uslijed čega dolazi do ubrzanog rasta duga. Polazeći od visine i dinamike dospjeća obveza po osnovi javnog duga i s tim povezanih fiskalnih rezova, značajno su smanjene mogućnosti za nova budžetska zaduženja.

Evidentno je da je u promatranom periodu bio izražen konstantan pad svih prihoda, a tek u 2014. godini je primjetna postepena stabilizacija, pa čak i određenih pozitivnih pomaka u strukturi samih rashoda. Najveći trend pada prihoda u periodu 2009.-2014. godine ostvaren kod prihoda od indirektnih poreza u apsolutnoj vrijednosti od 28 miliona KM.

Budžetska izdvajanja za plate i naknade zaposlenim u javnom sektoru Kantona bilježe trend rasta u periodu od 2009. do 2014. godine, od 7.8%. Vlada Kantona planira racionalizirati broj zaposlenih u institucijama kantona.

Postojeći opadajući trend kapitalnih transfera ima direktan uticaj na smanjenje kapitalnih projekata na nižim nivoima vlasti. Ovo utiče na potrebu daljeg restriktivnog planiranja i veću kontrolu rashoda Kantona Sarajevo. Izdaci za finansiranje javnih komunalnih preduzeća putem tekućih transfera javnim preduzećima imaju trend opadanja, koji je potrebno održati na način da se sa aspekta primjene pravne regulative pristupi uvođenju nove tarifne politike, odnosno cijena komunalnih usluga, uz adekvatnu socijalnu politiku. Sredstva ostvarena ovakvim uštedama bi potom trebala biti preusmjerena na kapitalne i razvojne projekte.

Program javnih investicija

U Zakonu o budžetima Federacije BiH posebna pažnja posvećena je Programu javnih investicija, koji predstavlja instrument za upravljanje i izvještavanje o razvojnim programima i projektima-javnim investicijama. Javne investicije predstavljaju dio sredstava budžeta planiranih za ulaganja u značajno povećanje sredstava nefinansijske imovine kroz sticanje infrastrukture, građevinskih objekata, zemljišta i opreme.

Osnovni cilj izrade PJKS je usklađivanje razvojnih projekata sa realnim izvorima finansiranja. PJKS, kao instrument planiranja omogućava bolje korištenje sredstava budžeta i bolji pristup stranim izvorima finansiranja obzirom da budžetska sredstva nisu dovoljna za višegodišnje finansiranje projekata. Program javnih investicija KS (PJKS) priprema se svake godine po roling sistemu i usvaja ga Vlada KS.

Program sadrži tekuće i kandidovane projekte, a čijom realizacijom treba da se doprinese kvaliteti života građana i sigurnosti. Investicije-projekti se odnose na sva područja djelatnosti (sektore) od obrazovanja, infra i suprastrukture do socijalne sigurnosti i zaštite okoliša.

Ukupan broj projekata (tekućih i kandidovanih) u 2014. godini je 129 i manji je za oko 40% u odnosu na ukupan broj projekata u 2009. godinu.

Ukupna planirana vrijednost projekata (tekućih i kandidovanih) iznosi preko jedne milijarde KM za posmatrane godine, odnosno u 2014. godini je manja za 0,2% u odnosu na 2009. godinu.

Tabela 23. Osnovni pokazatelji PJI KS u 2009. i 2014. godini

Status projekata	2009			2014			Indeks 2014/2009 (%)		
	Broj projekata	Planirana vrijednost projekata (mil KM)	Planirano Budžet (mil KM)	Broj projekata	Planirana vrijednost projekata (mil KM)	Planirano Budžet (mil KM)	Broj projekata	Planirana vrijednost projekata (mil KM)	Planirano Budžet (mil KM)
Tekući ukupno	174	916,4	118,5	87	760	80,2	50,0	82,9	67,7
Ukupno učešće Kantona Sarajevo	174	778,9	84,0	84	366,2	33,7	48,3	47,0	40,1
Drugi izvori finansiranja	24	137,5	34,4	41	393,9	46,6	170,8	286,5	135,5
Učešće Kantona Sarajevo u %	100	85	70,9	96,6	48,2	42			
Učešće drugih izvora finansiranja u %	13,8	15	29,1	47,1	51,8	58			
Kandidovani ukupno	38	110	38,5	42	264,1	43,9	110,5	240,1	114,0
Ukupno učešće Kantona Sarajevo	35	70,6	9,3	34	72,4	2,4	97,1	102,5	25,8
Drugi izvori finansiranja	9	39,3	29,2	21	191,7	41,5	233,3	487,8	142,1
Učešće Kantona Sarajevo u %	92,1	64,2	24,2	81	27,4	5,4			
Učešće drugih izvora finansiranja u %	23,7	35,8	75,8	50	72,6	94,6			
TOTAL (tekući i kandidovani)	212	1.026,3	157,0	129	1.024,10	124,1	60,8	99,8	79,0

Ukupno učešće Kantona Sarajevo	209	849,5	93,4	118	438,5	36	56,5	51,6	38,5
Drugi izvori finansiranja	33	176,8	63,6	62	585,6	88,1	187,9	331,2	138,5
Učešće Kantona Sarajevo u %	98,6	82,8	59,5	91,5	42,8	29			
Učešće drugih izvora finansiranja u %	15,6	17,2	40,5	48,1	57,2	71			

Izvor: PJKS 2009-2011, PJKS 2014-2016.

Sredstva Budžeta KS u ukupnoj planiranoj vrijednosti svih projekata (1,028 milijardi KM) u 2014. godini učestvuju sa 42,8% ili 438,5 miliona KM i u odnosu na 2009. godinu manja su za 61,5% ili za 411 miliona KM.

U 2014. godini drugi izvori finansiranja u ukupnoj planiranoj vrijednosti projekata iznose 585,6 miliona KM i učestvuju sa 57,2%, a veći su za 408,8 miliona KM, odnosno 3,3 puta.

Nova zakonska rješenja nalažu povezivanjem PJI sa procesom strateškog planiranja i budžetiranja, čime se projekti javnih investicija stavljaju u funkciju ostvarivanja sektorskih politika i strateških ciljeva definisanih u okviru nadležnosti KS i FBiH. Na taj način obezbjeđuje se bolja povezanost između prioritetnih projekata i procesa alokacije svih raspoloživih sredstava za njihovu realizaciju kao i planiranje raspodjele sredstava planiranih kroz proces izrade Dokumenta okvirnog budžeta.

2.10.2. Smjernice za budžetsku potrošnju

U narednom srednjoročnom budžetskom periodu realno je očekivati da će budžetska potrošnja biti i dalje opterećena budžetskim deficitarnim finansiranjem. Deficitarno finansiranje je prisutno još od 2008. godine kada nivo ostvarenih prihoda nije bio dovoljan da pokrije realne rashode budžetskih korisnika u KS, a potrebni reformski zahvati u oblasti potrošnje nisu poduzimani ili ako su poduzimani nisu bili dovoljni da obezbijede uravnoteženost prihoda i rashoda. Vlada Kantona će u ovom razdoblju funkcionisati sa fiskalnim opterećenjem s obzirom na fiskalne pritiske vezane za izmirenje domaćih potraživanja, otplate inostranog duga i povećanja troškova socijalnih davanja, stoga će biti neophodno da se nastavi s restriktivnom politikom javne potrošnje.

Mjere fiskalne politike kao što su javni radovi, projekti javnog zapošljavanja, promjene poreznih stopa, automatski stabilizatori – automatska promjena poreznih prihoda i transferna plaćanja, Kantonu Sarajevo, kao nižem nivou vlasti kojem nisu povjerene te nadležnosti, teško su dostupna. Najčešće se to dešava indirektno od viših nivoa vlasti prema nižim, tako da npr. KS vrlo rijetko može uticati na promjenu poreznih stopa jer se one najčešće donose na nivou Federacije za sve kantone ili npr. javni radovi često ne mogu biti predmet javnih rashoda Budžeta KS koji je već opterećen cjelokupnim sistemom obrazovanja (od predškolskog do visokog obrazovanja) kao i sistemom unutrašnjih poslova i dobrim dijelom sistemom pravosuđa (kantonalni sud, općinski sud, kantonalno tužilaštvo, pravobranilaštvo). Stoga, je potrebno fiskalni sistem KS sagledati u okvirima realnog i mogućeg, a to podrazumjeva dobro informisanje viših nivoa vlasti o sučeljavanju ukupnog prihodovnog potencijala KS sa rashodovnim opterećenjima ovog nivoa vlasti kako bi viši nivoi vlasti imali realnu sliku cjelokupnog stanja i mogli poduzeti gore navedene mjere fiskalne politike.

Ono što je vidljivo iz godišnjeg budžeta za 2015. jeste da je Vlada KS izrazila spremnost da u narednom periodu odlučno krene u reforme koje će u konačnici imati ne samo smanjenje tekuće budžetske potrošnje nego i racionalno trošenje budžetskih sredstava. Ukupni prihodi u budžetu za 2015. godinu planirani su u iznosu od 690 mil KM, a dalje u 2016. iznose 669,5 mil KM, te 2017. godine 670,5 mil KM. Najveću razliku u ukupnim prihodima između 2015. i narednih godina čine prenesena sredstva iz prethodnih godina koja nisu potrošena (cca. 21 mil KM), razgraničena, a ne potrošena kreditna sredstva (8,4 mil KM), kao i sredstva planirana od privatizacije preduzeća (6 mil KM). Isto tako, ono što je bitno naglasiti jeste da će Vlada KS u narednom periodu, počevši sa 2015. godine, planirati smanjenje tekućeg deficita, a od 2018. se planira uravnoteženje budžeta bez ulaska u deficitarno finansiranje. Ako pogledamo detalje, vidimo da je u 2015. planirano zaduživanje od 20 mil KM, te po 22,5 mil KM u 2016. i 2017. godini, što će biti konačno utvrđeno donošenjem budžeta Kantona Sarajevo za navedene godine.

Kad je riječ budžetskim izdacima, u godišnjem budžetu za 2015. imamo ukupan iznos planiranih rashoda od 690 mil KM, gdje je dio akumuliranog deficit iz prethidnih godina 20,6 mil KM. Ukupni planirani kapitalni transferi i izdaci u budžetu za 2015. su planirani na nivou od 71,3 mil KM od čega 35,1 mil KM čine namjenski prihodi, 19,3 mil KM budžetska sredstva, 6,6 mil KM vlastita sredstva, 8,4 mil KM prenesena kreditna sredstva, te 1,5 mil KM primici. Ukupni tekući transferi u 2015. godini su planirani u iznosu od 226,8 mil KM od čega 21,3% ide na subvencije javnim preduzećima. U narednim godinama nije došlo do značajnog pada ovog iznosa koji se zadržava na nivou od 212 mil KM u 2016. i 2017. godini.

Važan aspekt analize plana utroška budžetskih sredstava u narednom periodu jeste i funkcionalna klasifikacija, što je uradilo Ministarstvo finansija KS, gdje vidmo da je od ukupnog planiranog godišnjeg budžeta za 2015. godinu. na sektore javni red i sigurnost, obrazovanje i socijalnu zaštitu se izdvaja 61% budžeta. U naredne dvije godine, ova tri sektora nose više od 71% svih budžetskih rashoda.

Vlada KS je najavila spremnost za održavanje stabilnosti finansijskog sistema i poštivanje budžetske ravnoteže. Preduslov je racionalizacija javne potrošnje, što će voditi ka efikasnom upravljanju i efektivnoj javnoj potrošnji, koja će omogućiti, u kratkom roku, kontrolu akumuliranog deficita, te stabilnost ukupnog javnog duga gledajući srednjoročno. Glavne smjernice fiskalne politike KS za naredni period, a koje bi trebale doprinijeti i poreznoj politici i politici javnih rashoda zasnivaju se na nekoliko ključnih odrednica, a to su: razvoj konkurentnog okruženja (kako infrastrukturno tako i kroz ulaganja novih stranih investicija naročito u segmentu drvnoprerađivačke industrije, metalne industrije, razvijanje IKT usluga i turizmu); jačanje socijalne pravednosti (veća kontrola zloupotrebe socijalnih davanja); zaštita i djelotvorno upravljanje okolišem (korištenjem namjenskih sredstava kod Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okoliša); zdravstvenu zaštitu učiniti efikasnijom (Ministarstvo zdravstva i Fond za zdravstvenu zaštitu KS – unaprijeđenje sistema elektronskog izdavanja recepata); poduzeti preventivne mjere za smanjenje broja klizišta, poplava, saobraćajnih nesreća, pojavu magle, smoga i aerozagađenja koji bitno utiču na zdravlje ljudi i odvijanje saobraćaja; poboljšanje segmenta pravosuđa; organizovanje kompetentnije i djelotvornije javne uprave.

Smjernice za povezivanje strateških ciljeva i prioriteta KS sa budžetskim sredstvima:

- U narednom periodu, Vlada KS bi trebala da sagleda dinamiku i namjenu utroška namjenskih prihoda po budžetskim korisnicima, te raditi na povezivanju strateških ciljeva i prioriteta za period 2016-2020. sa utroškom ovih sredstava. Naime, samo je u budžetu za 2015. od ukupno planiranih godišnjih namjenskih prihoda u iznosu od 43,8 mil. KM, njih 18 mil. KM ili 42% preneseno iz prethodnog perioda. U narednom periodu treba raditi na tome da se ova sredstva iskoriste za razvojne projekte Kantona.
- Vlada KS treba krenuti u strukturalne reforme javnih preduzeća čiji je ona vlasnik, a u cilju njihovog tržišnog reorganizovanja i samoodrživosti, a samim time i na oslobađanju znatnih sredstava u narednim budžetskim periodima (cca 40 mil. KM godišnje). Treba raditi na efikasnijem utrošku postojećih materijalnih i ljudskih sredstava, njihovoj tržišnoj orijentisanju, poboljšanju postojećih i uvođenju novih usluga, povezivanju sa privatnim sektorom gdje je to moguće, a sve u svrhu pružanja kvalitetne usluge građanima uz minimalna budžetska izdvajanja. Jednom efikasnom višegodišnjom reorganizacijom, ova preduzeća bi trebala u narednih 5 do 10 godina biti ne samo održiva nego i profitabilna.
- U narednom srednjoročnom periodu, Vlada KS treba insistirati na efikasnoj preraspodijeli ograničenih budžetskih sredstava, a samim tim na detaljnom obrazloženju budžetskih zahtjeva po prioritetima koji su proizašli iz Strategije razvoja KS kao i usvojenih sektorskih strategija od strane budžetskih korisnika. Ciljevi i aktivnosti predviđeni trogodišnjim planom rada moraju biti finansijski ostvarivi i u okviru raspoloživih budžetskih raspona (plafona). Ovo je u skladu sa usvojenim programskim načinom planiranja i odobrenja budžetskih sredstava što je u skladu sa Zakonom o budžetima FBiH.
- KS treba učiti u procese izgradnje programsko-projektnih kapaciteta uposlenih kod svih budžetskih korisnika u cilju kandidiranja pojekata kod međunarodnih institucija (naročito vezanih za EU integracije kao što su to IPA fondovi i drugi EU fondovi). Kad je riječ o IPA 2, zbog nepostojanja mehanizama koordinacije i u nedostatku

određenih strateških dokumenta, BiH je ograničena na korištenje svega 165,8 mil. KM do 2017. i to u sektorima za podršku demokratiji i upravljanju, vladavini prava, i osnova prava, konkurentost i inovacije – strategije lokalnog razvoja, te obrazovanju, zapošljavanju i socijalnim politikama. Za Vladu KS naročito je bitno da se u ove procese uključe Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade i Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, na koje su u narednom srednjoročnom periodu planira izdvojiti od 46% u 2015. do 54% u 2017. ukupnih budžetskih sredstava. Projekti ovih ministarstava koji bi se mogli finansirati putem IPA 2 ili drugih EU fondova bi u znatnoj mjeri smanjili postojeća budžetska opterećenja i omogućili korištenje planiranih budžetskih sredstava za druge strateške prioritete Vlade KS.

- Raditi na smanjenu kapitalnih zaduženja po kreditnim obavezama tamo gdje se za to nisu stekli realni uvjeti i gdje ne postoji PJI, da se ne dolazi do situacija gdje Kanton Sarajevo uredno finansira kamate i otplatu glavnice a da nije uopšte ili djelomično došlo do realizacije datih sredstava. Ovim se kreira još veći budžetski jaz u svakako teškom deficitarnom finansiranju Kantona.

II Programski okvir

Shema 9. Od vizije do projekta

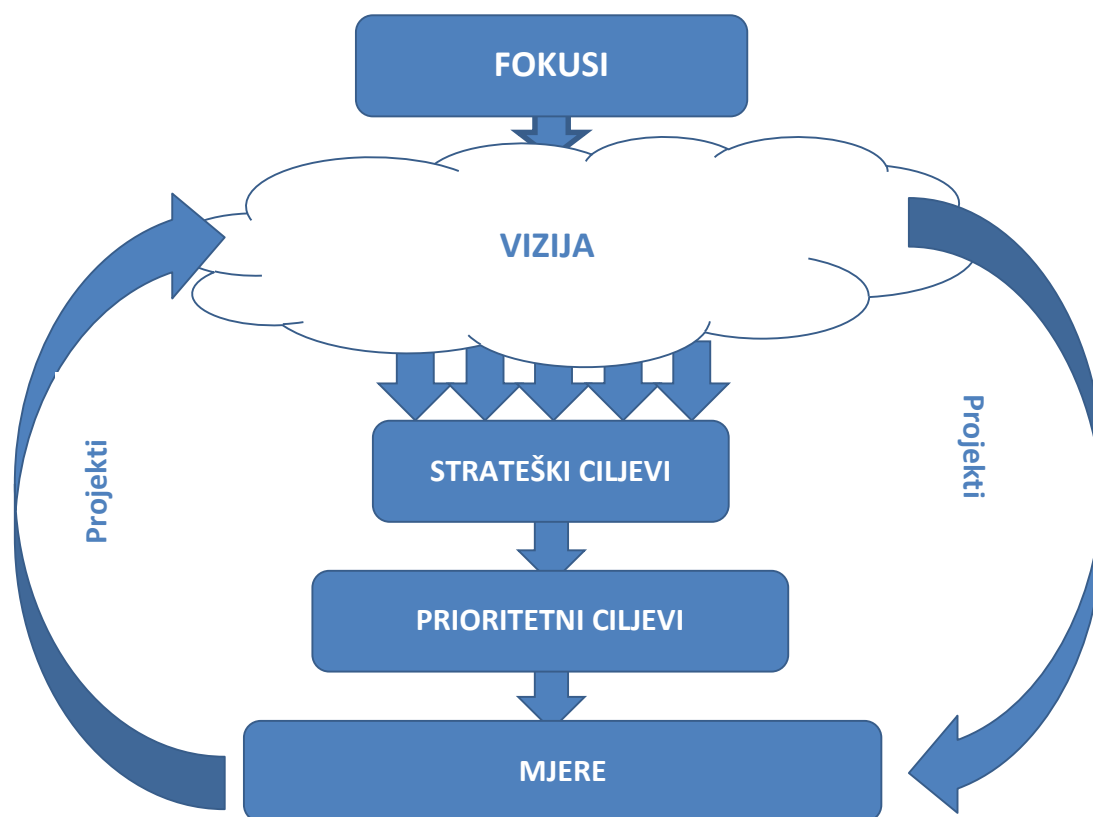

Tabela 24. Rekapitulacija broja mjera i projekata prema ciljevima

Strateški cilj	Prioriteni cilj	Mjera	Projekat
Strateški cilj 1	6	20	80
Strateški cilj 2	3	7	27
Strateški cilj 3	4	16	37
Strateški cilj 4	4	15	55
Strateški cilj 5	5	11	34
Ukupno	22	69	233

1. Mjere i projekti prema strateškim i prioritetnim ciljevima

1.1. Strateški cilj 1.

Strateški cilj 1: Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga

Tabela 25. Strateški cilj 1. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata

	Prioritetni cilj	Mjere	Projekti
1.1.	Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvozu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih, metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd)	1.1.1. Podrška za jačanje kapaciteta izvozno orijentisanih preduzeća u strateškim sektorima privrede (osobito metalske, drvne i prehrambene)	1.1.1.1. Detaljna analiza poslovne izvrsnosti (BEX) i potreba po strateškim privrednim sektorima KS
			1.1.1.2. Mapiranje i formiranje klastera/lanaca vrijednosti i domaće komponente u prerađivačkoj industriji (metal, drvo, prehrana)
			1.1.1.3. Podrška i subvencije za razvoj izvozno orijentisanih firmi u KS
			1.1.1.4. Izrada i usvajanje Programa privatizacije i restrukturiranja dijela javnih preduzeća u KS, sa konkretnim mjerama za efikasno provođenje
		1.1.2. Unaprijeđenje konkurentnosti i promocija proizvoda KS	1.1.2.1. Izgraditi sistem tehničke infrastrukture za analizu usklađenosti proizvoda sa standardima i kriterijima EU
			1.1.2.2. Podrška razvoju brendova domaćih proizvoda
			1.1.2.3. Podrške za učestvovanje na sajmovima u regiji
		1.1.3. Povećanje inovativnosti privrede uspostavljanjem savremene naučno-tehnološke baze	1.1.3.1. Kreiranje plana razvoja istraživačke infrastrukture kao preduslov za uključenje u EU mrežu istraživačke infrastrukture
			1.1.3.2. Uspostavljanje mehanizma finansiranja inovacija i istraživanja formiranjem Fonda za inovacije i istraživanje za podršku inovacijama i modernizaciji proizvodnih i uslužnih procesa
			1.1.3.3. Izgradnja savremene naučno-tehnološke i poslovne baze kroz formiranje, razvoj i umrežavanje istraživačko-razvojnih centara za ključne klasterne
			1.1.3.4. Uspostavljanje bliske saradnje i zajedničkih inovacionih projekata tehnološki orijentisane industrije u tehnoparkovima i univerziteta/fakulteta/ istraživačkih instituta
		1.1.4. Razvoj kreativne industrije KS	1.1.4.1. Stvaranje regulatornog i institucionalnog okvira kreativnih industrija u KS
			1.1.4.2. Edukacija iz oblasti kreativnih industrija
			1.1.4.3. Formiranje Fonda za finansiranje projekata u oblasti kreativnih industrija
			1.1.4.4. Uspostavljanje Centra kreativnih industrija
		1.1.5. Jačanje kapaciteta ljudskih resursa za unaprijeđenje konkurentnosti privrede	1.1.5.1. Obuka menadžmenta preduzeća za strateško planiranje
			1.1.5.2. Sektorske stručne obuke za jačanje kapaciteta ljudskih resursa u privredi
1.1.5.3. Uspostavljanje sistema za provedbu analize potreba za edukacijom u malim i srednjim preduzećima			

1.2.	Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije	1.2.1.	Podrška informatičkom opismenjavanju u KS	1.2.1.1.	Besplatan pristup internet mreži i besplatne domenske e-mail adrese za sve osnovne i srednje škole i univerzitet u KS
				1.2.1.2.	Uvođenje IKT nastavnog predmeta u nastavne planove i programe na sve državne fakultete u skladu sa najboljom svjetskom praksom
				1.2.1.3.	Organizovanje informatičkih klubova/sekcija na kantonalnom nivou za sve osnovne i srednje škole
				1.2.1.4.	Osnivanje otvorenog Fonda za IKT edukacije za dodjelu stipendija za IKT obrazovanje sa online portalom za transparentno upravljanje fondom
				1.2.1.5.	Besplatna obuka za osobe koje žele da se prekvalifikuju u IKT industriju
		1.2.2.	Razvoj kapaciteta za podršku IKT industriji	1.2.2.1.	Formiranje upravnog tijela za IKT industriju KS
				1.2.2.2.	Uspostavljanje Tehnološkog parka za IKT (izgradnja novih ili korištenje adekvatnih postojećih prostornih kapaciteta)
1.3.	Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	1.3.1.	Uspostavljanje okvira za razvoj turizma KS	1.3.1.1.	Donošenje i implementacija Zakona o turizmu
				1.3.1.2.	Izrada sveobuhvatnog pregleda stanja tursitičkih atrakcija i Strategije razvoja turizma KS, sa uključenim akcionim planovima za sve oblike turizma, uz definiranje tipskih turističkih proizvoda
				1.3.1.3.	Uspostavljanje sistema za registraciju turista
				1.3.1.4.	Jačanje udruženja u sektoru turizma
		1.3.2.	Uspostavljanje turističkog lanca vrijednosti i sistemska promocija turističke ponude KS	1.3.2.1.	Jačanje kapaciteta u turizmu i uvođenje programa cjeloživotnog učenja za turistički sektor
				1.3.2.2.	Rebrandiranje jedinstvene turističke destinacije Kantona Sarajevo i promocija prirodnih i kulturno-historijskih potencijala
				1.3.2.3.	Kreiranje turističke ture i turističkog web portala i mobilne aplikacije za promociju svih vidova turizma u KS
				1.3.2.4.	Podrška festivalskim manifestacijama u KS
		1.3.3.	Unaprijeđenje infrastrukture za turizam KS	1.3.3.1.	Unaprijeđenje infrastrukture za turiste na Aerodromu Sarajevo
				1.3.3.2.	Postavljanje turističke signalizacije
				1.3.3.3.	Implementacija projekta Trebevičke žičare i održivog razvoja Zaštićenog područja Trebević
				1.3.3.4.	Izrada Studije za uvođenje vertikalnog transporta i kosih liftova za brdska područja
				1.3.3.5.	Izrada i postavljanje turističkih saobraćajnih mapa na stranim jezicima sa autobuskim, željezničkim i tramvajskim redom vožnje, u svim hotelima, prevoznim sredstvima, atraktivnim mjestima i putničkim agencijama
				1.3.3.6.	Povećanje standarda, kvaliteta i dodatne ponude i usluga
		1.3.4.	Valorizacija prirodne turističko resursne osnove	1.3.4.1.	Uređenje i održavanje izletišta i drugih turistički atraktivnih cjelina
				1.3.4.2.	Izgradnja kompleksa Podlipnik za valorizaciju prirodnih resursa
1.3.4.3.	Izgradnja turističkog kompleksa Priječko polje (integrisani turistički grad "Buroj Ozone" Bjelašnica)				

				1.3.4.4.	Uređenje lokacije Faletići na izvoru Mošćanice
				1.3.4.5.	Poboljšanje turističko resursne osnove Olimpijskih planina Igmana i Bjelašnice (ZOI'84)
		1.3.5.	Unaprijeđenje ponude posebnih oblika turizma na području KS	1.3.5.1.	Davanje podrške u obnovi i aktiviranju planinarskih domova te prenamjeni napuštenih objekata
				1.3.5.2.	Poticanje obnove građevinske i druge kulturne baštine
				1.3.5.3.	Podrška izgradnji infrastrukture i opreme za špilje, penjanje uz stijene, vidikovce, adrenalinske parkove, golf terene, biciklističkih staza i sl.
				1.3.5.4.	Podrška promociji i razvoju vjerskog, sajamskog i kongresnog turizma
				1.3.5.5.	Podrška za modernizaciju banjskih lječilišta i razvoj wenes centara
1.4.	Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa	1.4.1.	Stvaranje dobrog poslovnog okruženja i promocija KS kao poželjne destinacije za domaća i strana investiciona ulaganja	1.4.1.1.	Izrada registra administrativnih prepreka za poslovanje i otklanjanje prepreka za unaprijeđenje poslovnog okruženja u KS
				1.4.1.2.	Analiza potencijala investicionih mogućnosti i izrada programa za privlačenje direktnih investicija u realni sektor KS (prehrambeni, drvni i metalnu industriju)
				1.4.1.3.	Promocija investicionih mogućnosti u KS (Vodič za investitore i Investiciona konferencija Kantona Sarajevo)
				1.4.1.4.	Priprema, kandidovanje i promocija projekata javno-privatnog partnerstva
				1.4.1.5.	Izrada Poslovnog barometra Kantona Sarajevo
		1.4.2.	Podrška razvoju poduzetništva	1.4.2.1.	Uspostavljanje kreditno-garantnog fonda
				1.4.2.2.	Implementacija Zakona o poticaju razvoja male privrede
				1.4.2.3.	Podizanje svijesti javnosti i razvijanje pozitivnog stava o preduzetništvu
		1.4.3.	Unaprijeđenje prostornih uslova za razvoj MSP-a u poslovnim zonama i inkubatorima	1.4.3.1.	Donošenje Zakona o poslovnim zonama u KS i njegovo provođenje u praksi
				1.4.3.2.	Unaprijeđenje infrastrukture postojećih i izgradnja novih poslovnih zona u KS
				1.4.3.3.	Stvaranje pogodnijih uslova za korištenje u industrijskim zonama u državnom vlasništvu
1.5.	Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga te ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije	1.5.1.	Unaprijeđenje uslova za razvoj komunalne privrede u KS	1.5.1.1.	Unaprijeđenje ambijenta za poslovanje KJKP i JKP (izmjena zakonske regulative za komunalni sektor i donošenje adekvatnih odluka)
				1.5.1.2.	Privatizacija dijela komunalne privrede sistemom javnog-privatnog partnerstva
				1.5.1.3.	Unutrašnja reorganizacija JKP ViK
		1.5.2.	Jačanje kapaciteta javnih komunalnih preduzeća	1.5.2.1.	Uspostavljanje strateškog upravljanja ljudskim resursima u kantonalnim javnim preduzećima
				1.5.2.2.	Unaprijeđenje sistema naplate komunalnih usluga
				1.5.2.3.	Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz drugih izvora za finansiranje komunalnih investicionih projekata
1.6.	Unaprijediti uslove za održivi razvoj	1.6.1.	Stvaranje ambijenta za ubrzano ulaganje u	1.6.1.1.	Mapiranje potencijalnih zona za ruralni razvoj i izrada Strategije ruralnog razvoja KS

ruralnih područja Kantona Sarajevo		ruralni razvoj KS i primjenu LEADER pristupa	1.6.1.2.	Uspostavljanje funkcionalnih institucionalnih kapaciteta za poljoprivredu i ruralni razvoj
			1.6.1.3.	Harmonizacija sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja sa EU
			1.6.1.4.	Izložba poljoprivrednih proizvoda ruralnih područja i etno zanatstva
			1.6.2.	Poboljšanje konkurentnosti sektora poljoprivrede u KS i unaprijeđenje ponude domaćih poljoprivrednih proizvoda
	1.6.2.	Poboljšanje konkurentnosti sektora poljoprivrede u KS i unaprijeđenje ponude domaćih poljoprivrednih proizvoda	1.6.2.1.	Unaprijeđenje upravljanja zemljištem kroz dodjelu zemljišta u državnoj svojini koncesionarima za poljoprivrednu proizvodnju
			1.6.2.2.	Poticaji za primarnu poljoprivrednu proizvodnju, posebno za sirovine potrebne prehrambenoj industriji
			1.6.2.3.	Podrška efikasnijem organizovanju i jačanju kapaciteta zadruga i udruženja i povećanje saradnje poljoprivrednika sa istraživačkim i naučnim institutima
			1.6.2.4.	Edukacije stanovništva u ruralnim sredinama o načinima uzgoja i certificiranja organske proizvodnje
			1.6.2.5.	Podrška korištenju Smart IKT-a u poljoprivrednom dobru i farmama za povećanje konkurentnosti
	1.6.3.	Podrška razvoju šumarstva i lovstva	1.6.3.1.	Uređenje zakonskog okvira o šumama i usklađavanje sa međunarodnim propisima
			1.6.3.2.	Kadrovsko i materijalno jačanje institucija za oblast šumarstva
			1.6.3.3.	Izrada plana gospodarenja šumskim resursima sa primjenom međunarodnih principa i kriterija FSC
			1.6.3.4.	Pružanje stručne i savjetodavne podrške privrednim subjektima iz oblasti šumarstva
			1.6.3.5.	Podrška uzgoju i zaštiti divljači i lovstvu

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)	
MJERA	1.1.1. Podrška za jačanje kapaciteta izvozno orijentisanih preduzeća u strateškim sektorima privrede (osobito metalske, drvne i prehrambene)	
CILJ MJERE	Povećati izvoz i dodanu vrijednost u strateškim sektorima privrede uz povećanje produktivnosti	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.1.1.1. Detaljna analiza poslovne izvrsnosti (BEX) i potreba po strateškim privrednim sektorima KS 1.1.1.2. Mapiranje i formiranje klastera/lanaca vrijednosti i domaće komponente u prerađivačkoj industriji (metal, drvo, prehrana) 1.1.1.3. Podrška razvoju izvozno orijentisanih firmi u KS 1.1.1.4. Izrada i usvajanje Programa i restrukturiranja dijela javnih preduzeća u KS, sa konkretnim mjerama za efikasno provođenje	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena BEX analiza po strateškim privrednim sektorima • Formirani klasteri za metal/drvo/prehranu i broj članova klastera • Vrijednost programa podrške za izvozno orijentisane firme i broj korisnika programa podrške i subvencija • Vrijednost izvoza gotovih proizvoda • Broj okončanih ugovora privatizacije državnog kapitala u KS • Broj realizovanih programa restrukturiranja dijelova javnih preduzeća 	<ul style="list-style-type: none"> • Definirane projekcije razvoja pojedinih sektora i potrebe sektora u planskom periodu • Uspostavljen lanac vrijednosti strateških proizvodnji koje se baziraju na domaćim sirovinama • Obezbeđeni programi podrške i subvencija za izvozno orijentisane firme: ubrzano izdavanje dozvola, subvencioniranje kamata, doprinosa i poreza na plate, izdavanje zemljišta pod povoljnijim uslovima i sl. • Izrađena publikacija „Izvozne mogućnosti privrede KS“ • Stvoreni uslovi za veću dodanu vrijednost kroz finalizaciju izvoznih proizvoda • Realizovani programi privatizacije i restrukturiranja dijela javnih preduzeća
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje fizičkog obima industrijske proizvodnje u prerađivačkoj industriji Povećanje izvoza u prerađivačkoj industriji kao i proizvoda iz strateških sektora	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	200.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede KS, PKKS	
KORISNICI	Preduzeća izvoznici, osobito iz metalske, drvne i prehrambene industrije	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga
PRIORITETNI CILJ	1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)
MJERA	1.1.2. Unaprijeđenje konkurentnosti i promocija proizvoda KS

CILJ MJERE	Povećati plasman domaćih proizvoda na tržište EU	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.1.2.1. Izgraditi sistem tehničke infrastrukture za analizu usklađenosti proizvoda sa standardima i kriterijima EU 1.1.2.2. Podrška razvoju brendova domaćih proizvoda 1.1.2.3. Podrške za učestvovanje na sajmovima u regiji	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj uspostavljenih laboratorija u KS za ocjenu tehničke usaglašenosti izvoznih proizvoda sa zahtjevima EU • Izmijenjeni izvozni propisi u skladu sa EU propisima • Broj novih preduzeća sa uvedenim standardima kvaliteta i broj novih certificiranih proizvoda na području KS • Broj brendiranih domaćih proizvoda Broj podržanih učešća na sajmovima u regiji 	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurani institucionalni kapaciteti za ocjenu tehničke usaglašenosti izvoznih proizvoda sa zahtjevima EU • Usklađeni izvozni propisi sa EU propisima • Povećana primjena standarda kvaliteta i certificiranja proizvoda • Brendirani ključni domaći proizvodi • Unaprijeđena promocija ponude strateških sektora na sajmovima
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje broja izvoznika i povećanje pokrivenosti uvoza izvozom kroz povećan izvoz certificiranih i tehnički usklađenih proizvoda	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	100.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Preduzeća koja izvoze ili žele izvoziti proizvode na tržište EU	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)	
MJERA	1.1.3. Povećanje inovativnosti privrede uspostavljanjem savremene naučno-tehnološke baze	
CILJ MJERE	Ojačati kapacitete privrede za modernizaciju i inovativnost u cilju povećanja konkurentnosti kroz saradnju sa naučno-istraživačkim institutima i centrima	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.1.3.1. Kreiranje plana razvoja istraživačke infrastrukture kao preduslov za uključenje u EU mrežu istraživačke infrastrukture 1.1.3.2. Uspostavljanje mehanizma finansiranja inovacija i istraživanja formiranjem Fonda za inovacije i istraživanje za podršku inovacijama i modernizaciji proizvodnih i uslužnih procesa 1.1.3.3. Izgradnja savremene naučno-tehnološke i poslovne baze kroz formiranje, razvoj i umrežavanje istraživačko-razvojnih centara za ključne klastere 1.1.3.4. Uspostavljanje bliske saradnje i zajedničkih inovacionih projekata tehnološki orijentisane industrije u tehnoparkovima i univerzitetima/fakultetima/istraživačkim institutima	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen plan razvoja istraživačke infrastrukture KS • Izdvojena visina sredstava za Fond za podršku naučno-istraživačkom radu i inovacijama 	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen planski razvoj istraživačke infrastrukture i umrežavanja u EU mrežu • Uspostavljen Fond za podršku naučnoistraživačkom radu i inovacijama • Povećane investicije u opremu za nove tehnologije i modernizaciju proizvodnih kapaciteta u industriji

	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijednost investicija u opremu za nove tehnologije i modernizaciju proizvodnih kapaciteta u industriji KS • Broj potpisanih sporazuma/realizovanih projekata saradnje između istraživačkih instituta i privrede • Uspostavljen Tehnološki park/ovi i usvojena Odluka o olakšicama i finansiranju istraživačkih aktivnosti korisnika • Broj komercijalizovanih projekata saradnje industrije i naučno-istraživačkih institucija 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj proizvodnje zasnovane na znanju i savremenim tehnologijama koja ostvaruje veće učešće dodane vrijednosti u proizvodu (usluzi), uz obezbjeđene usluge za istraživanje i razvoj kroz povezanost istraživačkih instituta i privrede • Obezbeđene usluge tehnološkog razvoja kroz uspostavljanje Tehnološkog parka/ova i programa olakšica i finansiranja istraživačkih aktivnosti za preduzeća korisnike • Povećana komercijalizacija tehničkog znanja kroz zajedničke projekte saradnje industrije i naučno-istraživačkih institucija
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje vrijednosti investicija u opremu u KS za uvođenje novih tehnologija i modernizaciju kapaciteta u sektoru industrije	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	3.000.000 KM EU fondovi, Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Vlada KS/resorna ministarstva, Privredna komora KS	
KORISNICI	Preduzeća orijentirana na istraživanje i inovacije, inovatori	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)	
MJERA	1.1.4. Razvoj kreativne industrije KS	
CILJ MJERE	Poboljšati okruženje za povećanje poslovanja u sektoru kreativnih industrija	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.1.4.1. Stvaranje regulatornog i institucionalnog okvira kreativnih industrija u KS 1.1.4.2. Edukacija iz oblasti kreativnih industrija 1.1.4.3. Formiranje Fonda za finansiranje projekata u oblasti kreativnih industrija 1.1.4.4. Uspostavljanje Centra kreativnih industrija	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojeni akti za razvoj kreativne industrije • Definirane i uspostavljene institucionalne nadležnosti i odgovornosti za kreativne industrije • Broj edukacija i/ili broj učesnika edukacija u oblasti kreativnih industrija • Formiran Fond za finansiranje projekata u oblasti kreativnih industrija • Otvoren Centar za kreativne industrije 	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen regulatorni i institucionalni okvir za razvoj kreativne industrije • Unaprijeđena znanja i vještine u oblasti kreativnih industrija KS • Obezbeđen mehanizam za finansiranje projekata u oblasti kreativnih industrija • Stvoreni uslovi za podršku u razvoju proizvoda i usluga kreativnih industrija uspostavljenjem Centra za kreativne industrije
RAZVOJNI EFEKAT	Povećan broj preduzeća i broj zaposlenih u sektoru kreativnih industrija	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	200.000 KM Budžet i EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo kulture i sporta, Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Poslovni subjekti iz sektora kreativnih industrija, kulturni djelatnici, građani	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)	
MJERA	1.1.5. Jačanje kapaciteta ljudskih resursa za unaprijeđenje konkurentnosti privrede	
CILJ MJERE	Povećati produktivnost, ekonomičnost i rentabilnost privrede KS jačanjem kapaciteta ljudskih resursa	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.1.5.1. Obuka menadžmenta preduzeća za strateško planiranje 1.1.5.2. Sektorske stručne obuke za jačanje kapaciteta ljudskih resursa u privredi 1.1.5.3. Uspostavljanje sistema za provedbu analize potreba za edukacijom u malim i srednjim preduzećima	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijednost dodijeljenih subvencija za obuku ljudskih resursa • Broj menadžera učesnika obuka za menadžment preduzeća/broj obuka za menadžere • Broj učesnika sektorskih stručnih obuka/broj sektorskih obuka • Izrađena analiza potreba za obuku MSP-a 	<ul style="list-style-type: none"> • Obezbeđena podrška za i jačanje ljudskih kapaciteta u privredi • Unaprijeđeni kapaciteti menadžmenta MSP-a • Unaprijeđeni kapaciteti ljudskih resursa u privrednom sektoru • Uspostavljen sistem za analizu potreba za obuku MSP-a
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje neto dobiti po radniku (efikasnost) i povećanje odnosa neto dobiti i stalnih sredstava (rentabilnost) privrede KS	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	72.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Preduzeća koja ulažu u obuku ljudskih resursa, menadžeri preduzeća, sektorski uposlenici	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.2. Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije	
MJERA	1.2.1. Podrška informatičkom opismenjavanju u KS	
CILJ MJERE	Povećati IT vještine mladih budućih kadrova na tržištu rada	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.2.1.1. Besplatan pristup internet mreži i besplatne domenske e-mail adrese za sve osnovne i srednje škole i univerzitet u KS 1.2.1.2. Uvođenje IKT nastavnog predmeta u nastavne planove i programe na sve državne fakultete u skladu sa najboljom svjetskom praksom 1.2.1.3. Organizovanje informatičkih klubova/sekcija na kantonalnom nivou za sve osnovne i srednje škole 1.2.1.4. Osnivanje otvorenog Fonda za IKT edukacije za dodjelu stipendija za IKT obrazovanje sa online portalom za transparentno upravljanje fondom 1.2.1.5. Besplatna obuka za osobe koje žele da se prekvalifikuju u IKT industriju	
	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati

IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Aktivan internet u osnovnim i srednjim školama i univerzitetu u KS i otvoreni domenski e-mailovi svim učenicima</i> • <i>Opremljeni IKT kabineti i uveden IKT nastavni predmet na svim fakultetima</i> • <i>Broj kreiranih Informatičkih klubova u osnovnim i srednjim školama i broj članova klubova - mladih</i> • <i>Kreirani edukacioni programi u IKT segmentu za učenike osnovnih i srednjih škola</i> • <i>Broj korisnika stipendija/ programa za edukaciju za IKT zanimanja</i> • <i>Broj prekvalifikovanih osoba za IKT zanimanja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Obezbeđen besplatan pristup internetu i domenski e-mailovi svim učenicima u osnovnim i srednjim školama i na univerzitetu u KS omogućavajući im da se sa tehnologijom upoznaju svakodnevno i kroz redovno obrazovanje a ne ad hoc</i> • <i>Stvoreni bolji uslovi za IKT obrazovanje na fakultetima u skladu sa svjetskom praksom</i> • <i>Povećana promocija potencijala IKT sektora kao najperspektivnije grane industrije za buduće profesionalno opredjeljenje za mlade naraštaje</i> • <i>Značajno povećan broj studenata koji se opredjeljuju za IKT sektor kroz program dodjela stipendija od osnovnog do univerzitetskog obrazovanja iz uspostavljenog Fonda za IKT edukacije</i> • <i>Povećan broj prekvalifikovanih osoba za IKT zanimanja</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje broja kadrova sa IKT zanimanjima što će povećati broj zaposlenih u IKT industriji i broj novoosnovanih preduzeća u IKT industriji</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	7.843.000 KM Budžet KS, mogući grantovi, IPA; ERASMUS+, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, SERDA	
KORISNICI	Učenici i studenti zainteresovani za obrazovanje za IKT zanimanja	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.2. Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije	
MJERA	1.2.2. Razvoj kapaciteta za podršku IKT industriji	
CILJ MJERE	Jačanje ljudskih resursa u IKT industiji	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.2.2.1. Formiranje upravnog tijela za IKT industriju KS 1.2.2.2. Uspostavljanje Tehnološkog parka za IKT (izgradnja novih ili korištenje adekvatnih postojećih prostornih kapaciteta)	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • <i>Formirano Ministarstvo za IKT ili IKT odjel pri nekom od postojećih upravnih tijela</i> • <i>Broj preduzeća korisnika Tehnološkog parka</i> • <i>Odluka o olakšicama za korisnike Tehnološkog parka</i> • <i>Broj članova IKT klastera u KS</i> 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • <i>Uspostavljeni institucionalni kapaciteti za IKT pri nekom od postojećih upravnih tijela (novo Ministarstvo ili posebno odjeljenje pri već postojećem ministarstvu/Kreiranje pozicije CTO (Chief Technology Officer) i uspostavljenja koordinacija i svih IKT aktivnosti iz Strategije</i> • <i>Uspostavljen IKT tehnološki park</i> • <i>Formiran klaster IKT-a za strateško osnaživanje IKT industrijskog sektora</i>

RAZVOJNI EFEKAT	<i>Unaprijeđenje tehnološke osnove IKT industrije će doprinijeti povećanju izvoza IKT industrije, povećanju investicija u IKT industriji, te povećanju prosječne neto plate u sektoru</i>
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	10.000.000 KM Privatne investicije, grantovi
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, SERDA
KORISNICI	Poslovni subjekti u IKT industriji KS

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	
MJERA	1.3.1. Uspostavljanje okvira za razvoj turizma KS	
CILJ MJERE	Izgraditi kapacitete za upravljanje turističkom destinacijom KS	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.3.1.1. Donošenje i implementacija Zakona o turizmu 1.3.1.2. Izrada sveobuhvatnog pregleda stanja turističkih atrakcija i Strategije razvoja turizma KS, sa uključenim akcionim planovima za sve oblike turizma, uz definiranje tipskih turističkih proizvoda 1.3.1.3. Uspostavljanje sistema za registraciju turista 1.3.1.4. Jačanje udruženja u sektoru turizma	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • Donešen Zakon o turizmu • Izrađena Strategija razvoja turizma u KS sa akcionim planovima za sve oblike turizma (kulturnog, eko, zdravstvenog, sportsko-rekreativnog, sajamskog i ruralnog turizma) • Funkcionalan sistem za registraciju turista • Broj obuka i broj učesnika obuka u sektoru turizma 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljeno partnerstvo za razvoj turizma KS • Identifikovano stanje i potrebe turističkih resursa KS kroz rezultate studije i definisani strateški pravci razvoja turizma u KS i akcioni planovi za sve oblike turizma (kulturnog, eko, zdravstvenog, sportsko-rekreativnog, sajamskog i ruralnog turizma) • KS proglašen turističkom destinacijom i uveden režim turističke destinacije (uvođenje stop-bus-a radi naplate turističke vinjete, turističkog bus parkinga, kulturnog itinerera, obavezu angažiranja lokalnog vodiča, destinacijsku on line adresu i sl.) • Uspostavljen sistem za registraciju turista • Ojačani kapaciteti udruženja u sektoru turizma • Implementacija Zakona o turizmu u KS
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Uspostavljanje okvira za razvoj turizma doprinijet će povećanju broja registracija posjeta turista i noćenja turista prosječnom broju dana koji turista provede u turističkoj destinaciji</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	300.000 KM Budžet KS i EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, Ministarstvo kulture i sporta, općine, Grad	
KORISNICI	Razvojni akteri u sektoru turizma (institucije, privredna društva, pravna lica, udruženja, i sl.)	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboľjšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	
MJERA	1.3.2. Uspostavljanje turističkog lanca vrijednosti i sistemski promocija turističke ponude KS	
CILJ MJERE	Ostvarenje multiplikativne funkcije turizma	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.3.2.1. Jaćanje kapaciteta u turizmu i uvođenje programa cjeloživotnog ućenja za turistićki sektor 1.3.2.2. Rebrandiranje jedinstvene turistićke destinacije Kantona Sarajevo i promocija prirodnih i kulturno-historijskih potencijala 1.3.2.3. Kreiranje turistićke ture i turistićkog web portala i mobilne aplikacije za promociju svih vidova turizma u KS 1.3.2.4. Podrška festivalskim manifestacijama u KS	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OĆEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Oćekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj ćlanova turistićkog klastera KS • Broj obnovljenih i urećenih smještajnih kapaciteta • Uspostavljen Centar za turistićku edukaciju i broj ućesnika u obukama • Broj realizovanih promotivnih događaja za turistićku destinaciju KS • Definisane turistićke ture u KS i kreiran i aktivan turistićki portal i mobilna aplikacija KS • Broj organizovanih turistićkih manifestacije u KS 	<ul style="list-style-type: none"> • Ojaćani kapaciteti kroz podršku obnovi i urećenju smještajnih kapaciteta i pratećih sadržaja • Obezbeđena organizacija i programi za kontinuiranu edukaciju djelatnika u turizmu (menadžera, turistićkih vodića, agenata) • Podrška pilot projektima za unapređenje oblika i metoda edukacije i treninga, dopune tradicionalnih znanja i vještina novim znanjima • Uspostavljanje referentnih centara za provedbu praktićne nastave kadrova u turizmu • Podrška educiranju i informiranju lokalnog stanovništva za ućešće u razvoju turizma • Izraćen program promocije i realizovana promotivna kampanja za sve vidove turizma, ukljućujući zdravstveni za privlaćenje turista u destinaciju u svrhu ekonomske dobiti • Stvoreni uslovi za online promociju turistićke destinacije KS, turistićke ponude sa informacijama o turistićkim vodićima • Organizovane festivalske manifestacije u KS za privlaćenje domaćih i stranih turista (Sarajevo Film Festival, Jazz Fest, Bašćaršijske noći, festival bh. Kulinarstva...)
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje broja poslovnih subjekata i prometa u sektoru turizma i povećanje broja zaposlenih u sektoru turizma Povećanje smještajnih kapaciteta/broja ležaja Povećanje dućine boravka turista	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	1.000.000 KM Budžeti KS i općina i prihod Turistićke zajednice KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UĆESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, Ministarstvo kulture i sporta, PKKS, općine, Grad i Turistićka zajednica KS	

KORISNICI	Poslovni subjekti i djelatnici u sektoru turizma
------------------	--

STRATEŠKI CILJ	1. Poboľjšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	
MJERA	1.3.3. Unaprijeđenje infrastrukture za turizam KS	
CILJ MJERE	Povećati kvalitet infrastrukturalnih uslova za turiste	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	<p>1.3.3.1. Unaprijeđenje infrastrukture za turiste na Aerodromu Sarajevo</p> <p>1.3.3.2. Postavljanje turističke signalizacije</p> <p>1.3.3.3. Implementacija projekta Trebevičke žičare i održivog razvoja Zaštićenog pejzaža Trebević</p> <p>1.3.3.4. Izrada Studije za uvođenje vertikalnog transporta i kosih liftova za brdska područja</p> <p>1.3.3.5. Izrada i postavljanje turističkih saobraćajnih mapa na stranim jezicima sa autobuskim, željezničkim i tramvajskim redom vožnje, u svim hotelima, prevoznim sredstvima, atraktivnim mjestima i putničkim agencijama</p> <p>1.3.3.6. Povećanje standarda, kvaliteta i dodatne ponude i usluga</p>	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen turistički info-pult na Aerodromu i autobuski red vožnje na relaciji od Aerodroma do Centra Grada • Broj postavljenih novih turističkih znakova/signalizacije u KS • Puštena u rad Trebevička žičara • Izrađena Studija opravdanosti uvođenja vertikalnog transporta i kosih liftova u brdskim područjima, posebno na Vratniku • Broj postavljenih turističkih saobraćajnih mapa na prometnim lokacijama KS • Broj opremljenih i kategoriziranih seoskih domaćinstava 	<ul style="list-style-type: none"> • Obezbeđene informacije za turiste na Aerodromu i autobuski prijevoz od Aerodroma do Centra Grada • Unaprijeđeno obilježavanje turističkom signalizacijom u KS • Izgrađena Trebevička žičara i provedene aktivnosti za obezbjeđenje održivog razvoja Zaštićenog pejzaža Trebević • Identifikovani uslovi i opravdanost za uvođenje vertikalnog transporta i kosih liftova u brdskim područjima, posebno na Vratniku • Unaprijeđeno informisanje turista o saobraćaju postavljanjem turističkih saobraćajnih mapa na prometnim lokacijama • Davanje podrške obnovi i uređenju smještajnih jedinica i pratećih sadržaja • Poticanje razvoja i unapređenja dodatnih sadržaja (bazeni wellness, sadržaji za djecu, zabavni i tematski parkovi, izletišta) • Podrška korištenju novih tehnologija i "malom zelenom poduzetništvu" • Podrška poboljšanju uslova za osobe sa invaliditetom • Unaprijeđeni uslovi u seoskim domaćinstvima za turiste u ruralnim područjima
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje investicija u sektoru turizma, koje će unaprijediti infrastrukturu za usluge turistima	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	10.000.000 KM Budžet KS, općina i Grada i prihod Turističke zajednice KS, EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	

KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja, općine, Grad Sarajevo i Turistička zajednica KS
KORISNICI	Turisti i Subjekti čije su djelatosti iz oblasti turizma

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	
MJERA	1.3.4. Valorizacija prirodne turističko resursne osnove	
CILJ MJERE	Unaprijeđenje turističko resursne osnove	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.3.4.1. Uređenje i održavanje izletišta i drugih turistički atraktivnih cjelina 1.3.4.2. Izgradnja kompleksa Podlipnik za valorizaciju prirodnih resursa 1.3.4.3. Izgradnja turističkog kompleksa Priječko polje (integrirani turistički grad "Buroj Ozone" Bjelašnica) ¹⁴ 1.3.4.4. Uređenje lokacije Faletići na izvoru Mošćanice 1.3.4.5. Poboljšanje turističko resursne osnove Olimpijskih planina Igmana i Bjelašnice (ZOI'84)	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj uređenih izletišta i drugih turistički atraktivnih cjelina • Stavljen u funkciju kompleks Podlipnik • Stavljen u funkciju Turistički kompleks Priječko polje i realizovan regulacioni plan Buroj Ozone • Rekonstruiran objekat stare Kasarne na lokaciji u Faletićima 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećana uređenost šetališta, planinarskih staza, parkova, izletišta i drugih turistički atraktivnih cjelina (Barice, Čavljak, Crepoljsko) • Povećana uređenost zaštićenih prirodnih područja (Trebević, Skakavac, Vrelo Bosne, Bijambare) • Izgrađen kompleks Podlipnik • Izgrađen Turistički kompleks Priječko polje • Uređena lokacija Faletići • Šestosjed (Babin Do - vrh Bjelašnice sa Međustanicom) – na postojećoj trasi trosjeda • Rasvjeta staze na Bjelašnici • Sistem za proizvodnju snijega • Sanacija piste za brzo klizanje na Zetri • Proširenje staza i pristupnih puteva za skijanje (zimski sezona); brdski biciklizam (ljetna sezona) • Povećanje ugostiteljskih kapaciteta na Bjelašnici i Igmanu (Hotel Igman, hotel Ski, restoran na vrhu Bjelašnice)
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje investicija u sektoru turizma za unaprijeđenje turističkih sadržaja što će doprinijeti povećanju broja posjeta i noćenja turista, odnosno ukupnog prihoda od turizma	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	40.000.000 KM Budžet i drugi fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, Ministarstvo za prostorno uređenje, građenje i zaštitu okoliša, Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja, općine, Grad	
KORISNICI	Turisti u KS i građani	

¹⁴ Ne ulazi u finansijsku konstrukciju, ali iznimno doprinosi realizaciji Strateškog cilja 1.

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS	
MJERA	1.3.5. Unaprijeđenje ponude posebnih oblika turizma na području KS	
CILJ MJERE	Urediti objekte sa pratećom infrastrukturom i nabaviti opremu za turističku ponudu posebnih oblika turizma	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.3.5.1. Davanje podrške u obnovi i aktiviranju planinarskih domova te prenamjeni napuštenih objekata 1.3.5.2. Poticanje obnove građevinske i druge kulturne baštine 1.3.5.3. Podrška izgradnji infrastrukture i opreme za špilje, penjanje uz stijene, vidikovce, adrenalinske parkove, golf terene, biciklističkih staza i sl. 1.3.5.4. Podrška promociji i razvoju vjerskog, sajamskog i kongresnog turizma 1.3.5.5. Podrška za modernizaciju banjskih lječilišta i razvoj welnes centara	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obnovljenih i aktiviranih planinarskih domova • Broj obnovljenih objekata kulturne baštine • Vrijednost ulaganja u infrastrukturu i opremu za penjanje na stijene, adrenalinske parkove, golf terene, biciklističke staze i sl. • Broj realizovanih promotivnih događaja za vjerski, sajamski i kongresni turizam • Broj modernizovanih banjskih lječilišta i wellness centara 	<ul style="list-style-type: none"> • Obnovljeni i aktivirani planinarski domovi • Obnovljeni prioritetni objekti kulturne baštine • Izgrađena infrastruktura i nabavljena oprema za penjanje na stijene, adrenalinske parkove, golf terene, biciklističke staze i sl. • Obezbeđena podrška za promociju vjerskog, sajamskog i kongresnog turizma • Modernizirani kapaciteti banjskih lječilišta i welnes centri
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje investicija u sektoru turizma za poboljšanje ponude turističke infrastrukture</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	4.000.000 KM Budžeti KS, općina i Grada i prihod Turističke zajednice KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, općine, Grad Sarajevo, Ministarstvo kulture i sporta, Ministarstvo zdravstva i Turistička zajednica KS	
KORISNICI	Turisti i subjekti čije su djelatnosti iz oblasti turizma	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.4. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa	
MJERA	1.4.1. Stvaranje dobrog poslovnog okruženja i promocija KS kao poželjne destinacije za domaća i strana investiciona ulaganja	
CILJ MJERE	Smanjiti barijere za poslovanje i povećati investicije u KS	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.4.1.1. Izrada registra administrativnih prepreka za poslovanje i otklanjanje prepreka za unaprijeđenje poslovnog okruženja u KS 1.4.1.2. Analiza potencijala investicionih mogućnosti i izrada programa za privlačenje direktnih investicija u realni sektor KS (prehrambenu, drvnu i metalnu industriju)	

	1.4.1.3. Promocija investicionih mogućnosti u KS (Vodič za investitore i Investiciona konferencija Kantona Sarajevo) 1.4.1.4. Priprema, kandidovanje i promocija projekata javno-privatnog partnerstva 1.4.1.5. Izrada Poslovnog barometra Kantona Sarajevo	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj dana za registraciju preduzeća • Broj realizovanih projekata za privlačenje direktnih investicija u KS • Broj štampanih Vodiča za investitore u KS • Broj učesnika Investicione konferencije KS • Broj projekata javno-privatnog partnerstvu u KS • Izrađen Poslovni barometar (godišnje) 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećana učinkovitost administracije i ubrzano izdavanje dozvola i regulatornih postupaka za poslovanje uz povećanje ažurnosti sudova • Izrađen programa za privlačenje direktnih investicija u KS, definisani standardi prihvatljivosti FDI po sektorima • Izrađen Vodiča za investitore u KS (prema kriterijima Svjetske banke –doing business) i organizovana investiciona konferencija KS • Izrađeni projekti i promovisane mogućnosti javno-privatnih partnerstava u KS • Ocjenjen poslovni optimizam poslovne zajednice
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje ukupne vrijednosti ostvarenih investicija u KS Povećan broj registrovanih preduzeća kroz unaprijeđenje poslovnog okruženja Realizovani projekti javno-privatnog partnerstva Unaprijeđen poslovni ambijent	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	200.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede i resorna ministarstva, PKKS, općine, Grad	
KORISNICI	Poslovni subjekti, investitori	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.4. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa	
MJERA	1.4.2. Podrška razvoju poduzetništva	
CILJ MJERE	Obezbijediti pristup finansijskim sredstvima, uslugama, te poslovnim prostorima za poduzetnike	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.4.2.1. Uspostavljanje kreditno-garantnog fonda 1.4.2.2. Implementacija Zakona o poticaju razvoja male privrede 1.4.2.3. Podizanje svijesti javnosti i razvijanje pozitivnog stava o preduzetništvu	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj korisnika KGF • Vrijednost isplaćenih investicija iz kreditnih sredstava u KS • Broj organizovanih edukacija u okviru programa i broj korisnika usluga • Broj učesnika obuke za korištenje EU fondova • Broj tradicionalnih zanatlija 	<ul style="list-style-type: none"> • Olakšan pristup finansijskim sredstvima za MMSP – uspostavljen KGF, povećane investicije iz kreditnih sredstava u industriji • Organizacija i sprovođenje medijske kampanje prema ciljnim skupinama; • Održavanje konferencija o preduzetničkom učenju;

		<ul style="list-style-type: none"> • Informiranje i edukacija o preduzetničkom učenju za donositelje odluka o obrazovanju u Kantonu Sarajevo, direktore i stručne saradnike odgojnoobrazovnih ustanova koje provode obrazovanje I osposobljavanje, menadžere preduzeća I predstavnike medija • Izrada web portala o preduzetničkom učenju • Kreditiranje subjekata male privrede pod povoljnim uslovima; • Subvencionisanje kamata po preuzetim kreditima; • Pružanje stručne i savjetodavne pomoći za subjekte male privrede; • Davanje podrške razvoju centara za preduzetništvo, preduzetničkih inkubatora, klastera, tehnoloških parkova i zona male privrede; • Poticanje u korištenju fondova Evropske unije (IPA i Horizon 2020 fondovi); • Davanje podrške za povećanje zapošljavanja; • Davanje podrške za učestvovanje na sajmovima i programima edukacije; • Podrška razvoja preduzetništva ciljnih grupa (žensko preduzetništvo, preduzetništvo mladih ipreduzetništvo osoba sa invaliditetom); • Davanje podrške za istraživanje, razvoj i primjenu inovacija, uvođenje savremenih tehnologija, te podrške za edukaciju i prekvalifikaciju; • Davanje podrške za uvođenja certifikata I međunarodnih standarda kvalitete; i • Davanje podrške zaštiti i revitalizaciji tradicionalnih i starih zanata (obrta)
RAZVOJNI EFEKAT	<p><i>Povećanje broja poslovnih subjekata i povećanje broja zaposlenih uz povećanje neto plata</i></p> <p><i>Povećanje ukupnog prometa u provredi KS</i></p>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	28.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, PKKS, općine	
KORISNICI	Poslovni subjekti (pravna lica i obrti)	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga
PRIORITETNI CILJ	1.4. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa

MJERA	1.4.3. Unaprijeđenje prostornih uslova za razvoj MSP-a u poslovnim zonama i inkubatorima	
CILJ MJERE	Obezbijediti podršku MSP-ima kroz obezbjeđenje poslovnih prostora pod povoljnim uslovima	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.4.3.1. Donošenje Zakona o poslovnim zonama u KS i njegovo provođenje u praksi 1.4.3.2. Unaprijeđenje infrastrukture postojećih i izgradnja novih poslovnih zona u KS 1.4.3.3. Stvaranje pogodnijih uslova za korištenje u industrijskim zonama u državnom vlasništvu	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Usvojen Zakon o poslovnim zonama KS</i> • <i>Broj uređenih postojećih poslovnih zona i broj pokrenutih novih poslovnih zona</i> • <i>Broj korisnika poslovnih zona</i> • <i>Broj uspostavljenih poduzetničkih inkubatora i centara za podršku start-up poduzetnicima</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uspostavljen zakonski okvir za poslovne zone u KS</i> • <i>Unaprijeđena postojeća i izgrađena nova infrastruktura poslovnih zona: Privođenje krajnjoj namjeni IZ Bjelašnica Hadžići, Izgradnja infrastrukture u IZ Luke Ilijaš, Dovršenje izgradnje komunalne infrastrukture u novoj PZ Vogošća i sl.</i> • <i>Stvorene pogodnosti za korištenje poslovnih zona u državnom vlasništvu (besplatno korištenje lokacija u IZ za potencijalne investitore) i pomoć za potencijalne korisnike IZ</i> • <i>Uspostavljeni poduzetnički inkubatori i centri za podršku start-up poduzetnicima</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje broja preduzeća korisnika poslovnih zona i inkubatora uz povećanje broja zaposlenih</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	3.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Preduzeća i start-up poduzetnici	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.5. Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga te ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije	
MJERA	1.5.1. Unaprijeđenje uslova za razvoj komunalne privrede u KS	
CILJ MJERE	Kreirati uslove za poboljšanje pokazatelja poslovanja preduzeća iz komunalne privrede	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.5.1.1. Unaprijeđenje ambijenta za poslovanje KJKP i JKP (izmjena zakonske regulative za komunalni sektor i donošenje adekvatnih odluka) 1.5.1.2. Privatizacija dijela komunalne privrede sistemom javnog-privatnog partnerstva 1.5.1.3. Unutrašnja reorganizacija JKP ViK	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Usvojene izmjene i dopune propisa u oblasti komunalne privrede</i> • <i>Ukupan prihod KJKP i JKP</i> • <i>Broj privatiziranih komunalnih preduzeća</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Poboljšan poslovni ambijent u komunalnom sektoru (izmjene i dopune Zakona s ciljem sankcionisanja privatizacijskih zloupotreba, odluke u cilju unaprijeđenja poslovanja KJKP i JKP)</i>

		<ul style="list-style-type: none"> • Privatiziran dio komunalnih preduzeća putem raspisanih svjetskih tendera • Uspostavljena unutrašnja reorganizacija JKP ViK: jedinica za eksploataciju vode za piće, jedinica za transport i distribuciju vode i održavanje mreže i dvije organizacione cjeline, za atmosfersku i fekalnu kanalizaciju • Formirana nova kompanija koja se bavi pročišćavanjem otpadnih voda na centralnom postrojenju "Butila", a u perspektivi i na lokalnim postrojenjima za te namjene
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje dobiti/smanjenje duga, povećanje poslovnih sredstava i kapitala komunalne privrede KS</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	100.000 KM Budžet KS i vlastita sredstva KJKP	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, ViK	
KORISNICI	KJKP i JKP sa područja KS	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.5. Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga te ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije	
MJERA	1.5.2. Jačanje kapaciteta javnih komunalnih preduzeća	
CILJ MJERE	Unaprijediti sistem upravljanja KJKP i JKP, unaprijediti sistem naplate i upravljanje ljudskim resursima u JKP i KJKP	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.5.2.1. Uspostavljanje strateškog upravljanja ljudskim resursima u kantonalnim javnim preduzećima 1.5.2.2. Unaprijeđenje sistema naplate komunalnih usluga 1.5.2.3. Jačanje kapaciteta za povlačenje sredstava iz drugih izvora za finansiranje komunalnih investicionih projekata	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj učesnika edukacije za strateško upravljanje ljudskim resursima u KJKP i JKP • Vrijednost pokazatelja ekonomičnosti i rentabilnosti komunalne privrede KS • Broj učesnika edukacije iz komunalne privrede za pripremu investicionih projekata 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađeni kapaciteti za strateško upravljanje ljudskim resursima u KJKP i JKP • Unaprijeđen sistem naplate i uveden tarifni sistem za naplatu komunalnih usluga • Povećana ekonomičnost i rentabilnost poslovanja komunalnih preduzeća u pružanju komunalnih usluga • Povećani kapaciteti ljudskih resursa iz komunalne privrede kroz edukaciju za pripremu investicionih projekata (krediti/subvencije, donatorski fondovi, JPP projekti)
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje ostvarenih prihoda i kvalitativnih pokazatelja u komunalnoj privredi KS Smanjenje broja zaposlenih Realizovani projekti komunalne privrede kroz JPP i dr.izvore finansiranja</i>	

OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	130.000 KM Budžet KS i vlastita sredstva Sarajevogas-a
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2018.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, KJKP I JKP
KORISNICI	KJKP i JKP sa područja KS, pravna lica , općine, građani

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga	
PRIORITETNI CILJ	1.6. Unaprijediti uslove za održivi razvoj ruralnih područja Kantona Sarajevo	
MJERA	1.6.1. Stvaranje ambijenta za ubrzano ulaganje u ruralni razvoj KS i primjenu LEADER pristupa	
CILJ MJERE	Otklanjanje ograničenja u razvoju	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.6.1.1. Mapiranje potencijalnih zona za ruralni razvoj i izrada Strategije ruralnog razvoja KS 1.6.1.2. Uspostavljanje funkcionalnih institucionalnih kapaciteta za poljoprivredu i ruralni razvoj 1.6.1.3. Harmonizacija sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja sa EU 1.6.1.4. Izložba poljoprivrednih proizvoda ruralnih područja i etno zanatstva	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izrađena i usvojena Strategija ruralnog razvoja</i> • <i>Formirani LAG-ovi</i> • <i>Broj organizovanih edukacija i broj educiranih institucionalnih akteri za primjenu LEADER pristupa</i> • <i>Pripremljen akcioni plan za povlačenje IPARD sredstava</i> • <i>Usvojeni harmonizirani propisi KS za ruralni razvoj sa acquis-om</i> • <i>Broj organiziranih izložbi u ruralnim područjima</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Definisani strateški pravci ruralnog razvoja KS i formirani LAG-ovi</i> • <i>Prilagođena organizaciona struktura institucija i educirani institucionalni akteri za primjenu LEADER pristupa i povlačenje IPARD sredstava</i> • <i>Usaglašen pravni okvir za ruralni razvoj KS sa EU pravnom stečevinom</i> • <i>Promovisani proizvodi ruralnih područja</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Unaprijeđenjem pravnog i institucionalnog okvira stvorit će se uslovi za povećanje broja registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i obrta u ruralnim područjima</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	500.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, PKKS, općine (nadležne službe)	
KORISNICI	Institucije i organizacije za poljoprivredu i ruralni razvoj u KS, seoska gazdinstva i zanatlije iz ruralnih područja	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga
PRIORITETNI CILJ	1.6. Unaprijediti uslove za održivi razvoj ruralnih područja Kantona Sarajevo
MJERA	1.6.2. Poboljšanje konkurentnosti sektora poljoprivrede u KS i unaprijeđenje ponude domaćih poljoprivrednih proizvoda
CILJ MJERE	Povećati poljoprivrednu proizvodnju, stabilnost dohotka proizvođača i smanjiti uvoz poljoprivrednih proizvoda

PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.6.2.1. Unaprijeđenje upravljanja zemljištem kroz dodjelu zemljišta u državnoj svojini koncesionarima za poljoprivrednu proizvodnju 1.6.2.2. Poticaji za primarnu poljoprivrednu proizvodnju, posebno za sirovine potrebne prehrambenoj industriji 1.6.2.3. Podrška efikasnijem organizovanju i jačanju kapaciteta zadruga i udruženja i povećanje saradnje poljoprivrednika sa istraživačkim i naučnim institutima 1.6.2.4. Edukacije stanovništva u ruralnim sredinama o načinima uzgoja i certificiranja organske proizvodnje 1.6.2.5. Podrška korištenju Smart IKT-a u poljoprivrednom dobru i farmama za povećanje konkurentnosti	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Površina državnog poljoprivrednog zemljišta koja je data u zakup/na korištenje • Ukupni prinosi po ratarskim kulturama, ukupni prinosi voća i ukupne proizvedene količine po stočarskim proizvodima • Vrijednost uvoza poljoprivrednih proizvoda • Broj organizovanih edukacija i za zadruge i poljoprivredne proizvođače/ Vrijednost dodijeljenih poticaja za zadruge i udruženja poljoprivrednika • Broj organskih proizvođača • Iznos investicija poljoprivrednih gazdinstava za nabavku opreme i mehanizacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećana iskorištenost državnog poljoprivrednog zemljišta • Povećana proizvodnja stočarskih proizvoda, voća i ratarskih kultura • Smanjen uvoz poljoprivrednih proizvoda • Povećani kapaciteti zemljoradničkih zadruga i saradnja sa naučno-istraživačkim institutima • Unaprijeđeni kapaciteti ruralnih područja za organsku proizvodnju • Povećano korištenje IKT-a u poljoprivredi
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje stabala te ukupnog broja grla stoke Povećanje isplaćenih i ostvarenih investicija u poljoprivredi Povećanje podicaja za poljoprivredne proizvođače Smanjenje uvoza poljoprivrednih proizvoda Smanjenje siromaštva</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	14.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede	
KORISNICI	Poljoprivredni proizvođači – registrovana gazdinstva, zadruge i udruženja poljoprivrednika	

STRATEŠKI CILJ	1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga
PRIORITETNI CILJ	1.6. Unaprijediti uslove za održivi razvoj ruralnih područja Kantona Sarajevo
MJERA	1.6.3. Podrška razvoju šumarstva i lovstva
CILJ MJERE	Ojačati kapacitete u sektoru šumarstva i uspostaviti sistem održivog gospodarenja šumama
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	1.6.3.1. Uređenje zakonskog okvira o šumama i usklađivanje sa međunarodnim propisima 1.6.3.2. Kadrovsko i materijalno jačanje institucija za oblast šumarstva 1.6.3.3. Izrada plana gospodarenja šumskim resursima sa primjenom međunarodnih principa i kriterija FSC (Forest Stewardship Standard)

	1.6.3.4. Pružanje stručne i savjetodavne podrške privrednim subjektima iz oblasti šumarstva 1.6.3.5. Podrška uzgoju i zaštiti divljači i lovstvu	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Upućena inicijativa za hitno donošenje Zakona o šumama na nivou FBiH i usvojeni usklađeni kantonalni propisi sa zakonima viših nivoa i međunarodnom legislativom o šumama</i> • <i>Broj održanih obuka za institucije iz oblasti šumarstva i vrijednost investicije u materijalna sredstava za institucije u oblasti šumarstva</i> • <i>Ukupna površina certificirane šume prema FSC</i> • <i>Ukupna pošumljena površina</i> • <i>Broj privrednih subjekata u sektoru šumarstva korisnika podrške</i> • <i>Popis divljači</i> • <i>Vrijednost obezbjeđene podrške privrednim subjektima i agencijama u oblasti lovstva</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Unaprijeđena saradnja sa višim nivoima vlasti za uređivanje pravnog okvira za oblast šumarstva i usklađeni kantonalni propisi sa zakonima viših nivoa i međunarodnom legislativom o šumama</i> • <i>Unaprijeđeni ljudski i materijalni kapaciteti institucija iz oblasti šumarstva</i> • <i>Izrada plana za održivo upravljanje šumama uz FSC certifikaciju</i> • <i>Osigurana planska pošumljena površina</i> • <i>Obezbjeđena podrška za privredne subjekte u sektoru šumarstva</i> • <i>Izvršena inventarizacija divljači i obezbjeđena podrška uzgoju i zaštiti divljači, uz podršku privrednim subjektima i agencijama u oblasti lovstva</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje kvaliteta drvnog fonda Povećanje ukupne proizvodnje i prodaje šumskih sortimenata Povećanje FSC certificiranih šumskih površina za održivo gospodarenje šumama KS Povećanje novčanih poticaja</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	300.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, KJP Sarajevo-šume, d.o.o. PKKS	
KORISNICI	Institucije u oblasti šumarstva, privredni subjekti u oblasti šumarstva i lovstva, agencije u oblasti lovstva	

1.2. Strateški cilj 2.

Strateški cilj 2: Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta

Tabela 26. Strateški cilj 2. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata

	Prioritetni cilj		Mjere		Projekti
2.1.	Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	2.1.1.	Uspostava dualnog sistema obrazovanja koji će pružiti obrazovanje i obuku usmjerenu prema potrebama tržišta rada	2.1.1.1.	Analiza radne snage i potreba na tržištu rada na nivou KS i izrada programa reforme
				2.1.1.2.	Poboljšati strukovno obrazovanje kroz reformu postojećih i uvođenje novih programa sekundarnog i tercijarnog obrazovanja
				2.1.1.3.	Osnivanje srednjih specijalističkih škola i fakulteta za informacione tehnologije
				2.1.1.4.	Inicirati potpisivanje sporazuma između škola, fakulteta i privrede o dugoročnoj saradnji za izvođenje praktične obuke za đake i studente
		2.1.2.	Usklađivanje upisne politike u obrazovnim organizacijama i pružanje usluga profesionalne orijentacije	2.1.2.1.	Usklađivanje upisne politike za srednje škole i fakultete prema potrebama tržišta rada
				2.1.2.2.	Uspostavljanje karijernih centara u institucijama srednjeg i visokog obrazovanja za savjetovanje mladih o profesionalnoj orijentaciji
				2.1.2.3.	Poticanje upisa učenika u određene stručne škole i fakultete za deficitarna zanimanja (stipendiranje, kreditiranje, studijska putovanja i drugi vidovi stimulacije)
		2.1.3.	Unaprijeđenje saradnje i kapaciteta aktera u sektoru obrazovanja i socijalnog partnerstva u kreiranju i realizaciji politika zapošljavanja	2.1.3.1.	Uspostavljanje Koordinacionog tijela za obrazovanje i zapošljavanje u KS po modelu Teritorijalnog pakta za zapošljavanje
				2.1.3.2.	Mapiranje obrazovnih institucija u regionu i EU (obrazovne institucije specifičnih znanja) i uspostava saradnje sa obrazovnim institucijama u regionu i EU
				2.1.3.3.	Jačanje saradnje i kapaciteta za posredovanje u zapošljavanju i modernizacija informacionog sistema Službe za zapošljavanje KS
		2.1.4.	Sufinansiranje programa zapošljavanja	2.1.4.1.	Program sufinansiranja prekvalifikacija i dokvalifikacija zaposlenika za poznate poslodavce za očuvanje radnih mjesta
				2.1.4.2.	Program sufinansiranja samozapošljavanja
				2.1.4.3.	Program sufinansiranja zapošljavanja teško upošljivih kategorija nezaposlenih lica: invalida, demobilisanih boraca, pripravnika, mladih osoba do 30 godina, osoba starijih od 45 godina, povratnika i dr.
				2.1.4.4.	Program sufinansiranja mentorstva / uvođenja u rad mladih nezaposlenih osoba bez iskustva
				2.1.4.5.	Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika sa VSS
		2.1.5.	Podrška posebnim programima smanjenja dugoročne nezaposlenosti	2.1.5.1.	Osposobljavanje nezaposlenih lica za aktivno traženje posla uz jačanje specifičnih vještina (komunikacije, prezentiranja, strani jezici, rad na računaru, organizacijske vještine, menadžerske vještine i sl.)
				2.1.5.2.	Projekti javnih radova i javnih investicija uz zapošljavanje
				2.1.5.3.	Projekti njege starih i iznemoglih lica

				2.1.5.4.	Uspostavljanje Razvojnog fonda za pristup finansijskim sredstvima za razvoj preduzeća uz zapošljavanje
2.2.	Implementirati efikasne programe prekvalifikacije i obrazovanja odraslih	2.2.1.	Razvoj i promocija programa neformalnog obrazovanja (obuke odraslih) u KS	2.2.1.1.	Kreiranje i provođenje programa prekvalifikacije i obrazovanja odraslih prema potrebama tržišta rada
				2.2.1.2.	Izrada i realizacija sektorskih nastavnih planova i programa obuke odraslih po zahtjevima privrednih subjekata i u skladu sa EU normama
				2.2.1.3.	Kreirati seriju edukativnih online e-kurseva za obuku odraslih sa fokusom na tražene vještine na tržištu rada
2.3.	Razvijati poduzetničku kulturu	2.3.1.	Razvijati poslovne modele socijalnog poduzetništva	2.3.1.1.	Priprema Programa razvoja socijalnog poduzetništva i jačanje kompetencija za socijalno poduzetništvo
				2.3.1.2.	Kreiranje Zakona o socijalnom poduzetništvu
				2.3.1.3.	Uspostavljanje Centra za razvoj socijalnog poduzetništva KS
				2.3.1.4.	Podrška pilot projektima socijalnog poduzetništva uz primjenu različitih poslovnih modela (zadugarstvo, radno-integracijska preduzeća, fondacije, itd...)
				2.3.1.5.	Podrška uključivanju socijalno isključenih kategorija u aktivno tržište rada (mladih, žena, invalidnih osoba, boračke populacije)

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	
PRIORITETNI CILJ	2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	
MJERA	2.1.1. Uspostava dualnog sistema obrazovanja koji će pružiti obrazovanje i obuku usmjerenu prema potrebama tržišta rada	
CILJ MJERE	Reformisati sistem obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta rada	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.1.1.1. Analiza radne snage i potreba na tržištu rada na nivou KS i izrada programa reforme	
	2.1.1.2. Poboljšati strukovno obrazovanje kroz reformu postojećih i uvođenje novih programa sekundarnog i tercijarnog obrazovanja	
	2.1.1.3. Osnivanje srednjih specijalističkih škola i fakulteta za informacione tehnologije	
	2.1.1.4. Inicirati potpisivanje sporazuma između škola, fakulteta i privrede o dugoročnoj saradnji za izvođenje praktične obuke za đake i studente	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izrađen dokument Analize radne snage i potreba na tržištu rada i izrađen program za reformu obrazovanja</i> • <i>Broj uvedenih novih programa u sistemu obrazovanja</i> • <i>Broj realizovanih obuka i broj nastavnika koji su prošli obuke</i> • <i>Broj uspostavljenih obrazovnih institucija za IT obrazovanje</i> • <i>Broj partnera koji su potpisali sporazum o saradnji</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ralizovana analiza radne snage i potreba na tržištu rada i izrađen program za reformu obrazovanja</i> • <i>Reformisan sistem obrazovanja i kreirani novi obrazovni programi</i> • <i>Realizovani programi stručnog usavršavanja nastavnika</i> • <i>Uspostavljene obrazovne institucije za proizvodnju kadrova za IT industriju</i> • <i>Potpisani sporazumi o saradnji obrazovnih ustanova i privrede za obavljanje prakse</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećan broj zaposlenih kroz prilagođavanje ponude radne snage potrebama tržišta</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	5.000.000 KM IPA, ERASMUS+, Budžet KS, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS, SERDA	
KORISNICI	Đaci i studenti, nastavno osoblje, partneri u sistemu obrazovanja	

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	
PRIORITETNI CILJ	2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	
MJERA	2.1.2. Usklađivanje upisne politike u obrazovnim organizacijama i pružanje usluga profesionalne orijentacije	
CILJ MJERE	Unaprijediti upisnu politiku i karijerno usmjeravanje mladih ljudi prema potrebama tržišta rada	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.1.2.1. Usklađivanje upisne politike za srednje škole i fakultete prema potrebama tržišta rada	
	2.1.2.2. Uspostavljanje karijernih centara u institucijama srednjeg i visokog obrazovanja za savjetovanje mladih o profesionalnoj orijentaciji	
	2.1.2.3. Poticanje upisa učenika u određene stručne škole i fakultete za deficitarna zanimanja (stipendiranje, kreditiranje, studentska putovanja i drugi vidovi stimulacije)	

IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • Broj upisanih za deficitarna i suficitarna zanimanja • Broj uspostavljenih Karijernih centara • Broj realizovanih promocija obrazovnih profila potrebnih na tržištu rada • Broj organizovanih savjetovanja mladih o profesionalnoj orijentaciji • Broj korisnika poticaja za obrazovanje za deficitarna zanimanja 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • Izmjenjene upisne politike u skladu sa analizom potreba tržišta rada • Uspostavljeni Karijerni centri i povećana promocija obrazovnih profila prema potrebama tržišta rada koji vode direktno u realni sektor • Obezbeđene usluge savjetovanja mladih o profesionalnoj orijentaciji • Upostavljeni programi poticaja za obrazovanje za deficitarna zanimanja
RAZVOJNI EFEKAT	Smanjen broj nezaposlenih sa suficitarnim zanimanjima na tržištu rada	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	500.000 KM Budžet KS, Budžet FBiH, EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS, SERDA	
KORISNICI	Učenici i studenti završnih godina koji se opredjeljuju za profesionalnu orijentaciju, obrazovne institucije u kojima se uspostavljaju Karijerni centri	

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	
PRIORITETNI CILJ	2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	
MJERA	2.1.3. Unaprijeđenje saradnje i kapaciteta aktera u sektoru obrazovanja i socijalnog partnerstva u kreiranju i realizaciji politika zapošljavanja	
CILJ MJERE	Uspostaviti socijalno partnerstvo za zapošljavanje	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.1.3.1. Uspostavljanje Koordinacionog tijela za obrazovanje i zapošljavanje u KS po modelu Teritorijalnog pakta za zapošljavanje	
	2.1.3.2. Mapiranje obrazovnih institucija u regionu i EU (obrazovne institucije specifičnih znanja) i uspostava saradnje sa obrazovnim institucijama u regionu i EU	
	2.1.3.3. Jačanje saradnje i kapaciteta za posredovanje u zapošljavanju i modernizacija informacionog sistema Službe za zapošljavanje KS	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • Broj (sastav) potpisnika Sporazuma o saradnji i broj održanih sastanaka uspostavljenog tijela • Broj potpisanih sporazuma o saradnji sa obrazovnim institucijama u regionu i EU • Broj objavljenih konkursa poslodavaca preko Službe za zapošljavanje KS i aktivan online portal ponude radne snage i radnih mjesta te poticaja pri Službi za zapošljavanje KS 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • Potpisan sporazum o dugoročnoj saradnji između aktera u sektoru obrazovanja i uspostavljeno Koordinaciono tijelo (Teritorijalni pakt /odbor ili slično) (Ministarstvo privrede KS, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade KS, Prosvjetno pedagoški zavod KS, Univerzitet u Sarajevu, Služba za zapošljavanje KS i Privredna komora KS/privreda, Udruženje poslodavaca, razvojne agencije i sl.) • Unaprijeđena saradnja sa obrazovnim institucijama u regionu potpisivanjem sporazuma o saradnji • Povećana saradnja JU Službe za zapošljavanje sa poslodavcima i modernizirani informacioni sistem službe za zapošljavanje, sa online portalom

		<i>ponude radne snage i radnih mjesta te poticaja</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje stope integracije na tržište rada u roku od 6 mjeseci kroz unaprijeđenu saradnju obrazovnih institucija i ustanova sa privredom</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	500.000 KM JU "Služba za zapošljavanje KS", Budžet KS, EU fondovi, privredni subjekti	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Obrazovne institucije i ustanove, JU Služba za zapošljavanje KS	

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	
PRIORITETNI CILJ	2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	
MJERA	2.1.4. Sufinansiranje programa zapošljavanja	
CILJ MJERE	Smanjiti broj nezaposlenih kroz sufinansiranje zapošljavanja	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.1.4.1. Program sufinansiranja prekvalifikacija i dokvalifikacija zaposlenika za poznate poslodavce za očuvanje radnih mjesta	
	2.1.4.2. Program sufinansiranja samozapošljavanja	
	2.1.4.3. Program sufinansiranja zapošljavanja teško upošljivih kategorija nezaposlenih lica: invalida, demobilisanih boraca, pripravnika, mladih osoba do 30 godina, osoba starijih od 45 godina, povratnika i dr.	
	2.1.4.4. Program sufinansiranja mentorstva/uvođenja u rad mladih nezaposlenih osoba bez iskustva	
	2.1.4.5. Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika sa VSS	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj zaposlenih prekvalifikovanih/dokvalifikovanih osoba • Broj samozaposlenih osoba • Broj zaposlenih iz teško upošljivih kategorija • Broj mentorisanih mladih osoba • Broj mladih sa VSS spremom sa stečenim pripravnničkim stažom 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja zaposlenih prekvalifikovanih/dokvalifikovanih osoba • Povećanje broja samozaposlenih osoba • Povećanje broja zaposlenih iz teško upošljivih kategorija • Povećanje broja mentorisanih mladih osoba • Povećanje broja mladih sa VSS spremom sa stečenim pripravnničkim stažom
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Smanjenje broja nezaposlenih osoba sufinansiranjem prekvalifikacije radne snage za poznate poslodavce, podrške samozapošljavanju, zapošljavanju teško upošljivih kategorija, mentorskih programa te sticanja pripravnčkog staža</i> <i>Povećanje prosječne neto plate</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	59.000.000 KM Budžet FBiH, Federalni zavod za zapošljavanje, JU "Služba za zapošljavanje KS", SERDA, Budžet KS, EU fondovi, privredni subjekti	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PPKS	
KORISNICI	Nezaposlene osobe sa evidencije, posebno mlade osobe te pripadnici teško upošljivih kategorija; poslodavci korisnici programa sufinansiranja	

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta
-----------------------	---

PRIORITETNI CILJ	2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost	
MJERA	2.1.5. Podrška posebnim programima smanjenja dugoročne nezaposlenosti	
CILJ MJERE	Smanjiti period čekanja na posao kroz posebne programe zapošljavanja	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.1.5.1. Osposobljavanje nezaposlenih lica za aktivno traženje posla uz jačanje specifičnih vještina (komunikacije, prezentiranja, strani jezici, rad na računaru, organizacijske vještine, menadžerske vještine i sl.)	
	2.1.5.2. Projekti javnih radova i javnih investicija uz zapošljavanje	
	2.1.5.3. Projekti njege starih i iznemoglih lica	
	2.1.5.4. Uspostavljanje Razvojnog fonda za pristup finansijskim sredstvima za razvoj preduzeća uz zapošljavanje	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj učesnika aktivnih mjera za zapošljavanje • Broj nezaposlenih na evidenciji preko 6 mjeseci • Broj realizovanih projekata javnih radova i broj zaposlenih na projektima javnih radova • Broj zaposlenih kroz projekte njege starih i iznemoglih osoba • Funkcionalan Razvojni fond i vrijednost sufinansiranog zapošljavanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje mjera aktivnog zapošljavanja za osposobljavanje nezaposlenih lica za aktivno traženje posla • Smanjen period čekanja na posao i boravka na evidenciji za nezaposlene • Smanjen broj nezaposlenih osoba na evidenciji preko projekata javnih radova • Realizovani projekti njege starih i iznemoglih osoba • Uspostavljen Razvojni fond za finansiranje zapošljavanja
RAZVOJNI EFEKAT	Smanjenje broja dugoročno nezaposlenih osoba koje su na evidenciji preko 9 godina	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2.500.000 KM JU "Služba za zapošljavanje KS", Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Nezaposlene osobe sa evidencije, preduzeća korisnici (novouspostavljenog) Razvojnog fonda	

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	
PRIORITETNI CILJ	2.2. Implementirati efikasne programe prekvalifikacije i obrazovanja odraslih	
MJERA	2.2.1. Razvoj i promocija programa neformalnog obrazovanja (obuke odraslih) u KS	
CILJ MJERE	Razviti sistem obrazovanja odraslih i unaprijediti programe neformalnog obrazovanja u cilju jačanja vještina na tržištu rada	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.2.1.1. Kreiranje i provođenje programa prekvalifikacije i obrazovanja odraslih prema potrebama tržišta rada	
	2.2.1.2. Izrada i realizacija sektorskih nastavnih planova i programa obuke odraslih po zahtjevima privrednih subjekata i u skladu sa EU normama	
	2.2.1.3. Kreirati seriju edukativnih online e-kurseva za obuku odraslih sa fokusom na tražene vještine na tržištu rada	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj nezaposlenih osoba korisnika • Broj dostupnih programa prekvalifikacija i dokvalifikacija prema potrebama tržišta rada 	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjen broj nezaposlenih odraslih osoba • Dostupni programi prekvalifikacija i dokvalifikacija prema potrebama tržišta rada

	<ul style="list-style-type: none"> • Broj sektorskih programa obuke i broj korisnika programa obuke pri Privrednoj komori KS • Broj razvijenih i dostupnih online kurseva 	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljeni sektorski programi obuke pri Privrednoj komori KS • Obezbeđeni online e-kursevi za unaprijeđenje vještina odraslih nezaposlenih osoba prema potrebama tržišta rada
RAZVOJNI EFEKAT	Smanjenje stepena nezaposlenosti radnog kontigenta i povećanje stepena zaposlenosti, kroz povećanje broja prekvalifikovane radne snage uz povećanje broja akreditovanih andragoških ustanova sa verifikovanim programima	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	417.000 KM Budžet KS, mogući grantovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, PKKS	
KORISNICI	Nezaposlene odrasle osobe	

STRATEŠKI CILJ	2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta	
PRIORITETNI CILJ	2.3. Razvijati poduzetničku kulturu	
MJERA	2.3.1. Razvijati poslovne modele socijalnog poduzetništva	
CILJ MJERE	Povećati inkluziju socijalno ugroženih kategorija kroz uređenje okruženja za socijalno poduzetništvo	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	2.3.1.1. Priprema Programa razvoja socijalnog poduzetništva i jačanje kompetencija za socijalno poduzetništvo	
	2.3.1.2. Kreiranje Zakona o socijalnom poduzetništvu	
	2.3.1.3. Uspostavljanje Centra za razvoj socijalnog poduzetništva KS	
	2.3.1.4. Podrška pilot projektima socijalnog poduzetništva uz primjenu različitih poslovnih modela (zadrugarstvo, radno-integracijska preduzeća, fondacije, itd...)	
	2.3.1.5. Podrška uključivanju socijalno isključenih kategorija u aktivno tržište rada (mladih, žena, invalidnih osoba, boračke populacije)	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađen program razvoja socijalnog poduzetništva • Broj educiranih predstavnika KS i općina o socijalnom poduzetništvu • Izrađen i usvojen Zakon o socijalnom poduzetništvu u skladu sa EU praksom • Funkcionalan Centar za socijalno poduzetništvo • Broj uspostavljenih pilot poslovnih modela socijalnog poduzetništva • Broj učesnika obuka za poduzetništvo iz specifičnih ciljnih kategorija (mladih, žena, povratnika i sl.) • Broj korisnika obuke i podrške za zapošljavanje socijalno ugroženih kategorija (poticaji, kreditiranje uz subvencije i sl.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Definisani strateški pravci i akcioni plan za razvoj socijalnog poduzetništva i edukovani predstavnici KS i općina o socijalnom poduzetništvu • Uspostavljen zakonski okvir za socijalno poduzetništvo u skladu sa EU praksom • Uspostavljen Centar za socijalno poduzetništvo • Uspostavljeni pilot poslovni modeli socijalnog poduzetništva (zadrugarstvo, održavanje čistoće, reciklaža otpada, palijativna njega, patronažna skrb i sl.) • Unaprijeđene vještine specifičnih ciljnih kategorija za poduzetništvo (mladih, žena, povratnika i sl.) • Obezbeđena obuka (uključujući doškolovanje) i finansijska podrška za zapošljavanje mladih, žena, invalida, povratnika i boračke populacije (poticaji, kreditiranje uz subvencije i sl.)
RAZVOJNI EFEKAT	Smanjenje broja nezaposlenih osoba iz specifičnih ciljnih grupa, uz povećanje MSP-a kroz poduzetničke aktivnosti socijalno ugroženih kategorija	

OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	4.355.000 KM JU "Služba za zapošljavanje KS", Budžet KS
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, Ministarstvo za boračka pitanja, PKKS
KORISNICI	Nezaposlene osobe iz specifičnih ciljnih grupa (<i>mladi, žene, povratnici, invalidi i sl.</i>)

1.3. Strateški cilj 3.

Strateški cilj 3: Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa

Tabela 27. Strateški cilj 3. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata

	Prioritetni cilj		Mjere		Projekti				
3.1.	Osnažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva	3.1.1.	Reforma Sistema socijalne zaštite – od pasivnog sistema socijalnih transfera ka aktivnim politikama socijalnih investicija i socijalnog uključivanja	3.1.1.1.	Analiza siromaštva i socijalne isključenosti u KS				
				3.1.1.2.	Analiza pravnog i institucionalnog okvira Sistema socijalne zaštite u KS				
				3.1.1.3.	Definisanje novih modela ciljanja korisnika i uvezivanja mjera socijalne zaštite i radnog angažiranja korisnika				
				3.1.1.4.	Uspostavljanje mehanizma za efikasnu koordinaciju u oblasti socijalne zaštite između općina i Kantona Sarajevo				
				3.1.1.5.	Izrada višegodišnjeg programa za razvoj ljudskih resursa u centrima za socijalni rad i resornom ministarstvu				
				3.1.1.6.	Izrada Programa razvoja vaninstitucionalnih oblika socijalne zaštite u lokalnoj zajednici				
				3.1.1.7.	Izrada Programa razvoja mreže socijalne zaštite kroz jačanje međusektorske saradnje sa zdravstvom, obrazovanjem, institucijama tržišta rada i NVO-ima				
		3.1.2.	Izrada i implemenacija zajedničkog Programa socijalnog uključivanja i radne aktivacije 2017-2020 u općinama i KS	3.1.2.1.	Izrada i implemenacija Programa socijalnog uključivanja i radne aktivacije				
				3.1.2.2.	Definiranje institucionalnog okvira i instrumenata za socijalnu uključivanje pojedinih ranjivih grupa				
				3.1.2.3.	Izrada Programa rješavanja stambenih potreba boračkih kategorija, raseljenih porodica i porodica u stanju socijalne potrebe, po principu socijalnog stanovanja na području Kantona Sarajevo za razdoblje 2016-2020				
				3.1.2.4.	Definiranje modela i pristupa, te načina radne aktivacije radno sposobnih ranjivih grupa (prije svega dugoročno nezaposlenih lica u starosti 15-65 godina)				
				3.1.2.5.	Uspostavljanje mehanizma koordinacije implementacije i praćenja Programa				
				3.2.	Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga	3.2.1.	Poboljšanje učinkovitosti i djelotvornosti zdravstvenih usluga	3.2.1.1.	Uvođenje standardizacije i kvaliteta prema evropskim standardima
								3.2.1.2.	Uvođenje novih zdravstvenih usluga
3.2.1.3.	Informatizacija i uvođenje e-zdravstva								
3.2.2.	Unaprijeđenje zdravstvene infrastrukture	3.2.2.1.	Unaprijeđenje sistema zdravstvenog osiguranja	Igradnja, rekonstrukcija i opremanje javnih zdravstvenih ustanova					
				3.2.3.1.	Analiza posljedica postojećeg pravnog okvira				
3.2.3.2.	Definiranje ciljeva i nadogradnja pravnog okvira								

		3.2.4.	Razvoj zdravstvenog turizma (veza sa strateškim ciljevima 1 i 2)	3.2.4.1.	Izrada Plana razvoja zdravstvenog turizma
3.3.	Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva	3.3.1.	Uvođenje i primjena standarda kvaliteta i efikasnosti, te akreditacije školskih programa na svim nivoima obrazovanja	3.3.1.1.	Izvršiti izmjene i dopune standarda i normativa za sve nivoa obrazovanja u skladu sa EU standardima u oblasti obrazovanja
		3.3.2.	Povećanje informacijske pismenosti stanovništva	3.3.2.1.	Izrada Plana informacijskog opismenjivanja odraslih (sa posebnim osvrtom na ranjive grupe) za razdoblje 2017-2020
				3.3.2.2.	Izrada plana informatičkog obrazovanja za nastavno osoblje na svim nivoima obrazovanja
				3.3.2.3.	Uvođenje programa e-škole u osnovnim i srednjim školama u KS
		3.3.3.	Uvođenje sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju	3.3.3.1.	Pravno regulisanje oblasti Sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju, te uključivanje djece s poteškoćama u vrtiće i škole
				3.3.3.2.	Izrada programa uvođenja rane detekcije
		3.3.4.	Poboljšanje obrazovanja odraslih	3.3.4.1.	Uvođenje koncepta cjeloživotnog obrazovanja u skladu sa EU normama i priznavanje neformalno stečenih znanja i vještina
3.3.5.	Unaprijeđenje obrazovne infrastrukture	3.3.5.1.	Rekonstrukcija i opremanje školskih objekata		
		3.3.5.2.	Rekonstrukcije bazena na Fakultetu sporta i tjelesnog odgoja Univerziteta u Sarajevu		
3.4.	Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta	3.4.1.	Promocija i povećanje dostupnosti i kvaliteta kulturnih usluga	3.4.1.1.	Promocija kulturnog življenja i dostupnosti kulturnih usluga
		3.4.2.	Podrška razvoju kulturne infrastrukture	3.4.2.1.	Razvoj poslovnih modela za povećanje investicija u kulturnu infrastrukturu
				3.4.2.2.	Izgradnja Muzeja savremene umjetnosti Ars Aevi
				3.4.2.3.	Uspostavljanje sistema za koordinirano i efikasno upravljanje i finansiranje kulturnih djelatnosti
		3.4.3.	Promocija sportske kulture i dostupnosti sporta	3.4.3.1.	Izraditi i usvojiti Akcioni plan promocije rekreativnog sporta
		3.4.4.	Podrška razvoju sportske infrastrukture	3.4.4.1.	Izgradnja i unaprijeđenje sportske infrastrukture u KS
				3.4.4.2.	Rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih kapaciteta KJP Centar Skenderija
		3.4.5.	Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa	3.4.5.1.	Unaprijediti zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa
				3.4.5.2.	Unaprijediti očuvanje tekovina odbrambeno-oslobodilačkog rata 92-95

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.1. Osnažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva	
MJERA	3.1.1. Reforma Sistema socijalne zaštite – od pasivnog sistema socijalnih transfera ka aktivnim politikama socijalnih investicija i socijalnog uključivanja	
CILJ MJERE	Poboljšati targetiranje socijalnih transfera i povećati ulaganja u socijalno i radno uključivanje	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.1.1.1. Analiza siromaštva i socijalne isključenosti u KS	
	3.1.1.2. Analiza pravnog i institucionalnog okvira Sistema socijalne zaštite u KS	
	3.1.1.3. Definisanje novih modela ciljanja korisnika i uvezivanja mjera socijalne zaštite i radnog angažiranja korisnika	
	3.1.1.4. Uspostavljanje mehanizma za efikasnu koordinaciju u oblasti socijalne zaštite između općina i Kantona Sarajevo	
	3.1.1.5. Izrada višegodišnjeg programa za razvoj ljudskih resursa u centrima za socijalni rad i resornom ministarstvu	
	3.1.1.6. Izrada Programa razvoja vaninstitucionalnih oblika socijalne zaštite u lokalnoj zajednici	
	3.1.1.7. Izrada Programa razvoja mreže socijalne zaštite kroz jačanje međusektorske saradnje sa zdravstvom, obrazovanjem, institucijama tržišta rada i NVO-ima	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Definirane najranjivije grupe stanovništva, prema EU indikatorima (raseljena lica, dugoročno nezaposleni, beskućnici, Romi, samohrane familije, osobe sa invaliditetom, starije osobe sa malim ili bez primanja...)</i> • <i>Izrađena kvantifikacija siromaštva i socijalne isključenosti (indeks socijalne isključenosti) u Kantonu Sarajevo 2015-2018.</i> • <i>Mapirane potrebe pojedinih ranjivih grupa</i> • <i>Definirane potrebne promjene pravnog okvira i predložene inicijative za FBiH (Zakon o osnovama socijalne zaštite, Zakon o zaštiti porodice sa djecom, Zakon o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške licima sa invaliditetom, Zakon o raseljenim licima, Zakon o jedinstvenom registru gotovinskih naknada na koje se ne uplaćuju doprinosi</i> • <i>Definirana metodologija i mehanizmi za bolje targetiranje kroz indirektni imovinski census</i> • <i>Procjena očekivanog rezultata – smanjenje siromaštva i povećanje socijalne uključenosti kao rezultat razvoja socijalnog poduzetništva/radno-integracijskih poduzeća (volanteri, akciono povezivanje CSR i Zavoda za</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uspostavljene podloge za bolje targetiranje socijalne zaštite</i> • <i>Stvorene podloge za transparentnije praćenje siromaštva i socijalne isključenosti u KS</i> • <i>Prepoznate potrebe najranjivih grupa kao podloga za dizajniranje programa socijalnog uključivanja i potrebne promjene pravno-institucionalnog okvira</i> • <i>Redefinirani kriteriji za dodjeljivanje socijalnih transfera</i> • <i>Stvorene podloge za izradu Strategije razvoja socijalnog poduzetništva</i> • <i>Ubrzan razvoj sektora (osobito okoliš, turizam, kultura, socijalna zaštita, sport....) kroz uvođenje javnih radova i socijalnog poduzetništva</i> • <i>Povećana efikasnost i učinak mjera socijalne zaštite i socijalnog uključivanja</i> • <i>Unaprijeđeni institucionalni kapaciteti i kompetencije ljudskih resursa</i> • <i>Očekivano smanjenje siromaštva i povećanje socijalne uključenosti u periodu trajanja programa</i> • <i>Poboljšana socijalna uključenost kroz modele poslovne suradnje OCD i javnih institucija</i>

	<p><i>zapošljavanje, radna aktivacija korisnika, ulaganje u socijalno poduzetništvo)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Definirane ključne sektorske mogućnosti i potrebe za uvođenje javnih radova, te radno integracijskih poduzeća</i> • <i>Uspostavljen mehanizam za efikasnu vertikalnu koordinaciju u oblasti socijalne zaštite između općina i Kantona Sarajevo, te međusektorske koordinacije na nivou KS</i> • <i>Uspostavljen planski pristup ka izgradnji institucionalnih i ljudskih kapaciteta za sprovođenje reformskih ciljeva socijalne zaštite</i> • <i>Definirani ciljevi i očekivani rezultati programa</i> • <i>Definirani mehanizmi mješovitog sistema socijalne zaštite u pružanju usluga</i> • <i>Definirana uloga vaninstitucionalnih aktera socijalne zaštite</i> • <i>Definisanje politika podrške NVO sektora u oblasti pružanja socijalnih usluga u KS</i> • <i>Definisani mehanizmi praćenja kvaliteta pružanja socijalnih usluga</i> • <i>Procjena efekata primjene mješovitog sistema socijalne zaštite u pružanju usluga na socio-ekonomski razvoj KS</i> • <i>Definirani ciljevi uvođenja integralnog pristupa ka razvoju mreže socijalne zaštite do 2020</i> • <i>Definirana uloga pojedinih aktera</i> • <i>Definirani mehanizmi koordinacije</i> 	
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje efikasnosti utroška budžetskih sredstava na nivou KS i općina za socijalne transfere, povećan udio sredstava za socijalne investicije, smanjen obim siromaštva i povećana socijalna uključenost ranjivih grupa</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	500.000 KM Budžet i fondovi EU	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2018-2019.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, druge relevantne institucije	
KORISNICI	Ranjive grupe stanovništva, zajednica u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa
PRIORITETNI CILJ	3.1. Osnažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva
MJERA	3.1.2. Izrada i implemenacija zajedničkog Programa socijalnog uključivanja i radne aktivacije 2017-2020 u općinama i KS
CILJ MJERE	Povećati obim uključenosti ranjivih grupa u projekte socijalne i radne aktivacije
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.1.2.1. Izrada i implemenacija Programa socijalnog uključivanja i radne aktivacije 3.1.2.2. Definiranje institucionalnog okvira i instrumenata za socijalnu uključivanje pojedinih ranjivih grupa

	3.1.2.3. Izrada Programa rješavanja stambenih potreba boračkih kategorija, raseljenih porodica i porodica u stanju socijalne potrebe, po principu socijalnog stanovanja na području Kantona Sarajevo za razdoblje 2016-2020	
	3.1.2.4. Definiranje modela i pristupa, te načina radne aktivacije radno sposobnih ranjivih grupa (prije svega dugoročno nezaposlenih lica u starosti 15-65 godina)	
	3.1.2.5. Uspostavljanje mehanizma koordinacije implementacije i praćenja Programa	
IZLAZNI/DIREKтни POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direkтни pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izrada Programa socijalnog uključivanja</i> • <i>Izgradnja kapaciteta CSR i ministarstava za primjenu modernih instrumenata socijalnog uključivanja)</i> • <i>Definirana uloga različitih aktera (Kanton, općine, NVO sektora kao pružilaca usluga socijalnog uključivanja, te promocije CSR) te mehanizmi koordinacije implementacije i praćenja napretka</i> • <i>Definirane politike podrške NVO sektora u oblasti pružanja usluga socijalnog uključivanja u KS i razvoja socijalnog poduzetništva</i> • <i>Definiran okvir raspoloživih sredstava na nivou KS i općina, te očekivana sredstva iz međunarodne pomoći za realizaciju</i> • <i>Definirani mehanizmi podrške rješavanju stambenih pitanja boraca i raseljenih lica i drugih porodica u stanju socijalne potrebe</i> • <i>Definirani mehanizmi koordinacije implementacije na nivou KS i općina</i> • <i>Definiran okvir raspoloživih sredstava na nivou KS i općina, te očekivana sredstva iz međunarodne pomoći za realizaciju Programa stambenog zbrinjavanja</i> • <i>Evaluirane postojeće aktivne mjere zapošljavanja (javni radovi, poticaji za zapošljavanje)</i> • <i>Definirani novi načini radne aktivacije (volontiranje sa ciljem nadogradnje vještina, javni radovi, osposobljavanje i zapošljavanje u socijalnim poduzećima..)</i> • <i>Definirani ciljevi radne aktivacije do 2020</i> • <i>Definirani ključni akteri na nivou KS i općina,</i> • <i>Definisani mehanizmi koordinacije implementacije i praćenja implementacije</i> • <i>Definirani ključni instrumenti/modeli radne aktivacije</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Usvojen Program socijalnog uključivanja</i> • <i>Obim povećanja broja uključenih u projekte socijalne i radne aktivacije do 2020</i> • <i>Uspostavljen sistem prava i odgovornosti primalaca socijalnih beneficija te sistem praćenja i evaluacije programa</i> • <i>Poboljšana socijalnm</i> • <i>Utjecaj uvođenja Dnevnog Centra za djecu sa invaliditetom, Centra za ekonomsko osnaživanje žena i rehabilitaciju žrtava terora, Domova za stara lica,</i> • <i>Očekivan utjecaj uvođenja Akcionih programa:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>za resocijalizaciju ovisnika,</i> • <i>socijalnog uključivanja djece sa cerebralnom paralizom</i> • <i>na poboljšanje socijalne uključenosti</i> • <i>Unaprijeđeni institucionalni kapaciteti i kompetencije ljudskih resursa</i> • <i>Povećan kvalitet i efikasnost projekata aktivacije kroz poslovne modele vertikalne i horizontalne suradnje javnog sektora i suradnje sa NVO sektorom</i> • <i>Obezbijeđen adekvatan finansijski okvir za realizaciju Programa</i> • <i>Obim uključenih u projekte socijalne i radne aktivacije</i> • <i>Smanjenje udjela boraca i raseljenih lica sa nerješanim stambenim pitanjem</i> • <i>Povećana efikasnost i kvalitet te dugoročni utjecaj radne aktivacije ranjivih grupa (mladi, dugoročno nezaposleni)</i> • <i>Udio mladih i dugoročno nezaposlenih uključenih u projekte radne aktivacije do 2020</i> • <i>Definirani ekonomsko održivi i efikasni poslovni modeli radne aktivacije, temeljeni na partnerskom pristupu suradnje javnog, nevladinog i privatnog sektora (prije svega na socijalnom poduzetništvu)</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen mehanizam za efikasnu vertikalnu i horizontalnu koordinaciju implementacije • Uspostavljen sistem praćenja i evaluacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećana efikasnost implementacije, povećan socijalni kapital u KS
RAZVOJNI EFEKAT	Povećan obim socijalne uključenosti, povećan broj radnih mjesta kroz socijalne inovacije i podršku razvoju strateških razvojnih sektora (okoliš, socijalne usluge, kultura, sport, turizam..), razvijeni novi kompetentni prioriteti i unaprijeđena konkurentnost uključenih na tržištu rada	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	10.050.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Ministarstvo za boračka pitanja, općine	
KORISNICI	Ranjive grupe stanovništva, nezaposleni, zajednica u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.2. Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga	
MJERA	3.2.1. Poboljšanje učinkovitosti i djelotvornosti zdravstvenih usluga	
CILJ MJERE	Povećati efikasnost, kvalitet i dostupnost zdravstvenih usluga za sve grupe stanovništva	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.2.1.1. Uvođenje standardizacije i kvaliteta prema evropskim standardima	
	3.2.1.2. Uvođenje novih zdravstvenih usluga	
	3.2.1.3. Informatizacija i uvođenje e-zdravstva	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Definirane kliničke smjernice kao podloga standardizacije • Uveden sistem akreditacije • Definiran sistem praćenja učinaka i plaćanja prema učincima • Donesen srednjoročni plan razvoja ljudskih resursa prema međunarodnim standardima • Uspostavljene usluge medicine prema EU standardima • Konsolidacija u oblasti medicine rada, tj. specijaliziranih zavoda • Usvojena strategija palijativne nege • Donesen plan prevencije najčešćih hroničnih masovnih nezaraznih oboljenja i smanjenje onesposobljenosti usljed istih • Donesen plan prevencije i zaštite oralnog zdravlja • Definirani ciljevi i program promotivnih aktivnosti zdravog života • Donesen program resocijalizacije bivših ovisnika (psihološke i hobi radionice) • Uvedena jedinstvena baza zdravstvenih podataka osiguranika, koja omogućuje transparentnije i efikasnije pružanje zdravstvenih usluga 	<ul style="list-style-type: none"> • Uvedeni standardi kvaliteta i efikasnosti zdravstvenih usluga • Povećan i izjednačen kvalitet zdravstvenih usluga • Unaprijeđeni institucionalni kapaciteti i kompetencije ljudskih resursa prema EU standardima • Unaprijeđen sistem prevencije bolesti i poboljšana primjena zdravog života • Povećan obim uspješno rehabilitiranih bivših ovisnika • Skraćen period čekanja i efikasnost zdravstvenog dijagnosticiranja i tretmana bolesnika • Povećana uvezanost sistema zdravstvenih usluga • Unaprijeđen i efikasniji sistem praćenja rezultata zdravstvenih usluga

	<ul style="list-style-type: none"> • Kreiran Internet portal i mobilna aplikacija za zakazivanje doktorskih termina na nivou kantona • Kreiran sistem i online aplikacija za dodjelu vremenskih termina u čekaonicama kroz izdavanje rednih brojeva u svim mjestima koje nude zdravstvene usluge • Uveden centralni broj telefona (call centar) za zakazivanje doktorskih termina na nivou Kantona • U funkciji softversko rješenje za dostavu laboratorijskih rezultata elektronskim putem (E-mail) na nivou cijelog Kantona uključujući sve laboratorije, doktore i pacijente • Uspostavljen sistem permanentnih zdravstvenih knjižica/kartica • Uspostavljen sistem elektronskih zdravstvenih kartona sa mogućnošću pristupa istim od strane pacijenta • Definiran i u funkciji modul za statističko izvještavanje o sprovedenim zdravstvenim uslugama na nivou cijelog Kantona što bi omogućilo efikasnu kontrolu zdravstvenog sistema 	
RAZVOJNI EFEKAT	Poboljšano fizičko, mentalno i psihičko zdravstveno stanje stanovništva, smanjena potreba za korištenje zdravstvenih usluga van KS, smanjena stopa smrtnosti kod različitih bolesti i traumatskih oboljenja	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	8.500.000 KM Budžet KS, Fond Zavoda zdravstvenog osiguranja i drugi fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo zdravstva	
KORISNICI	Stanovnici, zaposleni, zdravstvene ustanove	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.2. Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga	
MJERA	3.2.2. Unaprijeđenje zdravstvene infrastrukture	
CILJ MJERE	Izjednačiti uslove za kvalitet i dostupnost zdravstvenih usluga za sve grupe stanovništva u KS	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.2.2.1. Izgradnja, rekonstrukcija i opremanje javnih zdravstvenih ustanova	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada Master plana bolnica • Izrada Registra prostora, kadra i opreme • II faza izvođenja radova na sanaciji toplotnih podstanica u Općoj bolnici • Rekonstrukcija objekta JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo koji su u upotrebi i početak rada na konstrukciji devastrirani objekata u krugu Bolnice 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje kvaliteta i dostupnosti zdravstvenih usluga

	<p><i>Aparat C-luk za potrebe instituta za gastroenterohepatologiju</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sanacija klizišta i podzemnih voda na lokalitetu "Jezero" Aparat C-luk za potrebe O.J. Klinika za nuklearnu medicinu</i> • <i>Digitalni mamograf za potrebe O.J. Klinika za radiologiju</i> • <i>Aparat C-luk za potrebe O.J. Klinika za neurohirurgiju</i> • <i>Linearni akcelerator sa pratećim opremom-klinika za onkologiju</i> • <i>UKCS Klinika za hematologiju (Projekat "A"-stacionar 13. etaža CMB)</i> • <i>UKCS Klinika za opću i abdominalnu hirurgiju, Gastroenterološka klinika (Projekat "B"-Stacionar 12. etaža CMB)</i> • <i>UKCS Klinika za onkološku i glandularnu hirurgiju, Klinika za torokalnu hirurgiju li Neurološka klinika-STROKE UNIT (Projekat "C"-Stacionar 11. etaža CMB)</i> • <i>UKCS Klinika za urologiju, nefrologija i transplantacija (Projekat "D"-Stacionar 10. etaža CMB)</i> • <i>UKCS Ostali neizgrađeni dijelovi CMB-a (Projekat "G")</i> • <i>UKCS Rekonstrukcija OP bloka-Dječija hirurgija, lokalitet Jezero</i> • <i>"Energetska efikasnost u BiH" za Federaciju BiH - za objekat JU Dom zdravlje Kantona Sarajevo, OJ Dom zdravlja Vogošća</i> • <i>Nadogradnja zgrade Dom zdravlja Ilijaš</i> • <i>Izgradnja, rekonstrukcija i sanacija JU Dom zdravlja NG Kumrovac Izgradnja ambulante Hrasno Brdo</i> 	
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Izjednačeni uslovi za kvalitetno nuđenje primarnih i specijalnih zdravstvenih usluga u KS</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	120.745.900 KM razni fodoivi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo zdravstva, Klinički centar, zdravstvene ustanove	
KORISNICI	Stanovnici, zaposleni, zdravstvene ustanove	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa
PRIORITETNI CILJ	3.2. Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga
MJERA	3.2.3. Unaprijeđenje sistema zdravstvenog osiguranja
CILJ MJERE	Poboljšati pokrivenost stanovništva sa zdravstvenim osiguranjem i ekonomska održvost sistema zdravstvenog osiguranja
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.2.3.1. Analiza posljedica postojećeg pravnog okvira 3.2.3.2. Definiranje ciljeva i nadogradnja pravnog okvira

IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • <i>Urađena analiza postojećeg sistema zdravstvenog osiguranja sa aspekta efikasnosti i pokrivenosti te ekonomske održivosti</i> • <i>Uočeni nedostaci</i> • <i>Definirani ciljevi</i> • <i>Usvojen nadograđen pravni okvir</i> 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • <i>Poboljšana pokrivenosti stanovništva sa zdravstvenim osiguranjem</i> • <i>Poboljšana ekonomske održivosti sistema zdravstvenog osiguranja</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Uspostavljen dugoročno ekonomsko održiv sistem zdravstvenog osiguranja, sa visokom stopom pokrivenosti stanovništva, koji omogućava kvalitetnu i efikasnu zdravstvenu opskrbu, te ne utječe negativno na djelovanje drugih društvenih podsistema (npr. na fiktivni broj nezaposlenih...)</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	100.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo zdravstva	
KORISNICI	Stanovnici, zaposleni, zdravstvene ustanove	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.2. Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga	
MJERA	3.2.4. Razvoj zdravstvenog turizma (veza sa strateškim ciljevima 1 i 2)	
CILJ MJERE	Povećati ekonomski doprinos zdravstvenih usluga	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.2.4.1. Izrada Plana razvoja zdravstvenog turizma	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • <i>Uspostavljen model razvoja zdravstvenog turizma i JPP na području zdravstva</i> • <i>Uspostavljen mehanizam koordinacije aktivnosti među Ministarstvom privrede i Ministarstvom zdravstva</i> • <i>Definirane potrebne promjene pravnog okvira</i> • <i>Definirani ciljevi do 2020 i sistemi praćenja</i> 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • <i>Povećani prihodi zdravstva na osnovu zdravstvenog turizma</i> • <i>Poboljšane mogućnosti investiranja u zdravstvenu infrastrukturu i zapošljavanje novih zdravstvenih radnika</i> • <i>Povećan kvalitet zdravstvenih usluga, koje su na raspolaganju osim za turiste i za lokalno stanovništvo</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećani prihodi i doprinos zdravstva, rast BDP na osnovu zdravstvenog turizma, kao tržišnog produkta</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	150.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo privrede	
KORISNICI	Turisti, turističke i zdravstvene organizacije, stanovnici KS	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa
PRIORITETNI CILJ	3.3. Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljane grupe stanovništva

MJERA	3.3.1. Uvođenje i primjena standarda kvaliteta i efikasnosti, te akreditacije školskih programa na svim nivoima obrazovanja	
CILJ MJERE	Povećati kvalitet i efikasnost sistema obrazovanja	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.3.1.1. Izvršiti izmjene i dopune standarda i normativa za sve nivoe obrazovanja u skladu sa EU standardima u oblasti obrazovanja	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Definirani standardi kvaliteta i efikasnosti obrazovnih usluga u predškolskom, osnovnoškolskom, srednješkolskom, te tercijarnom obrazovanju • Uvedeni standardi i kriteriji za ocjenjivanje kvaliteta nastavnih programa i nastavnika u skladu sa EU smjernicama • Uspostavljen sistem akreditacije srednješkolskih i visokoškolskih programa u javnim i privatnim obrazovnim ustanovama • Pokrenuta inicijativa usvajanja zakona o visokom obrazovanju na nivou BiH, uz certiiciranje obrazovnih institucija • Uvedena državna matura nakon srednjeg obrazovanja i državnog ispita nakon visokog obrazovanja • Uvedeni novi mehanizmi plaćanja, koji će uključivat poticajne mehanizme za uvođenje menanizama mjerenja efikasnosti • Uspostavljen integralni informacioni sistema u obrazovanju • Osigurani uslovi za naučno-istraživački rad na visokoškolskim institucijama • Uvođenje cjeloživotnog obrazovanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Viši stepen izjednačenosti kvaliteta usluga obrazovanja na teritoriju KS prema standardnim kriterijuma EU • Uspostavljen sistem provjeravanja stečenih kompetencija kao podloga za upis na viši stepen obrazovanja • Uspostavljen sistem provjeravanja stečenih kompetencija za rad u javnoj upravi • Povećana transparentnost i dostupnost informacija • Povećanje kvalieta i mogućnosti za razvoj podloga za efikasniji društveno-ekonomski razvoj • Povećan ljudski kapital i kompetencije za uspješan rad i suočavanje sa životnim promjenama
RAZVOJNI EFEKAT	Unaprijeđene kompetencije učenika i studenata u skladu sa potrebama tržišta rada i međunarodno priznati obrazovni profili, izjednačeni standardi obrazovnih profila, smanjena strukturalna nezaposlenost, konkurentna ekonomija i javna uprava	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2.000.000 KM EU fondovi, Budžet KS, privredni subjekti	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade	
KORISNICI	Učenici, studenti, obrazovne ustanove, akademska zajednica	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa
PRIORITETNI CILJ	3.3. Poboľjšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva
MJERA	3.3.2. Povećanje informacijske pismenosti stanovništva
CILJ MJERE	Povećati udio stanovništva sposoban upotrebe IT tehnologija u svakodnevnom radu, životu i učenju

PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.3.2.1. Izrada Plana informacijskog opismenjivanja odraslih (sa posebnim osvrtom na ranjive grupe) za razdoblje 2017-2020	
	3.3.2.2. Izrada plana informatičkog obrazovanja za nastavno osoblje na svim nivoima obrazovanja	
	3.3.2.3. Uvođenje programa e-škole u osnovnim i srednjim školama u KS	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza svih trenutno dostupnih ponuda neformalnog obrazovanja u KS, uključujući identifikaciju ključnih gapova • Definirane vrste potrebnog informacijskog osposobljavanja i ciljane grupe, koje će dobiti besplatni dostup • Definirane ciljne vrijednosti do 2020 • Definirani kriteriji za odabir mreže izvođača • Obezbijeđena podrška programima informacijskog opismenjavanja i programima učenja na daljinu • Definirani standardi plaćanja usluga, obim potrebnih sredstava te očekivan broj učesnika do 2020 • Definirani mehanizmi praćenja i evaluacije • Uveden koncept obaveznog cijeloživotnog usavršavanja nastavnika za primjenu informacionih tehnologija u nastavi • Opremljene računarske učinoce • Osposobljeno nastavno osoblje za sprovođenje programa • Digitalizacija arhivske i bibliotečke građe • Uvedeno besplatano softversko rješenje kao što je "Google for Education" u svakodnevnoj nastavi • Uvedene obavezne E-mail adrese za sve učenike i nastavnike/profesore • Uvedeno neformalno e-obrazovanje za djecu i mlade u javnim ustanovama, centrima za mlade i drugim raspoloživim institucijama • Uvođenje e-učenja/učenja na daljinu 	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen transparentan sistem mogućnosti informacijskog opismenjavanja mladih i odraslih • Udio informacijsko pismenog stanovništva
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećan ljudski kapital zbog upotrebe informacionih tehnologija u procesu učenja i međuljudskih komunikacija omogućava brži društveno ekonomski razvoj i aktivno državljanstvo svih generacija</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	6.000.000 KM Budžet KS, mogući grantovi, EU fondovi, privredni subjekti, UNDP	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo kulture i sporta, SERDA	
KORISNICI	Učenici, stanovnici, nastavno osoblje	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.3. Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljane grupe stanovništva	
MJERA	3.3.3. Uvođenje sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju	
CILJ MJERE	Unaprijediti uslove za obrazovanja djece sa poteškoćama u razvoju	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.3.3.1. Pravno regulisanje oblasti Sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju, te uključivanje djece s poteškoćama u vrtiće i škole	
	3.3.3.2. Izrada programa uvođenja rane detekcije	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Regulisan pravni sistem</i> • <i>Kreiranje i provođenje obrazovnih programa u okviru visokoškolskih ustanova u svrhu podizanja nivoa znanja i kreiranja adekvatnog stručnog kadra</i> • <i>Uvezivanje zdravstvenog sistema rane detekcije i dijagnoze sa sistemom rane intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju</i> • <i>Kreiranje prostornih pretpostavki za provođenje programa rane intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju i obuke stručnog kadra i roditelja (Resursni centar)</i> • <i>Doedukacija stručnog kadra u redovnom i specijalnom obrazovanju za primjenu savremene metodologije</i> • <i>Edukacija roditelja/porodice</i> • <i>Reguliranje pravnog statusa i osiguranja kontinuiranog radnog angažmana stručnog osoblja Resursnog centra za rad na program rane intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju, doedukaciji stručnog kadra i edukaciji roditelja</i> • <i>Podizanje svijesti u društvu o značaju sistema rane detekcije i intervencije u radu sa djecom s poteškoćama u razvoju i pravima ove djece</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Povećan udio djece i mladih sa posebnim potrebama, koja imaju dostupnost do obrazovnih usluga u skladu sa svojim specifičnim potrebama</i> • <i>Prepoznate posebne potrebe djece sa poteškoćama u razvoju u porodici i široj zajednici</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Poboljšane životne i profesionalne kompetencije i unaprijeđene mogućnosti mladih sa poteškoćama u razvoju za uključivanje u društveno-ekonomski razvoj i ekonomsku samostalnost</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	500.000 KM EU fondovi, budžet KS, UNDP, UNICEF	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo zdravstva	
KORISNICI	Djeca sa poteškoćama u razvoju	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.3. Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva	
MJERA	3.3.4. Poboljšanje obrazovanja odraslih	
CILJ MJERE	Povećati udio odraslog stanovništva uključenog u permanentno obrazovanje i nadogradnju svojih kompetencija	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.3.4.1. Uvođenje koncepta cjeloživotnog obrazovanja u skladu sa EU normama i priznavanje neformalno stečenih znanja i vještina	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izrađena analiza stanja i uspostavljeni EU primjerljivi indikatori sa baznim vrijednostima</i> • <i>Definirani ciljane vrijednosti 2020 i sprovedena promocija koncepta cijeloživotnog učenja</i> • <i>Definirani poticajni mehanizmi</i> • <i>Definirana i sprovedena aktivna promocija cijeloživotnog učenja među stanovništvom, osobito među ranjivim grupama</i> • <i>Uvedeno cjeloživotno obrazovanje za nastavnike za korištenje informacijske tehnologije za pružanje usluga edukacije i razvoja vještina za odrasle i različite ranjive grupe u skladu sa EU normama</i> • <i>Obezbjedeana podrška jačanju kapaciteta biblioteka posebno na univerzitetima, NUBIM, Zemaljski muzej, Gazi-Husrev-begova biblioteka za potrebe e-učenja.</i> • <i>Stimulisani i promovisani programi saradnje sa obrazovnim institucijama u EU, koje pružaju usluge cijeloživotnog učenja</i> • <i>Definirani mehanizmi praćenja primjene koncepta među različitim grupama stanovništva</i> • <i>Uveden sistem priznavanja/certificiranja neformalno stečenih znanja i vještina</i> • <i>Definirani mehanizmi praćenja i evaluacije</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uspostavljen i djelujući sistem cjeloživotnog učenja</i> • <i>Povećan udio stanovništva, koje je uključeno u procese cjeloživotnog učenja</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećan ljudski kapital i sposobnost stanovništva za aktivno državljanstvo i ekonomsku participaciju</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	1.000.000 KM EU fondovi, budžet KS, općine, UNDP, UNICEF	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2019.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade	
KORISNICI	Stanovnici, učenici, studenti, nastavno osoblje	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.3. Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva	
MJERA	3.3.5. Unaprijeđenje obrazovne infrastrukture	
CILJ MJERE	Izjednačiti uslove za sprovođenje obrazovnih usluga na području KS	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.3.5.1. Rekonstrukcija i opremanje školskih objekata 3.3.5.2. Rekonstrukcije bazena na Fakultetu sporta i tjelesnog odgoja Univerziteta u Sarajevu	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> Izgradnja objekta za predškolski odgoj za MZ Velešići i Gornji Velešići Stavljanje u funkciju devastiranih objekata u vlasništvu J.U Djeca Sarajeva Sanacija/rekonstrukcija školskih objekata Opremanje školskih biblioteka s ciljem povećanja kvaliteta obrazovanja 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> Izjednačeni uslovi za sprovođenje obrazovnih usluga i upotrebu modernih metodologija Omogućena dostupnost do najsavremenijih izvora informacija u okviru biblioteka za cijelokupno stanovništvo
RAZVOJNI EFEKAT	Povećan ljudski kapital i sposobnost stanovništva za aktivno državljanstvo i ekonomsku participaciju, povećana atraktivnost obrazovanja	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	11.724.000 KM EU fondovi, budžet KS, općine, UNDP, UNICEF, privredni subjekti	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, JU Djeca Sarajeva, općine	
KORISNICI	Porodice sa djecom predškolskog uzrasta, učenici, stanovnici	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta	
MJERA	3.4.1. Promocija i povećanje dostupnosti i kvaliteta kulturnih usluga	
CILJ MJERE	Povećati udio stanovništva KS koje redovno koristi kulturne usluge	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.4.1.1. Promocija kulturnog življenja i dostupnosti kulturnih usluga	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> Definirane bazne i ciljane vrijednosti do 2020 Definirani poticajni mehanizmi za povećanje dostupnosti kulturnih usluga za građane, osobito ranjive grupe stanovništva Definirani mehanizmi dodjeljivanja poticaja i mehanizmi praćenja učinaka Uvedeni poticajni projekti (i.e.Sarajevo evropska prijestolnica kulture, Natjecanje u evropskom takmičenju Entente florale) Jačanje kvaliteta kulturnih programa i poboljšanje koordinacije između kulturnih institucija Uspostavljanje sistema za koordinirano i efikasno upravljanje i finansiranje kulturnih djelatnosti 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> Obim stanovništva koji redovno koristi jednu ili više kulturnih usluga Uspostavljen sistem za koordinirano i efikasno upravljanje i finansiranje kulturnih djelatnosti

RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje kulturnog obrazovanja i zadovoljstva građana KS</i>
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	11.000.000 KM Budžet KS
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo kulture i sporta
KORISNICI	Stanovnici, kulturne institucije

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture	
MJERA	3.4.2. Podrška razvoju kulturne infrastrukture	
CILJ MJERE	Poboljšati kvalitet, funkcionalnost i atraktivnost kulturne infrastrukture	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.4.2.1. Razvoj poslovnih modela za povećanje investicija u kulturnu infrastrukturu	
	3.4.2.2. Izgradnja Muzeja savremene umjetnosti Ars Aevi	
	3.4.2.3. Uspostavljanje sistema za koordinirano i efikasno upravljanje i finansiranje kulturnih djelatnosti	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Obnova „Austrijske kuće“ (kulturno-informativni centar, arhitektonski paviljon i umjetnički paviljon)</i> • <i>Projekat „Kinoteka BiH“</i> • <i>Izgradnja Koncertne dvorane Sarajevo</i> • <i>Izgradnja Fontane na trgu kod Željezničke stanice</i> • <i>Obuka umjetnika, kulturnih profesionalaca i organizacija u izvedbenim i ostalim umjetnostima, oglašavanju, filmu, TV-u, muzici, interdisciplinarnim umjetnostima, baštini i industriji video igara, za apliciranje na novi program EU Kreativna Evropa</i> • <i>Izgrađen Muzej savremene umjetnosti Ars Aevi po projektu svjetskog arhitekta Renzo Piana i zgrada Kulturnog centra</i> • <i>Formiran Muzejski kvart (MQ) svjetskog značaja (Zemaljski muzej, Muzej historije BiH, Ars Aevi) u Sarajevu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Povećan broj posjeta</i>
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećan obim investicija u kulturnu infrastrukturu uz primjenu različitih poslovnih modela i izvora finansiranja, povećana atraktivnost turističke destinacije</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	7.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo kulture i sporta	
KORISNICI	Stanovnici, turisti, institucije kulture, umjetnici	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa
-----------------------	--

PRIORITETNI CILJ	3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta	
MJERA	3.4.3. Promocija sportske kulture i dostupnosti sporta	
CILJ MJERE	Povećati uključenost građana u sportske i rekreativne aktivnosti	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.4.3.1. Izraditi i usvojiti Akcioni plan promocije rekreativnog sporta	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojen Akcioni plan promocije rekreativnog sporta (korištenje zelenih površina, rekreacije za treću dob, psihofizička relaksacija, liječenja i rehabilitacije sportom, tjelovježbe u predškolskim ustanovama • Usvojen Program upravljanja sportskim aktivnostima na sportskim plohama (sadržaji, usmjerenje, kontrola i bezbjednost) 	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan udio svih generacija stanovništva, koji se redovno uključuju u rekreativnu sportsku djelatnost • Povećanje potpore identifikaciji sportskih talenata i podrške njihovom razvoju • Uvedeni besplatni termini u salama, sportskim klubovima po rasporedu korištenja i vratiti sport u škole KS • Obrzbijedena potpora sportskim klubovima za uspostavljanje i održavanje mreže stručnjaka/trenera za sportski odgoj od predškolskog doba do starijih od 65 godina
RAZVOJNI EFEKAT	Poboljšane psihofizičke sposobnosti stanovništva utječu na manje oboljevanje i veću produktivnost radno sposobnog stanovništva	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	13.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo kulture i sporta	
KORISNICI	Stanovnici (sve starosne grupe), sportske institucije	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta	
MJERA	3.4.4. Podrška razvoju sportske infrastrukture	
CILJ MJERE	Poboljšati uslove za povećanje sportske aktivnosti stanovništva i razvoj industrije sporta	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.4.4.1. Izgradnja i unaprijeđenje sportske infrastrukture u KS	
	3.4.4.2. Rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih kapaciteta KJP Centar Skenderija	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Uraditi studiju rekonstrukcije fudbalskih stadiona "Željezničar" i "Asim Ferhatović – Hase" po najsavremenijim standardima u cilju zadovoljavanja međunarodnih standarda • Rekonstrukcija bazena na Velikom Polju • Izgradnja krova-rekonstrukcija ledene dvorane sa garažama KJP Centar Skenderija d.o.o. • Sanacija konstruktivnih elemenata objekata koji ugrožava sigurnost života i zdravlja ljudi i uklanjanje objekata koji prouzrokuju urušavanje konstrukcija KJP Centar Skenderija d.o.o. 	<ul style="list-style-type: none"> • Urađena studija rekonstrukcije fudbalskih stadiona "Željezničar" i "Asim Ferhatović – Hase" • Rekonstrukcija bazena na Velikom Polju • Finansijski održivo poslovanje KJP Centra Skenderija • Izgrađeni novi sportski objekti i rekreativni centri

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rekonstrukcija dvorane "Mirza Delibašić" KJP Centar Skenderija d.o.o. Sarajevo</i> • <i>Rekonstrukcija, sanacija i redizajn dvorana D1, D2 i D3 KJP Centar Skenderija d.o.o. Sarajevo</i> • <i>Izgradnja sportsko-rekreativnog centra Banovac – Gradski stadion Ilijaš</i> • <i>Proširenje fiskulturne sale u Srednjoškolskom centru Ilijaš</i> • <i>Program izgradnje i rekonstrukcije sportskih ploha u naseljima prema usvojenim planovima</i> • <i>Izgradnja i uređenje sportskih sala, igrališta i terena u osnovnim i srednjim školama</i> • <i>Uređenje prostora predviđenog za odmor i rekreaciju Park šume Hum</i> • <i>Izgradnja žičare na padinama brda Hum</i> • <i>Izgradnja skijališta na padinama brda Hum i promocija zimskih sportova</i> • <i>Hortikulturno uređenje prostora Park šume Hum</i> • <i>Izgradnja trim staze i vidikovca sa pogledom na grad (Park šume Hum)</i> 	
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećan broj učesnika u sportu, rekreativaca i sportskih događaja kao i prihoda od sporta</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	248.500.000 KM kreditna sredstva Kantona Sarajevo ili kreditna sredstva Preduzeća uz garanciju Kantona Sarajevo ili JPP, sredstva Preduzeća uz garanciju Kantona Sarajevo	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, Ministarstvo kulture i sporta, općine	
KORISNICI	Stanovnici, turisti, sportska udruženja	

STRATEŠKI CILJ	3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa	
PRIORITETNI CILJ	3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture	
MJERA	3.4.5. Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa	
CILJ MJERE	Očuvati jedinstvenost kulturnog prostora i njegove historije kao razvojnog potencijala KS	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	3.4.5.1. Unaprijediti zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa 3.4.5.2. Unaprijediti očuvanje tekovina odbrambeno-oslobodilačkog rata 92-95	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Sanacija spomen parka Vraca</i> • <i>Izgradnja Centralnog spomen obilježja svim poginulim braniteljima opkoljenog Sarajeva</i> • <i>Sanacija i stavljanje u funkciju D-B tunela (odnosno spomeničkog kompleksa)</i> • <i>Sanacija Igmanskog puta spasa</i> • <i>Obilježavanje vatrenih tačaka opsade i odbrane Sarajeva</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Sanirani objekti kulturno-historijske baštine</i> • <i>Izgrađeni novi objekti</i> • <i>Obilježena mjesta iz ratnog perioda</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Obilježavanje mjesta većih stradanja u Sarajevu</i> • <i>Izgradnja memorijalnog centar „Žuč“</i> • <i>Stavljanje u funkciju i preuređenja objekta restorana "Kon-Tiki" ("Kod Sonje") u spomen obilježje – Muzej stradanja građana Bosne i Hercegovine, koji bi podsjećao na događaje u periodu 1992-1995.godine</i> • <i>Stavljanja u funkciju i dovršetka sanacije spomen obilježja – "Muzej opsade i odbrane Sarajeva 1992-1995. godine", koji bi podsjećao na događaje u organizaciji otpora i dalje za ratni period 1992-1995.godine</i> • <i>Izgradnja Memorijalnog centra Kovači</i> • <i>Izrada i postavljanje nišana i spomenika šehidima i poginulim borcima i umrlim braniteljima Armije BiH</i> 	
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Dobro očuvano kulturno naslijeđe predstavlja jedinstven razvojni potencijal za razvoj turizma te kroz povećanu posjetu doprinosi ka ekonomskom razvoju KS</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	9.820.000 KM Budžet KS, transferi od drugih nivoa vlasti	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za boračka pitanja, Ministarstvo kulture i sporta, Fond memorijala	
KORISNICI	Stanovnici, turisti, boračka udruženja	

1.4. Strateški cilj 4.

Strateški cilj 4: Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima

Tabela 28. Strateški cilj 4. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata

	Prioritetni cilj		Mjere		Projekti
4.1.	Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora	4.1.1.	Sistem upravljanja prirodnim resursima (biodiverzitet i mineralne sirovine)	4.1.1.1.	Inventarizacija i izrada GIS baze podataka raznovrsnosti biljaka, životinja i gljiva sa staništima, uključujući i inventarizaciju invazivnih vrsta
				4.1.1.2.	Procjena stepena ugroženosti vrsta i staništa u skladu sa IUCN (Izrada crvenih listi za područje KS) i monitoring i kontrola invazivnih vrsta
				4.1.1.3.	Izrada programa istraživanja i provođenje geoloških istraživanja mangana, olova i cinka, gline, dolomita, krečnjaka i drugih nemetalnih mineralnih sirovina
		4.1.2.	Integralno upravljanje vodnim resursima	4.1.2.1.	Sistemska zaštita izvorišta vode za piće Sarajevsko polje
				4.1.2.2.	Godišni plan i program sufinansiranja, izgradnje i održavanja vodnih objekata i aktivnosti vezane za poslove upravljanja vodama prema Zakonu o vodama
				4.1.2.3.	Program odbrane od poplava
		4.1.3.	Integralna zaštita i očuvanje stabilnosti šumskih ekosistema	4.1.3.1.	Integralna zaštita šumskih ekosistema od štetnog uticaja požara
				4.1.3.2.	Provođenje mjera i aktivnosti iz Operativnih planova, planova održavanja i monitoring
				4.1.3.3.	Izgradnja, rekonstrukcija, sanacija i održavanje šumske infrastrukture
				4.1.3.4.	Očuvanje stabilnosti i unaprijeđenje šumskih ekosistema
4.2.	Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom	4.2.1.	Unaprijeđenje kvaliteta tla	4.2.1.1.	Utvrđiti nivo i stepen kontaminacije zemljišta u KS
				4.2.1.2.	Deminiranje šumskih i poljoprivrednih površina i izrada programa rehabilitacije i prevođenja u poljoprivredno zemljište
				4.2.1.3.	Prevenција, sanacija i monitoring klizišta
		4.2.2.	Unaprijeđenje kvaliteta zraka i zaštita od buke	4.2.2.1.	Provođenje mjera/projekat iz Akcionog plana za smanjenje čestičnih tvari u zraku na području KS
				4.2.2.2.	Konverzija postojećih i nabavka novih autobusa i vozila na komprimirani prirodni gas (CNG) u javnim i privatnim firmama u KS
				4.2.2.3.	Izrada početne/strateške karte buke
		4.2.3.	Sistem upravljanja komunalnim otpadom	4.2.3.1.	Implementacija Plana upravljanja otpadom Kantona Sarajevo
				4.2.3.2.	Dovesti stanje deponije komunalnog otpada na sanitarni nivo
				4.2.3.3.	Projekti iz Programa javnih investicija
		4.2.4.	Sistem zbrinjavanja posebnih kategorija otpada	4.2.4.1.	Uspostaviti kapacitete za zbrinjavanje građevinskog otpada
4.2.4.2.	Izrada projektne dokumentacije za kasetu za azbestni otpad				
4.3.	Povećanje energetske	4.3.1.	Energetska efikasnost javnih objekata	4.3.1.1.	Realizacija Projekta „Zelena energija za zeleni grad“

	efikasnosti i podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije	4.3.2.	Podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije	4.3.1.2.	Podrška projektima utopljanja javnih objekata u KS
				4.3.1.3.	Projekat uvođenja energetski efikasnije javne rasvjete
				4.3.1.4.	Konverzija kotlovnica
				4.3.2.1.	Izrada Studije "Potencijalni resursi za proizvodnju i snabdijevanje Kantona Sarajevo toplotnom i električnom energijom"
				4.3.2.2.	Izrada Hodograma i realizacija zadataka/aktivnosti i prethodnih pitanja potrebnih za realizaciju održivih energetskih rješenja/projekata i aktivnosti prema hodogramu
				4.3.2.3.	Planiranje i pripreme radnje za dodjelu koncesije u skladu sa Zakonom o koncesijama, na određenim pogodnim predmetima koncesije u zavisnosti od outputa Studije, riješenih prethodnih pitanja i interesa KS
				4.3.2.4.	Planiranje i pripremanje projekata JPP u skladu sa Zakonom o javno-privatnom partnerstvu, vezano za određene pogodne projekte JPP u zavisnosti od outputa Studije, riješenih prethodnih pitanja i interesa KS
4.4.	Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo	4.4.1.	Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica i automatsko upravljanje saobraćajem	4.4.1.1.	Rekonstrukcija, izgradnja i održavanje saobraćajnica
				4.4.1.2.	Izgradnja i rekonstrukcija podvožnjaka, nadvožnjaka, rakersnica
				4.4.1.3.	Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica po Programu javnih investicija
				4.4.1.4.	Magistralna cesta Goražde-Hrenovica-Sarajevo
				4.4.1.5.	Sanacija i optimizacija javnog gradskog saobraćaja
				4.4.1.6.	Unaprijeđenje pješačkog i biciklističkog saobraćaja
				4.4.1.7.	Unaprijeđenje saobraćaja u mirovanju
		4.4.2.	Sistem upravljanja i infrastruktura za vodosnabdijevanje	4.4.2.1.	Rekonstrukcija i izgradnja vodoprivredne infrastrukture
				4.4.2.2.	Podrška projektima rekonstrukcije i izgradnje vodoprivredne infrastrukture u nadležnosti općina
				4.4.2.3.	Optimizacija i modernizacija upravljanja vodovodnim sistemom
		4.4.3.	Sistem prikupljanja i tretman otpadnih voda	4.4.3.1.	Održavanje i upravljanje glavnog postrojenja za tretman otpadnih voda „Butila“
				4.4.3.2.	Izgradnja novih i rekonstrukcija primarnih kolektora koji su nedovoljnog kapaciteta, u neposrednoj su blizini ili prolaze kroz vodozaštitne zone i direktno utiču na funkcionisanje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (Hadžički, Hrasnički, Rajlovački, Lijevoobalni kolektor, itd.)
				4.4.3.3.	Izgradnja primarnog kolektora sa prečištačem za područje Općine Ilijaš, Vogošća, Breza
				4.4.3.4.	Izgradnja primarnog kolektora za novo naselje „Nova Ilidža“ uz pretpostavku potrebe i novog postrojenja
				4.4.3.5.	Izgradnja pogona za primarni tretman otpadnih voda sa farme krava „Butmir“

				4.4.3.6.	Izgradnja i rekonstrukcija kanalizacione infrastrukture sa ciljem razdvajanja sistema (efikasniji rad postrojenja i čistiji vodotoci)
				4.4.3.7.	Dezinfekciona stanica
				4.4.3.8.	Implementacija Projekta „Čista rijeka Miljacka“ (prioritet Bistrički sliv)
		4.4.4.	Energetska infrastruktura - toplifikacija	4.4.4.1.	Rekonstrukcija i proširenje distributivne mreže i zamjena kotlova, pumpnih sistema – grijanje
				4.4.4.2.	Izgradnja kotlovnica i postrojenja u KS
		4.4.5.	Energetska infrastruktura - gasifikacija	4.4.5.1.	Rekonstrukcija i razvoj distributivne gasne mreže
				4.4.5.2.	Izgradnja infrastrukture za komprimirani prirodni gas (CNG)
				4.4.5.3.	Promocija, subvencija, podrška – korištenje prirodnog gasa u domaćinstvima i industriji, te kao pogonskog goriva
		4.4.6.	Ostala komunalna infrastruktura	4.4.6.1.	Sahranjivanje – Unaprijeđenje upravljanja grobljima i povećanje kapaciteta
				4.4.6.2.	Zbrinjavanje pasa lualica
				4.4.6.3.	Projekat poboljšanja komunalne higijene javno-prometnih površina u KS

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.1. Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora	
MJERA	4.1.1. Sistem upravljanja prirodnim resursima (biodiverzitet i mineralne sirovine)	
CILJ MJERE	Povećanje stepena zaštite prirodnih resursa Povećanje racionalne eksploatacije prirodnih resursa Uvođenje novih metoda upravljanja prirodnim resursima	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.1.1.1. Inventarizacija i izrada GIS baze podataka raznovrsnosti biljaka, životinja i gljiva sa staništima, uključujući i inventarizaciju invazivnih vrsta	
	4.1.1.2. Procjena stepena ugroženosti vrsta i staništa u skladu sa IUCN (Izrada crvenih listi za područje KS) i monitoring i kontrola invazivnih vrsta	
	4.1.1.3. Izrada programa istraživanja i provođenje geoloških istraživanja mangana, olova i cinka, gline, dolomita, krečnjaka i drugih nemetalnih mineralnih sirovina	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj evidentiranih vrsta (biljaka, životinje, gljiva) • Broj invazivnih vrsta • Broj vrsta po kategorijama Crvene liste • Broj (intezitet) pripremnih radnji za dodjele koncesija 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena Gis baza podataka i Crvena lista • Provedena geološka istraživanja mangana, olova i cinka, gline, dolomita, krečnjaka i drugih nemetalnih mineralnih sirovina • Izrađen Hodogram aktivnosti i realizacija zadataka/aktivnosti i prethodnih pitanja potrebnih za realizaciju održivih projekata korištenja mineralnih sirovina u zavisnosti od rezultata geoloških istraživanja • Provedeno planiranje i pripreme radnje za dodjelu koncesije u skladu sa Zakonom o koncesijama, na određenim pogodnim predmetima koncesije u zavisnosti od rezultata geoloških istraživanja, riješenih prethodnih pitanja i interesa KS
RAZVOJNI EFEKAT	Doprinos racionalnom korištenju prostora i uređenom korištenju prirodnih resursa Poboljšanje kvaliteta eksploatacije energetskih potencijala	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2.150.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2018-2019.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo privrede, Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa	
KORISNICI	Kanton, Općine	

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.1. Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora	
MJERA	4.1.2. Integralno upravljanje vodnim resursima	
CILJ MJERE	Smanjenje broja ilegalnih priključaka na vodovodnu i kanalizacionu mrežu Unaprijeđenje kvalitete zemljišta i površinskih i podzemnih voda	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.1.2.1. Sistemska zaštita izvorišta vode za piće Sarajevsko polje	

	4.1.2.2. Godišni plan i program sufinansiranja, izgradnje i održavanja vodnih objekata i aktivnosti vezane za poslove upravljanja vodama prema Zakonu o vodama	
	4.1.2.3. Program odbrane od poplava	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj registrovanih septičkih jama • Broj uzoraka tla • Kvalitet tla (mg/kg) • Broj realizovanih projekata • Obim i vrsta osmatračkih objekata i opreme (termalne i termomineralne vode) • Dužina regulisanih dionica (vodotoka) 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena i realizovana projektno-tehnička dokumentacija za prikupljanje i odvođenje otpadnih voda (fekalnih i oborinskih) iz stambenih i ugostiteljskih objekata u II i III zaštitnoj zoni, a koji trenutno koriste septičke jame • Izrađena i realizovana projektno-tehnička dokumentacija za prikupljanje i odvođenje otpadnih voda (fekalnih i oborinskih) iz objekata u Velikoj Aleji i Srednje šumarske škole • Izrađen i proveden program ispitivanja kvaliteta zemljišta u II i III zaštitnoj zoni izvorišta Bačevo i prijedlog mjera • Izrađen program kojim će se definirati obim i vrsta osmatračkih objekata i opreme, vrsta i metodologija istražnih radova za definiranje odnosa hladnih i termalnih i termomineralnih voda • Realizovani projekti prema Kantonalnom operativnom planu odbrane od poplava
RAZVOJNI EFEKAT	Dugoročno osiguran kvalitet vode za piće Unaprijeđenje stanja okoliša kroz adekvatno upravljanje odvodnjom otpadnih voda Smanjenje šteta od poplava	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	60.000.000 KM Fond zaštite okoliša, Kredit Svjetske banke, IPA, zajmovi, Budžet KS i EU fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenje, građenja i zaštite okoliša, ViK, općine	
KORISNICI	Kanton i općine KS, ViK, stanovništvo	

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.1. Osigurati i unaprijediti održivi sistem upravljanja prirodnim resursima i racionalno korištenje prostora	
MJERA	4.1.3. Integralna zaštita i očuvanje stabilnosti šumskih ekosistema	
CILJ MJERE	Unaprijeđenje stanja šumskih ekosistema Smanjenje obuhvata oštećenih šumskih površina Uspostava adekvatnog monitoringa	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.1.3.1. Integralna zaštita šumskih ekosistema od štetnog uticaja požara	
	4.1.3.2. Provođenje mjera i aktivnosti iz Operativnih planova, planova održavanja i monitoring	
	4.1.3.3. Izgradnja, rekonstrukcija, sanacija i održavanje šumske infrastrukture	
	4.1.3.4. Očuvanje stabilnosti i unaprijeđenje šumskih ekosistema	
	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati

IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina šumskih kamionskih puteva • Dužina rekonstruisane, sanirane i održavane mreže šumske infrastrukture • Pošumljene površine (km²) • Sanirane površine (km²) 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena Kategorizacija i rejonizacija Kantona Sarajevo prema stepenu ugroženosti šuma od požara • Izvršena sanacija opožarenih površina i površina nastalih usljed pojave gradacije štetnih insekata ili biljnih bolesti • Izrada i implementacija Operativnog plana zaštite šuma od bespravni aktivnosti na području Kantona Sarajevo • Proveden monitoring biljnih bolesti i štetnika • Izrađen i implementiran Operativni plan za provođenje šumskouzgojnih radova na području Kantona Sarajevo • Izrađeni projekti pripreme zemljišta za pošumljavanje i pošumljavanje, čišćenja, okopavanja i popunjavanje novo podignutih kultura, provođenja proreda u kulturama i rasadničke proizvodnje • Izrađena analiza trenutne otvorenosti šumskih kompleksa i njihovog stanja po pojedinim šumsko privrednim područjima • Izrađeni planovi otvaranja šuma primarne i sekundarne mreže šumskih komunikacija- u okviru Izvedbenih projekata • Izrađeni glavni projekti po pojedinim područjima (odjelima/gospodarskim jedinicama) • Redovna rekonstrukcija, sanacija i održavanje mreže šumske infrastrukture • Povećanje zelenih površina putem pošumljavanja
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Unaprijeđenje kvalitete zraka</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	10.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede KS-Uprava za šumarstvo, KJP „Sarajevo-šume“	
KORISNICI	Kanton, Općine, KJP „Sarajevo-šume“	

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima
PRIORITETNI CILJ	4.2. Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom
MJERA	4.2.1. Unaprijeđenje kvaliteta tla
CILJ MJERE	Smanjenje pritisaka na okoliš i kvalitet života stanovnika KS uklanjanjem opasnog otpada iz domaćinstava i uklanjanje mina Smanjenje broja postojećih i sprječavanje nastanka novih klizišta
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.2.1.1. Utvrditi nivo i stepen kontaminacije zemljišta u KS

	4.2.1.2. Deminiranje šumskih i poljoprivrednih površina i izrada programa rehabilitacije i prevođenja u poljoprivredno zemljište	
	4.2.1.3. Prevencija, sanacija i monitoring klizišta	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj uzoraka tla • Nivo koncentracije polutanata • Kontaminirana površina (km²) • Deminirane šumske i poljoprivredne površine (ha) • Pošumljene klizištima pogođene površine – (ha) • Sanirane površine klizišta (ha) 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena Studija kontaminacije zemljišta • Urađen Program rehabilitacije prevođenja u poljoprivredno zemljište • Izrađen Plan prevencije nastanka klizišta • Izvršeno pošumljavanje klizištima pogođenih područja • Deminirane površine
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Doprinos sprječavanju štetnih uticaja crnih tačkica na izvore vode i kvalitet vode i tla</i> <i>Rehabilitacija tla (poljoprivredno, šumsko zemljište i klizišta)</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	4.500.000 KM Budžet KS i drugi fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Kantonalna uprava civilne zaštite, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo privrede, Zavod za izgradnju KS	
KORISNICI	Kanton, Općine, Stanovništvo	

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.2. Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom	
MJERA	4.2.2. Unaprijeđenje kvaliteta zraka i zaštita od buke	
CILJ MJERE	Unaprijeđenje evidentiranja i monitoringa kvalitete zraka i nivoa buke	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.2.2.1. Provođenje mjera/projekata iz Akcionog plana za smanjenje čestičnih tvari u zraku na području KS	
	4.2.2.2. Konverzija postojećih i nabavka novih autobusa i vozila na komprimirani prirodni gas (CNG) u javnim i privatnim firmama u KS	
	4.2.2.3. Izrada početne/strateške karte buke	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj urađenih kalibracija i servisiranja stanica • Broj urađenih analiza prašine i čađi • Nivo buke • Broj vozila na CNG 	<ul style="list-style-type: none"> • Uveden sistem mjerenja kvaliteta zraka po standardu BAS ISO 17025 • Izvršena kalibracija od strane akreditiranih laboratorija i redovno servisiranje stanica • Izvršena analiza prašine i čađi na teške metale i organske polutante • Izrađena studija o Centralizaciji sistema grijanja putem "bloksovskih" kotlovnica u stambenom sektoru individualne gradnje • Izrađena početna/strateška karta buke
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Unaprijeđenje kvalitete zraka</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	6.000.000 KM Budžet KS i drugi fondovi	

PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI P	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Zavod za javno zdravstvo KS
KORISNICI	GRAS, KJKP i JKP sa područja KS, općine, stanovništvo

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.2. Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom	
MJERA	4.2.3. Sistem upravljanja komunalnim otpadom	
CILJ MJERE	Unaprijeđenje sistema upravljanja komunalnim otpadom	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.2.3.1. Implementacija Plana upravljanja otpadom Kantona Sarajevo	
	4.2.3.2. Dovedi stanje deponije komunalnog otpada na sanitarni nivo	
	4.2.3.3. Projekti iz Programa javnih investicija	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Količina selektivno prikupljenog otpada</i> • <i>Količina zbrinutog otpada (kg/god)</i> • <i>Broj saniranih divljih deponija</i> • <i>Količina prikupljene i prečišćene procjedne vode sa deponije Smiljevići</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izgrađeni zeleni otoci i reciklažna dvorišta (kabasti otpad, tekstil, gume, EE otpad, akumulatore, ulja i masti)</i> • <i>Izrađena Studija opravdanosti uspostave RCUO kao nove samostalne institucije unutar sistema i time institucionalno odvojiti prikupljanje/transport otpada od deponiranja</i> • <i>Izrađena Studija izvodivosti za izbor tehnologije tretmana otada, uključujući i opravdavanost izgradnje pogona za mehaničko – biološku obradu otpada MBO</i> • <i>Izrađena projektna dokumentacija za građenje plohe na sanitarnoj deponiji za odlaganje neiskorištenog komunalnog otpada</i> • <i>Izvršena eksproprijacija za građenje plohe na sanitarnoj deponiji za odlaganje neiskorištenog komunalnog otpada</i> • <i>Izgradjena kompostana i nabavljena dробilice za usitnjavanje zelenog otpada sa javnih površina u svrhu kompostiranja na tradicionalan način</i> • <i>Provedena analiza stanja/efikasnosti sistema tretmana procjednih voda sa odlagališta otpada „Smiljevići“ i uspostavljena funkcija</i> • <i>Urađen projekat uspostavljanja integrisanog upravljanja otpada kroz sistem</i> • <i>Urađen projekat unaprijeđenja upravljanja komunalnim otpadom u Kantonu</i> • <i>Nabavka i podjela posuda za odvojeno prikupljanje PET ambalaže i</i>

		<p>papira u naseljima sa individualnim stanovanjem zapremine 120 l</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nabavka dva namjenska vozila za prikupljanje PET ambalaže i papira u naseljima sa individualnim stanovanjem • Nabavka dodatna dva specijalna vozila za pražnjenje zvona ili kontejnera za odvojeno prikupljanje otpada • Nabavka dva specijalna vozila za pražnjenje podzemnih spremnika za otpad
RAZVOJNI EFEKAT	<p>Smanjenje količina otpada koji se odlaže Povećanje nivoa reciklaže Povećanje kapaciteta za adekvatno odlaganje otpada Prilike za uvođenje cirkularne ekonomije i novih poslovnih prilika</p>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p>26.950.000 KM Budžet KS i drugi izvori</p>	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	<p>2016-2018.</p>	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	<p>Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, KJKP „RAD“, općine</p>	
KORISNICI	<p>Kanton, Općine, KJKP „RAD“, Stanovništvo</p>	

STRATEŠKI CILJ	<p>4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima</p>	
PRIORITETNI CILJ	<p>4.2. Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom</p>	
MJERA	<p>4.2.4. Sistem zbrinjavanja posebnog otpada</p>	
CILJ MJERE	<p>Unaprijeđenje sistema upravljanja posebnim otpadom (povećanje kapaciteta i uspostava sistema)</p>	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	<p>4.2.4.1. Uspostaviti kapacitete za zbrinjavanje građevinskog otpada 4.2.4.2. Izrada projektne dokumentacije za kasetu za azbestni otpad</p>	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<p>Izlazni/direktni pokazatelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Količina zbrinutog posebnog otpada (kg/god) • Broj, vrsta i kapacitet nabavljene opreme (postojenje za reciklažu, drobilica i sl.) 	<p>Očekivani rezultati</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgrađena deponija građevinskog otpada i postrojenje za reciklažu građevinskog otpada • Nabavljena mobilna drobilica manjeg kapaciteta za inertni otpad • Osiguran prostor na deponiji i izrađena projektna dokumentacija za kasetu za azbestni otpad • Uspostaviti deponiju građevinskog otpada I faza: izvršiti eksproprijaciju zemljišta za izgradnju deponije građevinskog II faza: izgraditi deponiju građevinskog otpada • Uspostaviti kapacitete za iskorištavanje građevinskog otpada I faza: postrojenje za reciklažu građevinskog otpada II faza: nabaviti mobilnu drobilicu manjeg kapaciteta za inertni otpad

RAZVOJNI EFEKAT	<i>Smanjen pritisak na okoliš – Povećana količina adekvatno zbrinutog otpada Rast zaposlenosti</i>
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	4.050.000 KM Budžet KS i EU fondovi
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2019.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo privrede
KORISNICI	Kanton, KJKP „RAD, privrednici, stanovništvo

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.3. Povećanje energetske efikasnosti i podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije	
MJERA	4.3.1. Energetska efikasnost javnih objekata	
CILJ MJERE	Smanjenje emisije štetnih plinova Sanacija toplotnih gubitaka Povećanje nivoa energetske efikasnosti	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.3.1.1. Realizacija Projekta „Zelena energija za zeleni grad“	
	4.3.1.2. Podrška projektima utopljanja javnih objekata u KS	
	4.3.1.3. Projekat uvođenja energetske efikasnije javne rasvjete	
	4.3.1.4. Konverzija kotlovnica	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj utopljenih objekata • Broj objekata u javnom sektoru koji su uspostavili sistem za praćenje energetske efikasnosti (EMIS) • Broj instaliranih energetske efikasne rasvjetnih tijela • Ostvarene uštede (resursi i potrošnja) • Broj škola i drugih objekata Kantona Sarajevo na kojima je izvršena konverzija kotlovnica 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena Studije stanja energetske efikasnosti i potencijala za povećanje energetske efikasnosti javnih objekata • Izrađen i implementiran operativni plan energetske efikasnosti • Uveden EMIS sistem u javne objekte • Izrađen Projekat uvođenja energetske efikasnije javne rasvjete • Izrađena studija isplativosti i energetske efikasnosti konverzija kotlovnica objekata u gusto naseljenim urbanim područjima Kantona Sarajevo • Utopljeni objekti
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Spriječavanje rasipanja energije, uštede u finansijskom smislu i manja zagađenost zraka</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2.000.000 KM Budžet KS, namjenska sredstva Federalnog fonda za zaštitu okoliša, Svjetska banka, EU fondovi i vlastita sredstva Sarajevogas-a	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo privrede, resorna ministarstva, općine	
KORISNICI	Škole, bolnice, institucije i drugi budžetski korisnici sa područja KS, gdje postoji mogućnost konverzije kotlovnica na prirodni gas	

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima
-----------------------	---

PRIORITETNI CILJ	4.3. Povećanje energetske efikasnosti i podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije	
MJERA	4.3.2. Podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije	
CILJ MJERE	Stvaranje uvjeta za povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.3.2.1. Izrada Studije "Potencijalni resursi za proizvodnju i snabdijevanje Kantona Sarajevo toplotnom i električnom energijom"	
	4.3.2.2. Izrada Hodograma i realizacija zadataka/aktivnosti i prethodnih pitanja potrebnih za realizaciju održivih energetske rješenja/projekata i aktivnosti prema hodogramu	
	4.3.2.3. Planiranje i pripreme radnje za dodjelu koncesije u skladu sa Zakonom o koncesijama, na određenim pogodnim predmetima koncesije u zavisnosti od outputa Studije, riješenih prethodnih pitanja i interesa KS	
	4.3.2.4. Planiranje i pripremanje projekata JPP u skladu sa Zakonom o javno-privatnom partnerstvu, vezano za određene pogodne projekte JPP u zavisnosti od outputa Studije, riješenih prethodnih pitanja i interesa KS	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj potencijalnih energetske objekata (MHE, vjetroelektrane, solarne elektrane) • Broj koncesija 	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađena studija sa separatima - Hidroenergetski potencijal – MHE; Energija vjetra - Vjetroelektrane; Solarna energija; Geotermalna energija; Kogeneracija na bazi prirodnog gasa; Proizvodnja energije na bazi otpada; Proizvodnja biogoriva i kogeneracija na bazi biomase; Električna energija - Prognoza potrošnje i snabdijevanje KS; Snabdijevanje Kantona Sarajevo toplotnom energijom i - Integracija, optimizacija i energetska efikasnost • Povećan nivo proizvodnje električne energije korištenjem obnovljivih izvora energije na godišnjem nivou
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje kapaciteta proizvodnje el. energije iz obnovljivih izvora Nova radna mjesta Smanjenje emisija stakleničkih gasova	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	4.000.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2019.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo privrede KS	
KORISNICI	Kanton, Općine, Privrednici	

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima
PRIORITETNI CILJ	4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo
MJERA	4.4.1. Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica i automatsko upravljanje saobraćajem
CILJ MJERE	Unaprijeđenje stanja saobraćajnica i saobraćaja u KS
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.4.1.1. Rekonstrukcija, izgradnja i održavanje saobraćajnica
	4.4.1.2. Izgradnja i rekonstrukcija podvožnjaka, nadvožnjaka, rakersnica
	4.4.1.3. Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica po Programu javnih investicija

	4.4.1.4. Magistralna cesta Goražde-Hrenovica-Sarajevo	
	4.4.1.5. Sanacija i optimizacija javnog gradskog saobraćaja	
	4.4.1.6. Unaprijeđenje pješačkog i biciklističkog saobraćaja	
	4.4.1.7. Unaprijeđenje saobraćaja u mirovanju	
IZLAZNI/DIREKтни POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direkтни pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina izgrađenih/rekonstruisanih cesta (km) • Broj izgrađenih/rekonstruisanih podvožnjaka, nadvožnjaka, raskrsnica • Urađen Idejni i Glavni projekat izgradnje magistralne ceste Goražde-Hrenovica-Sarajevo • Dužina sanirane i rekonstruisane tramvajske pruge (km) • Dužina izgrađene tramvajske pruge i kontaktne mreže za trolejbuske linije (km) • Usvojen pravni okvir koji definiše oblast JGPP_a u KS • Usvojen pravni okvir adekvatnog tarifnog sistema • Broj nabavljenih tramvaja, autobusa, trolejbusa i minibusu za javni prevoz • Broj vozila u kojima je uveden elektronski sistem poništavanja karata • Dužina izgrađenih biciklističkih i pješačkih staza • Broj parkomata na javnim parkiralištima • Iznos nabavljenih sredstava i tip i broj opreme za čuvanja vozila na javnim površinama i javnim garažama 	<ul style="list-style-type: none"> • Izgrađen Glavni autoput, Sjeverna longitudinalna, A Transverzala, VI Transverzala, IX Transverzala, IV transverzala, saobraćajna veza Pofalići – Velešići, saobraćajna veza Pofalići – Kobilja glava • Izgrađen put Bjelašnica - Pendičići - Jahorina (dionica Pendičići - Jahorina) • Rekonstruisana cesta Malešići – Podlugovi do granice Kantona Sarajevo i regionalni put II reda Stari Ilijaš – Bioča – Ahatovići • Izgrađeni, rekonstruisani podvožnjaci, nadvožnjaci i raskrsnice • Provedeni projekti iz Programa javnih investicija (izgrađena i rekonstruisana I transverzala-Dionica II, Južna longitudinalna-Dionica II, Južna longitudinalna-dionica II do IV transverzale, I transverzala-Dionica I • Uveden ITS i automatsko upravljanje saobraćajem • Sanirana, rekonstruisana i modernizovana tramvajska pruga od „S“ krivine do Ilidže • Izgrađena tramvajska pruga od Kružnog toka na Ilidži prema Hrasnici do administrativne granice Republike Srpske, istočno od Hrasnice • Izgrađena kontaktna mreža za trolejbuski saobraćaj na koridoru Centar-Vogošća • Uveden elektronski sistem poništavanja karata • Obezbjedeno kontinuirano funkcionisanje savremenog i samoodrživog sistema javnog prijevoza putnika, prilagođenog realnim prijevoznim potrebama građana KS • Povećano korištenje alternativnih goriva/energije za javni prijevoz • Primjena vozila većeg kapaciteta • Izgrađena tramvajska stajališta za kontrolisanu naplatu • Postavljena zaštitna ograda na tramvajskim stajalištima
RAZVOJNI EFEKAT	Doprinos boljoj povezanosti unutar kantona, kao i kantona sa drugim regijama Osiguranje dobrog, sigurnog, efikasnijeg i bržeg transporta Povećanje pozitivnog uticaja na stimulativne ekonomske aktivnosti i brži razvoj KS	

OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	250.600.000 KM Budžet KS i drugi izvori
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo saobraćaja, Direkcija za puteve, Ministarstvo kumunalne privrede i infrastrukture, KJKP Rad, općine
KORISNICI	Kanton, Općine, Stanovništvo

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo	
MJERA	4.4.2. Sistem upravljanja i infrastruktura za vodosnabdijevanje	
CILJ MJERE	Jačanje stručnih/kadrovskih kapaciteta Rekonstrukcija i modernizacija sistema vodosnabdijevanja Povećana transparentnost rada Javnih preduzeća koja upravljaju vodosnabdjevanjem	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.4.2.1. Rekonstrukcija i izgradnja vodoprivredne infrastrukture <ul style="list-style-type: none"> • Rekonstrukcija vodovodne mreže, prema istom Programu • Rekonstrukcija elektroenergetskih i mašinskih postrojenja i sistema za dezinfekciju vode (prema programu "Sanacija dotrajalih dijelova vodovodnog sistema, ViK, 2008" • Obezbijeđenje novih količina vode (dodati i Filter postrojenje Bosna 3) 	
	4.4.2.2. Podrška projektima rekonstrukcije i izgradnje vodoprivredne infrastrukture u nadležnosti općina <ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja vodovodnih objekata i mreže za proširenje vodovodnog sistema prema provedbeno planskoj dokumentaciji 	
	4.4.2.3. Optimizacija i modernizacija upravljanja vodovodnim sistemom	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Dužina rekonstruisane vodovodne mreže • Količina vode u sistemu u l/s • Dužina izgrađenih distributivnih cjevovoda 	<ul style="list-style-type: none"> • Rekonstruisana pumpna stanica Alipašin most i potisni cjevovod-PS • Peračko vrelo uključeno u sistem vodosnabdijevanja • Izgrađena vjestačka akumulacija na Crnoj Rijeci i vodeni park na rijeci Željeznici kao alternativni model zahvatanja vode • Realizovani projekti sanacije dijelova vodovodnog sistema • Povećan stepen pogonske sigurnosti i pouzdanosti vodovodnog sistema • Sigurnost u vodosnabdijevanju – smanjenje redukcije vode • Smanjenje gubitaka u vodovodnoj mreži • Rekonstruisan i modernizovan informacijski sistem • Optimizirano upravljanje sistemom vodosnabdijevanja (ugradnja mjerno regulacione opreme, unapređenje očitavanja)
RAZVOJNI EFEKAT	Uredno snabdijevanje vodom svih korisnika na području KS	

OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	80.000.000 KM Kreditna sredstva, budžetska sredstva zainteresiranih općina i Budžet KS
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016 - 2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo kumunalne privrede i infrastrukture, KJKP ViK, općine
KORISNICI	Kanton, Općine KS, Stanovništvo

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo	
MJERA	4.4.3. Sistem prikupljanja i tretman otpadnih voda	
CILJ MJERE	Unaprijediti sistem prikupljanja otpadnih voda (upravljanje i infrastruktura)	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.4.3.1. Održavanje i upravljanje glavnog postrojenja za tretman otpadnih voda „Butila“	
	4.4.3.2. Izgradnja novih i rekonstrukcija primarnih kolektora koji su nedovoljnog kapaciteta, u neposrednoj su blizini ili prolaze kroz vodozaštitne zone i direktno utiču na funkcionisanje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (Hadžićki, Hrasnički, Rajlovački, Lijevoobalni kolektor, itd.)	
	4.4.3.3. Izgradnja primarnog kolektora sa prečistačem za područje općina Ilijaš, Vogošća, Breza	
	4.4.3.4. Izgradnja primarnog kolektora za novo naselje „Nova Ilidža“ uz pretpostavku potrebe i novog postrojenja	
	4.4.3.5. Izgradnja prčistača otpadnih voda sa farme krava	
	4.4.3.6. Izgradnja i rekonstrukcija kanalizacione infrastrukture sa ciljem razdvajanja sistema (efikasniji rad postrojenja i čistiji vodotoci)	
	4.4.3.7. Dezinfekciona stanica	
	4.4.3.8. Implementacija Projekta „Čista rijeka Miljacka“ (prioritet Bistrički sliv)	
IZLAZNI/DIREKтни POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje količine tretiranih otpadnih voda • Dužina rekonstruisanih i novoizgrađenih primarnih kolektora • Dužina rekonstruisane i novoizgrađene kanalizacione mreže • Kvalitetniji vodotoci i okoliš • Stabilniji rad postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda • Poboljšanje zaštite vodovodne mreže sa sanitarno-higijenskog aspekta • Smanjenje klizišta 	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcionalan rad glavnog postrojenja za tretman otpadnih voda „Butila“ • Povećan stepen prihvata postojećih i mogućnosti novih količina fekalnih voda i bezbjedniji transport do uređaja. • Pokrivenost područja koji već imaju izgrađenu vodovodnu mrežu i sa kanalizacionom mrežom. • Urađena revizija studije izgradnje primarnog kolektora sa postrojenjem za prečišćavanje za područje općina Vogošća, Ilijaš i Breza • Izgrađen primarni kolektor sa postrojenjem za prečišćavanje za područje općina Vogošća, Ilijaš i Breza • Urađeni projekti rekonstrukcije i izgradnje kanalizacione infrastrukture u nadležnosti općina • Izrađena tehnička dokumentacija za ocjenu trenutnog stanja lijevoobalnog kolektora grada Sarajeva na potezu od otoke do „Vistafona“

		<ul style="list-style-type: none"> • Urađena analiza i pregled tehničkih rješenja kanalizacije (izgrađene u periodu 2004.-2008.) u slivu rijeke Mošćanice i plan aktivnosti za eventualne sanacije i realizaciju tehničkog pregleda iste (u dužini od cca 40 km) • Izrađena tehnička dokumentacija „Čista rijeka Miljacka“i cca L= 40 km)
RAZVOJNI EFEKAT	<p>Smanjena količina netretirane otpadne vode koja odlazi direktno u vodotoke i infiltrira okolno tlo</p> <p>Unapređenje kvaliteta vodotoka</p> <p>Doprinos u zaštiti vodovodne mreže sa sanitarno-higijenskog aspekta</p> <p>Povećan broj stanovnika sa dostupnom komunalnom uslugom odvodnje</p>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p>150.000.000 KM</p> <p>Kreditna sredstva, budžetska sredstva zainteresiranih općina, Budžet KS, Fond za zaštitu okoliša</p>	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	<p>2016 - 2020.</p>	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	<p>Ministarstvo kumunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, KJKP „VIK“, Ministarstvo privrede + Agencija za vode, općine</p>	
KORISNICI	<p>Kanton, Općine KS, Stanovništvo</p>	

STRATEŠKI CILJ	<p>4 .Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima</p>	
PRIORITETNI CILJ	<p>4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo</p>	
MJERA	<p>4.4.4. Energetska infrastruktura - toplifikacija</p>	
CILJ MJERE	<p>Modernizacija i proširenje daljinskog grijanja u cilju smanjenja emisija u zrak</p> <p>Povećanje kontrole energenata koji se koriste</p>	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	<p>4.4.4.1. Rekonstrukcija i proširenje distributivne mreže i zamjena kotlova, pumpnih sistema – grijanje</p> <p>4.4.4.2. Izgradnja kotlovnica i postrojenja u KS</p>	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<p>Izlazni/direktni pokazatelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj zamjenjenih kotlova i plamenika • Broj rekonstruisanih i ugrađenih pumpi frekventnom regulacijom • Dužina rekonstruisane mreže (toplovodi i vrelovodi) u sistemima KJKP Toplane-Sarajevo • Emisije polutanata (na izlazu iz kotlovnice) • Količina toplotne energije (MW/god) • Količina struje (MW/god) 	<p>Očekivani rezultati</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proširen postojeći sistem daljinskog upravljanja i nadzora (SCADA sistem) postrojenja KJKP Toplane-Sarajevo • Ugrađena toplotna pumpa u sistemu KJKP Toplane-Sarajevo • Izgrađena kotlovnica snage cca 21 MW na lokalitetu obuhvata Regulacionog plana "Alipašin most VII", kotlovnica snage cca 16 MW na lokalitetu obuhvata Regulacionog plana "Alipašin most VII" • Izgrađeno postrojenja na biomasu • Izgrađeno postrojenja za kogeneraciju (5 MW toplotne energije i 5 MW električne energije)
RAZVOJNI EFEKAT	<p>Doprinos rekonstrukciji i izgradnji mreže/kotlovnica u povezivanju individualnih ložišta u sistem koji je moguće kontrolisati</p> <p>Doprinos korištenju alternativnih izvora toplotne energije</p> <p>Smanjenje pritiska na kvalitet zraka</p>	

	<i>Smanjenje emisija stakleničkih plinova</i>
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	31.200.000 KM KJKP Toplane-Sarajevo, Budžet Kantona Sarajevo, Fond za zaštitu okoliša, strani investitori, javno-privatno partnerstvo, kreditna sredstva, vlasnici/investitori objekata
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture KS, KJKP Toplane
KORISNICI	Kanton, općine

STRATEŠKI CILJ	4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima	
PRIORITETNI CILJ	4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo	
MJERA	4.4.5. Energetska infrastruktura - gasifikacija	
CILJ MJERE	Unapređenje sistema gasne mreže	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	4.4.5.1. Rekonstrukcija i razvoj distributivne gasne mreže	
	4.4.5.2. Izgradnja infrastrukture za komprimirani prirodni gas (CNG)	
	4.4.5.3. Promocija, subvencija, podrška – korištenje prirodnog gasa u domaćinstvima i industriji, te kao pogonskog goriva	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Dužina razvijene distributivne gasne mreže</i> • <i>Dužina uvezane distributivne gasne mreže $p=0,1(0,2)$</i> • <i>Broj i vrsta nabavljene opreme (za servisne radionice) za konverziju konvencionalnih vozila na CNG)</i> • <i>Broj i vrsta nabavljene opreme (stanice za tehničkih pregleda i registraciju CNG vozila na prirodni gas)</i> • <i>Broj instaliranih gasnih uređaja za hlađenje (klimatizaciju) na objektima u vlasništvu KS</i> • <i>Broj instaliranih uređaja (apsorpcijski rashladni uređaji ili kompresorski rashladni uređaji – standardna izvedba/ toplotna pumpa) na objektima u vlasništvu KSA i/ili na atraktivnim objektima u centru grada</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uvezan gasni prsten pritiska $p=3(4)$ bar na području Kantona Sarajevo</i> • <i>Razvijena distributivna gasna mreže u naseljima Krivoglavci, Dobroševići, Vlakovo, Miševići</i> • <i>Uvezane distributivna gasna mreža $p=0,1(0,2)$ u naseljima Dobrinja, Pofalići</i> • <i>Rekonstruisana i razvijena distributivna gasna mreža u naseljima Doglodi, Otes, Miševići</i> • <i>Izgrađena javna punionica za komprimirani prirodni gas (CNG), kapaciteta 5.000 m³/h, u krugu KJKP Sarajevogas</i> • <i>Osposobljena i opremljena stanica za tehnički pregled i registraciju CNG vozila na prirodni gas</i> • <i>Izrađena tehno-ekonomske analize podobnosti korištenja energenta i uređaja (Upravljanje potražnjom i efikasije korištenje gasnih sistema koje se zasniva na upotrebi prirodnog gasa za hlađenje/klimatizaciju u direktnom i indirektnom obliku), na objektima institucija čiji je vlasnik KS</i> • <i>Instaliran jedan ili više gasnih uređaja za hlađenje (klimatizaciju), 50-200 uređaja (apsorpcijski rashladni uređaji ili kompresorski rashladni uređaji – standardna izvedba/ toplotna pumpa) na objektima institucija čiji je vlasnik</i>

		<p>KS (obrazovne institucije, zdravstvene institucije...), kao i na atraktivnim objektima u centru grada (poslovne zgrade), gdje bi medijska prezentacija došla do izražaja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usvojene mjere podrške za korištenje u domaćinstvima i industriji, te kao pogonskog goriva, kao i energenta za hlađenje (klimatizaciju) • Izmjenjen program tarifa (ljetno-klimatizacija/zima-grijanje) • Provedena marketinška promocija korištenja gasnih uređaja za hlađenje (klimatizaciju), sa akcentom na ciljnu grupu arhitekti/planeri/projektanti
RAZVOJNI EFEKAT	<p>Smanjenje štetnih emisija Povećanje udjela korištenja plina za zagrijavanje/hlađenje Povećanje nivoa efikasnog korištenja gasnih sistema</p>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	<p>2.450.000 KM. Budžet KS, vlastita sredstva Sarajevogas-a</p>	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	<p>2016-2020.</p>	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	<p>Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture KS</p>	
KORISNICI	<p>Građani i privredni subjekti sa područja KS</p>	

STRATEŠKI CILJ	<p>4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima</p>	
PRIORITETNI CILJ	<p>4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo</p>	
MJERA	<p>4.4.6. Ostala komunalna infrastruktura</p>	
CILJ MJERE	<p>Poboljšanje rada komunalnih pokopnih usluga Poboljšanje uređenja javno-prometnih površina Unapređenje adekvatnog rješavanja problema pasa lualica</p>	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	<p>4.4.6.1. Sahranjivanje – Unaprijeđenje upravljanja grobljima i povećanje kapaciteta 4.4.6.2. Zbrinjavanje pasa lualica 4.4.6.3. Projekat poboljšanja komunalne higijene javno-prometnih površina u KS</p>	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<p>Izlazni/direktni pokazatelji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj novih grobnih mjesta i parking mjesta • Broj i tip nabavljenih specijalnih pogrebnih vozila i opreme • Uređene površine grobalja (m²) • Broj mikročipovanih i sterilizanih pasa • Površina uređenih javno-prometnih površina (m²) 	<p>Očekivani rezultati</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen GIS sistema upravljanja grobljima • Izgrađena centralna mrtvačnice-prosekture za potrebe KS sa salonom grobnog ureda i šalter salom na groblju Bare i upravne zgrade • Izrada studije izvodivosti objekta za kremiranje s mogućnošću za tretman i zbrinjavanje patohistološkog otpada • Podignut nivo uređenja grobalja kojima upravlja KJKP „Pokop“ d.o.o. Sarajevo • Povećani kapaciteti za ukop/sahranu na groblju "Vlakovo"-proširenje groblja "Vlakovo"

		<ul style="list-style-type: none"> • Povećani kapaciteti za ukop/sahranu na groblju "Vlakovo"-proširenje kapela • Povećani kapaciteti za ukop/sahranu na groblju "Vlakovo"-proširenje parking • Izgrađeno novo groblje Dolac • Mikročipovani i sterilisani pasi lualice • Izgrađeno prihvatilište za napuštene pse i mačke, višestruke namjene
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Poboljšanje stanja javnih površina i sigurnosti stanovnika</i> <i>Osiguravanje potrebnih grobnih mjesta</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	26.550.000 KM Budžet KS, vlastita sredstva KJKP Pokop, eksterni izvori	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture	
KORISNICI	Kanton, Općine, Stanovništvo	

1.5. Strateški cilj 5.

Strateški cilj 5: Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo

Tabela 29. Strateški cilj 5. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata

	Prioritetni cilj		Mjere		Projekti
5.1.	Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija, te ojačati razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	5.1.1.	Konsolidacija i povećanje dugoročne održivosti javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	5.1.1.1.	Uspostavljanje sistema održivog upravljanja dugom na nivou Kantona Sarajevo
				5.1.1.2.	Restrukturiranje strukture rashoda javnih finansija, uključujući i fondove
		5.1.2.	Povećanje efikasnosti upravljanja prostorom (instrumenti zemljišne politike) i kantonalnom imovinom	5.1.2.1.	Uvođenje naknade za korištenje gradskog građevinskog zemljišta
				5.1.2.2.	Uvođenje mehanizma i modela JPP za povećanje obima javnih investicija
5.2.	Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije	5.2.1.	Razvoj kapaciteta administracije	5.2.1.1.	Teritorijalna organizacija Kantona Sarajevo i Grada Sarajeva
				5.2.1.2.	Reforma administracije u oblasti izdavanja, evidentiranja i stvaranja jedinstvene baze javnih dokumenata
				5.2.1.3.	Razvoj kapaciteta u Kantonu Sarajevo za efektivno upravljanje javnim investicijama
		5.2.2.	Unaprijediti pravni i strateški okvir i ojačati kapacitete institucija i javnu svijest u oblasti zaštite okoliša	5.2.2.1.	Donijeti novu i uskladiti postojeću legislativu
				5.2.2.2.	Donijeti nove i uskladiti postojeće strateške dokumente i planove
				5.2.2.3.	Poboljšanje organizacione strukture i kadrovskih kapaciteta kantonalnih institucija zaštite okoliša i prirode i općina KS
				5.2.2.4.	Edukacija i promocija o značaju očuvanja okoliša i prirode
		5.2.3.	Sistem praćenja indikatora razvoja KS (uporedivih sa EU i svijetom)	5.2.3.1.	Uspostavljanje praćenja i svih ključnih indikatora na nivou općina, Grada i Kantona značajnih za praćenje razvoja kao obavezujućih u redovnim statističkim publikacijama Federalnog zavoda za statistiku i Agencije za statistiku
				5.2.3.2.	Izraditi Program posebnih istraživanja od značaja za Kanton Sarajevo (za potrebe prostornog planiranja, urbanističkog planiranja, monitoringa, evaluacije strateškog planiranja)
				5.2.3.3.	Omogućiti dostupnost (bez naknade) svih podataka o poslovanja preduzeća kod AFIP-a za javni interes
		5.2.4.	Modernizacija infrastrukture za upravno-administrativno poslovanje	5.2.4.1.	Izrada i provedba Srednjeročnog plana investicija u modernizaciju poslovnih prostorija i opreme administracije, policije i pravosuđa
		5.3.	Ojačati participaciju građana u upravljanju razvojem KS	5.3.1.	Unaprijeđenje civilnog dijaloga i izgradnja kapaciteta civilnog društva
5.3.1.2.	Uspostavljanje okvira za efikasno djelovanje civilnog društvenog sektora kao razvojnog partnera				
5.3.1.3.	Uspostavljanje mehanizama za aktivnu participaciju dijasporu u razvoju KS				

5.4.	Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države	5.4.1.	Unaprijeđenje sigurnosti građana	5.4.1.1.	Uspostavljanje efikasnog sistema bezbjednosti u cilju smanjenja rizika i zaštite institucija i stanovništva od prijetnji po bezbjednost
				5.4.1.2.	Redefiniranje pravnog i organizacionog okvira upravljanja zajedničkim dijelovima kolektivnih zgrada sa etažnim vlasnicima
				5.4.1.3.	Suzbijanje maloljetničke delikvencije
				5.4.1.4.	Donošenje pravnog i institucionalnog okvira (zakonskih i pod zakonskih akata) i programa u cilju borbe protiv korupcije i kriminala
		5.4.2.	Smanjiti obim sive ekonomije	5.4.2.1.	Izmjene zakonskih odredbi u cilju smanjenja nivoa poreznih i socijalnih opterećenja privrede po osnovu rada
				5.4.2.2.	Izmjene i dopune Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti
				5.4.2.3.	Izraditi Studiju o uvođenju paušala za određene uslužne djelatnosti i uvođenje paušala u skladu sa rezultatima studije
				5.4.2.4.	Uspostava Kantonalnog koordinacijskog tijela za borbu protiv „sive ekonomije“ na području KS
				5.4.2.5.	Razvoj aktivne politike/ programa za smanjenje sive ekonomije u KS
				5.4.2.6.	Jačanje kapaciteta nadležne inspekcije i saradnje sa policijskim sužbenicima za rad inspektora na terenu
		5.4.3.	Sistem zaštite i spašavanja	5.4.3.1.	Unaprijediti funkcionisanje civilne zaštite
				5.4.3.2.	Jačanje kapaciteta civilne zaštite
				5.4.3.3.	Obrazovanje o smanjenju rizika od katastrofa
5.5.	Pozicioniranje KS u široj regiji i Evropi	5.5.1.	Kreiranje i upravljanje brendom KS	5.5.1.1.	Izrada Strategije brendiranja KS - modela izgradnje brenda KS
				5.5.1.2.	Uspostavljanje institucionalnog mehanizma za upravljanje brendom
				5.5.1.3.	Promocija brenda KS

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.1. Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija, te ojačati razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	
MJERA	5.1.1. Konsolidacija i povećanje dugoročne održivosti javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	
CILJ MJERE	Dugoročna održivost javnih finansija	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.1.1.1. Uspostavljanje sistema održivog upravljanja dugom na nivou Kantona Sarajevo	
	5.1.1.2. Restrukturiranje strukture rashoda javnih finansija, uključujući i fondove	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen protokol razmjene elektronskih dokumenata i podataka između budžetskih korisnika Kantona Sarajevo i Ministarstva finansija Kantona Sarajevo • Uspostavljeni mehanizmi za kvalitetno i pravovremeno planiranje, praćenje i izvještavanje o stanju duga u Kantonu Sarajevo i opštinama KS (softversko unapređenje postojeće baze podataka (DTS, edukacija zaposlenih) • Uspostavljena IT aplikacija u Ministarstvu finansija KS za bolje planiranje, izvršavanje, izvještavanje, kontrolu budžeta i budžetskih sredstava, plaćanja i razmjenu elektronskih dokumenata i podataka između budžetskih korisnika Kantona Sarajevo i Ministarstva finansija Kantona Sarajevo) • Usvojen plan izgradnje institucionalnih i ljudskih kapaciteta organa uprave, nadležnih za kontrolu i naplatu prihoda 	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjeni troškovi administracije • Povećan obim javnih sredstava za investicije i poticajne mjere za privredu-razvojni karakter budžeta • Povećano učešće prihoda od poreza u strukturi budžeta • Ojačan razvojni kapacitet javnih finansija • Efikasno planiranje i izvještavanje, korištenje podataka u budžetskim prihodima i rashodima za potrebe upravljanja javnim finansijama
RAZVOJNI EFEKAT	Makroekonomska stabilnost i ubrzan ekonomski rast Povećan udio budžetskih sredstava za javne investicije i poticajne mjere za privredu	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	500.000 KM Fondovi EU, USAID, IFC, ostale međunarodne korporacije, učešće iz budžeta KS (cca 15%)	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo finansija	
KORISNICI	Kanton Sarajevo, ministarstva, općine	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.1. Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija te ojačati razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)	
MJERA	5.1.2. Povećanje efikasnosti upravljanja prostorom (instrumenti zemljišne politike) i kantonalnom imovinom	
CILJ MJERE	Upotrebiti gradski građevinski prostor kao resurs i povećati finansijske izvore za finansiranje razvoja	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.1.2.1. Uvođenje naknade za korištenje gradskog građevinskog zemljišta	
	5.1.2.2. Uvođenje mehanizma i modela JPP za povećanje obima javnih investicija	

IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> Napravljena detaljna klasifikacija imovine Kantona Sarajevo Izrađena Studija izvodljivosti za primjenu pojedinih modela JPP u različitim sektorima javne uprave i javnih usluga Usvojen pravni okvir za uvođenje JPP modela Usvojen Plan sprovođenja investicija po JPP modelu Uspostavljena jedinica za privlačenje investicija po JPP modelu 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> Povećani prihodi za razvojno finasiranje Uvedeni novi modeli razvojnog investiranja Uspostavljena infrastruktura za primjenu novih modela
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje javnih investicija će unaprijediti društveno-ekonomski razvoj, unaprijediti društvenu infrastrukturu i konkurentnost privreda KS	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	150.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2019.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Zavod za planiranje razvoja KS, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo pravde i uprave	
KORISNICI	Društvo u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.2. Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije	
MJERA	5.2.1. Razvoj kapaciteta administracije	
CILJ MJERE	Definisati nadležnosti i ojačati koordinaciju razvojnih politika općina, Grada i KS. Efikasna administracija orijentisana prema korisniku (građanin, investitor). Poboljšati kapacitet administracija u KS u upravljanju procesom javnih investicija i dizajniranje i implementacija integrisanog sistema planiranja budžeta, te funkcionalno povezivanje strategije i procesa pripreme Programa javnih investicija	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.2.1.1. Teritorijalna organizacija Kantona Sarajevo i Grada Sarajeva	
	5.2.1.2. Reforma administracije u oblasti izdavanja, evidentiranja i stvaranja jedinstvene baze javnih dokumenata	
	5.2.1.3. Razvoj kapaciteta u Kantonu Sarajevo za efektivno upravljanje javnim investicijama	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> Urađena Studija teritorijalne organizacije Proveden Projekat "Javni papiri u javnoj administraciji na jednom javnom mjestu" Uvedeni mehanizmi za praćenje: <ul style="list-style-type: none"> "biznisu orijentisana administracija" (one stop shop), na nivou općina i KS Građaninu orijentisana administracije na nivou općina i KS Donesen pravni okvir za obaveznu razmjenu javnih dokumenata za ostvarivanje prava građana Uspostavljena efikasnija razmjena dokumenata i podataka između institucija KS kroz informatizaciju 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> Definisane nadležnosti i ojačana koordinacija razvojnih politika Uspostavljen sistem "sve na jednom mestu" Uspostavljena obavezna razmjena podataka između javnih institucija Uspostavljeni i izgrađeni kapaciteti administracije za povlačenje EU fondova Povećan obim učešća međunarodnih fondova u finansiranju javnih investicija i drugih projekata Oснаžena veza između ključnih procesa vezanih za planiranje optimalne alokacije sredstava za javne investicije, strateško planiranje i budžetiranje u KS Program javnih investicija glavni

	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen informacijski sistem za upravljanje javnim evidencijama • Javni portal za detaljno i precizno pretraživanje zakona i zakonskih procedura, službenih listova kao i online pristup istim • Osnivan Odjel za međunarodnu saradnju i EU integracije Vlade Kantona Sarajevo okvira te za povlačenje sredstava iz EU fondova • Ojačani kapaciteti Sektora za zaduživanje, servisiranje duga i razvoj za obezbjeđenje kvalitetnih izvora finansiranja Kantona Sarajevo-izdavanje obveznica, pristup EU fondovima i dr. • Razvijen i implementiran program treninga za sva ministarstva i institucije KS u formulaciji i razvoju projekata u skladu sa strateškim prioritetima na nivou KS • Unaprijeđen kvalitet projektnih prijedloga za finansiranje iz budžeta, kredita, donatora i međunarodnih fondova • Uspostavljen i funkcionalan sistem upravljanja Programom javnih investicija KS 	instrument za integraciju tekućih i kapitalnih budžeta, finansijsko praćenje implementacije razvojne strategije, te izrade plana zaduživanja i finansiranja iz svih ostalih izvora u skladu sa strateški opredjeljenima KS
RAZVOJNI EFEKAT	Povećan obim javnih finansija za razvoj i obim javnih investicija	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	516.000 KM IFC, Budžet KS, monetizovana vrijednost ostalih ne-materijalnih sredstava	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo finansija, Zavod za planiranje razvoja KS, Ministarstvo unutrašnjih poslova	
KORISNICI	Društvo u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.2. Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije	
MJERA	5.2.2. Unaprijediti pravni i strateški okvir i ojačati kapacitete institucija i javnu svijest u oblasti zaštite okoliša	
CILJ MJERE	Stvaranje osnova za zaštitu okoliša i adekvatno prostorno planiranje Optimizacija broja zaposlenih kantonalnih institucija zaštite okoliša i prirode Podignuta javna svijest o problematici zaštite okoliša	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.2.2.1. Donijeti novu i uskladiti postojeću legislativu	
	5.2.2.2. Donijeti nove i uskladiti postojeće strateške dokumente i planove	
	5.2.2.3. Poboljšanje organizacione strukture i kadrovskih kapaciteta kantonalnih institucija zaštite okoliša i prirode i općina KS	
	5.2.2.4. Edukacija i promocija o značaju očuvanja okoliša i prirode	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Broj usvojenih akata propisanih zakonom • Broj donijetih i usklađenih strateških dokumenata i planova 	<ul style="list-style-type: none"> • Izmjenjen Zakon o prostornom uređenju

REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> • Broj visoko edukovanih osoba u kantonalnim institucijama zaštite okoliša i prirode i općina KS • Broj inspektora • Broj i vrsta nabavljene opreme • Broj edukovanih i certificiranih stručnjaka u oblasti gasne tehnike • Broj održanih edukacija • Broj učesnika, letaka/reklama/brošura • Broj informacijskih kampanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Usvojena Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće "Sarajevsko polje" • Započeta implementacija mjera prema posebnom programu Odluke • Usvojen Zakon o upravljanju komunalnim otpadom • Izrađen Zakon o komunalnoj policiji i uspostavljena služba • Izrađen Plan upravljanja zaštićenim pejzažem "Trebević" i Prostorni plan za Spomenik prirode "Vrelo Bosne" • Izrađen novi Kantonalni plan zaštite okoliša (KEAP) • Izrađen Prostorni plan područja posebnog obilježja ZP „Trebević“ • Izrađen Plan upravljanja vodama KS • Usvojena i usklađena tehnička pravila Njemačkog stručnog udruženja za gas i vodu – DVGW u sklopu projekta „Harmonizacija tehničke regulative u zemljama jugoistočne Evrope“ • Poboљšana organizaciona struktura i kadrovski kapaciteti kantonalnih institucija i općina KS • Pojačani kapaciteti inspekcije zaštite okoliša povećanjem broja inspektora i nabavkom opreme • Stručno osposobljeni i stručno usavršeni kadrovi svih profila prema savremenim tehničkim normama u oblasti gasne tehnike • Izrađen i proveden program edukacije i podizanja ekološke svijesti kod građana za odvojeno prikupljanje otpada i reciklažu • Provedena kampanja povećanja javne svijesti stanovništva o značaju očuvanja okoliša i prirode • Provedena edukacija domaćinstava, privrednog sektora o energetskej efikasnosti
RAZVOJNI EFEKAT	Podizanje nivoa upravljanja okolišem Jačanje stručnih kapaciteta	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	1.000.000 KM Budet KS, vlastita sredstva Sarajevogas-a	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo privrede, Kantonalna uprava za inspekcijske poslove	
KORISNICI	KJKP i JKP sa područja KS, pravna lica, općine, građani	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo
PRIORITETNI CILJ	5.2. Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije

MJERA	5.2.3. Sistem praćenja indikatora razvoja KS (uporedivih sa EU i svijetom)	
CILJ MJERE	Uspostaviti adekvatnu podlogu procesa razvojnog planiranja i praćenja učinaka implementacije mjera	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.2.3.1. Uspostavljanje praćenja i svih ključnih indikatora na nivou općina, Grada i Kantona značajnih za praćenje razvoja kao obavezujućih u redovnim statističkim publikacijama Federalnog zavoda za statistiku i Agencije za statistiku	
	5.2.3.2. Izraditi Program posebnih istraživanja od značaja za Kanton Sarajevo (za potrebe prostornog planiranja, urbanističkog planiranja, monitoringa, evaluacije strateškog planiranja)	
	5.2.3.3. Omogućiti dostupnost (bez naknade) svih podataka o poslovanja preduzeća kod AFIP-a za javni interes	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • Statistički zavod FBiH i KS uspostavili redovno praćenje i objavljivanje indikatora prema EUROSTAT Metodologiji kao što su: BDP, struktura BDP prema KD 2010, očekivano trajanje života po rođenju, stope upisa u škole i univerzitete, stope pismenosti stanovništva...stope zaposlenosti po ILO metodologiji, indikatora humanog razvoja . • Izrađen i usvojen Program redovnih istraživanja kao podloge razvojnog planiranja I praćenja razvoja • Dostupni podaci AFIP-a 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljen sistem EU primjerljivih pokazatelja razvoja što omogućuje međunarodna poređenja razvijenosti KS, te praćenje učinaka razvojnih politika, koji se bazira na činjenicama
RAZVOJNI EFEKAT	Uspostavljen sistem praćenja indikatora razvoja i učinaka u cilju pozicioniranja KS, monitoringa i evaluacije razvojnih ciljeva	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	100.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Zavod za planiranje razvoja KS	
KORISNICI	Resorna ministarstva	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.2. Reformirati javnu administraciju i ojačati odgovornost, efikasnost i razvojni kapacitet administracije	
MJERA	5.2.4. Modernizacija infrastrukture za upravno-administrativno poslovanje	
CILJ MJERE	Poboljšati usluge za građane, privredu i poboljšati uslove rada administrativnih službi	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.2.4.1. Izrada i provedba Srednjeročnog plana investicija u modernizaciju poslovnih prostorija i opreme administracije, policije i pravosuđa	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji <ul style="list-style-type: none"> • Izrađen i usvojen srednjeročni plan investicija u modernizaciju poslovnih prostorija i opreme administracije, policije i pravosuđa • Izgradnja i adaptacija III policijske uprave MUP-a KS PS Novi Grad • Izgradnja savremenog vatrogasnog doma po najvećim standardima 	Očekivani rezultati <ul style="list-style-type: none"> • Poboljšana sigurnost građana • Poboljšani uslovi rada administracije

RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje efikasnosti i kvaliteta javnih usluga i sigurnosti građana</i>
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	2.000.000 KM Budžet KS i drugi izvori
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo unutrašnjih poslova, vatrogasno društvo
KORISNICI	Zaposleni u administraciji, Vatrogasno društvo, građani

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.3. Ojačati participaciju građana u upravljanju razvojem KS	
MJERA	5.3.1. Unaprijeđenje civilnog dijaloga i izgradnja kapaciteta civilnog društva	
CILJ MJERE	Razvoj temeljen na participaciji građana	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.3.1.1. Izrada strategije saradnje javnog i civilnog sektora (uključujući ciljeve i ključne mehanizme) na području upravljanja razvojem u KS	
	5.3.1.2. Uspostavljanje okvira za efikasno djelovanje civilnog društvenog sektora kao razvojnog partnera	
	5.3.1.3. Uspostavljanje mehanizama za aktivnu participaciju dijaspore u razvoju KS	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Izrađena i usvojena Strategija i srednjeročni Program razvoja civilnog društva u KS</i> • <i>Urađena Analiza i procjena efekata postojeće saradnje između vlade i civilnog</i> • <i>Izrađena Analiza postojećeg pravnog okvira i institucionalnih kapaciteta za saradnju sa civilnim društvom</i> • <i>Urađena analiza stanja i efikasnosti rada organizacija civilnog društva i definisane ključne smjernice za unaprijeđenje njihovog djelovanja</i> • <i>Uspostavljeni mehanizmi za bolju suradnju javnih institucija i civilno-društvenih organizacija u cilju razvoja različitih razvojnih sektora</i> • <i>Usvojen i sproveden Program obuke i edukativno-promotivnih događaja za uposlene u javnim institucijama KS koji su na bilo koji način vezani za civilno društvo i OCD, te jačanje svijest građana o važnosti i mogućnostima djelovanja organizacija civilnog društva</i> • <i>Uspostavljeno upravno tijelo za dijasporu</i> • <i>Usvojen program za aktivno uključivanje dijaspore u razvoj KS</i> • <i>Uspostavljen integralni web portal i mobilnu aplikaciju koje bi omogućile prijavljivanje komunalnih problema od strane građana na nivou mjesnih zajednica uvezan sa sistemima nadležnih komunalnih organizacija i sa njihovim metodama prijave kvarova/incidenata i na taj način</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ojačani kapaciteti OCD za učesče u razvoju KS</i> • <i>Uspostavljeni mehanizmi suradnje sa javnim sektorom</i> • <i>Unapređeni kapaciteti javnog sektora za stvaranje strateške suradnje sa OCD kod razvojnog planiranja, implementacije politika te praćenja njihovog učinaka</i> • <i>Dijaspora animirana i uvedeni poticaji za njezino aktivnu participaciju u razvoju KS</i> • <i>Povećana stopa inovacija na osnovu stvorenih strateških partnerstava i valoriziranih stečenih globalnih znanja i vještina</i> • <i>Povećana stopa ulaganja dijaspore u ključne razvojne projekte KS</i> • <i>ubrzano, praćenje i otklanjanje prijavljenih komunalnih problema</i> • <i>Smanjeni infrastrukturni kvarovi</i> • <i>Sproveden program obuke i edukativno-promotivnih događaja za uposlene u javnim institucijama KS koji su na bilo koji način vezani za civilno društvo i OCD</i> • <i>Uspostavljena monitoring tjela, koja će omogućiti aktivnu ulogu OCD u monitoringu javnih politika</i> • <i>Definirani kriteriji i transparentan sistem budžetskog i vanbudžetskog finansiranja aktivnosti organizacija civilnog društva (OCD) u KS</i>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uspostavljanje mehanizama za praćenje aktivne participacije građana</i> 	
RAZVOJNI EFEKAT	<i>Povećanje efikasnosti i kvaliteta društveno-ekonomskog razvoja kroz participaciju građana uključujući i dijasporu</i>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	150.000 KM Budžet KS i Eu fondovi	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Organizacije civilnog društva, mjesne zajednice	
KORISNICI	Društvo u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.4. Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države	
MJERA	5.4.1. Unaprijeđenje sigurnosti građana	
CILJ MJERE	Poboljšati sigurnost građana	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.4.1.1. Uspostavljanje efikasnog sistema bezbjednosti u cilju smanjenja rizika i zaštite institucija i stanovništva od prijetnji po bezbjednost	
	5.4.1.2. Redefiniranje pravnog i organizacionog okvira upravljanja zajedničkim dijelovima kolektivnih zgrada sa etažnim vlasnicima	
	5.4.1.3. Suzbijanje maloljetničke delikvencije	
	5.4.1.4. Donošenje pravnog i institucionalnog okvira (zakonskih i pod zakonskih akata) i programa u cilju borbe protiv korupcije i kriminala	
IZLAZNI/DIREKTNII POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Implementirane Smjernice za postupanje sa djecom žrtvama nasilja u sarajevskim osnovnim i srednjim školama</i> • <i>Uspostavljen sistem prevencije nogometnog huliganstva i nereda na sportskim terenima radi poboljšanja sigurnosne situacije u Kantonu Sarajevo</i> • <i>Postavljene zaštitne ograde oko tramvajske pruge radi povećanja sigurnosti građana i smanjenja nesreća</i> • <i>Izgradnja zidova na tramvajskim stajalištima</i> • <i>Postavljanje taktilnih traka i uređeja na semaforima za slijepa i slabovidna lica</i> • <i>Postavljanje sigurnosnih kamera u vozilima JGPP</i> • <i>Smirivanje saobraćaja kod škola</i> • <i>Izrada Strategije sigurnosti cestovnog saobraćaja na području KS za period 2016-2020</i> • <i>Uspostavljene sigurnosne kamere na ključnim lokacijama po gradu za detektovale brzina automobila i za detekciju kriminalnih radnji, pljača i razbojništva</i> • <i>Uspostavljena mreža sigurnosnih</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Povećan stepen KS kao sigurne životne sredine</i> • <i>Smanjen obim maloljetničke delinkvencije i huliganstva</i> • <i>Efikasniji sistem upravljanja zajedničkim dijelovima zgrada</i> • <i>Smanjen broj i ublažene posljedice saobraćajnih nezgoda</i> • <i>Poboljšanje uslova kretanja slijepim i slabovidnim osobama</i> • <i>Budući razvoj i poboljšanje sigurnosti saobraćaja na području KS</i> • <i>Smanjen obim korupcije</i> • <i>Smanjen obim kriminala</i> • <i>Povećana pravna sigurnost građana i privrednih subjekata</i>

	<p>kamera na određenim gradskim punktovima koja bi se koristila za prevenciju kriminala, pljački i razbojništva</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trajno i potpuno uklonjeni psi lutalice sa javnih površina • Redefiniran pravno-institucionalni i organizacioni okvir upravljanja zajedničkim dijelovima zgrada u cilju efikasnijeg sistema upravljanja sa kolektivnim stambenim jedinicama • Usvojen Akcioni plan prevencije nasilja i suzbijanja maloljetničke delikvencije u KS • Usvojene relevantne podloge za sprječavanje, otkrivanje i kažnjavanje korupcije i kriminaliteta • Usvojen Program sprječavanja korupcije i kriminaliteta 	
RAZVOJNI EFEKAT	Visoka stopa sigurnosti građana i posjetilaca, standarda stanovanja i smanjenja delikvencije	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	3.860.000 KM Budžet KS i drugi izvori	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo saobraćaja, ministarstvo kulture i sporta, Ministarstvo pravde i uprave	
KORISNICI	Građani, pravna lica, društvo u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.4. Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države	
MJERA	5.4.2. Smanjiti obim sive ekonomije	
CILJ MJERE	Unaprijediti zakonski okvir za smanjenje opterećenja privrede po osnovu rada i intenzivirati rad inspekcije i povećati svijest javnosti za borbu protiv sive ekonomije	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.4.2.1. Izmjene zakonskih odredbi u cilju smanjenja nivoa poreznih i socijalnih opterećenja privrede po osnovu rada	
	5.4.2.2. Izmjene i dopune Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti	
	5.4.2.3. Izraditi Studiju o uvođenju paušala za određene uslužne djelatnosti i uvođenje paušala u skladu sa rezultatima studije	
	5.4.2.4. Uspostava Kantonalnog koordinacijskog tijela za borbu protiv „sive ekonomije“ na području KS	
	5.4.2.5. Razvoj aktivne politike/ programa za smanjenje sive ekonomije u KS	
	5.4.2.6. Jačanje kapaciteta nadležne inspekcije i saradnje sa policijskim sužbenicima za rad inspektora na terenu	
	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati

IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	<ul style="list-style-type: none"> • Stopa direktnog poreza • Visina obaveza poslodavaca po osnovu doprinosa na prosječnu platu • Visina obaveza poslodavaca po osnovu rada volontera • Izmijenjena prava za vrijeme nezaposlenosti • Broj aktivnih tražioca posla na evidenciji • Broj uslužnih djelatnosti obuhvaćenih politikom paušala • Formiran kantonalni Odbor za borbu protiv sive ekonomije u KS (uključena Uprava za indirektno oporezivanje i Porezna uprava FBiH u kontrolnu funkciju) • Izrađen program aktivne politike za smanjenje sive ekonomije u KS • Broj izvršenih nadzora inspekcije rada i porezne inspekcije • Broj slučajeva neprijavljenog rada • Broj slučajeva neprijavljenog prometa/poreza • Broj događaja o temi sive ekonomije 	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjenja poreska i socijalna opterećenja privrede/poslodavaca kroz dopune i izmjene: Zakona o porezima, Zakona o doprinosima, Zakona o volonterskom radu, Zakona o stažiranju, i dr.); • Unaprijeđena politika prava za vrijeme nezaposlenosti u smislu poticanja na aktivno traženje posla • Unaprijeđena politika paušala, posebno u uslužnim djelatnostima koje se teže kontrolišu • Uspostavljeno partnerstvo institucija za smanjenje sive ekonomije u KS • Usvojena aktivna politika za smanjenje sive ekonomije u KS • Ojačani kapaciteti inspeksijskih službi i povećana efikasnost rada inspeksijskih službi uz povećanje sankcija za neprijavljeni rad • Smanjen broj slučajeva neprijavljenog rada i smanjen neevidentirani promet • Organizovani edukativni i stručni skupovi o temi sive ekonomije
RAZVOJNI EFEKAT	Povećanje prihoda po osnovu poreza i doprinosa na plate, kroz povećanje prijava radnika usljed smanjenja opterećenosti poslodavaca Povećan nadzor inspekcije rada i porezne inspekcije	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	55.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016-2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Služba za zapošljavanje KS, Ministarstvo privrede, Kantonalna uprava za inspeksijske poslove, Resorna ministarstva, PKKS	
KORISNICI	Poslodavci (pravna lica i obrti), uslužne djelatnosti obuhvaćene politikom paušala Neprijavljeni radnici, partnerske institucije za borbu protiv sive ekonomije	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.4. Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države	
MJERA	5.4.3. Sistem zaštite i spašavanja	
CILJ MJERE	Poboljšati sigurnost građana, adekvatna zaštita i spašavanje ljudi i dobara bazirana na konceptu smanjenja rizika od katastrofa i prilagođavanju klimatskim promjenama	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.4.3.1. Unaprijediti funkcionisanje civilne zaštite	
	5.4.3.2. Jačanje kapaciteta civilne zaštite	
	5.4.3.3. Obrazovanje o smanjenju rizika od katastrofa	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Modificirati postojeći Zakon o nadležnostima organa vlasti Kantona Sarajevo u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i 	<ul style="list-style-type: none"> • Unapređena efikasnost civilne zaštite u slučaju prirodnih nesreća i uvedene mjere prevencije • Modernizirana oprema vatrogasaca i

	<p><i>drugih nesreća i Zakon o nadležnostima organa vlasti Kantona Sarajevo u oblasti zaštite od požara i vatrogastvu u skladu sa postojećim potrebama</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Izraditi Procjenu ugroženosti u svim oćinama na području KS kroz analizu rizika i ranjivosti</i> • <i>Unaprijediti provođenje mjera od strane kantonalnog inspekcijskog nadzora u oblasti zaštite od požara i vatrogastva u općinama kao i svim pravnim licima od značaja za Kanton i općinu</i> • <i>Identificirati kritičnu infrastrukturu i donijeti plan za njenu zaštitu (škole, bolnice, vodovodna mreža, električne centrale, glavne komunikacije itd.)</i> • <i>U skladu sa propisima poboljšati stanje hidrantske mreže za gašenje požara na području KS kao i nadzemnih hidranata, pritiska i količine vode u mreži; sačiniti registar hidrantske mreže s ucrtanim položajima hidranata</i> • <i>Zauzeti se za uspostavljanje mehanizma za finansijsku podjelu rizika, posebno osiguranja i reosiguranja u slučaju prirodnih ili drugih nesreća</i> • <i>Promovisati uspostavu javno-privatnog partnerstva (privatni sektor više uključiti u aktivnosti smanjenja rizika od katastrofa)</i> • <i>U svijetlu naglih klimatskih promjena i globalnog zagrijavanja obustaviti redovne aktivnosti razmotriti mjere neophodne za održavanje kritičnih funkcija KS</i> • <i>Unaprjeđenje rada Operativno komunikacijskog centra civilne zaštite 121, kao i uvezivanje svih aktera zaštite i spašavanja</i> • <i>Opremanje vatrogasnih jedinica obaviti u skladu sa Pravilnikom o minimum tehničke opreme i sredstava i roku korištenja te opreme i sredstava za profesionalne i druge vatrogasne jedinice</i> • <i>Izvršiti nabavku vozila za spašavanje u slučaju saobraćajnih nesreća i spašavanje sa visina preko 30 m</i> • <i>Opremanje stručnih ekipa radi provođenja mjera i postupaka za ublažavanje posljedica prirodne i druge nesreće</i> • <i>Osigurati dodatne kapacitete u zdravstvu i izraditi planove zaštite i spašavanja zdravstvenih ustanova koji se aktiviraju u slučaju prirodne ili druge nesreće</i> 	<p><i>unaprijeđen sistem prevencije požara</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Modernizirana oprema i unaprijeđen sistem prevencije u civilnoj zaštiti</i>
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Poduzeti mjere za smanjenje rizika od nesreća kod masovnih sportskih i kulturnih dešavanja • Uvesti u osnovno i srednje obrazovanje materiju smanjenja rizika od katastrofa i prilagođavanje klimatskim promjenama u relevantne dijelove nastavnih planova i programa 	
RAZVOJNI EFEKAT	KS je otporan na prirodne i druge nesreće čime se stvaraju kvalitetniji uslovi za život stanovništva i povoljna klima za ulaganja i održivi razvoj	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	4.000.000 KM Budžet Vlade KS i općina, Federalna Vlada, IPA fondovi, međunarodne organizacije u BiH	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2016 – 2020.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Kantonalna uprava civilne zaštite KS Ministarstvo privrede KS, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo prostornog uređenje, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo saobracaja, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva KS, Ministarstvo za obrazovanje nauku i mlade, Ministarstvo zdravstva, razvojne agencije, općine, javna komunalna preduzeća, NVO	
KORISNICI	Društvo u cjelini	

STRATEŠKI CILJ	5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo	
PRIORITETNI CILJ	5.5. Pozicioniranje KS u široj regiji i Evropi	
MJERA	5.5.1. Kreiranje i upravljanje brendom KS	
CILJ MJERE	Povećati svijesnost stanovnika KS, povećati povjerenje u vlastite snage, znanje i sposobnosti Povećati prepoznatljivost i dodatu vrijednost ekonomije KS Obezbijediti efikasno i učinkovito korištenje Brenda	
PROJEKTI I AKTIVNOSTI	5.5.1.1. Izrada Strategije brendiranja KS - modela izgradnje brenda KS 5.5.1.2. Uspostavljanje institucionalnog mehanizma za upravljanje brendom 5.5.1.3. Promocija brenda KS	
IZLAZNI/DIREKTNI POKAZATELJI I OČEKIVANI REZULTATI ZA PRAĆENJE OSTVARENJA MJERE	Izlazni/direktni pokazatelji	Očekivani rezultati
	<ul style="list-style-type: none"> • Definirane podloge za izgradnja brenda – osnovni ulazni podaci za model (analiza situacije i trendova u okruženju, definiranje misije, vizije i temeljnih ciljeva KS; definiranje ciljnih grupa i istraživanje potreba korisnika usluga; definiranje identiteta KS i istraživanje postojećeg imidža kantona); • Izgrađen brand (definiranje proizvoda Kantona prema ciljnim grupama, strategija pozicioniranja Kantona i odabir strategije unaprijeđenja mjesta; izgradnja i dizajn marke Kantona (dizajn logotipa, odabir slogana brenda, izgradnja identiteta brenda, edukacija zaposlenih); • Usvojen Plan implementacija (mjerjenje uspješnosti marke i procjena vrijednosti marke s aspekta KS; povratna veza i stalne korekcije 	<ul style="list-style-type: none"> • KS pozicioniran kao konkurentan kanton, atraktivan, siguran, uspješan i prepoznatljiv, mjesto sa vlastitom osobnošću • Uspostavljeni mehanizmi pozicioniranja na osnovu temeljnih vrijednosti KS • Povećana upotreba Brenda Sarajevo u privredni djelatnosti i sportskoj industriji • Povećana pripadnost građana brendu • Povećan kvalitet proizvoda, koji upotrebljavaju brend kao promocijski alat • Rast broja turista • Rast investicija • Rast izvoza • Rast kulturno sportskih manifestacija i događanja

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Definirani standardi kvaliteta branda Sarajevo i uvedena kontrola kvaliteta usluga i smještaja u turističkim objektima koje se promovišu kroz brend.</i> • <i>Brending konferencija – Educiranje domaćih privrednika i drugih aktera o najnovijim saznanjima iz oblasti marketing komuniciranja i optimalnim načinima stvaranja novih i promoviranja postojećih brandova u Kantonu Sarajevo, koji bi umreženo doprinijeli formiranju branda Kantona Sarajevo kao destinacije;</i> • <i>Izrađen plan integrisane promocije i budžeta Kantona Sarajevo i kontinuirano obnavljanje planova</i> • <i>Izrađeni i plasirani promotivni video, audio, printanih i digitalnih materijala</i> • <i>Kreiranje i održavanje web stranica i stranica na društvenim mrežama</i> • <i>Efikasno vođenje aktivnosti odnosa sa javnošću</i> • <i>Mjerenje i praćenje efekata komunikacije</i> • <i>Organizacija i podrška manifestacijama od značaja za Kanton Sarajevo (koncerti, sportski događaji, društveni događaji, kulturni događaji, itd)</i> 	
RAZVOJNI EFEKAT	<p><i>Brend generiše konkuretske prednosti i imidž Sarajeva, atraktivnost Sarajeva za život i rad u njemu, za priliv posjetilaca i investicija, za razvoj izvoznih biznisa i kreativnih industrija.</i></p> <p><i>Brendiranje predstavlja moderan oblik stvaranja dodate vrijednosti kroz veću prepoznatljivost i kvalitet proizvoda, koji upotrebljavaju brend.</i></p>	
OKVIRNA FINANSIJSKA SREDSTVA I IZVORI	400.000 KM Budžet KS	
PERIOD PROVOĐENJA MJERE	2017-2018.	
KOORDINATOR I UČESNICI U IMPLEMENTACIJI	Vlada KS, Zavod za planiranje razvoja KS, Ministarstvo privrede	
KORISNICI	Stanovnici KS, zaposleni u KS, poslovna zajednica, posjetioci, novi investitori	

2. Indikativni finansijski i terminski okvir

Uvodna razmatranja u nacrt indikativnog finansijskog okvira za period 2016 -2020. godine

U narednom srednjoročnom budžetskom periodu 2015–2017. godine realno je očekivati da će budžetska potrošnja biti i dalje opterećena budžetskim deficitarnim finansiranjem, koje je prisutno još od 2008. godine kada nivo ostvarenih prihoda nije bio dovoljan da pokrije realne rashode budžetskih korisnika u KS, a potrebni reformskih zahvati u oblasti potrošnje nisu poduzimani ili ako su poduzimani nisu bili dovoljni da obezbijede uravnoteženost prihoda i rashoda. Vlada Kantona će u ovom razdoblju funkcionisati sa fiskalnim opterećenjem s obzirom na fiskalne pritiske vezane za izmirenje domaćih potraživanja, otplate ino duga i povećanja troškova socijalnih davanja, stoga će biti neophodno da se nastavi s restriktivnom politikom javne potrošnje.

Mjere fiskalne politike kao što su javni radovi, projekti javnog zapošljavanja, promjene poreznih stopa, automatski stabilizatori – automatska promjena poreznih prihoda i transferna plaćanja, Kantonu Sarajevo, kao nižem nivou vlasti, teško su dostupna. Najčešće se to dešava indirektno od viših nivoa vlasti prema nižim, tako npr. KS vrlo rijetko može uticati na promjenu poreznih stopa jer se one najčešće donose na nivou Federacije za sve kantone ili npr. javni radovi često ne mogu biti predmet javnih rashoda Budžeta KS koji je već opterećen cjelokupnim sistemom obrazovanja (od predškolskog do visokog obrazovanja) kao i sistemom unutrašnjih poslova i dobrim djelom sistemom pravosuđa (kantonalni sud, općinski sud, kantonalno tužilaštvo, pravobranilaštvo). Stoga, je potrebno fiskalni sistem KS sagledati u okvirima realnog i mogućeg, a to podrazumjeva dobro informisanje viših nivoa vlasti o sučeljavanju ukupnog prihodovnog potencijala KS sa rashodovnim opterećenjima ovog nivoa vlasti kako bi viši nivou vlasti imali realnu sliku cjelokupnog stanja i mogli poduzeti gore navedene mjere fiskalne politike.

Ono što je vidljivo iz godišnjeg budžeta za 2015. godinu jeste da je Vlada KS izrazila spremnost da u narednom periodu odlučno krene u reforme koje će u konačnici imati ne samo smanjenje tekuće budžetske potrošnje nego i racionalno trošenje budžetskih sredstava. Ukupni prihodi u budžetu za 2015. godinu planirani su u iznosu od 690 mil KM, a dalje u 2016. iznose 669,5 mil KM, te 2017. 670,5 mil KM. Najveću razliku u ukupnim prihodima između 2015. i narednih godina čine prenesena sredstva iz prethodnih godina koja nisu potrošena (cca. 21 mil KM), razgraničena, a ne potrošena kreditna sredstva (8,4 mil KM), kao i sredstva planirana od privatizacije preduzeća (6 mil KM). Isto tako, ono što je bitno naglasiti jeste da će Vlada KS u narednom periodu, počevši sa 2015., planirati smanjenje tekućeg deficita, a od 2018. godine se planira uravnoteženje budžeta bez ulaska u deficitarno finansiranje. Ako pogledamo detalje, vidimo da je u 2015. planirano zaduživanje od 20 mil KM, te po 22,5 mil KM u 2016. i 2017. godini, što će biti konačno utvrđeno donošenjem budžeta Kantona Sarajevo za navedene godine.

Kad je riječ budžetskim izdacima, u godišnjem budžetu za 2015. godinu imamo ukupan iznos planiranih rashoda od 690 mil KM, gdje je dio akumuliranog deficit iz prethodnih godina 20,6 mil KM. Ukupni planirani kapitalni transferi i izdaci u budžetu za 2015. su planirani na nivou od 71,3 mil KM od čega 35,1 mil KM čine namjenski prihodi, 19,3 mil KM budžetska sredstva, 6,6 mil KM vlastita sredstva, 8,4 mil KM prenesena kreditna sredstva, te 1,5 mil KM primici. Ukupni tekući transferi u 2015. su planirani u iznosu od 226,8 mil KM od čega 21,3% ide na subvencije javnim preduzećima. U narednim godinama nije došlo do značajnog pada ovog iznosa koji se zadržava na nivou od 212 mil KM u 2016. i 2017. godini.

Vlada KS je u svom akcionom planu kroz ekspozu Premijera najavila spremnost za održavanje stabilnosti finansijskog sistema i poštivanje budžetske ravnoteže. Preduslov je racionalizacija javne potrošnje, što će voditi ka efikasnom upravljanju i efektivnoj javnoj potrošnji, koja će omogućiti u kratkom roku kontrolu akumuliranog deficita, te stabilnost ukupnog javnog duga gledajući srednjoročno.

Smjernice za finansiranje Strategije razvoja KS 2020.

- U narednom periodu, Vlada KS će sagledati dinamiku i namjenu utroška namjenskih prihoda po budžetskim korisnicima, te raditi na povezivanju razvojnih strateških ciljeva i prioriteta za period 2016.-2020.g. sa utroškom ovih sredstava.

- Vlada KS će krenuti u strukturalne reforme javnih preduzeća čiji je ona vlasnik u cilju njihovog tržišnog reorganizovanja i samoodrživosti a samim time i na oslobađanju znatnih sredstava u narednim budžetskim periodima za druge razvojne projekte KS. Ovo će se postići kroz efikasniji utrošak postojećih materijalnih i ljudskih sredstava, njihovom tržišnom orijentisanju, poboljšanju postojećih i uvođenju novih usluga, povezvanju sa privatnim sektorom gdje je to moguće, a sve u svrhu pružanja kvalitetne usluge građanima uz minimalna budžetska izdvajanja.
- KS ulazi u procese izgradnje programsko-projektnih kapaciteta uposlenih kod svih budžetskih korisnika u cilju kandidiranja projekata kod međunarodnih institucija (naročito vezanih za EU integracije kao što su to IPA fondovi i drugi EU fondovi). Uskladu sa pravnim pretpostavkama za povlačenje sredstava EU fondova koje su definisane „Procedurama aktivnosti učesnika u postupku podnošenja zahtjeva Kantona Sarajevo instrumentima predpristupne pomoći EU“ koje je donijelo Ministarstvo finansija Kantona Sarajevo, realno je predvidjeti finansiranje putem EU i drugih donatora pod uslovom kvalitetno pripremljenih projekata i osposobljenosti državnih službenika za apliciranje. Kanton Sarajevo ima pozitivnih iskustava u korištenju ovih sredstava i sprovođenje istih kroz budžet¹⁵.
- KS provodi izmjene i dopune Uredbe o utvrđivanju vlastitih prihoda, načina i rokova raspodjele i usklađivanjem sa federalnom uredbom koja reguliše ovu oblast, što će doprinijeti da značajan dio sredstava u skladu sa propisima postane javni prihod budžeta i omogući upravljanje sredstvima na način alociranja sredstava i omogućavanje da Budžet Kantona Sarajevo pored socijalne komponente (kojom je zakonima opterećen) postane i djelimično razvojni budžet.
- KS je poduzeo aktivnosti na uspostavi Registra koncesija (jedinstvena elektronska evidencija ugovora o koncesijama dodjeljenim na području KS) u skladu sa Zakonom o koncesijama¹⁶ u cilju boljeg nadziranja rada koncesionara i izvršavanja njegovih obaveza iz ugovora, što će doprinijeti poboljšanju finansijskih mogućnosti KS kroz naplatu potraživanja po osnovu eksploatacije resursa.
- Izradom i usvajanjem Nacrta izmjena i dopuna Budžeta Kantona Sarajevo za 2015.g. uvedena je novina u proces budžetiranja u Kantonu Sarajevo, a tiče se Kreditno-garantnog fonda. Na razdjelu Ministarstva finansija Kantona Sarajevo planirana su sredstva u iznosu od 1 milion KM za ovu namjenu. Obezbeđivanjem ovog garantnog depozita, odabirom banke kroz javni poziv koja će provoditi aktivnosti izbora najboljih projekata koji imaju perspektivu i mali rizik u saradnji sa Sarajevskom regionalnom razvojnom agencijom (SERDA) omogućiti će se lakši i jednostavniji način ostvarivanja kreditnih sredstava preduzećima i kreirati povoljnije poslovno okruženje ekonomskog razvoja i otvaranja novih radnih mjesta. Indirektno će uticati na finansijske mogućnosti KS kroz ubiranje svih poreza koje nove dobiti i dohoci budu doprinosili. Kreditno-garantni fond je dugoročna ideja koja će biti dio budžeta KS narednih godina i omogućavati rast postojećih i eventualno osnivanje novih privrednih subjekata s akcentom na povećanje zaposlenosti i životnog standarda svih građana KS.
- *Program javnih investicija (PJI) za 2015.-2017.g.:* ukupna planirana vrijednost svih projekata je 918.033.642 KM, od kojih su 717.160.442 KM tekući, a 200.873.200 KM kandidovani projekti. Od ukupno planirane vrijednosti tekućih projekata, u investicionom periodu realizovano je 366.584.163 KM ili 51,1%. U ukupnoj realizaciji projekata sredstva Budžeta Kantona Sarajevo iznose 245.869.691 KM ili učestvuju sa 67,1%. U 2015. godini ukupno planirana sredstva svih projekata iznose 112.843.805 KM, od kojih su 108.225.705 KM tekući, a 4.618.100 KM kandidovani projekti. Pored sredstava Budžeta Kantona Sarajevo za realizaciju projekata potrebni su i drugi izvori finansiranja-kreditna sredstva. Tako iz ino kredita finansiraju javne

¹⁵ Pozitivan primjer je projekat pod nazivom “Informacioni sistem za putnike u Jadranskoj regiji TISAR”, koji je vrijedan 2.180.00 EURA, a realizuje ga Ministarstvo saobraćaja KS i SERDA sa partnerima iz Italije, Grčke, Hrvatske i Slovenije, koji će biti okončan krajem 2015.g. Pored toga, KS ima iskustvo i dio obučene administracije sposobne da bude partner u ovakvim projektima i da doprinese da sredstva EU donatora budu iskorištena i realizovana.

¹⁶ „Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 27/11

investicije: Projekat otpadnih voda za Sarajevo, Projekat izgradnje saobraćajnica, Projekat izgradnje saobraćajnica, faza II i Projekat izgradnje Univerzitetske biblioteke, Projekat dovršetka i opremanje KCUS

- Vlada KS treba inicirati reformu i reorganizacija sistema zdravstvenog osiguranja kreirajući održivi sistem finansiranja tj. Uspostavljanjem ravnoteže između mogućih prihoda i predpostavljenih rashoda, uz obezbjeđenje racionalizacije u svim segmentima potrošnje u zdravstvu, ne umanjujući pri tom mogućnost zdravstvenog odgovora u obimu i kvaliteti na opravdane zahtjeve za zdravstvenim uslugama osiguranicima. Kreditna zaduženja koja su ostvarena u protekloj godini u narednom periodu će predstavljati veliko finansijsko opterećenje Zavodu.

Tabela 30. Ukupna moguća izdvajanja za razvojne programe Strategije razvoja Kantona

Ukupna moguća izdvajanja za razvojne programe Strategije razvoja Kantona		Period 2016 -2020. (KM)
1.	Ukupne uštede/ preusmjeravanja sredstava sa tekućih izataka u korist razvojnih projekata (Strategije razvoja KS za 2016-2020.)	8.000.000
2.	Ukupne uštede/ preusmjeravanja sredstava na subvencijama javnim preduzećima u korist razvojnih projekata (Strategije razvoja KS za 2016-2020.)	40.000.000
3.	Ukupna izdvajanja namjenskih sredstava koja se mogu iskoristiti u razvojne projekte Strategije razvoja KS (izdvajanja sa nivoa Kantona i općina)	60.000.000
4.	Ukupan iznos kapitalnih izdataka u korist razvojnih projekata Strategije razvoja (Kanton i općine)	100.000.000
5.	Ukupan iznos kapitalnih izdataka u korist razvojnih projekata Strategije razvoja (vanbudžetski korisnici)	15.000.000
6.	Finansiranje iz sredstava dobivenih zaključivanjem koncesijskih ugovora sa korisnicima tih usluga u KS	4.000.000
7.	Finansiranje iz kreditnih zaduženja kod domaćih banaka i međunarodnih finansijskih institucija (Svjetska banka, EBRD, EBI, i slično)	30.000.000
8.	Nepovratna sredstva iz omogućenih EU fondova (IPA II, Jadransko-jonska strategija, Dunavska strategija, program pogranične saradnje Hrvatska-BiH-Crna Gora, URBACT III, IPARD, itd.) ¹⁷	30.000.000
9.	Kreditno-garantni fond za razvoj MSP sa područja Kantona	5.000.000
10.	Sredstva vanbudžetskih korisnika koja su usmjerena u razvojne projekte	15.000.000
11.	Ukupna sredstva dobijena za ruralni razvoj i razvoj MSP-a područja Kantona i općina od strane međunarodnih donatorskih organizacija (SIDA, USAID, UNDP, GTZ ORF – otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Europu)	10.000.000
12.	Sredstva iz Programa javnih investicija FBiH	30.000.000
13.	Intrumenti i programi na nivou BiH (Ministarstvo za ljudska prava i izbeglice, Ministarstvo civilnih poslova BiH), te entitetski instrumenti i programi (Ministarstvo obrazovanja i nauke FBiH, Ministarstvo prostornog uređenja FBiH, Fondacija za održivi razvoj FBiH – OdRaz)	3.000.000
14.	Sredstva za aktivnu politiku zapošljavanja	35.000.000
15.	Naknada za korištenje gradskog građevinskog zemljišta	150.000.000
Ukupno		535.000.000

¹⁷ IPA II projekt, u periodu do 2020.g. za BiH iznosi 165,8 mil Eura; IPA Program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora 2014.-2020., je program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora provodit će se u finansijskom razdoblju 2014.-2020. godine u okviru programa IPA II (okvirno nekih 57 mil Eura);

Indikativni finansijski okvir po mjerama

Tabela 31. Indikativni finansijski okvir po mjerama

Period	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupni iznos (KM)
Strateški cilj 1. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za ubrzan ekonomski rast i unaprijediti ekonomsku strukturu radi povećanja izvoza roba i usluga						
Prioritet 1.1. Unaprijediti inovativnost, standardizaciju i izvoznu orijentaciju u proizvodnim i uslužnim industrijama sa potencijalom za izvoz (između ostalih, metalske, drvne, prehrambene, zelene, kreativne industrije itd.)						
Mjera						
1.1.1. Podrška za jačanje kapaciteta izvozno orijentisanih preduzeća u strateškim sektorima privrede (osobito metalske, drvne i prehrambene)						200.000
1.1.2. Unaprijeđenje konkurentnosti i promocija proizvoda KS						100.000
1.1.3. Povećanje inovativnosti privrede uspostavljanjem savremene naučno-tehnološke baze						3.000.000
1.1.4. Razvoj kreativne industrije KS						200.000
1.1.5. Jačanje kapaciteta ljudskih resursa za unaprijeđenje konkurentnosti privrede						72.000
Prioritet 1.2. Podržati razvoj konkurentnosti i atraktivnosti KS za ulaganja iz oblasti IKT industrije						
Mjera						
1.2.1. Podrška informatičkom opismenjavanju u KS						7.843.000
1.2.2. Razvoj kapaciteta za podršku IKT industriji						10.000.000
Prioritet 1.3. Povećati konkurentnost turističke destinacije KS						
Mjera						
1.3.1. Uspostavljanje okvira za razvoj turizma KS						300.000
1.3.2. Uspostavljanje turističkog lanca vrijednosti i sistemska promocija turističke ponude KS						1.000.000
1.3.3. Unaprijeđenje infrastrukture za turizam KS						10.000.000
1.3.4. Valorizacija prirodne turističko resursne osnove						40.000.000
1.3.5. Unaprijeđenje ponude posebnih oblika turizma na području KS						4.000.000
Prioritet 1.4. Poboljšati administrativni i poslovni ambijent za brzo privlačenje domaćih i stranih investicija, razvoj poduzetništva i olakšavanje mobilnosti kapitala i ljudskih resursa						
Mjera						
1.4.1. Stvaranje dobrog poslovnog okruženja i promocija KS kao poželjne destinacije za domaća i strana investiciona ulaganja						200.000
1.4.2. Podrška razvoju poduzetništva						28.000.000
1.4.3. Unaprijeđenje prostornih uslova za razvoj MSP-a u poslovnim zonama i inkubatorima						3.000.000
Prioritet 1.5. Restrukturirati sektor komunalne privrede i komunalnih usluga te, ubrzati razvoj zelene industrije i cirkularne ekonomije						
Mjera						
1.5.1. Unaprijeđenje uslova za razvoj komunalne privrede u KS						100.000
1.5.2. Jačanje kapaciteta javnih komunalnih preduzeća						130.000
Prioritet 1.6. Unaprijediti uslove za održivi razvoj ruralnih područja Kantona Sarajevo						
Mjera						
1.6.1. Stvaranje ambijenta za ubrzano ulaganje u ruralni razvoj KS i primjenu LEADER pristupa						500.000
1.6.2. Poboljšanje konkurentnosti sektora poljoprivrede u KS i unaprijeđenje ponude domaćih poljoprivrednih proizvoda						14.000.000

1.6.3. Podrška razvoju šumarstva i lovstva								300.000
Ukupno strateški cilj 1.								122.945.000
Strateški cilj 2. Povećati zaposlenost i kreirati nova bolje vrednovana radna mjesta								
Prioritet 2.1. Poboljšati usklađenost između ponude i potražnje na tržištu rada i smanjiti strukturalnu nezaposlenost								
Mjera								
2.1.1. Uspostava dualnog sistema obrazovanja koji će pružiti obrazovanje i obuku usmjerenu prema potrebama tržišta rada								5.000.000
2.1.2. Usklađivanje upisne politike u obrazovnim organizacijama i pružanje usluga profesionalne orijentacije								500.000
2.1.3. Unaprijeđenje saradnje i kapaciteta aktera u sektoru obrazovanja i socijalnog partnerstva u kreiranju i realizaciji politika zapošljavanja								500.000
2.1.4. Sufinansiranje programa zapošljavanja								59.000.000
2.1.5. Podrška posebnim programima smanjenja dugoročne nezaposlenosti								2.500.000
Prioritet 2.2. Implementirati efikasne programe prekvalifikacije i obrazovanja odraslih								
Mjera								
2.2.1. Razvoj i promocija programa neformalnog obrazovanja (obuke odraslih) u KS								417.000
Prioritet 2.3. Razvijati poduzetničku kulturu								
Mjera								
2.3.1. Razvijati poslovne modele socijalnog poduzetništva								4.355.000
Ukupno strateški cilj 2								72.272.000
Strateški cilj 3. Stvoriti uslove za uključujući društveno ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa								
Prioritet 3.1. Osažiti socijalnu i radnu aktivaciju ranjivih grupa stanovništva i unaprijediti sistem socijalne zaštite za smanjenje siromaštva								
Mjera								
3.1.1. Reforma Sistema socijalne zaštite – od pasivnog sistema socijalnih transfera ka aktivnim politikama socijalnih investicija i socijalnog uključivanja								500.000
3.1.2. Izrada i implemenacija zajedničkog Programa socijalnog uključivanja i radne aktivacije 2017-2020 u općinama i KS								10.050.000
3.2. Reformirati sistem zdravstvene zaštite i zdravstvenih usluga								
Mjera								
3.2.1. Poboljšanje učinkovitosti i djelotvornosti zdravstvenih usluga								8.500.000
3.2.2. Unaprijeđenje zdravstvene infrastrukture								120.745.900
3.2.3. Unapređenje sistema zdravstvenog osiguranja								100.000
3.2.4. Razvoj zdravstvenog turizma (veza strateškim ciljevima 1 i 2)								150.000
Prioritet 3.3. Poboljšati kvalitet i dostupnost obrazovnih usluga za sve ciljne grupe stanovništva								
Mjera								
3.3.1. Uvođenje i primjena standarda kvaliteta i efikasnosti, te akreditacije školskih programa na svim nivoima obrazovanja								2.000.000
3.3.2. Povećanje informacijske pismenosti stanovništva								6.000.000
3.3.3. Uvođenje sistema rane detekcije, dijagnoze i intervencije za djecu s poteškoćama u razvoju								500.000
3.3.4. Poboljšanje obrazovanja odraslih								1.000.000
3.3.5. Unaprijeđenje obrazovne infrastrukture								11.724.000
Prioritet 3.4. Jačati društvenu vrijednost kulture i sporta								
Mjera								
3.4.1. Promocija i povećanje dostupnosti i kvaliteta kulturnih usluga								11.000.000
3.4.2. Podrška razvoju kuturne infrastrukture								7.000.000

3.4.3. Promocija sportske kulture i dostupnosti sporta							13.000.000
3.4.4. Podrška razvoju sportske infrastrukture							248.500.000
3.4.5. Zaštita kulturno-historijskog naslijeđa							9.820.000
Ukupno strateški cilj 3.							450.589.900
Strateški cilj 4. Odgovorno upravljati okolišem, prostorom, prirodnim i infrastrukturnim resursima							
Prioritet 4.1. Osigurati I unaprijediti održivi 149istem upravljanja prirodnim resursima I racionalno korištenje prostora							
Mjera							
4.1.1. Sistem upravljanja prirodnim resursima (biodiverzitet I mineralne sirovine)							2.050.000
4.1.2. Integralno upravljanje vodnim resursima							60.000.000
4.1.3. Integralna zaštita i očuvanje stabilnosti šumskih ekosistema							10.000.000
Prioritet 4.2. Poboljšanje kvaliteta okolišnih komponenti i uspostavljanje integralnog sistema upravljanja otpadom							
Mjera							
4.2.1. Unaprijeđenje kvaliteta tla							4.500.000
4.2.2. Unaprijeđenje kvaliteta zraka i zaštita od buke							6.000.000
4.2.3. Sistem upravljanja komunalnim otpadom							26.950.000
4.2.4. Sistem zbrinjavanja posebnog otpada							1.050.000
Prioritet 4.3. Povećanje energetske efikasnosti i podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije							
Mjera							
4.3.1. Energetska efikasnost javnih objekata							2.000.000
4.3.2. Podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije							4.000.000
Prioritet 4.4. Unaprijediti razvoj infrastrukture i dostupnost na cijelom području Kantona Sarajevo							
Mjera							
4.4.1. Izgradnja i rekonstrukcija saobraćajnica i automatsko upravljanje saobraćajem							250.600.000
4.4.2. Sistem upravljanja i infrastruktura za vodosnabdjevanje							80.000.000
4.4.3. Sistem prikupljanja I tretman otpadnih voda							150.000.000
4.4.4. Energetska infrastruktura – toplifikacija							31.200.000
4.4.5. Energetska infrastruktura – gasifikacija							2.450.000
4.4.6. Ostala komunalna infrastruktura							26.650.000
Ukupno Strateški cilj 4							657.450.000
Strateški cilj 5. Unaprijediti sistem upravljanja razvojem Kantona Sarajevo							
Prioritet 5.1. Konsolidirati i povećati dugoročnu održivost javnih finansija, te ojačati razvojni kapacitet javnih finansija (budžeta i javnih fondova)							
Mjera							
5.1.1. Konsolidacija i povećanje dugoročne održivosti javnih finansija (budžeta i javnih fondova)							500.000
5.1.2. Povećanje efikasnosti upravljanja prostorom (instrumenti zemljišne politike) I kantonalnom imovinom							150.000
Prioritet 5.2. Reformirati javnu administraciju I ojačati odgovornost, efikasnost I razvojni kapacitet administracije							
Mjera							
5.2.1. Razvoj kapaciteta administracije							516.000
5.2.2. Unaprijediti pravni i strateški okvir i ojačati kapacitete institucija i javnu svijest u oblasti zaštite okoliša							1.000.000
5.2.3. Sistem praćenja indikatora razvoja KS (uporedivih sa EU i svijetom)							100.000
5.2.4. Modernizacija 149istema149ng149ure za upravno-administrativno poslovanje							2.000.000
Prioritet 5.3. Ojačati participaciju građana u upravljanju razvojem KS							
Mjera							
5.3.1. Unaprijeđenje civilnog dijaloga i izgradnja kapaciteta civilnog društva							150.000
Prioritet 5.4. Smanjiti korupciju i kriminalitet, povećati bezbjednost građana, te osnažiti funkcionisanje pravne države							

Mjera						
5.4.1. Unaprijeđenje sigurnosti građana						3.860.000
5.4.2. Smanjiti obim sive ekonomije						55.000
5.4.3. Sistem zaštite i spašavanja						4.000.000
Prioritet 5.5. Pozicioniranje KS u široj regiji I Evropi						
Mjera						
5.5.1. Kreiranje i upravljanje brendom Kantona Sarajevo						400.000
Ukupno Strateški cilj 5.						12.731.000
UKUPNO						1.315.987.900

Tabela 32. Izvori finansiranja za realizaciju strateških ciljeva (KM)

Prioritetni cilj	Budžet KS	Mješovito (budžet KS i drugi izvori finansiranja)	Fondovi	Ukupno
1.1.	372.000	3.200.000		3.572.000
1.2.		7.843.000	10.000.000	17.843.000
1.3.		55.300.000		55.300.000
1.4.	31.200.000			31.200.000
1.5.		230.000		230.000
1.6.	14.800.000			14.800.000
Strateški cilj 1	46.372.000	66.573.000	10.000.000	122.945.000
2.1.		67.500.000		67.500.000
2.2.		417.000		417.000
2.3.		4.355.000		4.355.000
Strateški cilj 2	0	72.272.000	0	72.272.000
3.1.	10.050.000	500.000		10.550.000
3.2.	250.000	8.500.000	120.745.900	129.495.900
3.3.		21.224.000		21.224.000
3.4.	31.000.000	258.320.000		289.320.000
Strateški cilj 3	41.300.000	288.544.000	120.745.900	450.589.900
4.1.	12.050.000	60.000.000		72.050.000
4.2.		38.500.000		38.500.000
4.3.	4.000.000	2.000.000		6.000.000
4.4.		540.900.000		540.900.000
Strateški cilj 4	16.050.000	641.400.000	0	657.450.000
5.1.	150.000	500.000		650.000
5.2.	100.000	3.516.000		3.616.000
5.3.		150.000		150.000
5.4.	55.000	7.860.000		7.915.000
5.5.	400.000			400.000
Strateški cilj 5	705.000	12.026.000	0	12.731.000
Ukupno	104.427.000	1.080.815.000	130.745.900	1.315.987.900

3. Institucionalni i organizacioni okvir za provedbu Strategije

Opća vizija

Kako bi se ojačao mehanizam za implementaciju razvojnih prioriteta unutar KS, kao i stvorila mogućnost za efektivniju realizaciju strateških i prioritetnih ciljeva definisanih unutar Integrirane strategije razvoja KS za period 2016-2020., biće osnažen sistem za upravljanje razvojem.

U skladu sa pomenutim, KS će prihvatiti i praktično primijeniti funkcionalni sistem koji sadrži horizontalnu (između ministarstava) i vertikalnu (između kantonalnih institucija, viših nivoa vlasti i jedinica lokalne samouprave u sastavu KS) koordinaciju, neposredno usklađivanje strateškog planiranja i budžetskih procesa, kao i sistemsku implementaciju, monitoring i evaluaciju razvojnih ciljeva. Sistem za upravljanje razvojem će definisati odgovorne institucije, mehanizme partnerstva i ključne korake procesa te time omogućiti efektivniju i efikasniju javnu upravu, razvoj orijentisan na rezultate i optimalne apsorpcijske kapacitete za korištenje eksternih finansijskih resursa.

U tom smislu pred Zavodom za planiranje razvoja KS predstoje složeni zadaci, funkcije integrisanog upravljanja razvojem, sveukupna tehnička koordinacija i savjetovanje svih relevantnih aktera uključenih u sistem za planiranje razvoja, što nalaže jačanje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u KS.

Ključni principi i karakteristike sistema

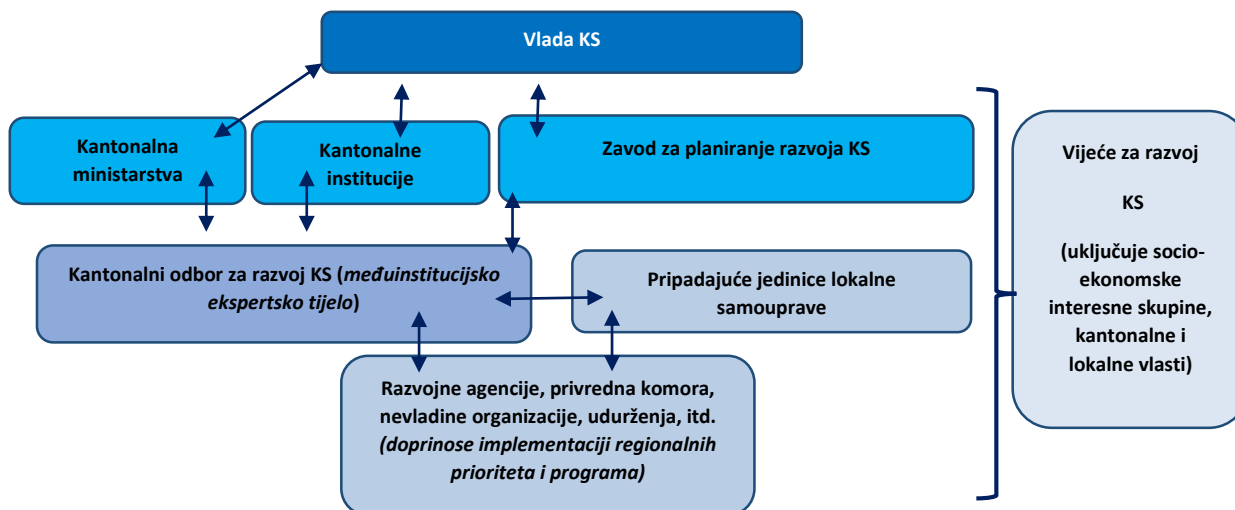
- Razvojno planiranje unutar KS će biti zasnovano na harmoniziranom i standardizovanom pristupu, usaglašenom sa prioritetima razvoja države i FBiH te omogućavanjem integriranog i održivog socio-ekonomskog razvoja KS.
- Strategija razvoja KS će služiti kao širi strateški okvir za sistem upravljanja razvojem.
- Strategije razvoja kantona (integrirane i/ili sektorske) i pripadajućih jedinica lokalne samouprave će biti vertikalno usaglašene (razvojni prioriteti, programi/projekti) pružajući koherentnu socio-ekonomsku platformu razvoja za područje KS.
- Sistem za upravljanje razvojem će karakterisati harmoniziran i međusobno povezan pristup strateškom planiranju, kratkoročnoj operacionalizaciji prioriteta, usklađivanju sa budžetom i programom javnih investicija kao i implementacijom, monitoringom i evaluacijom realizacije prioteta.
- Strategije razvoja kantona i pripadajućih jedinica lokalne samouprave, a specifično-njihovi operativni programi i mjere, će biti komplementarni i služiće kao osnova za privlačenje eksternih finansijskih resursa (Evropske unije i dr.) za njihovu uspješnu implementaciju.
- Strategije razvoja na kantonalnom i lokalnom nivou služiće kao platforma za kreiranje kratkoročnih (godišnjih) planova svih relevantnih kantonalnih institucija, godišnjeg budžeta i planova javnih investicija na kantonalnom i lokalnom nivou.
- Implementacija zasnovana na rezultatima identifikovanih godišnjih prioriteta i mjera strateškog okvira je osigurana od strane svih relevantnih kantonalnih institucija, podržana i koordinirana od strane Zavoda za planiranje razvoja KS i realizovana u partnerstvu sa jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona te ostalim javnim, privatnim i drugim partnerima.
- U cilju uspostavljanja datog sistema, postojeći regulacioni i institucionalni okviri će biti iskorišteni i/ili unaprijeđeni.

Ključni insitucionalni partneri sistema, njihove funkcije i odgovornosti

S obzirom na složenost i integriranu prirodu sistema za upravljanje razvojem u KS, njegov institucionalni okvir će činiti Vlada KS, kantonalna ministarstva i njihove nadležne strukture odgovorne za planiranje i upravljanje razvojem, Zavod za planiranje razvoja KS.

Schema ispod predstavlja suštinu budućeg cjelokupnog institucionalnog okvira za upravljanje razvojem KS:

Shema 10. Institucionalni okvir za upravljanje razvojem KS

Vlada KS. U okviru sistema za upravljanje razvojem, Vlada KS je odgovorna za: (i) usvajanje strategije razvoja, kao i drugih relevantnih strateških dokumenata; (ii) definisanje upravljanja, implementacije, monitoringa i evaluacije strateških dokumenata; (iii) usvajanje budžeta i programa javnih investicija, u skladu sa strateškim razvojnim prioritetima; (iv) usvajanje godišnjeg plana rada baziranog na planovima rada kantonalnih institucija po strateškom okviru; (v) usvajanje regulatornih i administrativnih okvira koji osiguravaju efektivnu realizaciju strateških dokumenata i razvojnih prioriteta; (vi) iniciranje partnerstva-između domaćih insitucija viših, kantonalnih i lokalnih nivoa vlasti, kao limeredunarodnih partnera, tako da potakne realizaciju razvojnih prioriteta; (vii) monitoring realizacije strateških dokumenata i pregled procesa; (viii) osigurava transparentno i participatorno planiranje razvoja i upravljanje u kantonu.

Kantonalna ministarstva i institucije. Kantonalna ministarstva koja će biti direktno uključena u sistem za upravljanjem razvojem u kantonu su: Ministarstvo finansija, Ministarstvo kulture i sporta, Ministarstvo pravde i uprave, Ministarstvo privrede, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, Ministarstvo saobraćaja, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo za boračka pitanja, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice i Ministarstvo zdravstva.

Ključne funkcije kantonalnih ministarstava (i relevantnih sektora) kao i drugih kantonalnih organa uprave i kantonalnih upravnih organizacija unutar sistema za upravljanje razvojem uključuju: (i) koordiniranje i uključivanje u proces razvoja integriranih ili sektorskih kantonalnih strategija; (ii) koordiniranje sa pripadajućim jedinicama lokalne samouprave u procesu izrade i implementacije kantonalnih strategija; (iii) priprema godišnjeg/višegodišnjeg plana rada za ministarstvo bazirano na usvajanju strateških dokumenata (i njihovih operativnih okvira) koji su direktno vezani za budžet i program javnih investicija kantona; (iv) osiguravanje ispravnosti u procesima implementacije, monitoringa i izvještavanja u realizaciji mjera/prioriteta identifikovanih unutar godišnjeg plana rada ministarstva/institucije, baziranog na razvojnim ciljevima i indikatorima postavljenih unutar relevantnog strateškog okvira; (v) korištenje Informacionog sstema za upravljanje javnim investicijama (PIMIS) u procesu pripreme kantonalnog programa javnih investicija, baziranog na konkretnim prioritetima postavljenim unutar relevantnih strateških dokumenata; (vi) razmjenu informacija i interakciju sa Zavodom za planiranje razvoja KS u procesu godišnjeg planiranja, budžetiranja, implementacije, monitoringa i realizacije razvojnih prioriteta.

Zavod za planiranje razvoja KS. Zavod za planiranje razvoja KS između ostalih funkcija propisanih mandatom će u sistemu upravljanja razvojem kantona imati ključnu ulogu. Funkcije i nadležnosti Zavoda će biti definisane kantonalnim podzakonskim propisima. U okvirima sistema za upravljanje razvojem, specifične funkcije Zavoda će biti : (i) koordinacija i podrška u procesu izrade integriranih/sektorskih kantonalnih strategija; (ii) predstavljanje

procesa planiranja razvoja KS višim nivoima vlasti i unutar relevantnih jedinica lokalne samouprave; (iii) podrška kantonalnim institucijama i koordinacija godišnjih i trogodišnjih planova rada ministarstava (baziranih na relevantnim strateškim dokumentima koji služe kao osnova za pripremu budžeta i programa javnih investicija); (iv) uključivanje u izradu operativnih programa, na osnovu kojih Bosna i Hercegovina postaje korisnica pristupnih fondova iz evropskog budžeta; (v) koordiniranje jačanja institucionalnih kapaciteta u svim ministarstvima KS za strateško planiranje, te jačanje uloge civilnog društva u procesima razvojnog planiranja, implementacije, monitoringa i izvještavanja o implementaciji razvojnih strategija na nivou kantona; (vi) koordinacija usklađivanja te povezanosti razvojnog sa budžetskim planiranjem na nivou kantona; (vii) saradnja na pripremi razvojnih politika i projekata javnih investicija, posebno onih koji omogućavaju implementaciju usvojenih strategija; (viii) praćenje implementacije razvojnih planova i njihove usklađenosti, te vođenje pripreme i objavljivanje godišnjeg Izvještaja o razvoju KS.

Jedinice lokalne samouprave unutar KS. U skladu sa lokalnim strategijama razvoja i koristeći nastajanje Jedinica za planiranje i upravljanje na lokalnom nivou, jedinice lokalne samouprave učestvuju u sistemu za upravljanje razvojem kako slijedi: (i) učesće u izradi strateških dokumenata kantona; (ii) koordinaciju razrade i implementacije projekata identifikovanih u strategiji razvoja jedinice lokalne samouprave u saradnji sa nadležnim institucijama u okviru jedinice lokalne samouprave, kantonalnim institucijama, susjednim jedinicama lokalne samouprave i socio-ekonomskim partnerima, a koji doprinose realizaciji razvojnih prioriteta; (iii) učesće u pripremi javnih programa investicija kantona, baziranih na lokalnim prioritetima i onim koji su identifikovani unutar Strategije razvoja KS; (iv) pružanje informacija i izvještaja vezanih za godišnju implementaciju lokalnih strategija; (v) učesće u partnerskim tijelima za razvoj u KS (npr. Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvoj)

Regionalne lokalne razvojne agencije. Regionalne i razvojne agencije (Regionalna razvojna agencija za Sarajevsku mikroregiju SERDA), udruženja poslodavaca, privredne komore i ostali akteri imaju slijedeće funkcije u sistemu za upravljanje razvojem u KS: (i) podrška u procesu identifikacije, razvoja i implementacije projekata koji zadovoljavaju razvojne potrebe regije, u partnerstvu sa jedinicama lokalne samouprave, kantonalnim vlastima, privatnim sektorom i socio-ekonomskim interesnim skupinama; (ii) pružaju podršku u razvoju biznis ideja i *start-up*-ova u regiji, kao i podršku ekonomskom razvoju i kreiranju radnih mjesta; (iii) pružaju informacije i sarađuju sa Zavodom vezane za godišnju implementaciju prioriteta i projekata, koji direktno doprinose implementaciji kantonalnih razvojnih strategija; (iv) učestvuju u partnerskim tijelima za razvoj KS (npr. Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvoj).

Ključna partnerska tijela za razvoj, njihove funkcije i odgovornosti

Ključne partnerske institucije u KS su: Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvoj.

Kantonalni odbor za razvoj je ključno tijelo u izradi strategije, monitoringu i reviziji procesa. Uključuje predstavnike svih ministarstava, socio-ekonomskih partnera, općina i Grada, SERDA-e i nevladinog sektora. Kao takav, Odbor za razvoj je odgovoran za: (i) koordinaciju procesa planiranja i osiguranje ključnih strateških inputa kroz sve faze procesa planiranja; (ii) savjetodavnu podršku u procesu koordiniranja izrade trogodišnjih i godišnjih planova institucija prema razvojnim prioritetima i mjerama utvrđenim u okviru integriranih ili sektorskih strategija razvoja, i u skladu sa principom „1+2”; (iii) savjetodavnu podršku u procesu koordiniranja razrade i implementacije projekata identifikovanih u strategiji razvoja, u saradnji sa nadležnim federalnim, kantonalnim ministarstvima/institucijama, susjednim kantonima i jedinicama lokalne samouprave u sastavu kantona, a koji doprinose realizaciji razvojnih prioriteta; (iv) savjetodavnu ulogu u procesu usklađivanja budžeta i programa javnih investicija sa razvojnim prioritetima definiranim u usvojenim strateškim dokumentima; (v) koordinaciju procesa monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji integriranih/sektorskih razvojnih strategija.

Vijeće za razvoj kantona. Vijeće za razvoj kantona će biti konsultativno partnersko tijelo, koje osigurava angažman i kontribuciju šireg broja interesnih skupina, ne samo u procesu strateškog planiranja, nego i u praćenju procesa implementacije strategije.

Vijeće za razvoj kantona je tijelo vlade kantona koje ima savjetodavnu ulogu u procesima definisanja, implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji razvojnih prioriteta u kantonu, i djeluje u skladu sa načelima partnerstva i saradnje. Vijeće za razvoj kantona čine: premijer, općinski načelnici, gradonačelnici,

predstavnicima sindikata, poslodavaca, akademske zajednice, nevladinih organizacija i drugih relevantnih aktera. Vlada kantona posebnim aktom utvrđuje sastav i broj članova, način rada vijeća za razvoj kantona i izvršavanje administrativno-tehničkih poslova, vodeći računa o ravnopravnoj zastupljenosti spolova.

Glavne funkcije ovog tijela u okviru procesa upravljanja razvojem će uključivati: (i) redovne sastanke (najmanje dva puta godišnje) kako bi se osigurale diskusije u procesu implementacije strategije, diskusije o godišnjim prioritetima i finansijskim mehanizmima, itd.; (ii) pružanje preporuka za strateške prioritete KS, koje će biti uvrštene u procese planiranja i razvoja na federalnom i državnom nivou; (iii) diskusije u vezi sa razvojnim prioritetima i inicijativama, koje zahtijevaju zajedničke akcije različitih kantonalnih i lokalnih institucija u skladu sa kantonalnim strategijama razvoja; (iv) diskusije i preporuke za regionalne socijalne, ekonomske i okolišne projekte/prioritete i potencijale; (v) služi kao participatorna platforma diskusije za sve interesne skupine koje iznose ideje i prijedloge za razvoj, i povezivanje javnog, privatnog i civilnog sektora u zajedničkoj akciji.

Ključni koraci godišnjeg procesa sistema za upravljanje razvojem u KS

(1) Izrada Akcionog plana za implementaciju Strategije

(2) Trogodišnje (3 godine) i godišnje planiranje rada u ministarstvima i javnim ustanovama u KS prema razvojnim prioritetima i mjerama utvrđenim prema kantonalnoj strategiji/ostalim sektorskim strategijama, kao i redovnim funkcionalnim odgovornostima kantonalnih institucija i predstavlja osnovu za pripremu prijedloga budžeta i programa javnih investicija KS.

(3) Nacrt trogodišnjih i godišnjih planova razmatraju Kantonalni odbor za razvoj i Vijeće za razvoj prije konačnog podnošenja Vladi kantona.

(4) Godišnji planovi rada kantonalnih institucija predstavljaju godišnji Program rada Vlade KS. Program rada Vlade KS je usaglašen sa budžetom i programom javnih investicija.

(5) Tekuća implementacija godišnjih planova (mjera i programa) od strane svih kantonalnih ministarstava i institucija (uključujući procese nabavke, objava i vođenje *grant-shema*, itd.).

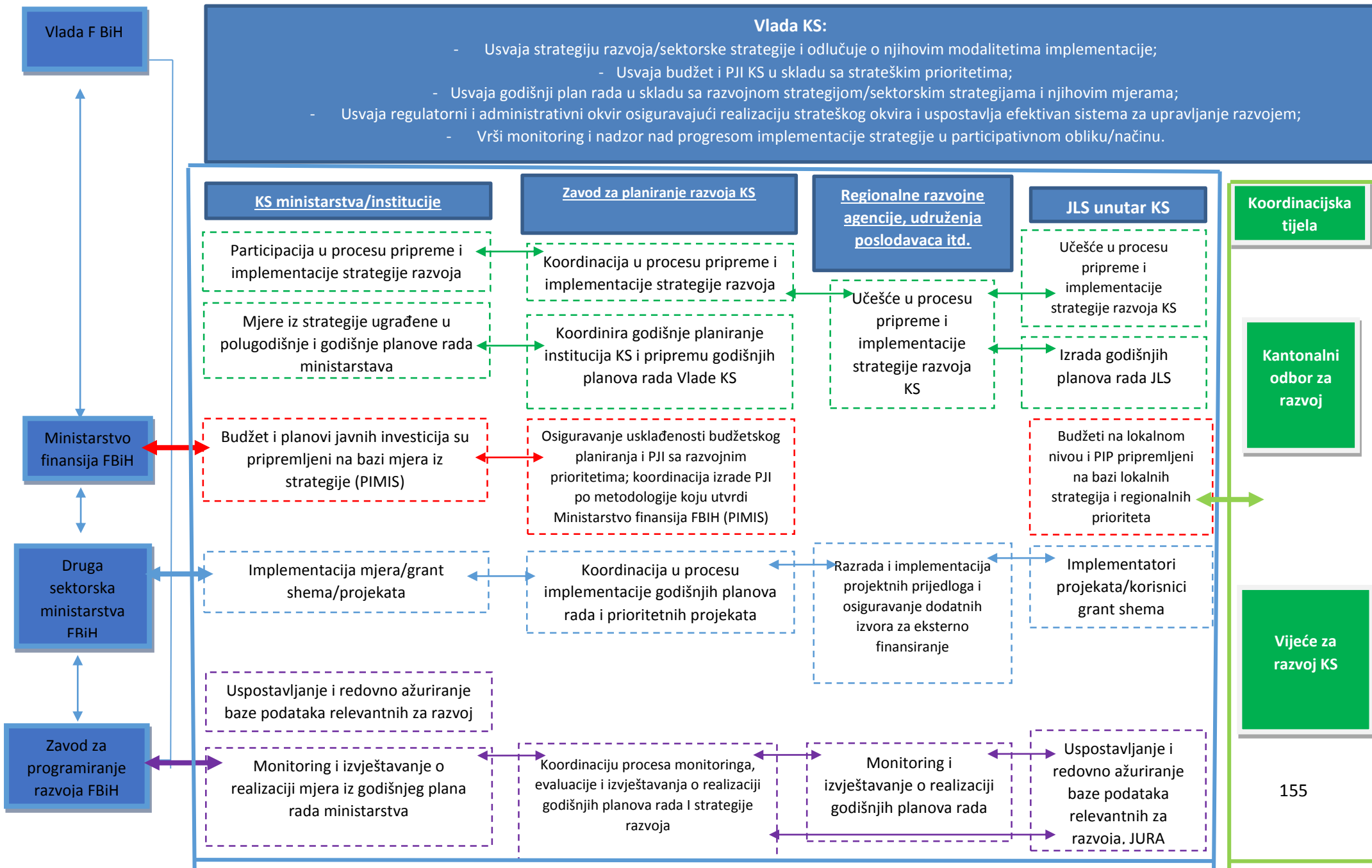
(6) Sve nadležne institucije u KS vrše redovno prikupljanje podataka neophodnih za monitoring, evaluaciju i izvještavanje o realizaciji mjera i programa iz godišnjih planova.

Preliminarna identifikacija podzakonskih akata potrebnih u podršci sistema za upravljanje razvojem u KS

Postojeći regulatorni i institucionalni okvir može biti dalje razvijen i proširen unutar postojećih pravnih akata, osiguravajući funkcionalnost, efektivnost i internu koherentnost sistema:

- Uredba o srednjeročnom i godišnjem planiranju, monitoringu i izvještavanju kantonalnih institucija u KS;
- Daljnje jačanje funkcije za upravljanje razvojem i sistema unutar pripadajućih jedinica lokalne samouprave.

Shema 11. Struktura Sistema upravljanja razvojem KS

4. Plan praćenja, izvještavanja, evaluacije i revizije Strategije

Praćenje i evaluacija su osnovni instrumenti upravljanja koji ne pomažu samo u procesu izvještavanja već daju osnovu za buduća planiranja i revizije strateških dokumenata. Dok je praćenje sistematično i kontinuirano sakupljanje, analiziranje i korištenje podataka i pokazatelja u svrhu mjerenja napretka ostvarivanja postavljenih ciljeva/programa/projekata i napretka u korištenju dodijeljenih sredstava i preduzimanja odgovarajućih mjera s ciljem eventualnih korekcija, evaluacija je proces kojim se određuje vrijednost i značaj intervencije, odnosno programa, projekta ili sveukupne strategije razvoja, prema definisanim kriterijima.

Praćenje obuhvata kako postizanje ciljeva iz Strategije razvoja KS, tako i provođenje institucionalnih planova kantonalnih ministarstava i institucija u KS. Praćenje će se vršiti godišnje u formi godišnjeg izvještaja o stepenu realizacije strategije i sveukupnog stepena razvoja KS. Zavod za planiranje razvoja KS će pripremati Izvještaj o razvoju KS na godišnjem nivou. Cilj ovog dokumenta je da se sagleda napredak KS u jednogodišnjem periodu i stepen doprinosa ostvarenju strateških ciljeva i prioriteta iz Strategije razvoja KS. Izvještaj o razvoju prati strukturu Strategije razvoja KS, a osnovni elementi su: indikatori i mjere učinka, opis stanja po oblastima, razlozi za opisano stanje i preporuke za unapređenje stanja po oblastima i veći doprinos implementaciji zacrtanih strateških ciljeva.

Zavod za planiranje razvoja KS će pratiti stepen realizacije strateških i prioritetnih ciljeva kroz pokazatelje uticaja i pokazatelje krajnjeg rezultata.

Praćenje realizacije Strategije razvoja KS će se odvijati kroz tri vrste pokazatelja koji su prikazani u narednoj tabeli:

Tabela 33. Pokazatelji praćenja realizacije Strategije razvoja KS

Nivo strateškog cilja	Pokazatelj uticaja
Nivo prioritetnog cilja	Pokazatelj krajnjeg rezultata
Nivo mjera i projekata	Pokazatelj direktnog rezultata

Osim spomenutog, Zavod za planiranje razvoja KS vrši poslove koji se odnose na: horizontalnu i vertikalnu koordinaciju planiranja i izvještavanja, učestvuje u pripremi nacrtu programa rada Vlade KS za mandatni period i vrši koordinaciju ocjene napretka u njegovom provođenju, učestvuje u pripremi nacrtu programa rada i izvještaja o radu Vlade KS, te rješavanje spornih pitanja vezano za usaglašavanje planova rada i izvještaja o radu kantonalnih ministarstava i institucija i provođenje godišnjeg programa rada Vlade KS, koordinira pripremu godišnjeg izvještaja o radu Vlade KS.

Lista tabela

R.b.	Naziv tabele	Str.
1	Broj stanovnika 2009-2014.	13
2	Vitalne karakteristike stanovništva (stope u promilima)	14
3	Uporedni pokazatelji Kantona Sarajevo i Federacije BiH, 2014. godina	18
4	Nivo razvijenosti kantona u FBiH u 2014.	20
5	Stopa nezaposlenosti u KS u periodu 2009–2013.	23
6	Izvoz po područjima klasifikacije djelatnosti u KS u periodu 2010-2013.	25
7	Isplate za investicije u KS po djelatnostima i osnovnim izvorima finansiranja u 2014. (u 000 KM)	26
8	Broj učenika osnovnih škola po godinama	27
9	Zaposlenost prema stepenu stručnog obrazovanja, u KS, stanje 31.mart.	28
10	Pregled korisnika i sredstava izdvojenih za oblasti socijalne zaštite, civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom (prosječno mjesečno)	29
11	Pregled zagađivača i broja izvještaja o zagađivanjima, kao i broja prekoračenja dozvoljenih vrijednosti emisija u KS	31
12	Sumarni pregled emisija po vrstama izvora	31
13	Pregled javnih vodovodnih sistema KS	31
14	Rezultati SWOT analize za sektor ekonomije KS	36
15	Rezultati SWOT analize za socijalni sektor ekonomije KS	37
16	Rezultati SWOT analize za okoliš i javnu infrastrukturu KS	39
17	Usklađenost Strateškog cilja br.1 sa strateškim dokumentima višeg nivoa	56
18	Usklađenost Strateškog cilja br.2 sa strateškim dokumentima višeg nivoa	56
19	Usklađenost Strateškog cilja br.3 sa strateškim dokumentima višeg nivoa	56
20	Usklađenost Strateškog cilja br.4 sa strateškim dokumentima višeg nivoa	57
21	Usklađenost Strateškog cilja br.5 sa strateškim dokumentima višeg nivoa	57
22	Ostvareni budžetski rashodi u periodu 2009-2014.	58
23	Osnovni pokazatelji PJI KS u 2009. i 2014. godini	60
24	Rekapitulacija broja mjera i projekata prema ciljevima	64
25	Strateški cilj 1. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata	65
26	Strateški cilj 2. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata	86
27	Strateški cilj 3. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata	94
28	Strateški cilj 4. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata	112
29	Strateški cilj 5. Sintezni pregled prioritenih ciljeva, mjera i projekata	130
30	Ukupna moguća izdvajanja za razvojne programe Strategije razvoja Kantona	146
31	Indikativni finansijski okvir po mjerama	147
32	Izvori finansiranja za realizaciju strateških ciljeva (KM)	150
33	Pokazatelji praćenja realizacije Strategije razvoja KS	156

Lista slika

R.b.	Naziv slike	Str.
1	KS i BiH u Evropi	13
2	Gustina naseljenosti (st/km ²) po općinama KS, 2014. godini	14
3	Kanton Sarajevo u Federaciji BiH i Bosni i Hercegovini	15
4	Kanton Sarajevo	16

Lista grafova

R.b.	Naziv grafa	Str.
1	Udio sektora u kreiranju radnih mjesta na KS i F BiH, 2014. (u %)	23
2	Lokacijski kvocijenti djelatnosti na KS prema FBiH prema zaposlenosti, mart 2014.	24
3	Prikaz rezultata SWOT analize za ekonomiju KS	36
4	Prikaz rezultata SWOT analize za socijalni sektor KS	38
5	Prikaz rezultata SWOT analize za okoliš i javnu infrastrukturu KS	40
6	Ukupni planirani i ostvareni prihodi u periodu 2009-2014. (u mil. KM)	57
7	Struktura prihoda od poreza 2009. i 2014. godine (%)	58
8	Struktura tekućih transfera 2009. i 2014. godine (u mil. KM)	59

Lista shema

R.b.	Naziv sheme	Str.
1	Prikaz modela sinteze rezultata SWOT analize	21
2	Veza strateških izazova i strateških fokusa	42
3	Veza strateških fokusa i strateških ciljeva u KS	45
4	Veza prioriternih i strateškog cilja 1.	47
5	Veza prioriternih ciljeva i prioritenog cilja 2.	49
6	Veza prioriternih ciljeva i strateškog cilja 3.	50
7	Veza prioritenih ciljeva i strateškog cilja 4.	52
8	Veza prioritenih ciljeva i strateškog cilja 5	54
9	Od vizije do projekta	64
10	Institucionalni okvir za upravljanje razvojem KS	152
11	Struktura Sistema upravljanja razvojem KS	154

Prilozi

Prilog 1. Izvod iz referentnih planskih dokumenata

Na regionalnom nivou, Bosna i Hercegovina se priključila Transportnom opservatoriju jugoistočne Evrope (SEETO), koji je identifikovan kao privremeni nastavak Transevropske saobraćajne mreže (TENT) u regiji Zapadnog Balkana, te se pridružila i ciljevima Strategije Jugoistočna Evropa 2020 (SEE 2020), kao i Sporazuma za rast i zapošljavanje Bosne i Hercegovine (Compact for growth and jobs).

Bosna i Hercegovina je dio dvije makroekonomske strategije EU, i to Strategije EU za dunavsku regiju (EUSDR) i Strategije EU za jadransku i jonsku regiju (EUSAIR). Ovim strategijama se nastoje povezati i zemlje članice EU i zemlje koje nisu članice EU u suočavanju sa zajedničkim izazovima i mogućnostima u spomenutoj makroregiji. Strategije su usmjerene na bolju povezanost transportne i energetske mreže, bolju zaštitu životne sredine, održive turističke aktivnosti i mjere za društveno-ekonomski razvoj u geografsko-specifičnom kontekstu, a također su namijenjene i da poboljšaju saradnju sa državama članicama EU i olakšaju pripremu država kandidata i potencijalnih kandidata za integraciju u EU.

1. EVROPA 2020. Evropska strategija za pametan, održiv i uključiv rast

Evropska komisija predlaže pet mjerivih EU ciljeva za 2020. koji će usmjeriti proces i biti pretvoreni u nacionalne ciljeve: za zapošljavanje; za istraživanje i inovacije; za klimatske promjene i energetiku; za obrazovanje; i za borbu protiv siromaštva. Oni predstavljaju smjer kojim trebamo krenuti i značit će da možemo mjeriti svoj uspjeh.

Strategija Evropa 2020. predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju:

- Pametan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji.
- Održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija
- Uključiv rast: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Pametan rast – gospodarstvo utemeljeno na znanju i inovacijama

- Pametan rast označava jačanje znanja i inovacija kao pokretača našeg budućeg rasta. Zahtijeva podizanje kvalitete našeg obrazovanja, jačanje učinka naših istraživanja, promicanje transfera inovacija i znanja u Uniji, bolje korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija te osiguravanje pretvaranja inovativnih ideja u nove proizvode i usluge koje rezultiraju rastom i kvalitetnim poslovima te pomažu u suočavanju s europskim i globalnim socijalnim izazovima. Kako bi se postigao uspjeh, potrebno je to spojiti s poduzetništvom, financijama i fokusiranjem na potrebe korisnika i tržišne mogućnosti.

Održiv rast – promicanje zelenijeg, konkurentnijeg gospodarstva koje učinkovito koristi resurse

- Održiv rast označava izgradnju održivog i konkurentnog gospodarstva koje učinkovito iskorištava resurse, korištenje europskog vodstva u utrci s ciljem razvoja novih procesa i tehnologija, uključujući i zelene tehnologije, ubrzavanje razvoja pametnih mreža korištenjem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, korištenje mreža na razini EU te jačanje konkurentnih prednosti našeg poslovanja, prvenstveno u proizvodnji i u okviru naših malih i srednjih poduzeća, kao i pomoći potrošačima da cijene učinkovito iskorištavanje resursa. Takav će pristup pomoći EU da napreduje u svijetu s malom emisijom ugljikovog dioksida i ograničenih resursa, istovremeno sprječavajući uništavanje okoliša, gubitak biološke raznolikosti te neodrživo iskorištavanje resursa. Također će ojačati ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju.

Uključiv rast – ekonomija visoke stope zaposlenosti koja donosi ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju

- Uključiv rast označava osnaživanje ljudi visokom stopom zaposlenosti, ulaganje u vještine, borbu protiv siromaštva i modernizaciju tržišta rada te sustava osposobljavanja i društvene zaštite u svrhu pružanja pomoći osobama u predviđanju promjena i upravljanja njima te izgradnji povezanog društva. Nužno je da se blagodati ekonomskog razvoja prošire u sve dijelove Unije, uključujući i njezine najrubijske regije, jačajući na taj način teritorijalnu koheziju. Cilj je osigurati pristup i mogućnosti za sve tijekom cijeloga života. Evropa mora u cijelosti iskoristiti svoj radni potencijal kako bi se suočila s izazovima sve starije

populacije i rasta globalne konkurencije. Bit će potrebne politike za promicanje jednakosti spolova kako bi se povećalo sudjelovanje radne snage, pridonoseći na taj način rastu i socijalnoj povezanosti.

2. Prioriteti pakta za rast i zapošljavanje (Compact for growth and jobs)

1. **Porezi na plate: Smanjiti opterećenje troškova radne snage i približiti opterećenje na prosjek u EU koji je oko 35%**, kroz kombinaciju smanjenja tekućih troškova administracije i proširivanje osnova za porez (npr. uvesti porez na imovinu, podići PDV), reforma troškova vezanih za penzionski i zdravstveni sistem osiguranja.
2. **Smanjiti prepreke za razvoj radnih mjesta:** Reformirati tržište rada, putem uvođenja sistema plaća, koja se baziraju na individualnim vještinama i doprinosu ka ekonomskom rezultatu, smanjiti administrativne procedure i harmonizirati legislativu vezanu za radne odnose, reformirati kolektivno ugovaranje, aktivno uključivati mlade kroz različite oblike „privremenih radova“.
3. **Poslovni ambijent:** Eliminirati sve faktore, koje BiH stavljaju na 131. mjesto u „Doing Business“, kroz smanjivanje vremena potrebnog za dozvole te početne (start up) procedure, uvesti poreske stimulacije.
4. **Poduzeća:** Osnažiti izrazito slab privatni sektor, te zakonski zaštititi investitore, uvesti ključne poluge korporativnog upravljanja, poboljšati dostupnost finansijskih izvora osobito za nova poduzeća, mijenjati insolventni pravni okvir.
5. **Korupcija:** pravna država i reforma javne administracije.

3. Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2020. godine (Strategija JIE 2020)

Kao ključni cilj Strategije, može se navesti postizanje visokog i održivog ekonomskog razvoja, a samim tim i podsticanje većeg privrednog rasta u regionu, veći prosperitet i stvaranje novih radnih mjesta, a sve kroz jačanje regionalne saradnje i veze sa EU.

Ključni razvojni stubovi Strategije JIE 2020 su:

Integrirani rast – podrazumijeva veći obim spoljno-trgovinske razmjene i investicija na regionalnom nivou, na nediskriminatoran, transparentan i predvidljiv način. Dakle, cilj koji se želi postići ovim razvojnim stubom je veći obim protoka roba, investicija, usluga i ljudi u regionu. Ovo takođe doprinosi daljoj integraciji regiona u evropsku i globalnu ekonomiju, kroz povećano učešće u međunarodnim lancima snabdijevanja.

U okviru integriranog rasta, u Strategiji su definisane tri ključne dimenzije:

- Dimenzija A “Slobodna trgovinska zona”
- Dimenzija B “Konkurentno ekonomsko okruženje”
- Dimenzija C “Integracije u procese globalne ekonomije”

Pametni rast – odnosi se na veću posvećenost inovacijama i konkurentnosti u smislu dodate vrijednosti, a ne većih troškova rada. Glavni cilj ovog razvojnog stuba je stimulisanje rasta baziranog na znanju u svim zemljama regiona. Inovacije i znanje se smatraju glavnom konkurentskom prednošću.

U okviru ovog razvojnog stuba razlikuju se sledeće dimenzije:

- Dimenzija D “Razvoj ljudskih resursa”
- Dimenzija E “Istraživanje, razvoj i inovacije”
- Dimenzija F “Digitalno društvo”
- Dimenzija G “Kultura i kreativni sektori”

Održivi rast – naglašava neophodnost podizanja nivoa konkurentnosti privatnog sektora i implementiranja politike energetske efikasnosti u zemljama JIE. Dimenzije u ovom stubu su:

- Dimenzija H „Efikasnost resursa“

- Dimenzija I „Konkurentnost“

Inkluzivni rast – veći naglasak na razvoj vještina, stvaranje novih radnih mjesta, boljih uslova u oblasti zdravlja. Cilj ovog razvojnog stuba je unapređivanje procesa zapošljavanja kroz razvoj vještina, otvaranje novih radnih mjesta na tržištu rada i učešće svih, uključujući i ugrožene grupa i manjine, na tržištu rada. Zapravo, to znači borbu protiv siromaštva, modernizaciju tržišta rada i obrazovnog sistema. U ovom razvojnog stubu razlikuju se sledeće dimenzije:

- Dimenzija J „Zaposlenost“
- Dimenzija K „Zdravstvo“

Upravljanje rastom – podrazumijeva povećanje kapaciteta državne administracije da ojača vladavinu prava i suzbije korupciju, u cilju stvaranja poslovnog ambijenta i pružanja javnih usluga neophodnih za ekonomski razvoj. Predstavlja prožimajuću komponentu i preduslov za efikasno postizanje ciljeva Strategije, kao i mjera i instrumenata u svim stubovima.

- Dimenzija L „Efikasnost javnih usluga“
- Dimenzija M „Antikorupcija“
- Dimenzija N „Pravosuđe“

4. Strategija EU za dunavsku regiju – Dunavska strategija

Dunavskom strategijom obuhvaćeno je 14 država dunavskog riječnog sliva: Njemačka (savezne pokrajine Baden-Württemberg i Bavarska), Austrija, Slovačka, Mađarska, Hrvatska, Srbija, Rumunjska, Bugarska, Moldova, Ukrajina, Češka, Slovenija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora. Ukupna populacija regije je preko 110 milijuna stanovnika. Nacrt Dunavske strategije usvojen je na Kolegiju Europske komisije 8. prosinca 2010. godine. Strategiju čine dva dokumenta: 1. Komunikacija Europske komisije Europskom parlamentu, Vijeću Europske unije, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru te Odboru regija o Strategiji EU za dunavsku regiju; 2. pripadajući Akcijski plan. Strategija je usvojena na sastanku Europskog vijeća 24. lipnja 2011. godine. Načelo „3 NE“ je temeljno načelo provedbe makroregionalnih strategija EU – ne novim institucijama, ne novim izvorima financiranja i ne novom zakonodavstvu. Strategija EU za dunavsku regiju se, dakle, treba razvijati i provoditi bez novih izvora financiranja, isključivo kroz postojeće strukture i institucije te bez usvajanja novih pravnih okvira i instrumenata.

Područja suradnje Strategije EU za dunavsku regiju

Kroz razdoblje širokih javnih konzultacija Europske komisije s dionicima Dunavske strategije od jeseni 2009. do lipnja 2010. godine utvrđena su četiri glavna cilja, odnosno stupa suradnje kroz jedanaest prioriteta područja u okviru Strategije:

- I Povezivanje dunavske regije
  - Jačanje mobilnosti i inter-modalnosti prometa
    - 1a- unutarnji plovni putovi
    - 1b- željeznički, cestovni i zračni promet
  - Poticanje razvoja održivih izvora energije
  - Jačanje kulturne suradnje, turizma i kontakata među ljudima
- II Očuvanje okoliša u dunavskoj regiji
  - Očuvanje kvalitete voda
  - Upravljanje rizicima za okoliš
  - Očuvanje bio-raznolikosti, krajolika i kvalitete zraka i tla
- III Izgradnja prosperiteta u dunavskoj regiji
  - Razvoj društva znanja kroz istraživačku djelatnost, obrazovanje i informacijske tehnologije
  - Jačanje konkurentnosti poduzetništva i razvoj privrednih klastera

- Ulaganje u ljude i vještine
- IV Jačanje institucionalnih kapaciteta i sigurnost u dunavskoj regiji
- Jačanje institucionalnih kapaciteta i suradnje
  - Zajedničko razmatranje sigurnosnih pitanja i suzbijanje organiziranog kriminala

5. Jadransko-jonska strategija za brži razvoj regije

Jačanje razvoja, ali i brža integracija Zapadnog Balkana u EU, ciljevi su nove europske Strategije za Jadransko-jonsku regiju. „Zajednički rad na prioritetima put je za brži napredak regije“.

Jadransko-jonska inicijativa trenutno okuplja osam zemalja regije od kojih su četiri članice EU-a (Grčka, Italija, Slovenija i Hrvatska), a četiri su zemlje Zapadnog Balkana (Albanija, BiH, Crna Gora i Srbija). Najavljujući da bi do kraja 2014. godine Vijeće EU-a trebalo odobriti program strategije kako bi se odmah krenulo u njegovu realizaciju, europski povjerenik za regionalnu suradnju Johannes Hahn je izjavio: „Države koje su uključene u Jadransko-jonsku strategiju trebale bi se ugledati na već funkcionalne strategije za Podunavsku i Baltičku regiju, što se prije svega odnosi na fokusiranje na nekoliko prioriteta uz snažno političko vodstvo kako bi se pokazali rezultati. Istovremeno, suradnja država članica EU-a i susjednih nečlanica mogla bi igrati i značajnu ulogu u integraciji Zapadnog Balkana u EU.“

Jadransko-jonska regija koja, za sada, obuhvaća osam država sa 70 milijuna stanovnika. Program strategije se temelji na četiri tačke:

- Prva je tzv. „plavi rast“ koji obuhvaća promociju održivog ribolova i pomorskog gospodarskog rasta i za čiju su koordinaciju zadužene Grčka i Crna Gora.
- Prioritet je zatim stavljen na povezivanje regije na području prometa i energetike, na čijoj koordinaciji bi trebale raditi Italija i Srbija.
- Tu je i pitanje kvalitete životne sredine, koja se fokusira na morski i kopneni biodiverzitet i borbu protiv zagađenja mora, što je pod koordinacijom Slovenije i BiH.
- Četvrta točka europske strategije za Jadransko-jonsku regiju odnosi se na održivi turizam na čemu bi, u koordinaciji Hrvatske i Albanije, trebalo raditi na jačanju turističkog potencijala regije kroz inovacije, jačanje turističkih tvrtki i otvaranja novih radnih mjesta.

6. Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu za period 2015-2018. godina

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske, vlade: Unsko-sanskog kantona, Posavskog kantona, Tuzlanskog kantona, Zeničko-dobojskog kantona, Bosansko-podrinjskog kantona, Srednjobosanskog kantona, Hercegovačko-neretvanskog kantona, Zapadno-hercegovačkog kantona, Kantona Sarajevo, Herceg-bosanskog kantona i Vlada Brčko Distrikta prepoznali su hitnu potrebu pokretanja procesa oporavka i moderniziranja ekonomije u cilju jačanja održivog, efikasnog, socijalno pravednog i stabilnog ekonomskog rasta, otvaranja radnih mjesta, povećanja i bolje ciljane raspodjele socijalnih davanja, te stvaranja održivog i pravičnog društvenog okruženja. U tom pravcu je pripremljena Reformska agenda za BiH koju je Vijeće Ministara BiH podržalo na sjednici održanoj 23.07.2015. godine.

Cilj agende je jačanje održivog, efikasnog i stabilnog ekonomskog rasta i stvaranje pravičnog socijalnog ambijenta.

Ekonomska reformska agenda predstavlja bitan instrument za ekonomsko-društveni razvoj BiH i stvara pretpostavke za ubrzanje procesa integriranja BiH u Evropsku uniju.

Konkretna akcija u cilju fiskalne i finansijske održivosti i socio-ekonomske reforme će biti dopunjene ciljnim mjerama, da bi se ojačala vladavina prava i borba protiv korupcije, uz jačanje upravnih kapaciteta i povećanje efikasnosti javnih institucija na svim nivoima vlasti.

Provođenje Reformske agende će započeti bez odlaganja. Širok set srednjoročnih prioriteta, će biti prerađen u konkretne inicijalne mjere i poduhvate, koji će biti pripremljeni i provedeni u predstojećim mjesecima 2015. i početkom 2016. godine, sa svakom institucijom pojedinačno. Ove početne mjere i poduhvati će biti razrađeni u

konsultacijama s međunarodnim finansijskim institucijama i EU i vodiće do daljnjih preciznijih mjera koje će reformsku agendu pomjeriti sa njene početne faze dalje u srednjoročni period.

Reformaska agenda je prikazana u šest značajnih oblasti i to:

- Javne finansije, oporezivanje i fiskalna održivost
- Poslovna klima i konkurentost
- Tržište rada
- Reforma socijalne zaštite i penzija
- Vladavina prava i dobro upravljanje
- Reforma javne uprave.

Prilog 2. Sredstva međunarodnih fondova

1. Programi prekogranične i transnacionalne saradnje

1.1. Interreg IPA program prekogranične suradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora

Interreg IPA program prekogranične suradnje Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora provodit će se u finansijskom razdoblju 2014-2020. godine u okviru programa IPA II. Naime, bilateralni IPA programi Hrvatska-Crna Gora i Hrvatska-Bosna i Hercegovina koji su uspostavljeni za razdoblje 2007-2013. neće biti nastavljeni kao zasebni, već je uspostavljen jedan program koji objedinjuje prekograničnu suradnju sve tri države. Prihvatljivo područje novog Programa tako obuhvata prekogranično područje između Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore.

Kanton Sarajevo se ne nalazi u prihvatljivom području ovog trilateralnog programa.

<http://www.arr.hr/eu-programi-2014-2020/ipa-program-prekograncne-suradnje-hrvatska-bosna-i-hercegovina-crna-gora>

1.2. Prekogranična saradnja Srbija – BiH

U aprilu je objavljen treći poziv, kojim su sva udružena sredstva iz dvije godine za obje zemlje usmjerena na otklanjanje šteta nastalih poplavama u prošloj godini. Prihvatljivi aplikanti su organizacije civilne zaštite, javne komunalne organizacije, lokalne zajednice...

http://srb-bih.org/?page_id=15

1.3. Interreg MED (transnacionalni program Mediteran) 2014-2020

Nastavak ovog programa će biti dostupan i u ovom srednjeročnom periodu za IPA zemlje (Albanija, BiH i Crna Gora), pod istim uslovima sopstvenog prefinansiranja i lokalnog učešća od 15%. Ukupno za sva 3 IPA partnera oko 9 miliona EURA za cijeli period.

http://www.programmemed.eu/fileadmin/PROG_MED/MED_2014_/MED_Programme_2014-2020.pdf

1.4. Interreg ADRIION (Jadransko – Jonska makroregija 2014-2020)

Bivši SEE program (Jugoistočne Evrope) se podijelio na tri programa, od kojih BiH može aplicirati na Jadransko – Jonskom i Dunavskom.

http://www.southeast-europe.net/en/about_see/adriaticionianprogramme/

1.5. Interreg Danube Transnational Program (Dunavska makroregija 2014-2020)

Bivši SEE program (Jugoistočne Evrope) se podijelio na tri programa, od kojih BiH može aplicirati na Jadransko – Jonskom i Dunavskom.

http://www.southeast-europe.net/en/about_see/danubeprogramme/

2. Programi Evropske unije u kojima bih može učestvovati u periodu 2014-2020

Za programe EU uspostavljen je zajednički korisnički sajt na kome se svi prijavljuju, traže partnere i dopunjavaju svoje podatke i reference. Sajt i proces aplikacija vodi Education, Audiovisual and Culture Executive Agency – EACEA, Brisel, a tu su programi:

2.1. Erasmus +

Podržava akcije iz oblasti edukacije, treninga mladih i sporta – startao 1.1.2014. (14,7 milijardi €). Objedinio 7 postojećih programa:

LLL, Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Grundtvig, Youth in Action, Erasmus Mundus, Tempus, Alfa, Edulink i dodao nove aktivnosti u sportu.

Aktivnosti se provode na centralizovanom (EACEA) i decentralizovanom (nacionalne agencije) nivou – mi nemamo agenciju (kao Makedonija i Turska). BiH učestvuje u aplikacijama prema EACEA i to na 2 načina:

Opšti poziv za prijedloge (objavljen u Erasmus+vodiču) i Specifične, ciljane pozive.

Detalji se mogu naći na stranicama Agencije.

2.2. Creative Europe

Podržava akcije iz oblasti Evropskih audiovizuelnog, kulturnog i kreativnog sektora – startao 1.1.2014. Objedinio 3 postojeća programa:

Culture, MEDIA and MEDIA Mundus Programmes. Sredstva za 7 godina 1, 46 milijardi €

Podprogram KULTURA (455 mil. € do 2020):

Evropska saradnja (manje finansiranje do 200K €, trajanje 18 mjeseci, 60% sufinansiranje EU – veće finansiranje do 2.000K €, trajanje 48 mjeseci, 50% sufinansiranje) – Evropske mreže (do 250K € godišnje, trajanje 24 mjeseca, 80% sufinansiranje EU) – Evropske platforme (do 500K € godišnje, trajanje 24 mjeseca, 80% sufinansiranje EU) – Literarno prevođenje (dvogodišnje finansiranje do 100K €, trajanje 24 mjeseca, 50% sufinansiranje EU – dugogodišnje finansiranje do 100K € godišnje, trajanje do kraja perioda, 50% sufinansiranje).

Pozivi se raspisuju svake godine od juna do oktobra za iduću godinu.

Podprogram MEDIJI (audiovizuelni mediji):

Razvijanje filmske publike, gledatelja (ukupno 1,9 mil. €, 60% sufin.) – Razvoj video-igara (ukupno 2,5 mil. €, za koncept 10 – 50K €, a za razvoj od 10 – 150K €, 50% sufin.) – Razvoj produkcije i autorskih radova (ukupno 1,5 mil. €, max 400K €, 80% sufin.) – Obuke i treninzi (ukupno 7,5 mil. €, 80% sufin.) – Pristup tržištima (distribucija) – Filmski festivali (ukupno 3,25 mil. €, između 19K i 75K € za pojedini projekat – paušalno sufin.) – Podizanje kvaliteta TV programa (ukupno 11,8 mil. €, 300K do 1.000K €, u zavisnosti od produkcije, 20% sufin.)

2.3. Europe for citizens

Podržava akcije iz oblasti Evropskog sjećanja i jačanja civilnog učešća na Evropskom nivou – startao u 2012. i produžio u 2014. (Finalno usvojen 14.4.2014.). Program finansira sljedeće vrste aktivnosti:

- Podiže vrijednosti sjećanja na zajedničku istoriju (mir)
- Ohrabruje demokratsku participaciju građana u donošenju EU politika (mreže gradova, twinning, projekti civilnog društva)
- Operativni grantovi (razumijevanje Evrope i zajedničke istorije, razvoj evropskog građanstva)

http://eacea.ec.europa.eu/index_en.php

2.4. Okvirni program Horizon 2020

Program koji podržava istraživanje i razvoj u najširem smislu (4 stuba) – Zamijenio je FP7 i CIP/EIP programe – Startovao od 2014. do 2020. – NCP BiH Mr Ammar Mirascija – B&H (National NCP coordinator) Ministarstvo civilnih poslova BiH.

STUB 1: Napredna nauka (Excellent Science) pokriva 4 oblasti:

- Aktivnosti Evropskog Istraživačkog vijeća (ERC) finansiranje za talentovane i kreativne individualne istraživače i timove u oblasti najviše obećavajućih dostignuća u graničnim oblastima nauke
- Tehnologije budućnosti i tehnologije na granici (Future and Emerging Technologies – FET) za finansiranje saradnje na transnacionalnim i transsektorskim istr.
- Marie Skłodowska-Curie – razvoj vještina istraživača na međusektorskoj platformi
- Research infrastructures – razvoj istraživačke infrastrukture za 2020. i dalje, pomažući inovativnost i razvoj ljudskih resursa

STUB 2: Industrijsko vođstvo (Ind. Leadership) – Strateška ulaganja u ključne tehnologije

Vođstvo u omogućavanju naprednih industrijskih tehnologija (LEIT) – ICT, Nano-tehnologije, Napredni materijali, Napredne proizvodnje i procesi, biotehnologija, svemir

Pristup rizičnom finansiranju – premošćivanje dugova u R&D budžetima izrazito inovativnih kompanija

Inovativnost u MSP – stimulisanje svih vrsta inovativnosti u preduzećima sa velikim potencijalom rasta – kvalitetnim inovativnim idejama

STUB 3: Društveni izazovi (Societal Challenges)

- Zdravlje, demografske promjene i kvalitet života
- Sigurnost hrane, održiva poljoprivreda i šumarstvo, istraživanje imorskih, primorskih i otočkih voda i bioekonomija
- Sigurna, čista i efikasna energija,
- Pametni, ekoprihvatljivi i integrisani transport
- Klimatske aktivnosti, okoliš, efikasni izvori i sirovine
- Evropa u promjenama, uključujući cijeli svijet, inovativna i reflektivna društva
- Sigurna društva – Zaštita slobode i sigurnosti u Evropi i za njene građane

Pošto je HORIZON vrlo širok i obuhvatan potrebno je poduzeti predradnje:

Po detaljnom proučavanju otvorenih poziva odrediti prioritete za Kanton Sarajevo-u i (4 koraka);

- U konsultaciji sa NCP izabrati odgovarajući poziv;
- Prema odabranoj oblasti i ciljevima pronaći odgovarajuće partnere (PP sajt ili EEN);
- Kreirati račun i registrovati subjekt na PP;
- Podnijeti aplikaciju

Pregled programa Evropske unije 2014-2020

Oblast	Naziv programa 2014-2020	Ukupan proračun (€)
Znanost i inovacije	Horizont 2020 Okvirni program za istraživanje i inovacije	77 milijardi
Konkurentnost i poduzetništvo	COSME Program za konkurentnost poduzeća i mala i srednja poduzeća	2,2 milijarde
Obrazovanje, obuka, mladi i sport	Erasmus+	14 milijardi
Kultura i audiovizuelna djelatnost	Kreativna Europa	1,4 milijarde
Civilno društvo	Europa za građane	185 miliona
Socijalna politika	Program za zapošljavanje i društvene inovacije	919 miliona
Prava i nediskriminacija	Program za prava, jednakost i građanstvo	439 miliona
Zdravstvo	Zdravlje za razvoj	449 miliona
Zaštita potrošača	Program za potrošače	449 miliona
Zaštita okoliša	LIFE	3,4 milijarde

	Program za okoliš i klimatske aktivnosti	
Carinska politika	Carina 2020	522 miliona
Porezna politika	Fiscalis 2020	223 miliona
Finansije	Pericles 2020	7 miliona
	Hercule III	104 miliona
Pravosuđe	Pravosuđe	378 miliona
Migracije	Fond za azil i migracije	3 milijarde
Sigurnost	Fond za unutarnju sigurnost – granična i vizna komponenta	2,7 milijardi
	Fond za unutarnju sigurnost – policijska komponenta	1 milijarda
Civilna zaštita	Instrument Unije za civilnu zaštitu	368 miliona
Transevropske mreže (energija, transport, komunikacije)	Instrument za povezivanje Europe	33 milijarde
Satelitski sistemi	Galileo	7,1 milijardi
	Copernicus	4,2 milijarde
Program za okoliš i klimatske aktivnosti	LIFE	3,4 milijarde

Ovo su osnovni fondovi i okvirni programi dostupni BiH subjektima. Kako se budu ispunjavale tražene promjene i reforme (jedinствена koordinacija, standardizacija kontrole proizvodnje hrane, itd...) za BiH subjekte će se otvarati i drugi specifični i ciljani fondovi EU i bilateralni fondovi, među kojima su najveći onaj Švajcarske vlade (implementira SDC), Švedske vlade (SIDA), Japanske vlade (JICA) i Vlade SAD (US Aid) i ostalih manjih donatora.